image
not
available

Ad usum J.U.D. Nobilis
D. Ignatii Arnaud
~~D. JOANNIS RAYMUNDI FLORES~~

Canonici Cathedralis Ecclesiæ Metropolitanæ Arboren. S. M. Catholicæ Hispaniarum Regis Caroli III. & VI. Imperatoris, ac Sardiniæ Regis Familiaris.
Ex Servis S. Theresiæ à Jesu, cui D. O. C. &c.

RESPUBLICA

RESPUBLICA ROMANA
his olim totus promittitur
ab hac terrà cætera terra
HONORI
VRBIS ÆTERNÆ
P. SCRIVERIUS
RESTITVIT.
LVGD. BAT.
Ex officinâ Elzeviriana
cIↃ IↃc XXVI.

ANDR. DOMINICI FLOCCI,
FLORENTINI,
DE
POTESTATIBUS
ROMANORUM
LIBRI DUO,
[illegible] L. FENESTELLAE [illegible]
[illegible]

RAPHAEL VOLATERRANUS
[illegible]

[illegible]

[illegible] MCCCC XLIII.

IOANNES IACOBUS FRISIUS [illegible]

[illegible] FLOCCUS Florentinus [illegible]
[illegible] DE MAGISTRATIBUS SACRI[…]
[…]QUE ROMANORUM, L. FENE[…]
[illegible]

ANDR. DOMINICI FLOCCI, FLORENTINI,

De

POTESTATIBVS ROMANORVM

LIBRI DVO,

Falso dudum L. FENESTELLAE *nomine circumlati.*

* * *

RAPHAEL VOLATERRANVS
Commentar. Vrbanorum lib. XXI.

E*manuel Chrysoloras, præceptor Græcæ disciplinæ, Byzantius genere, sub Bonifacio* IX *in Italiam venerat, primumque Venetijs, deinde Florentiæ docuit: postremo in Concilium Constantiense & ipse profectus, in eodem loco extinctus est, ac à Poggio ejus discipulo in funere laudatus.*

Ioannes Manectus, & ANDREAS FIOCVS *(sive* FLOCCVS*) ambo Florentini, inter illius temporis eloquentes, & ex eadem Chrysoloræ schola, commemorati.*

Ex ejus item ludo Leonardus Aretinus, &c. decessit Florentiæ ætatis anno LXXIV. *Salutis* M CCCC XLIII.

IOANNES IACOBVS FRISIVS
In Bibliotheca Chronologica, ad annum Domini 1530. (imo potius 1430.)

DOMINICVS FLOCVS, *Florentinus, author libelli* DE MAGISTRATIBVS SACERDOTIISQVE ROMANORVM, L. FENESTELLAE *adscripti.*

Ad

IACOBVM SCECKIVM,
Philologum, IAC. SCHECKII Philosophi nepotem.

Antiqitatum litteris operam dare,
Vt laude dignum est; sic vituperio haud levi,
Iacobe, quippiam recens amplectier
Tamquam vetustum. Tullij qua nomine
In publicam auram falsa Consolatio
Exivit, atque in ipsa jam volumina
Irrepsit, agnoscasne Tullij ipsius?
Nequaquam, opinor; si sapis. Quisquis fuit
Qui scripsit, uxorem ille numquam habuit reor.
Sic & FENESTELLAE *imputata perperam.*
Quæ diligenter FLOCCVS *exaraverat*
DOMINICVS, *ac quidem hercle memoria patrum.*
Num cultor agri impune Constantinus est
Iam vindicatus? Hoc genus compluria
Temere oscitanti obtrusa prave obambulant.
Habere delectum utile est. Faxis secus,
Compensat impostura fraude gloriam.

ANDR. DOMINICI FLOCCI,
FLORENTINI,
De

POTESTATIBVS ROMANORVM

LIBER PRIMVS.

Ad Brandem Cardinalem Placentinum.

PRAEFATIO.

CVm per hos dies tantopere otio vacarem, ut quo illud ipſum negotio tererem, deliberationi locum darem: atq; inceſſiſſet longe antea cupido, quantumcunq; hiſtoriarum poſſem, ſi quid occaſionis exhiberetur lectitare: oblatam maturitatem nactus, diverſorum hiſtoriæ ſcriptorum codices curioſe perlegi. Non enim eſt obſcurum, quæ ex rerum geſtarum cognitione emolumenta, quæ commoditates comparentur. Eſt enim humanarum actionum magiſtra hiſtoria, qua una re minores, majores natu prudentia æquare, ac etiam excellere facile poſſunt. Sed de commoditate ſerioſæ hiſtoriæ, aliàs perſcripſimus. Igitur cum penes eos, quos vetuſtatis aſſertores legerem, Romanarum Poteſtatum mentio ſuccurreret, pro cujuſque tamen propoſito ac intentione tam ſtri-

ctim ac leviter, ut vices earum ac potestates prorsus disiectas, non facile teneri posse, judicarem, si quæcunque occurrissent, quæ ad rem pertinere viderentur, carptim legerem, ac sub unius veluti corporis speciem undique collecta ponerem: non me, hercle, rem inutilem facturum, mente agitavi: Fieri autem solet, ut novi, ac non semper, ut par est, curiosi veterum monumentorum inquisitores, nudam quandam nullis ad rem intelligendam adjectis circumstantiis, Dictatorum, ac Tribunorum, aut Ædilium, aut cujuscunque Magistratus commemorationem incurrant, eosque, veluti in salebra hærentes, affigi, rei quidem, aut novitate, aut non satis plena recordatione offensos: quo in numero cum meipsum esse comperissem, mihi pariter, cæterisque, hac haud multarum operarum susceptione consulere institui. Feci ergo prout ingenioli mei tulit mediocritas, commentariorumque facultas obsecuta est, & ut quæque ad quamlibet Potestatem pertinere visa sunt, ita cuique adscripsi, temporumque rationem, quoad conjectura licuit, prisca posterioribus anteponens, observavi. Ad P. tuam scripta misi, nemini me plura, aut potiora, debere ratus, quam ei qui amplissimi viri, cui me prorsus voveram, vicem atque exem-

exemplar obtinere exiſtimatur. Nam ſi animorum conjunctio atque unitas id efficit, ut & abſentes adſint, & egentes abundent, &, ut ait Cicero, mortui vivant, nullum profecto omnium mortalium, ipſum præter te, ex hac vera ſingularique animorum unitate, contingere mihi potuiſſe arbitror. Neque hoc ipſum cuiquam difficile creditu fore videbitur, univerſis mortalibus ſummam tuam benevolentiam liquido perſpicientibus. Quis igitur jam admiretur, ſi meas omnes curas, ſtudia, cogitationeſque, in unam P. tuam contulerim, quæ potius tuo hæreditario jure, quam noſtra opera, aut liberalitate, tibi vendicare videaris. Ad Paternitatis vero tuæ cognitionem, horum nihil pertinere, nemo ambigit, quandoquidem tecum agitur, quem & ſtudiorum humanitatis, totiuſq; divini humanique juris peritiſſimum, ſciunt omnes, & hujus ætatis facile principem. Itaque tibi, ut iſta ipſe videres, probe omnia tenenti, nihil quicquam attinebat, me vero decebat, ut officio erga te meo ſatisfacerem. Vt enim plurimorum, etiam inopum, plerunque munuſcula, quorum minime omnes indigemus, libentiſſime accipimus, quod illorum quidem, minime vero noſtra, intereſſe arbitremur, quoque illorum humanitatem,

ac erga nos liberalitatem experiamur,
neve inhumani agreſteſve eſſe videa-
mur:Ita etſi hæc officiola noſtra parum,
aut nihil emolumenti ad P. tuam affe-
rant, magnopere tamen mea intereſſe
cenſeo, in P.tuam aliquo pacto benefi-
cum eſſe, atque liberalem. Ea tamen ra-
tione potiſſimum noſtra hæc munuſcu-
la quam minime Paternitati tuæ ingrata
eſſe debent,quod à nobis ipſis, non vero
à fortuna noſtra manare, perinde ut cæ-
tera videantur. Suſcipies ergo hæc, P.
præſtantiſſime, ea ad te potiſſimum ra-
tione collata, ut honoris ac reverentiæ
in P.tuam noſtræ monumentum, non
autem emolumentum allatura cenſeas.
Rem ergo ipſam jamdudum conſide-
rans, natura ac ratione rerum introdu-
ctum eſſe obſervavi, ut potioribus ſem-
per ea quæ ſunt humiliora,magiſque im-
becilla, obſequantur, utpote exiſtimare
videantur, ſalutem ſuam eorum in præ-
ſidio repoſitam eſſe, qui viribus, quique
conſilio excellerent. Quamobrem eos
ſemper tauros armenta ſequi cernimus,
qui robore ac ferocia cæteris longe ante-
ſtare videntur.Quod & in apibus quidem
cernere perſpicuum: quæ & corporis a-
nimique viribus ampliorem, & ſquam-
mis illuſtriorem conſpicatę,illi cedunt,il-
li obſequuntur,illum verentur, atque in
omni

omni quidem prosequuntur discrimine. Illo tandem incolumi, vires animique ad prælia infracti, eodem occiso, passi, palantesque effunduntur: quibus quis non vestigia aliqua mentis, consiliique inesse arbitretur? Cæterum cum ab initio humanum genus neque legibus, neque institutis, neque ullius imperio regeretur, sed passim per agros ritu pecudum vagaretur, humanæ gentes nactę plerosque, ut fit, elegantioris ingenii, ac præstantioris naturæ viros, quorum oratione prudentiaque allectæ, & delinitæ, è specubus atque arborum libris, ad tecta tiguriaque molienda compulsæ, civilesque societates incundas, quibus humanæ conditioni bene consuleretur, venerari illos, imperioque dignos judicare cœperunt: quod sane plerique Poëtarum meminisse volentes, suavi mulcentis lyræ cantu, quosdam, ut Amphiona, & Orpheum, sylvas saxaque secum traxisse sequacia, cecinerunt. Quocirca noster Horatius:

Sylvestres (inquit) *homines, sacer, interpresque deorum,*
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus;
Dictus ob hoc lenire tigreis, rapidosque leones.

Felicia profecto ea secula appellarim, quibus (non dico res cum essent inter mortales universę communes) non potentio-

 res,

res, (cum nemini milites ac ſatellites eſſent) cæterum meliores eloquentioresque duntaxat Poteſtate fungerentur: quorum ſola eminens virtus, & oratio præſtantior, quæ cæteris imperitarent, digna fore crederentur. Ex quo id eveniebat, ut eatenus duntaxat poſſe hi ſibi perſuaderent, quatenus decere ipſos per juſtitiam integritatemque animadverterent, neque ſuarum partium eſſe arbitrarentur, quod non & decori, & communi uſui conſonum ducerent. Quos ſane homines ea tempeſtate Poſidonius putabat fuiſſe ſapientes; ſequebantur enim naturam optimam vivendi ducem, cujus operam ſi quædam inſita innataque virtutum ſemina proſequeremur, ad beatam nos prope vitam ipſa perducerent. Eos tandem Magiſtratus jure gentium inſtitutos, jura moreſque civitatum excepère: ex quo factum, ut alii plurium, alii paucorum, nonnulli unius arbitrio regantur. Hinc Lacedæmone Ephori, Romæ Conſules, alibi Priores Rempublicam gubernant, qui cum munera gerunt, ex privatis, publicæ perſonæ nuncupantur. Romanis legibus cautum eſt: ut omnes Poteſtatem obtinentes, quo plus apud eos majeſtatis eſſet, ſacroſancti appellarētur: ut ſi quis quempiam in Magiſtratu violaſſet, religio judicaretur, quanquam mi-

nores

nores Magistratus, qui vocationem præhensionemque non habent, ut Quæstor, Ædilis, à privato in jus vocare ad Prætorem fas fuit. Quo jure M. Levinius Ædilis in jus ad Prætorem ductus est. Tantumque ei ordini tribui voluêre, ut naturali necessitudini publica Magistratuum iura longe præponerent. Q. Fabius Maximus ad Quintum filium consulare imperium gerentem, legatus est missus, qui cum Consuli filio in via occurrisset, de equo non descendit: cum lictor reverentia motus, id patriæ auctoritati propriæque amplitudini dari impune crederet, filius lictorem vocavit, &, ut patrem de equo descendere juberet, imperavit: pater, collaudato filio, imperio paruit, neque, inquit, mi fili, hoc feci, quia, quod summo deberetur imperio, contemnerem, cæterum uti experirer, an scires Consulem agere. Publicam ergo necessitudinem, privata potiorem esse, satis constat, etsi plerumque concedit naturali vinculo publica auctoritas. Ad Taurum philosophum Athenis ob celebritatem nominis, Cretæ provinciæ Præsidem, ac cum eo patrem Præsidis visum venisse dicuntur: Taurumq; in limine ædis sedentem, cum plerisque sectatoribus suis, improvisum offendisse, philosophum Præsidis patrem ad simul

seden-

ſedendum invitaſſe, patrem vero Præſidis, quin illum potius, qui Magiſtratus populi Romani eſſet, ſedere juberet, reſpondiſſe: inſtitiſſe tamen Taurum, uti ſederet tantiſper pater Præſidis, dum allata fuiſſet altera ſella filio, diſceptaſſentq; cui nam decentius eo in officio eſſet concedendum, interea ea de re ſermonem habuiſſe: duo eſſe officiorum genera, unum quod publice, alterum quod privatim exhiberetur, collegiſſe: in his quæ publica eſſent, filium, dum in magiſtratu eſſet, ſine controverſia præferendum eſſe: in familiaribus autem conviviis, in funeribus liberorum, in ſponſalitiis eorundem, cæteriſque officiis id genus, publica quidem, naturalia inter jura, quieſcere. Adhibebit ergo Magiſtratum ſortitus omnem diligentiam, ut non modo injunctæ auctoritatis fines tueatur, ſed ut propria dignitate majeſtatem commiſſæ illi poteſtati accreſcat: neve adeo ſe in adeundo facilem præbeat, poteſtatique ſuæ ſubjectos adeo ſibi familiares faciat, ut Magiſtratus proinde contemptibilis exoriatur. Contra adeo faſtum & inſolentiam evitet, ne quem reum à peroratione propriæ cauſæ deterreat. In litibus vero excutiendis, caveat, ne vel iracundia adverſus reos incandeat, aut calamitoſorum precibus illachrimetur: id enim cum in-

conſtantis

constantis hominis est, tum magnopere animi sui motum, quorsum evadat in medium ponentis: vultus enim habitudo, ac species, ipsum, ut dixi, animi motum & affectum manifeste arguit. Proinde, justitiæ, qua nihil debet apud ipsum esse constantius, scrupulum quendam injicit. Majores Romanorum tantam in conservanda imperii sui majestate diligentiam adhibuerunt, ut ne Græcis quidem, aut Barbaris, nisi Latine responsa darent, quo Latinæ linguæ honos venerabilior apud omnes gentes diffunderetur. Quorsum hæc tandem? Quia eo maxime Magistratui parebimus, quo penes illum plus majestatis animadvertemus. Sunt enim aut viventium legum instar, aut earũ quę scriptę, aut non scriptæ sunt, diligentes administratores. Sed quis profecto non omnibus debet legibus morem gerere? quippe quæ, nisi sanctæ & honestæ sint, non sunt appellandæ leges. Inde vero plurimum usui sunt Magistratus, quod leges in civitate esse parum sit, nisi sint per quos earum dispositiones, institutaque serventur. Oportet ergo, qui Magistratus summos gerunt, quoniam sunt interpretes ac conditores legum, sapientes esse: totius enim divini, humanique juris administri sunt, utiliumque, atque honestorum, à suis con-
traciis

trariis diligentes excusſores : Leges enim quæ de divinis humaniſque negotiis conſultant, à ſapientibus, ut Moſe, Solone, ac Lycurgo ortæ ſunt: neque equidem injuria, rite enim imperare alteri nemo poteſt, niſi imperare ſibi, cohibere iracundiam, refrenare libidinem, cupiditates omnes infringere, didicerit primum. Quam quidem mentem, ac conditionem ſoli ſapienti aſſignandam exiſtimo. Quod ſane animadvertens Ariſtoteles in iis libris quos Ethicorum inſcripſit, Magiſtratum virum oſtendere aſſerit, quaſi ſingulari quadam virtute atque integritate præditos exigat, quos cum dignitate & auctoritate aliquo in Magiſtratu verſari oportet. Hoc ſi ætati noſtræ concederetur, ut ſolis Poteſtatibus optimis viris uteremur, res hominum profecto ſeſe melius haberent, nec quotidie humana divinis ſimul confundi ac miſceri videremus. Primis illis, quibus hujuſcemodi prærogativam contigiſſe dixi, eo fortaſſe feliciores, quo exquiſitiora, atque eruditiora, quam illi, ſecula nacti fuiſſemus. Sed ne ſcrupuloſam, nimiſq; arduam rem requirere videar, ſi Poteſtatem obtinentes univerſos ſapientes exigam, quos fingi, quam reperiri, facilius ſit, ſatis ſuperque humanis rebus conſultum putem, ſi vel viris bonis cujuſmodi communis vita utitur,

utitur, ac sæpe usa est, pro Potestatibus uteremur. Id vero, quod dixi, haud facile sapientes viros reperiri posse, qui Magistratus obirent, prisci latores legum mente agitantes, instituêre, ut quamlibet Potestatem inituri, rempublicam, quam in manibus haberent, salvam fore satisdarent, ne minoris respublica momenti, quam pupillare patrimonium fore censeretur: Quod etiam hac ætate viventium moribus comprobari cernitur, ut à plerisque fidejussores, à nonnullis jusjurandum, rempublicam salvam fore, exigantur. Si quid aut per dolum, aut alias sordes, in Magistratu ipsi admiserint, majores tandem Magistratus officio perfuncti, minores vero & in ipsa Potestate, apud Prætorem conveniuntur: quoque magis liceret reipublicæ bonis viris pro Magistratibus uti, lege Iulia de ambitu eos damnandos censuerunt, qui aut prece, aut pretio, aut qualibet humana gratia, ad Magistratus irrepsissent M. etiam Catonem Senatui persuasisse ferunt, uti omnes Consules designati, judicii exactam excussionem, tametsi nemo accusator comparuisset, subirent: quominus, nullo invento accusatore, lex de ambitu circumveniretur. Neq; per errorem aut imprudentiam, in magistratu admissum, impune

impune esse voluerunt, sed causæ, litisve, qua de agitur, æstimatione plectendos esse censuerunt. Sed ubi de Potestatibus agere institui, non est rei ipsius prætermittenda definitio. Est autem Potestas, facultas à populo, sive à principe publice data, juris dicundi, & æquitatis statuendæ, in eos qui cuique ditioni suppositi sunt. Dictum vero Magistratum, Varro ait, à Magistro populi: is autem est Dictator: reliqui autem, quod minores quam hi Magistri, Magistratus: eadem figura, qua ab alba albatus; dicuntur. Potestatis vero nomen, quoniam à se est, latius, antiquiusque est: &, si vera est Varronis denominatio, ante Magistrum populi, id est, Dictatorem non, Magistratus, sed Potestates appellabantur: eam etiam ob rem Gracchanus quispiam, cujus præter nomen aliud non teneo, cum de Magistratibus scripsisset, librum ipsum De Potestatibus inscripsit. Qua sane ratione Commentariolos nostros De Potestatibus inscribi congruentius visum est, quod sub ea appellatione & Sacerdotia, & priores Dictatore Magistratus, facile contineantur. Sunt autem Potestatum Romanarum nonnullæ species, de quibus singulatim, à Sacerdotibus, utpote dignioribus, instituentes, videamus.

CAP. I.

De Lupercis, Sacerdotibus Fauni.

OMnium Deorum, quos vetus Romanorum ſuperſtitio excoluit, primum Pani Lycæo, ſeu Faunum illum, ſeu potius Sylvanum vocari placet, per Lupercos rem divinam Lupercaleſque ludos feciſſe, apud vetuſtatis aſſertores conſtat. Ea ſiquidem ſacrorum genera ab Evandro rege qui, ab Arcadia profugus, in eum locum venerat, quo tandem Romanæ pręfuit arci, ad noſtros primum delata, ac celebrata fuiſſe feruntur. Hunc Pana nudos paſtores; quorum tunc præcipuum numen fuit, ac demum etiam Lupercos, ſummos viros venerari, mos fuit, loraque pro manibus ferre, quibus obvios quoſque cæderent, larviſque tectas facies portare. Cur autem nudi hunc deum colerent, pleraque è curriculo vetuſtatis ad nos uſque delapſa referuntur. Sive enim quod ipſi deo, qui nudus fingitur, ſiuę celeritati eo pacto longe aptior, nudos etiam habere miniſtros placeat: ſive quod Arcades omnium populorum, qui Græciam coluerunt, longe vetuſtiſſimi, feris adhuc ſimilem vitam ſylvis ac montibus agentes, legis expertes, artiſq;, primo hunc deum venerati patrium cul-

tum avitosque nudos habitus signantes referre voluerunt, haud satis constat. Nonnulli vero Omphalem uxorem Herculis ab hoc Fauno visam, ac per ardorem libidinis concupitam, asserunt. Forte enim per sylvas & amœna nemorum, æstus levandi causa, una cum dilectissima conjuge Hercules vagabatur. Videt ergo elegantissimam forma mulierem ab altæ rupis specula senex deus, ergo illorum vestigia, eminus licet, observare instirit. Illi antrũ per sylvas ducendæ nocti aptissimum petunt. Interea mulier, dum quiescendi tempus advenit, pellem leonis, Herculis ritu, de more aptat humeris, clava etiam illius de manu assumpta. Tali habitu præditam somnus aggreditur, erant autem duo parati conjugibus lecti, eo quod postridie Libero patri rem divinam facturi erant, seorsum cubituris. Noctu ergo Sylvanus fallendi custodis occasionem nactus, clam thalamum ingreditur, primoq; congressu fortunatus futurus, puellæ thorum tenet, manuque tentans, ut noctu fit, horridum leonis tegmen invenit. Ratus ergo cubare ibi Herculem, ad aliud cubile ire pergit, quod cum sensisset mollibus stratum puellaribusque delitiis aptius, stragula veste sensim amota, dum libidinea ardens manu palparet Herculem, vix dum hirti

corporis

corporis horrorem hauserat, experrectus Hercules, manu rejectū, toto antro fusum jaculat, quo pro strepitu somno puella discusso, lumina accendit. Lumine ergo Sylvano prodito, nudos, ac semiruptos vix attollens humo humeros, in sylvas detrusus est: ea ergo ratione perpetuo execratis vestibus, quibus tam turpiter lusus esset, easdem suis à sacris procul abfore, constituit. Plerique huiusce rei caussam assignant, quod, Romulo eadem sacra celebrante, medioque Solis ardore corpus de more exercente, cum nunciatum fuisset, latrones prædas agere, ita ut erat, nudus accurrerit, comprehensisque prædatoribus, pecora abacta redemerit. Ejus facinoris, quod nudus gesserat, perpetuum argumentum, corporum ea sacra celebrantium, nuditatem esse placuit. Vtcunque se res habuerit, in tempora tamen usque C. Iulii Cæsaris, hujusce modi observationem pervenisse, constat. Ea enim sacra, cum sedens Cæsar dictator spectaret, atque inter eos, qui solemnia celebrabant, curreret M. Antonius, is qui postea triumvir fuit, ajunt, lauream coronam, cui diadema annexum esset, capiti Cæsaris imponere, conatum fuisse, quod cum Cæsar moto capite rejecisset, statuæ ipsius cunctis frementibus imposuisse. De nomine vero

Lupercalium non etiam ſatis conuenit. Pleriſque enim inditum hoc nomen, quod huius invocatione lupi à ſtabulis arcerentur; viſum eſt. Alii templum ipſum, in quo hic deus colitur, Lupercal vocant, quocirca noſter Virgilius: (*Æneid*.8.)

Et gelida (inquit) *monſtrat ſub rupe*
Lupercal.

Eique loco à lupa Romuli nutrice, quod eo in loco Romulum & Remum parvulos educare, reperta ſit, factum nomen Lupercalis putant. Nec deſunt, qui à Lycæo Arcadiæ monte, ubi præcipue ea ſuperſtitio præviguit, (quando quod nos lupum, illi λύκον vocant) Lupercal ipſum cognominatum arbitrentur. Præcipuam vero huic deo dicatiſque ei ſacerdotibus venerationem, ea ex parte tributam ferunt, quod quæ mulieres ex ſuis viris vel concipere, vel conceptos fœtus edere nequirent, ad Lupercos confugiebant. Quæ ubi loris ex tergore hirci ſectis nudos humeros cæſæ fuiſſent, è veſtigio gravidæ, aut effœtæ, efficiebantur. Hæc ſolemnia quinto decimo die Cal. Februarias celebrari, ut Ovidius in Faſtorum Libris (*lib*.2.) refert, moris fuit. De Lupercis hæc habui, quæ dicerem, de Potitiis & Pinariis videamus.

CAP.

CAP. II.

De Potitijs, & Pinarijs, Sacerdotibus Herculis.

EAdem tempestate, Evandro Palatinum tenente, Herculem, Geryone interempto, per eadem loca mira specie boum armenta abegisse commemorant. Ac cum prope Tyberim fluvium, qua, præ se armentum agens, trajecisset, loco ut herbido reficeret boves, ipseque itinere defessus procubuisset, & eundem vino ciboque gravatum sopor oppressisset; Cacus pastor, loci accola, viribus ferox, captus pulchritudine boum, prædam avertere instituit; ac, ne si eam prædam agendo in speluncam compulisset, vestigia ipsa eo quærentem dominum ducerent, aversus eximium quemque pulchritudine caudis in speluncam traxit. At vero Hercules ad primam auroram somno excitus, cum gregem perlustrasset oculis, partemque abesse numero sensisset, perrexit ad proximam speluncam, si forte eo vestigia ferrent, quę ubi omnia foras versa videt, nec in partem aliam ferre, confusus atque incertus animi, ex loco infesto agere porro armentum occepit. Inde cum actæ boves quædam, ut fit, ad desiderium relictarum mugissent, reddita

inclusarum ex spelunca boum vox Herculem convertit. Quem cum vadentem ad speluncam Cacus vi prohibere conatus esset, ictus clava, fidem pastorum nequicquam invocans, morte occubuit. Evander, qui tum temporis ea, ex Peloponneso profugus, auctoritate magis quam imperio regebat loca, venerabilis vir miraculo literarum, rei novæ inter rudes artium homines, venerabilior divinitate credita matris Carmentæ, quam fatiloquam ante Sibyllæ in Italiam adventum miratę hæ gentes fuerant, cócursu pastorum trepidantium, circa advenam manifestæ cædis reum excitus, postquam facinus, facinorisque causam audivit, habitum formamque viri aliquanto ampliorem augustioremque humana intuens, rogitat qui vir esset. Vbi nomen, patremque, ac patriam audivit: Iove nate Hercules, salve, inquit; te mihi mater, veridica interpres deûm, auctorum cælestium numerum cecinit, tibique aram hîc dicatum iri, quam opulentissima olim in terris gens Maximam vocet, tuoq; ritu colat. Dextra Hercules data, accipere se omen, impleturumque fata, ara condita, ac dicata, ait. Ibi tum primum bove eximia capta de grege, sacrum Potitiis, ac Pinariis, quæ tum familiæ maxime inclytæ ea tenebant loca, dedit. Ac tum forte

ita evenit, ut Potitii, ut ait Livius, (*Lib.* 1.) ad tempus præsto essent, ijque exta potirentur. Pinarii, extis adesis, ad cæteram venirent dapem: Inde institutum mansit, donec Pinarium genus fuit, ne extis solennibus vescerentur. Potitii ab Evandro edocti, antistites per multas ætates his sacris præfuerunt, donec tradito servis publicis solenni familiæ ministerio, Potitiorum ac Pinariorum genus omne interiit. Id enim Appius Claudius cum esset censor, effecit hisce familiis infensus: ob idque ira deorum (ut creditur) luminibus orbatus est. Sed de his satis: jam de Sacerdotio Fratrum arvalium consono etiam rationi temporum pauca videamus.

CAP. III.

De Fratribus Arvalibus Accæ Larentiæ.

FRatres arvales, ut fruges ferrent arva, veteres coluisse Romanos, memoriæ traditum est. Hujus vero religionis Romulum ipsum, parentem urbis, auctorem extitisse, reperio. Nam cum Acca Larentia, nutrix Romuli, corpore suo quæstum in vulgus faceret, eoque pacto grandem pecuniam constipasset, ex duodecimque liberis quos susceperat, unum

morte amisisset, Romulum in demortui locum adoptionis jure suscepit, & decedens tandem populum Romanum instituit hæredem. Cuius liberalitatis regiæque affinitatis memor populus Romanus mulieris nomen in fastis retulit, liberos Fratres aruales à ferendo, & ab arvis appellavit. Ex quo tempore sacerdotium mansit Fratrum arvalium, hique duodecim numero fuisse dicuntur, eique sacerdotio insigne tribuit albas insulas, & spiceam coronam. His paucis de Fratrum arvalium sacerdotio libatis, de Auguribus nonnihil inspiciamus.

CAP. IV.

De Auguribus divinæ mentis internuncÿs.

EOdem fere tempore & disciplina & religio augurandi ex Ethruscis, penes quos ea disciplina præcipua ac longe peculiaris fuit, ad Romanos commigravit. Virum enim quempiam, cuius nomen vetustate obsolevisse Naso poëta ait, (*Fastor. 2.*) asyli (ut reor) alliciente inductione, exulem ex Ethruria Romam venisse perhibent. Cujus opera Romulum, Remumque usos, cum de imponendo urbi nomine, una contenderent opinione deducor, quanquam M. Cicero in his

In his libris quos inscripsit De Divinatione, (*lib.* 1.) etiam ipsum Romulum istam ipsam auguralem disciplinam percalluisse asserit. A Numa vero, qui Romulo successit, perpetuum sacerdotii insigne constitutum est. De ritu vero inaugurandi, si unum in casum pleraque edixero, eadem ad omnes cæteros referri poterunt. Ea quidem, quantum ex veterum monumentis collegi, hujuscemodi fuit observatio. Augur in arcem, sive in editum quendam locum, inaugurandum ducebat, sedere super lapidem, meridiem versus, jubebat, atque ad lævam sedens, baculum in manu recurvum, quem lituum vocant, tenet: inde ubi, prospectu in urbem agrumque capto, deos precatus, regiones ab oriente ad occasum determinat, dextras ad meridiem, lævas ad septentrionem partes esse dicit. Signum, contra quod oculi conspectum longissime ferunt, animo finit: tum lituo in lævam translato, dextra in caput ejus, qui inauguratur posita, ita precatur: *Iupiter pater, si fas est, hunc Numam Pompilium, cujus ego caput teneo, Regem Romæ esse, uti tua nobis signa certa ac clara sint inter eos fines quos feci.* Tum peragit verbis auspicia, quæ mitti vellet: quibus missis, Numa de templo (ita enim designatas lituo æthereas regiones vo-

cant) declaratus Rex descendit. Quam quidem declarandi seu inaugurandi Regis formulam, ad cætera quæque, ut dixi, trahi facile licet. Huic disciplinæ peritia Actii Navii auguris permultum fidei auctoritatisque accessit. Nam cum Priscus Tarquinius aliqua, præter majorum instituta, inaugurato mutare, pleraque etiam de novo condere pergeret, negare Actius Navius, inclytus ea tempestate augur, inauspicato ea fieri oportere. Quare ira regi mota, ludens artem (ut ferunt) agedum; inquit, divine tu, inaugura: fieri ne possit, quod ego nunc mente concipio. cum ille, in augurio rem expertus; fieri posse, dixisset: atqui hoc animo agitavi, inquit, te novacula cotem discissurum. Cape ergo hoc & perage, quod aves tuæ fieri posse portendunt. Tum illum incunctanter discidisse cotem ferunt, statuamque Actii Navii capite velato, quo in loco res acta est in comitio, in ipsis gradibus, ad lævam curiæ positam fuisse, cotemque eandem cum illa ipsa novacula in manibus, ut ejus rei etiam apud posteros monumentum existeret. Auguriis ergo sacerdotioque augurum, ut ait Livius (*lib.* 1.) itemque in libris de Divinatione Cicero, tantum auctoritatis venerationisque accessit, ut nihil domi forisque postea, nisi auspicato, gereretur:
& ad

& ad viros ſapientia, nobilitateque primarios quoſque id ſacerdotium deferretur. Et cum Tiberius Gracchus, pater Tiberii & Caii Gracchorum, comitia conſularia habuiſſet, dicerentque Ethruſci augures, rem in augurio experti, vitio Conſules creatos eſſe, Gracchuſque ut ineptos inſanoſque Ethruſcos inceſſeret, abiens in provinciam ſenatui reſcripſit: veridicos, non autem inſanos Ethruſcos eſſe, qui Conſules pręſentes vitio à ſe creatos dicerent. Nam cum ſe collegiſſet, meminiſſe ſe locũ tabernaculo extra pomerium præter majorũ conſuetudinem delegiſſe. Quamobrẽ abdicare ſe conſulatu compulſi ſunt. Vt autẽ veneratio huic ordini auctoritaſq;, ita & numerus ipſe adeo crevit, ut collegium Augurum appellaretur. Nam cum ab initio tres tantũ creari cœpiſſẽt, ex tribus ſcilicet tribubus, Rannenſium, Tatienſium, & Lucerum, & obtinuiſſẽt, cum mutaretur numerus, impari tantum numero creari, utcunq; tamen id fieret, quatuor numero præter majorum conſuetudinem creari cœpti ſunt. Tandem cum plebs quorũlibet honorum partem ſuam in ſenatu, & in foro nacta eſſet, per Tribunos egit, ut ei ad Sacerdotia quoque velut ad cætera, curſus aperiretur. Idq; poſt multa certamina variaſq; ſeditiones obtinuit, ut ad quatuor

ſcilicet

ſcilicet patritios, quinque ex plebe addicerentur. Factumque hoc fuit M. Valerio & Q. Apuleio conſulibus. His de Auguribus dictis, de Flaminibus videamus.

CAP. V.

De Flaminibus, rei divinæ perpetuo addictis.

FLaminem Dialem primus Numa Pompilius Romæ Rex creavit, cum antea Reges, Pontificum Regumque munera promiſcue obirent, ut de Priamo & Sichar. apud Virgilium cernimus, *Rex* (etiam) *Avius* (ut idem Poëta ait *Æneid.* 1. *&* 3) *Rex idem hominum Phœbique ſacerdos* fuit. Idque etiam à minoribus tandem, ut à C. Cæſare, divo Auguſto multiſque deinceps principibus, quos Pontificatus Maximi titulis inſignitos videmus, obſervatum eſt. Cæterum Numa plures in urbe, Romulo, quam ſibi ſimiles reges fore ratus, qui relicta religionis cura, bellorum potius negociis diſtinerentur, ſacerdotes quos appellavit Flamines, qui rei divinæ jugiter addicti eſſent, cultui Deorum alligavit. Flaminem unum Iovi, quem Dialem vocant, Marti unum, Quirino unum. Dictus autem Flamen Dialis eſt,

ut

ut Varro ait, (2. *rerum divinar.*) quod in Latio capite velato erat, & caput filo lanæ præcinctum habebat, à quo Flamen quaſi filamen appellabatur. Dialis autem à Diove, quod eſt, juvans deus. Cæteri Flamines ejus, cui præſident numini, decorantur titulis. Numa Dialem præſertim, inſigni veſte, curulique ſella adornavit. Hic ſolus, ut Varro ait, (*apud Gell. lib.* 10. *cap.* 15.) album habet galerum, vel ex eo quod maximus eſt, vel quod Iovi immolationem alba hoſtia fieri oporteat. Pleraque etiam huic pontificio jure tributa eſſe Aulus Gellius (*d. cap.* 15.) in commentariis Noctium Atticarum ſcriptum reliquit. Equo enim vehi Flamines eſt religio. Item jurare Dialem fas nunquam eſt. Ignem è Flaminia, niſi ubi ſacrum eſt, efferri jus non eſt. Vinctum, ſi ædes ejus introierit, ſolvi neceſſarium eſt; & vincula per impluvium in tegulas ſubduci, atque inde foras demitti debent. Nodum neque in apice, neque in cinctu, neque in alia parte ullum habet. Si quis ad verberandum ducatur, ſi ad pedes ejus ſupplex decubuerit, eo die verberari piaculum eſt. Capillum Dialis, niſi qui liber homo eſt, non detonſet. Capram & carnem incoctam, & hederam, & fabam, neque tangere Diali mos eſt, neque nominare. Propagines è vitibus altius prætentis

tentis non ſuccidet. Pedes lecti, in quo cubat, luto tenui circumlitos eſſe oportet: & de eo lecto trinoctium non decubat: neque in eo lecto cubare aliquem fas eſt. Vnguium Dialis & capillorum ſegmina ſubter arborem felicem terra operiuntur: neque ad ejus lecti fulcrum capſam eſſe cum ſtrue atque ferto fas eſt. Dialis quotidie feſtalis eſt: ſine apice ſub dio eſſe licitum non eſt, ſub tecto utiliter etiam & à Pontificibus conſtitutum. Farinam fermento imbutam attingere fas non eſt. Neque tunicam intimam, niſi in locis tectis exuiſſe, ſub cælo, tãquam, ſub oculis Iovis, nudus ne ſit, ſpeculator enim deſuper aſtat, qui nos diebus omnibus actuſque noſtros proſpicit, à luce prima in veſperam. In convivio ejus haud quiſquam niſi Rex ſacrificulus, accumbit. Matrimonium Flaminis, niſi morte dirimi, non eſt jus. Locum, ubi buſtum eſt, nunquam ingreditur. Sunt etiam nonnulla de jure Flaminicarum inſtituta, ut ſcribit Aulus Gellius, (*d. cap.* 15.) quæ, ne ſim longior, omitto: etenim ea videri apud illum facile poſſunt. Hos Flamines, cum ab initio conſecrantur, captos duci à patribus, velut ab hoſtibus, mos fuit. Totidem vero Flaminibus, quot deos colerent, uſos Veteres, M. Varro in his libris, quos inſcripſit De Origine linguæ

Latinæ,

Latinæ, testis est. Vt Dialem, Martialem, Quirinalem, Vulcanalem, Furvialem, & Falacrum: & præterea complures. Quin ut nostrorum inter Sacerdotum gradus nonnihil interest: ut Episcopum, Archiepiscopum, Patriarcham & Metropolitanum: ita apud illos Flaminum, Prothoflaminum & Archiflaminum, differentiam fuisse, idonei testes sunt. Sed de his satis. Iam nunc de Virginibus Vestæ videamus.

Cap. VI.

De Virginibus Vestæ.

VEstalis cultus originem, quemadmodum pleraq; alia, primus Numa Pompilius Romam intulit, etsi ejus initia usque adeo vetera sint, ut ex Trojanis ad Albanos, Ænea duce, longe antea commigraverint: cujus rei meminit noster Virgilius (*Æneid. lib. 2.*) his versibus:

Sic ait, & manibus vittas Vestamque potentem.
Æternumque adytis effert penetralibus ignem.

Deæ huic Vestæ, quam terram esse, eandemque deorum matrem volebant, perpetuo vigil ignis consecrari solebat. Ejus observationi ac cultui pleræque virgines

nes è primoribus patrum electæ, præfici; quarum negligentia, si forte sanctus ignis fuisset extinctus, flagris à Pontifice Maximo, cædi jubebantur, ut à P. Licinio Crasso Pont. Maximo, in eam, quæ negligentius ignem custodierat, Valerius in libro factorum ac dictorum memorabilium *(lib 1 Tit. de servat. rel. cap. 8.)* scriptum reliquit. Incesti vero crimine damnatam, vivam suffodi institutum est. Virginem Vestalem, ut Labeo Antistius (*Apud Gell. lib 1. cap. 12.*) scripsit, minorem quam annos sex, majorem quam annos decem natam, negaverunt, capi fas esse. Item, quæ non patrima sit, nec matrima, neque lingua debili, sensuve aurium diminuta, aliave, qua corporis labe, insignita sit. Item, cuius parentes, alter, ambove servitutem servierunt, aut in negocijs sordidis diversantur: eamve, cujus soror ad id sacerdotium lecta sit, excusationẽ mereri, ajunt. Item, cujus pater Flamen, vel Augur, aut Quindecemvir sacris faciũdis, aut qui Septemuir epulonum, aut Salius est. Sponsę quoq; Pontificis, & Regis sacrorum filiæ, vacatio, à Sacerdotio isto, tribui solet. Neque ejus legendam filiam, qui domicilium in Italia non haberet, constitutum est, ut Capito Atteius *(d. cap. 12.)* scriptum reliquit: & excusandam ejus, qui

liberos

liberos tres non haberet. Item, Edicto prætoris Virginem Vestalem, & Flamineam Dialem jurare, non cogi, sæpe rescriptum est. Verba prætoris hæc sunt: *Virginem Vestalem, & Flamineam Dialem*, ait prætor, *in omni mea jurisdictione jurare non cogam*. De eligenda autem virgine Vestali, hæc Aul. Gellius (*d. cap.* 12.) scripta reliquit: Lege, inquit, Papia cautum est, ut arbitratu Pontificis Maximi viginti ex populo virgines legerentur, sortitioque ex eo numero in concione fieret. Cæterum ea lex, inquit, vetustate, ut pleræque aliæ, exolevit, satisque ei lectioni fieri cœptum, si quis honesto loco natus Pontificem Maximum adeat, offeratque ei ad sacerdotium filiam, cujus, salvis duntaxat religionis observationibus, ratio haberi possit: gratiam enim Papiæ legis per senatum fieri ajunt. Hanc virginem à Pontifice Maximo capi, velut ab hostibus, moris fuit. Verba autem, quibus tum Pontifex utitur, hęc sunt: *Sacerdotem Vestalem sacra facere, quæ jus sit, pro populo Rom. Quiritibus, uti optima lege fuit, ita te Amata capio.* Amatæ enim nomine appellari omnes consueverunt, quod ea, quæ prima capta est à Numa Rege, eo fuisse nomine perhibeatur. Simulatque igitur capta, & in atrium Vestę deducta est, ilico

 sine

ſine emancipatione, ac capitis diminutione exit patriam poteſtatem, & jus teſtamenti faciundi adipiſcitur. In commentariis autem Labeonis, quos ſuper duodecim Tabulas compoſuit, ita hac de re ſcriptum reperitur: Virgo Veſtalis neque hæres eſt cuiquam inteſtato, neque inteſtatæ quiſquam: ſed bona ejus tum redigi in publicum ajunt. Hæc de Virginibus Veſtæ: de Saliis videamus.

CAP. VII.

De Saliis, Martis Gradivi Sacerdotibus.

INter cætera ſacrorum genera, inſtituta à Numa rege, à poſteris etiam in honore habita, id quidem in minoribus haud fuit, quod Marti ſcilicet Gradivo vovit. Duodecim enim ad hoc viros legit, quos à ſolenni ſaltatu, quo ſuis in ſacris uterentur, Salios appellavit. His alios duodecim Tullus Hoſtilius mox adjecit, cum Romanis in aciem contra Fidenates eductis, Albani à Romanis per ſpeciem proditionis, duce Metio, defecêre. Datum autem his ſupra tunicam inſigne, æneum pectori tegumen, cæleſtiaque arma, quæ vocantur ancilia, portare, ac per urbem canentes carmina cum tripudiis ſolennique ſaltatu incedere: inſtitutumque, ut in fine

in fine omnium carminum suorum, Mamurium appellarent. Hunc Mamurium inclytum ea tempestate fabrum fuisse, & cum ancile cælo lapsum esset, Numa Pompilio Quiritibusque rem divinam agentibus; huic Mamurio negotium datum, complura huic similia ancilia effingendi, tradunt. Quod quidem opus cum ille exquisitissima absolvisset arte, obtinere utrum à se vellet postulare, artifici Numam obtulisse, nihil, quod ex eo peteret, non exhibiturum se, artificem vero non pecuniam sed gloriam pro mercede petivisse, quod ejus nomen à Saliis in finem quorumlibet carminum recitaretur; idque per multa tempora in sacris & comitiis, ut ait Livius, (*lib.* 2.) observatum est. Eo autem hujus ordinis sacerdotum numerum crevisse, ut & ad collegium & collegii Saliorum Magistrum redactum fuerit. Sed hæc de Saliis: de Pontifice Maximo videamus.

CAP. VIII.

De Collegio Pontificum, deque Pontifice Maximo.

Pontifices, ut pleraque alia sacerdotia, ab ipso Numa ortos, apud Livium satis constat: eosdem diu, præterquam ex Patribus, creari non licuit. Fuerunt autem

ab initio hi, numero quatuor: postquam vero maximorum quorumcunque honorum partem plebs tribunitiis rogationibus obtinuit, ad sacerdotia quoque sacrosanctasque Potestates, patere sibi aditum voluit. Quatuor ergo alios creari ex plebe Pontifices placuit, M. Valerio & Q. Apuleio consulibus. Omnibus unus præfectus fuerat, à Numa Pompilio: isque Pontifex Maximus appellabatur. Hic habet penes se sacra omnia exscripta exsignataque, quibus hostiis, quibus diebus, ad quæ templa sacra fieri debeant, eiusmodique divinis in rebus, unde erogandæ pecuniæ sumptus fieri oporteat, curæ Pontifici est, cæteraque omnia sacra publica privataque scitis Pontificiis subjecta sunt. Cum vero de religione deque sacris dissensio est, populus illum consulere pergit. Perutile illud fore ratus est Pompilius ejus sacerdotii auctor, ne jus divinum negligendo, patrios ritus peregrinosq; asciscendo, turbaretur, nec cælestes modo cæremonias docere, sed justa quoque funebria placandosque manes ejusdem Pontificis est. Apud eum quoque tabula esse dicitur, in qua Solis & Lunæ defectus, quoties lumini caligo fit, & anni mensiumque, ac Fastorum ratio perspicitur. Pontifices, ut Varro ait, Q. Mutius Scevola à posse & facere

facere appellatos esse, dicere solebat: sed ea denominatio à M. Varrone haud satis probari videtur. Nam à ponte & facio potius appellatos putat, eo quod ab his primum pons Sublicius factus, ac sępe restitutus esse perhibeatur. De Pontificibus hæc repperi, quæ scriberem: jam nunc de Fœcialibus aliquid videamus.

Cap. IX.

De Fœcialibus.

Foecialis sacerdotii, nusquam apud Romanos vetustiorem usum fuisse, quam Tullo Hostilio Romæ regnante, repperi: quem tamen ut ab *Hostilio* creatum non affirmaverim, ita ne quidem negaverim à Numa Pompilio, omnium religiosissimo rege, creari potuisse. Vtcunque id tandem fuerit, de nomine prius, quam de M. Valerio Fœciali, regnante Tullo Hostilio, apud Liviũ (*lib 1.*) mentio est. Fœcialis vero partes in eo versabantur maxime, ut fidei publicæ inter populos præesset, neque justum aliquod bellum fore censebatur, nisi id per Fœcialem fuisset indictum. Cum enim pugnare desitum esset, fœdere fides pacis constituebatur, quæ fœdera aliquando fidera appellata esse ab Ennio, quod fidei faciundæ causa introducta sunt,

M. Varro testis est, fœcialemque ipsum à fide & faciendo dictum esse, idem existimat. Formula vero feriendi per Fœcialem fœderis, hujuscemodi est: qua nulla (ut Livio (*lib.* 1.) placet) vetustior esse memoratur. Fœcialis, inquit, regem Tullum ita rogavit: *Iubesne, me Rex, cum Patre patrato populi Albani fœdus ferire?* Iubente Rege, *sagmina*, inquit, *te Rex posco*. Rex ait, *pura tollito*: Fœcialis ex arce graminis herbā puram attulit: postea Regem ita rogavit: *Rex facisne tu me regium nuncium Pop. Rom. Quiritiū?* Rex respondit. *Quod sine fraude mea Pop. Rom. Quiritium fiat, facio.* Fit ergo tunc fœdus, multisque id verbis (quæ longo effata carmine non opere est referre) peragit. Legibus deinde recitatis: *Audi*, inquit, *Iupiter, audi Pater patrate Pop. Albani, audi popule Albane, ut illa palam prima, postrema, ex illis tabulis, cerave recitata sunt, sine dolo malo, utique ea hic hodie rectissime intellecta sunt. Illis legibus Pop. Rom. prior non deficiet, si prior defexit, publico consilio, dolo malo: tum illo die Iupiter ita Pop. Rom. ferito, ut ego hunc porcum hodie feriam: tantoque magis ferito, quanto magis potes pollesque.* Id ubi dixit, porcum saxo silice percutit. Eodem modo pars altera sua carmina per suos Sacerdotes, suumque Dictatorem, peragit. Cum autem bellum per

per Fœciales indicunt, hoc more utuntur. Fœcialis hastam ferratam, aut sanguineam præustam, ad fines eorum, quibus bellum indicit, defert, nec minus puberibus tribus præsentibus hæc adjicit: *Quod populi priscorum Latinorum hominesque prisci Latini, adversus populum Rom. Quiritium fecerunt. deliquerunt, quod populo Romano bellum cum priscis Latinis jus sit esse, Senatusque populi Rom. Quiritium censuit, consensit, conscivit, ut bellum cum priscis Latinis fieret, ob eam rem ego populusque Rom. populo priscorum Latinorum hominibusq; priscis Latinis bellum indico, facioq;*. Id ubi dixit, hastam in fines eorū emittit, ex quo bellum justum intelligitur. Hæc de Fœciali: nunc de Patre patrato congruo loco videamus.

CAP. X.

De Patre patrato.

PAtris patrati sacerdotium, etsi apud Livium (*lib* 1.) à Fœcialis haud differre videatur, aliquando etiam longe aliud fuisse appareat, tamen quod inter nomen hujus illiusque, atque officium nonnihil interesse videatur, utique & de utroque seorsum scribere visum est: utrum esset, his descriptis non certe officia immutaverim, sed partes plures duntaxat

adſcripſerim. Patris patrati uſus eodem tempore, quo Fœcialis apud Rom. prodiit: nam & in feriendis à Fœciali fœderibus Patris patrati opera autoritaſque exigebatur. Ad patrandum enim, id eſt, ſanciendum juramentum, ubi de fœderibus convenerat, admitti conſuevêre. Creavit autem M. Valerius primus Fœcialis Sp. Fuſium primum Patrem patratum, eo bello, quod Tullus Hoſtilius cum priſcis Latinis geſſit, verbena caput capilloſque cingens. Alias præterea partes, ablata, ſcilicet, ab hoſtibus repetendi Patri patrato dedit Ancus Martius, eum morem ab antiquiſſima Equicolarum gente repetens. Ejus rei formula antiquiſſima eſt hujuſcemodi: Legatus idemque Pater patratus, ubi ad fines eorum venit, unde res repetuntur, capite velato (filum autem lanæ velamen eſt) *Audi Jupiter*, inquit, *audite fines* (cujuſcunque gentis ſint, nominat) *audiat Fas: Ego ſum publicus nuncius Pop. Rom. juſte pieque legatus venio, verbiſque meis fides ſit*. Peragit deinde poſtulata: inde Iovem teſtem facit: *Si ego injuſte impieque illos homines, illaſque res dedier Pop. Rom mihique expoſco: tum tu patria compotem me nunquam ſinas eſſe* Hæc cum fines ſupraſcandit, hæc quicunque ei primus vir obvius fuerit, hæc portam ingrediens, hęc forum ingreſſus paucis verbis

bis carminis concipiendiq; jurisjurandi mutatis peragit. Si non deduntur, quæ exposcit, diebus tribus & triginta (tot enim solennes sunt) peractis, bellum ita indicit: *Audi Iupiter, & tu Iuno, ac Quirine, dijque omnes cælestes, vosque terrestres, vosque inferni audite. Ego vos testor,* (populum illum, quicunque est, nominat) *injustos esse, neque jus persolvere. Sed de istis rebus in patria majores natu consulemus, quo pacto jus nostrum adipiscamur.* Cum his nuncius Romam ad consulendum redit. Confestim Rex, Dictator, Consul, sive quivis alius senatum habuerit, his ferme verbis Patres consulit: *Quarum rerum, litium, causarum, condixit Pater patratus Pop. Rom. Quiritium Patri patrato priscorum Latinorum, omnibusque priscis* Latinis *quas res nec dederunt, nec fecerunt, nec solverunt; quas res dari, fieri, solvi oportuit. Dic* (inquit ei, quem primum sententiam rogat) *quid censes?* Tum ille, *Puro pioque duello quærendas censeo: Itaque consentio consciscoque.* Inde alii ordine rogantur. Quandoque pars major eorum, qui aderant, in eandem sententiam ibant, bellum erat consensu fieri solitum, ut Fœcialis jactu hastæ, ut dictum est, bellum indiceret. Sed de hoc satis multa: cum Rex Sacrorum paucis describendus est.

CAP. XI.

De Rege Sacrorum.

REx ſacrorum, qui & idem Rex ſacrificulus dicitur, creari cœptus eſt L. Junio Bruto & M. Valerio primis conſulibus. Ejus creandi occaſionem dedit, quod cum nuper exactis regibus pleraque ſacra à ſolis regibus obiri conſueta, regum exactione vacare viderentur, idque moleſte admodum populus ferret, utpote quod cultui divino regum exactione derogatum videretur, Sacerdotem creari placuit, quem, quo nihilo minus eidem auctoritatis ineſſet, regio nomine decorarunt, Regem ſacrorum appellantes. Subjecerunt tamen Pontifici maximo, ne ſi nullius ditioni fuiſſet ſuppoſitus, jam exacti reges, reducti eſſe crederentur. Quæ vero huic partes injunctæ ſacerdotio eſſent, non repperi. De his ergo hactenus: jam de Gallorum ſacerdotio nonnulla videamus.

CAP. XII.

De Gallis, Sacerdotibus Matris Deûm.

GAllos quidem Berecynthiæ, ſive illam Deorum Matrem dicere mavis, dedicavit antiquitas; eamque ſuperſtitionem, ut pleraſque alias, Phrygia Romam traduxit:

duxit: & eo quidem tempore, quo hujuſcemodi carmen ex libris Sibyllinis relatum eſt.

Mater abeſt; matrẽ jubeo Romane requiras.
Cum veniet, caſta eſt accipienda manu.

Hoc reſponſum cum diu torqueret Patres, (quæ enim mater eſſet, aut unde petenda, non ſatis reperire poterant) Pythii Apollinis oraculum conſultum misêre: miſſi hujuſcemodi reſponſa retulerũt: *Divûm, Apollo inquit, arceſſite matrem, quã Idæo quidem jugo reperietis.* Miſſi ergo in Aſiam legati, datum negotium, ut perquiſitum ac tandem compertum deæ ſimulacrum Romam ducerent. Sed cum Attalus Rex Aſiæ, comperti à legatis ſimulacri trajectionem negaret, Romanis fruſtra jam abire parantibus, vocem ejuſdem, ut creditum eſt, deæ auditam ferunt: *Ipſa*, inquit, *peti volui, Romamque, quod deorum omnium domicilium eſt, deduci.* Quo miraculo exterritus Attalus, Romanis ilico ſimulacri tranſlationem conceſſit. Mari ergo tranſvecta Romam, ut traditum eſt, dea: cum Tyberi navis ſimulacro onuſta vectaretur, omni genére hominum ex urbe prodeunte obviam cum carminibus ſacriſque, navem ſicco littori adhæſiſſe ferunt. Et cum omnis multitudo, funibus injectis, ſummo conatu adniteretur, nulla demum vi avel-

avellere hærentem valuit. Erat autem in turba matronarum Claudia Quincta Vestalis Virgo præstantissimæ formæ, cujus exquisito habitu vultuque pleno illecebris, violatæ ejus virginitatis publica suspicio circumferebatur. Procubuit ergo puella ad pedes simulacri, oransque obtestansque deam, sic inquit: *Læsæ virginitatis me ream criminantur: tuo, dea, testimonio, uti rem judices prout est, quæso: ut si tuo damnata testimonio, dea, fuerim, admissa, morte luam: sin hac labe puram argueris, tum tu castissima, castas manus prosequare, obsecro.* Vbi hæc dixit, reste, qua ligata erat navis, manu accepta, navis puellæ parum admodum conantis tractum facile prosecuta est. Hoc pacto in urbem deductā Scipio Nasica solus dignus, cujus manibus tangeretur reciperetúrque simulacrum, judicatus est. Datum ergo Scipioni negotium, ut templum deæ magnifice strueret, & eius cultui Sacerdotes dedicaret; quos, de more deæ vetusto, spadones esse oportebat, non alio pacto ad id sacerdotium legendos. Cuius quidē instituti, hoc in causa fuisse commemorant, delexisse Cybelen hanc puerum quendam Phrygium dilectoque hanc conditionem adjecisse, ne coitu polluta castitate admitteretur, puerum tamen nympham Sangaritidem depe-

deperisse: & cum apud eam sub arbore, ei nymphæ dicata, una quiescerent, nocte dormientes, deam arborem cum ipsa nympha trucidavisse, adolescentem metu fere exanimatum, in vicinum montem, cui nomen Dindyma est, confugisse, doloreque amentem, pudoreque admissi facinoris membrum, quo deliquerat, abscidisse. Hac ratione facti dea memor, per ejusmodi homines perpetuo sibi ministrari voluit. Gallorum vero nomen, à flumine Phrygiæ vetusto, quod templo hujus deæ vicinum est, tractum ferunt; cujus, ut perhibent, fluvialis undæ ea vis est, ut potantes insanire compellantur. Sed de Gallis satis: ad Duûmviros sacrorum veniamus.

CAP. XIII.

De Duûmviris Sacrorum.

DUûmviri sacrorum, quantum monumenta veterum legens consequi valui, sacris libris legendis, carminibusque Sybillæ, fatisque Pop. Rom. interpretandis præerant, & Apollini sacri, aliarumque cæremoniarum antistites erant. Et quoties prodigia aliqua, magnos aliquos rerum eventus auspicantia, emer sissent, lectisterniis ad pulvinaria deorum factis, uti eorum minas averterent, & supplicciis

ſacriſque placarent. Eorum etiam ritu ſupplicationes pro rebus proſpere geſtis decernebantur. Hujus ſacerdotii nullam ante mentionem repperi, quam quo tempore ædes Caſtori, per filium Poſthumii ſecundi Dictatoris, qui tunc Duûmvir erat, dedicata eſt. Latino enim bello pater ipſe Dictator voverat. Cæterum cum multo tempore, duo ad hoc ipſum ſacerdotium viri creati eſſent, ac plebs de ſuo quoque corpore creare Conſules, cæteroſque magiſtratus pergeret, neque ad id ipſum ſatis virium eſſèt, obtinuit tandem, ut qui Duûmviri in eam diem creati fuiſſent, Decemviri crearentur: quinque ex Patribus, totidem ex plebe allectis. Quare ex Duûmviris Decemviri appellari cœpti ſunt. De Duûmviris hæc habui: de Septemviris epulonum videamus.

CAP. XIV.

De Septemviris Epulonum.

SEptemviratum epulonum, quanquam ut conjectari valeo, genus eſſe ſacerdotii autumem, quippe, quod apud A. Gellium (*lib* 1. *cap.* 12.) cum de vacatione Veſtalis ſacerdotii agit: Filiæ (inquit) Auguris, Flaminis, Quindecemviri ſacrorum, Septemviri epulonum, ab hoc ſacerdotio

excusationem merentur: inter cætera enim sacerdotia hoc ipsum subjunxit. Vtcunque id fuerit, quoniam nihil quicquam hac de re mediocris etiam fidei auctoritatisque repperi, quod huic ordini officium commissum esset, ausus asserere non fui. Plinius tamen cum esset orationem habiturus, cum quasi propter futuros astantes tumeret, dixit: (*lib.*II.*epist.*II.) *Stabat modo Consularis, modo Septemvir epulonum.* Id vero satis teneo memoria, Romæ in pyramide quadrata, marmore structa, incisa esse verba hujuscemodi.

OPVS. ABSOLVTVM. DIEB. CXXX
EX.TESTAM.C.CORNELII.TR.PL.
VII.VIRI.EPVLONVM.

Sed quoniam de iis nihil amplius reperire potui, ad secundi Commentarioli initium veniamus.

ANDR. DOMINICI FLOCCI FLORENTINI,

De POTESTATIBUS ROMANORUM.

Liber Secundus.

PRAEFATIO.

De magiſtratibus in univerſum.

QVæ ad Sacerdotia divinaſque Poteſtates pertinentia, ſtudio curaque multorum monumenta veterum legens, conſectari potui, ea potiſſimum adſcripſi. Quod vero Sacerdotia, divinas Poteſtates appellavi, haudquaquam ab humanitate videtur alienum eſſe: ut enim hi Magiſtratus, quibus humanarum rerum facultas arbitriumque eſt, rite Poteſtates appellantur; ita ea Sacerdotia, quibus divinarum rerum cultus commendantur, divinas Poteſtates nominare non injuria eſt. Licet autem quandoque hoc in genere ſcriberem plura, vel ſtudiorum incuria, vel commentariorum paucitate, aut, quod ita ſe res habet, ut ne quidé plura inveniri poſſent, allegare non potui: uti primũ ergo Commentariolum his paucis contentum facerem, viſum eſt. Si cui autem plura idem genus, aut longe peregrina legenti occurrant,

professo, hæc ipsa præstare congruum videbátur esse; is pergratam mihi quidem allaturus rem, veniam dabit aut incuriæ meæ, aut penuriæ librorum: ei certe rei magnam ejus culpæ partem concessurus. Meum enim in hac ipsa lucubratione, præter aliquid orationis, rerum ferme nihil est. Ex his autem, quæ allegare potui, si cui aliqua fortasse non satis probabilia, vel à veritate dissona videantur, is accuset Livium, reprehendat Ovidium, Varronem, Ius civile, ac nonnullos alios, quibus ad hæc adminiculanda adjutoribus usus sum. Igitur de altera parte Commentarioli nostri jam tempus est nobis, ut, quæ occurrunt, eadem subjiciamus. Et Regiam quippe potestatem cæteras omnes tempore anteisse Potestates, nemini dubium est, ab illaq; ipsa exordium factum esse nonnullis facile videri potuisse. Mihi vero longe alia mens est: eum scilicet Regem, quo in uno omnes omnium potestates consisterent, singulari quodam Potestatis titulo non esse decorandum, sive comprehendendum, in animum inducenti. Nam si Princeps singulari Potestatis titulo esset, præter eam solam, quæ apud eum esset, ac ne illam ipsam posset, satis scio, mandare; alteram sane non posset. Cæterum, cum omnis R.P. summa uni adnitatur Regi, omnesque

que quæ ubique ſunt Poteſtates ex uno rege, veluti ex uberrimo quodam fonte, manent, quis ejus poteſtatis titulo, qua de agere inſtitui, contineri Regem, vel Cæſarem, velut ſpeciei ſubeſſe genus, exiſtimet? Hoc etiam ipſum dubitandi genus me offendit, de Dictatore ſcribere incipientem: num quidnam Poteſtatibus Dictatorem ipſum adſcribendū putarem: Magiſtratum enim dici, qui ipſe Magiſter pop. Rom. dicitur, quo omnes, ut ita loquar, magiſtrâtur Magiſtratus, à quo nulla provocatio ſit, à quo uno omnes omniū poteſtatis Regis ſimilitudine exordiū trahunt, nulla ratione concludi poſſe videbatur. Sed, cum eam poteſtatem ultra ſex menſes retineri poſſe, lege prohibitum eſſet, haud pura ſuprema poteſtas, quæ legis imperio ſubjiceretur, juſta ratione videri poterat: qua ratione, Dictatorem Poteſtatuum numero adſcribendum eſſe, viſum eſt: Nam quæ auctore populo Rom. collata, ac lege circumſcripta eſſet poteſtas, eodem auctore abrogari poſſe videbatur. Senatoriam vero dignitatem, quam poteſtatem, ſi ſingulos ſenatores conſideremus; potius appellarim: Sin vero, omnium ſenatorum conſilium circumſpiciamus, fortaſſis poteſtas omnium poteſtatuum Regiæ, aut etiam Imperatoriæ, perſimilis apparere poſſit:

Quippe

Quippe quod & Reges omnes, & Dictatores, ac tandem etiam Cæsares, quam auctoritate Patrum, singula quæq; decernere, nihil sibi existimarint antiquius. Sin vero cum singulis senatoribus mandari potestas possit, neque quod senator; sit, novæ gerendæ potestati impedimento est, singularem potestatem non esse, sed dignitatem senatoriam, consequens est. Cum vero Tribunitiam potestatem, cui senatoria decreta excutere jus potestatis fuit, animadvertimus: cur Senatum inter Potestates, aut, ut dixi, dignitates non habendum dicamus, non equidem intelligimus. Sed quoniam de Magistratibus agimus, aliiq; omniũ Magistratuum majores, alii vero minores sint; qui majores, quive minores essent, paucis animadvertendum est: qua in re meis verbis opus non est, dum Aulus Gellius (*lib*. 13. *cap*. 14.) pleraque è M. Messalæ auguris libris nobis suppetat. cujus verba hæc sunt: Patriciorum auspicia in duas potestates divisa sunt; maxima sunt consulum, prætorum, censorum: neque tamen eorum omnium inter se eadem, aut ejusdem potestatis sunt; ideoque collegæ non sunt censores consulum, aut prætorum. Prætores collegæ consulum sunt: ideo neque consules, aut prætores censoribus, neque censores consulibus,

aut prætoribus turbant, aut retinent auſpicia. At cenſores inter ſe; rurſus prætores conſuleſque inter ſe, & vitiant, & obtinent auſpicia. Prætor etſi collega conſulis eſt, neque prætorem, neque conſulem jure rogare poteſt; ut quidem nos à ſuperioribus accepimus, aut ante hæc tempora obſervatum eſt. Et ut in Commentario XIII. C. Tuditani patet: quia imperium minus prætor, majus habet conſul; & à minore imperio majus, à majore autem collega jure rogare non poteſt. Nos, his temporibus prætores prætore creante, veterum auctoritatem ſumus ſecuti, neq; his auſpiciis in comitiis fuimus. Cenſores ęque non eodem rogantur auſpicio, atq; conſules & prę tores. Reliquorum vero magiſtratuum minora ſunt auſpicia: ideo illi majores, hi minores Magiſtratus appellantur. Majores centuriatis, inquit, comitiis, minores curiatis ac tributis fiunt. Ex omnibus his Meſſalæ verbis, inquit, manifeſtum fit, qui ſint minores Magiſtratus, & quamobrem minores appellentur. Sed & collegam eſſe prætorem conſuli docet, quod etiam eodem auſpicio creantur. Majora autem auſpicia dicuntur habere, quia eorum auſpicia magis rata ſunt, quam aliorum. Eundem præterea Meſſalam eadem de re ita ſcribere, idem ait A. Gellius. (*ibid.*) Conſul ab omni-

omnibus Magiſtratibus & comitiatum & concionem avocare poteſt: prætor & comitiatũ & concioné uſquequaq; avocare poteſt, niſi à conſule, Minores Magiſtratus nuſquam, neque comitiatum, neque concionem avocare poſſunt. Ea re, qui eorum primus vocat ad comitiatum, is recte agit: quoniam bifariam cum populo agi non poteſt, nec avocare alius alii poteſt, ſi concionem habere volunt, uti ne cum populo agant, quamvis multi Magiſtratus ſimul concionem habere poſſint. Ex his verbis Meſſalæ, manifeſtum eſt, aliud eſſe cum populo agere, aliud concionem habere: Nam cum populo agere, eſt rogare quid populum, ut quid ſuffragijs ſuis aut jubeat, aut vetet. Concionem autem habere, eſt verba facere ad populum ſine ulla rogatione. His igitur de Magiſtratibus in univerſum viſis, jam de Senatoria dignitate, ſive illam poteſtatem appellare mavis, quoniam & auctoritate & vetuſtate ferme omnes alias excellit, primum videamus.

CAP. I.

De Senatoribus.

SEnatorum originem à Romulo inſtituiſſe, nemo ambigit. Quippe qui [1] Urbis parens ac conditor, quoniam novam civitatem viribus & robore juvenum affatim

ſtatim ab ſe munitam cerneret; haud minoris momenti fore ratus eſt, ſi eamdem conſilii ope fulciſſet: ex primoribus patrum, qui tunc aderant, civibus, centum numero, elegit, quos ab honore Patres, ob ætatem Senatores appellavit: ut apud Lacedæmonios Senes appellari eos, qui ſummum quendam magiſtratum gerunt, Cicero ait. (*In Catone ſive De Senectute.*) Qui vero ex his primoribus centum patribus geniti ſunt, Patricii nuncupati ſunt. Hunc ordinem mox Tullus Hoſtilius explevit, Alba à ſe diruta, Albaniſque in Vrbem inductis. Tum Iulios, Servilios, Quintios, Geganios, Curiatios, Clœlioſque in Senatores accepit. Exactis autem Regibus Brutus conſul, exhauſtum bonis viris ſenatum intuens, primores equeſtris ordinis adſcribi in ſenatores operam dedit, illoſque Conſcriptos Patres appellavit: ex quo tempore, patrum conſcriptorum appellatio locum habere inſtituit. Penes hos quidem, ſenatores, ſemper totius Reip. ſumma enixa eſt: ut ne Reges quidem, Conſules, aut Dictatores, aut alius quiſpiam Magiſtratus, inconſulto Senatu quippiam moliretur: adeo, ut cum Tarquinius Superbus pleraque præter Senatus auctoritatem decerneret, tunc demum, amiſſo regio nomine, tyrannus appellaretur. Senatores vero tripli-

triplicis ordinis fuisse repperi, alii enim Patricii, alii Pedarii, nonnulli vero Conscripti appellabantur. Patricii sunt hi maxime, qui ex centum illis patribus, à Romulo lectis, geniti sunt. Conscripti vero senatores hi, qui regum, consulum, censorumve decreto in senatum lecti sunt. Pedarios autem senatores variis rationibus appellatos invenio: alii enim, quod hi non haberent sententiæ dictionem in senatu, sed in aliorum sententias pedibus irent, dictos Pedarios putant: alii, quod plerique, qui magistratus curules essent adepti, sella curuli in senatum veherentur; qui vero pedibus iter facerent, Pedarii nominarentur. M. autem Varro, (*Apud Gellium lib. 3. cap. 18.*) equites quosdam esse ait, quibus, amplioribus magistratibus functis, nondum tamen à censoribus in senatores lectis, non esset jus dicendæ in senatu sententię, cum tamen in senatum venire liceret; Sed quas sententias principes dixerant, in eas discedebant. De ordine vero ac ratione consulendi senatus, quæ usquam repperi, ea potissimum adjiciam. Aliquando eum primo rogare mos fuit, qui princeps in Senatu à Censoribus positus fuerat, nonnunquam vero, ut hi prius rogarentur, qui Consules designati essent, institutum est. Cicero autem in eo libro, quem

inscripsit Catonem maiorem, sive De Senectute, tantum aliquando senectuti honoris tributum scribit, quod ut quisque natu grandior esset, ita prior in Senatu sententiam rogaretur. Vsu tandem introductum esse dicitur, ut quem Consul ipse rogasset, is prior ex sententia verba faceret: alium tamen, quam consularem virum, rogari fas fuisse, negant. Ex qua tamen consuetudine C. Iulius Cæsar, in eo consulatu quem gessit cum M. Bibulo, hos duntaxat viros extra ordinem rogasse dicitur, M. Crassum, Cn. Pompeium, & M. Catonem: Post M. Crassum, Cn. Pompeium, ubi filiam sibi in matrimonio collocavit, rogare primum cœpit. Cum vero M. Catonem rogaret, atque id, de quo consulebatur, è Repub. minus fore duceret, longioreque proinde oratione uteretur, qua omne ferme tempus, quod est habendo senatui, tereret: Cæsar viatorem vocavit Marcumque Catonem, quoniam finem non faceret, prehendi loquentem, & in carcerem trahi jussit. Catonem, cum imperio pareret, senatus consurrexit, & ad carcerem prosequebantur. Cuius rei quasi invidia motus Cæsar destitit, atque emitti Catonem jussit. De modo autem habendi senatus, M. Varro, rogatu Pompeii, librum edidit, cum ille primum Con-

sul

ſul cum M. Craſſo fuiſſet deſignatus. Creditur, quia foris militia ad eam ætatem occupatus, vellet civilis conſuetudinis, cuius expers erat, fieri peritior. Sed eum librum in ipſa Varronis ætate perijſſe, idem ipſe in epiſtola ad Oppianum ſcribit. Quà in epiſtola multa ſcribere Varronem id genus, A. Gellius in commentariis Noctium Atticarum refert, (*lib.* 14. *cap.* 7.) primumque illi ſcriptum fuiſſe, per quas perſonas haberi ſenatum liceret, nominat Dictatoré, Conſules, Prætores. Tr. Pl. Interregem, Præfectum Vrbi: neque ullis aliis jus fuiſſe ſenatum frequentem fieri jubere, aſſerit. Addit deinde extraordinario jure Tribunos militares, qui pro Conſulibus eſſent. Item Decemviros, quibus imperium conſulare tum eſſet. Item Triumviros Reip. conſtituendæ cauſa creatos, conſulendi ſenatum jus habuiſſe. De Præfecto autem urbi Latinarum, utrum ſenatum habere liceret, non ſatis convenire ait: qui licere negant, quod ne ille quidem ſenator ſit, proinde jus dicendæ in ſenatu ſententiæ non habeat, in rationem adducunt, ea quod ætate, quæ nondum ſenatoria ſit, fiat. M. autem Varro, & Atteius Capito, jus eſſe Præfecto urbi ſenatus habendi ajunt. (*apud Gellium lib.* 14. *cap.* 7. & 8.) quandoquidem & Tr. Pl. quanquam non

essent senatores, ante Atinium plebiscitum jus Senatus habendi esset. Scripserat etiam de intercessionibus, illis videlicet jus intercedendi fuisse, qui vel ea potestate, vel majori essent, iis, qui senatuscõsultum, aut plebiscitum, vel aliud decretum rogarent. De loco habendi senatus, aut senatusconsulti rogandi, nisi in locis per augures constitutis, quæ templa appellabantur, haberi, rogarive potuisse negabat. Vnde & curia Hostilia, & Pompeia, & post Iulia, cum profana ea loca fuissent, templa per augures sunt constituta, ut in iis senatusconsulta more majorum justa fieri possent. De tempore vero habendi senatus, ita disseruit. Ante exortum, inquit, solem, aut post ejus occasum, senatusconsultum irritum esse. Opus etiam censorum fuisse, per quos, & quo tempore factum esset senatusconsultum animadvertere. De ætate autem senatoria, etiam adolescentibus senatorum senatum aliquando ingredi licuisse, veterum monumenta legentibus, apparet. Quo minus vero tandem in senatum illi ætati venire liceret, Papirii prætextati factum in causa fuit, ut Valerius Maximus in libro Factorum ac Dictorum memorabilium scriptum reliquit. Tunc igitur constitutum, ne cui paucioribus xxv. annis nato senatum ingredi liceret,

et apud Plutarchum in vita Magni Pompeii. Item apud jus Civile Romanorum, quo nos etiam hoc tempore utimur, facile conspicari licet. Qui vero senatum habiturus esset, auspicari primo, atque immolare hostiam debere, idem Varro (*Apud Gell. d. cap* 7.) censebat. Docuit etiam, de divinis rebus, prius quam de humanis, ad senatum esse referendum. Item Senatusconsulta duobus modis fieri, aut per discessionem, si consentiretur; aut, si res ardua esset, per singulorum sententiam. De pignore quoque faciendo, de multa irroganda senatori, qui, quo tempore in senatum venire debuit, non interfuerit. Quantum vero ad senatorum familiam pertinet, senatoriarum personarum appellatione, etiam uxores contineri decretum est. Adoptivos autem filios, etsi ante, quam patres in senatum essent ducti, sese in adoptionem dedissent, senatorios esse placuit. Si quis autem ex Patriciorum ordine, plebeio homini se in arrogationem dederit, Patricium tamen manere, Iure (*L. senatoris filium. D. de senat.*) cautũ est: quam legem ea tempestate nullã fuisse arbitror, cũ P. Clodius, vir patricius, quo tribunitia potestate fungeretur, qua adversum Ciceronẽ factiose uteretur, plebeio homini se adoptandum tradidit. Contra senatorũ filiæ, nisi quæ senatoriis homi-

hominibus nuptui traditæ ſunt, clariſſimarum fœminarum nomine non continentur. Senatoris vero filium à patre emancipatum, etſi filii nomen Iure Civili amittit, ſenatoriam tamen retinere dignitatem creditur. Poſthumi autem, quamvis poſt patris mortem naſcuntur, ſenatorii tamen homines appellantur; eum vero, qui poſtquam pater ſenatu motus eſt, concipitur, & naſcitur, non eſſe ſenatoris filium, Proculus & Pegaſus opinantur. Si quis vero ante conceptus fuerit, quam eius pater ſenatu moveretur, non nocebit filio caſus patris, quo minus, ſenatoris filius eſſe cenſeatur; ſed ſi pater, antequam conciperet filium, ſenatoriam dignitatem amiſerit, ac deinde deceſſerit, filii autem in avi ſenatoris poteſtatem reciderint, etſi non quaſi ſenatore patre nati videantur, ſenatorii tamen cenſebuntur. Mulieres autem ſenatoribus primo, deinde inferioris ſortis hominibus matrimonio collocatæ, clariſſimarum fœminarum ordinis non ſunt. Itaque impetrare pleræque à Principibus ſolent, ut nuptæ iterum inferioribus viris, in ſenatoria nihilominus maneant dignitate: ut dicitur divum Antoninum Auguſtum Iuliæ Mammeæ conſobrinæ ſuæ indulſiſſe. Senatores vero ſenatorio ordine amotos, quamvis capite

non

non minuantur, & civitatem retineant, judicare tamen, ac testimonium dicere, prohibet lex Iulia repetundarum. De Senatoribus hactenus: dehinc de Tribunis Celerum pauca subjiciam.

CAP. II.

De Tribunis Celerum.

TRibunos Celerum primus Romulus creasse fertur, cum tres equitum centurias, quarum opera in omni Reipubl. discrimine uteretur, descripsit. Eas centurias, Ramnensium, Tatiensium, Lucerum appellavit: Ramnensium à Romulo; Tatiensium à Tito Tatio Sabino; Lucerum vero denominatio, ut Livio (*lib.*1.) placet, incerta *est*. Quod autem ternos his præfecit viros, quos ex tribus delegit tribubus, Tribunos nominavit. Fuisse autem equites numero trecentos ajunt, eo quod ex singulis curiis, quæ triginta tantum erant, decem asciverit. Quod vero celeriter accurrere eos voluit, si quando Respubl. illorum opera indigeret, appellari Celeres voluit. Sunt etiam qui à Celere quodam, qui primus iis ordinibus à Romulo præfectus fuerit, Remi interfectore, hoc nomen inditũ esse opinentur: ut Ovidius in libro Fast. (4.) significare intelligitur. Satis ergo de Tribunis Celerũ dictum sit: de Quæstoribus videamus.

CAP. III.

De Quæſtoribus.

QVæſtoribus creandis origo vetuſtiſſima eſt, & ante omnes pæne Magiſtratus inſtituit. Gracchanus autem quiſpiam, cujus ſupra memini, in eo libro, quem De Poteſtatibus ſcripſit, ipſum etiam Romulum & Numam duos habuiſſe quæſtores, quos non ſua voce, ſed populi ſuffragio creatos, ſcriptum reliquit. Cæterum, ut Romulum quæſtores habuiſſe, non uſquequaque notum eſt: ita, Tullum Hoſtilium regem quæſtores habuiſſe, cõſtare inquit. Quod vero publicæ quærendæ pecuniæ præpoſiti eſſent, appellatos Quæſtores ajunt. Quæſtorum vero, partim ærarii & urbanæ pecuniæ curam agere; provincias partim exigendis vectigalibus ſortiri; plerique (ut ille Gracchanus dixit) epiſtolis in ſenatu legendis occupari, iique nuncupari Candidati Principis ſolebant. Nonnunquam autem maleficia conquirere Quæſtoribus negotio traditum eſt; ex quorum exercendis quęſtionibus, Quæſtores dictos fuiſſe, M. Varro (*Apud Gell. lib.* 13. *cap* 13) opinari videtur. Quæſtores, ut fere omnes reliquos Magiſtratus, tam plebeios, quam patricios, promiſcue creari obtinuit: quæ pote-

potestas, quoniam minoribus adscribitur, neque prehensionem, neque vocationem habet: & quemadmodum privati, in jus ad Prætorem vocari solent. Eadem gerendorum honorum, dicendæq; in senatu sententię, initium fuisse perhibetur. (*Sequentia de Quæstoribus parricidii non sunt in manuscripto exemplari.*) Etiam quia de capite civis Romani, injussu populi, non erat permissum Consulibus jus dicere; propterea Quæstores constituebantur à populo, qui capitalibus præessent rebus. Ii appellabantur Quæstores parricidii, quorum & meminit lex XII. Tabularum. Hæc de Quæstoribus: jam de Interregis officio videamus.

Cap. IV.

De Interregia Potestate.

Romulo ergo humanis jam rebus subducto, fluctuantibusque Patrum animis, quo pacto Rempubl. procurarent, quem in demortui Regis locum suffecturi, aut quo tandem pacto essent, ne nova multitudo sine Rege ac duce vagaretur, ac vicinorum tandem irritatis animis, urbem, rectore vacuam, vis aliqua externa adoriretur; difficultati rerum consulere rati, centum Patres decem decuriis factis, singulos ex singulis legunt, qui summę rerum pręessent. Ex iis, unum, qui

cum insignibus imperii & fascibus esset, decernunt. Quinque dierum spatio finiretur imperium: eoque pacto vicissim inter se sortiebantur, dum orbe exacto, annus exigeretur. Sed hujus imperii quoniam pertæsum videretur, ac plebs pro uno Rege centum sortitum esse quereretur, audirentque ea moveri Patres, qui vel inviti imperium posituri videbantur. Esse id per speciem beneficii ultro offerendum rati, summam potestatem populo permittunt; statuunt, ne plus juris ac potestatis futuro Regi permitterent, quam apud se retinerent: simul decernunt, quem populus ipse Regem jussisset, ita demum ratum haberetur, si Patres auctores extitissent. Tum Interrex concione advocata: *Quod bonum, faustum felixque sit*, inquit, *Quirites, Regem create: si dignum, qui secundus à Romulo numeretur, creaveritis, Patres auctores fient:* Atque ea conditione Regem creabant. Apud quem ergo summa rerum erat, dum Regia potestas vacans erat, Interrex appellabatur. Apud minores vero Romanorum, cum Reipubl. causa abessent Consules, neque habendis comitijs interesse possent, sive vitio Consules creati essent, si Dictatorem comitiorum causa dici non placuisset, res ad Interregem deducebatur, ac per Interregem consularia comitia.

tia habebantur. His ergo de Interrege dictis: de Duûmviris Capitalibus videamus.

CAP. V.

De Duûmviris Capitalibus.

SI Duûmviratus Capitalis repetere originem voluerimus, ab usque Tullij Hostilij Regis temporibus erit repetenda. Is enim bellum cum Albanis gesturus, copiosam è castris aciem eduxerat. Tum Metius Suffetius, Albanorum Dux, Regem Romanum ad colloquium vocavit; ubi in conspectum venerunt, diu de conditionibus pacis inter eos agitatum est. Hanc tandem pactionem inierunt: Erant in exercitu Albano trigemini fratres, qui Curiatii appellabantur, ut hi cum trigeminis Horatiis Romanis ferro decernerent, utrius exercitus victores essent, is populus alteri cum bona pace imperitaret. Armati ergo, hinc Horatii, illinc Curiatii, in campum prodeunt: diu vario Marte pugnant. ad extremum tres Curiatii, atque ii quidem omnes saucii, duos ex Horatiis obtruncant, tertio integro relicto. Iuvenis ergo integer corporis animique viribus, ne si stando triplices tutari ictus non posset, ambire campum instituit. Ex Curiatiis qui validior erat,

metu exanimatum fugere ratus, prosequi illum, ægre licet, pergit. Horatius, ubi alterum longe ab aliis esse cernit, Curiatium aggreditur, parumque validum facile obtruncat. Accurrentem fratri ferre auxilium, primo illo etiam infirmiorem, & vix sustinentem arma, facilius occidit. Tertium gravi vulnere, metuque graviore, minore negotio confodit. Iuveni igitur Horatio, omnium consensu, gloriosissimus triumphus decernitur. Triumphanti ergo, cum omne genus hominum, tum Horatia soror, venit obviam. Hæc Horatia alteri ex Curiatiis forte desponsa fuerat; quæ ubi conspexit occisi nuper à fratre viri pendentes ab hasta exuvias, lamentis & fœmineo ejulatu complebat omnia: cujus rei indignatione perculsus Horatius, ratus publicam lætitiam turbasse, gladio per pectus sororis acto, sororem interfecit. Triumpho ergo acto, Horatius ad Regem trahitur, in carcerem conjicitur: ergo omnium sententia Horatium capite damnabat; sed recens tam insignis facti memoria permultum favoris à Rege ipso potissimum sibi vindicabat. Dilationem ergo judicii Rex quæritans, tum primum Duûmviros creat, quæstionem Horatii ab se ad illos rejicit. Quid plura? Duûmviri plectendum capite Horatium pro-

nunciant

nunciant: ſed Horatius ab ea ſententia populum appellat. Res ad populi judicium rejicitur. Tum ergo ſenis, orbique trium liberorum parentis lachrymis, & pro concione orationibus, actam inſignis actæ rei memoriam, reum juvenem populus abſolvit. Tum ergo Duûmviris Capitalibus initium eſſe cœpit: unius tandem collegæ augmento Triumviri facti ſunt. Quod vero capitalibus quæſtionibus præeſſent, & carceris reorum capitalium cuſtodiam agerent, Capitales appellati ſunt: cujus etiam Magiſtratus in damnatione M. Manlii Capitolini opera uſum Pop. Rom. Livius (*lib. 6.*) meminit. Eorundem interventu triumvirorum in eos, qui cum L. Catilina in Rempub. conjuraverant, animadverſum eſt: ut meminit Salluſtius (*In bello Catil.*) Sed de his ſatis multa: de Præfecto Vrbi jam videndum eſt.

Cap. VI.

De Præfecto Vrbi.

De Præfecto Vrbi nuſquam antea quicquam repperi, quam de Sp. Lucretii, patris Lucretiæ, præfectura: non tamen alios Reges, pręter Tarquinium Superbũ, Præfectos Vrbi creare potuiſſe, negaverim. Quo ſeſe res vertat, cũ Regibus profi-

ficiſci opus foret, penes Præfectum Vrbi ſumma rerum relinquebatur. Vbi autem imperium propagatum eſt, totius Italiæ juriſdictio ad Præfectum Vrbi delata eſt. Omnia enim crimina, quę per totam Italiam admittebãtur, ut epiſtola divi Severi ad Fabium Cilonem cautũ eſt, Præfectura Vrbis ſibi vendicat. In initio vero ejus epiſtolæ, ita ſcriptum eſſe perhibetur. Cum Vrbem noſtram fidei tuæ commiſerimus, &c. Quicquid igitur intra Vrbem admittitur, ad Præfectum Vrbi videtur pertinere. Sed & ſi quid intra centeſimum lapidem admiſſum fuerit, Præfecti Vrbis notio erit: Si ultra centeſimum lapidem admiſſum fuerit, Vrbis Præfecti notio non erit. Audiet ſervos, qui ad ſtatuas confugerint, aut qui de dominis conquerantur, quod de ſuo peculio empti, non manumittantur. Audiet patronos egentes, & qui ſe ægros eſſe dicunt, deſiderentque ſibi à libertis ſuffragium impendi. Relegandi etiam deportandique in inſulam, poteſtatem Præfectus hujuſmodi obtinet. Si quis autem ſervum ſuum in uxorem ſuam adulterium commiſiſſe aſſerat, apud Præfectum Vrbi erit audiendus. Neque eſt alienum ab ejus poteſtate, ut coram ipſo interdicta, quod vi aut clam exerceantur. Solent item ad Præfectum Vrbi tutores curatoreſque remitti,

mitti, qui male in tutela curave versati fuerint, quique graviore animadversione, quam ut suspectorum crimen incurrant, indigent, seu quos probari possit, datis muneribus tutelam occupasse, seu accepta mercede operam dedisse, quo minus idoneus tutor alicui assignaretur, vel consulto circa edendum patrimonium ipsius, quantitatem minuisse, sive evidenti fraude pupulli bona alienasse. Id quoque injunctum est huic Magistratui à divo Severo, ut mancipia tueatur, ne prostituantur. Curare præterea Præfectus Vrbi debet, ut nummularii probe se gerant, circa suæ professionis negotia obeunda, temperentque ab iis, quæ leges non admittunt. Si autem patronus contemni se à suo liberto docuerit, aut contumeliosum sibi libertum queratur; sive se convicium ab eo passum, liberosve suos, vel uxorem, aut quid huic simile, objectum fuerit, Præfectus Vrbi adiri solet, & pro modo querelæ corrigere eum, aut comminari, aut fustibus castigare, aut ulterius procedere in pœnam solet. Quod si delatum se à liberto, aut contra se cum inimicis conspirasse doceat, etiam metalli pœnam in eum Præfectus constituet. Cura etiam rei macellariæ omnis, justo ut pretio veneat, ad officium Præfecti pertinet; & ideo forum boarium, sua-

 rium,

rium, piſcarium, & olitorium ad ejuſdem Præfecti curam pertinet. Ad tuendam quoque popularium quietem, diſpoſitos ſtationarios milites habere debet, curareq;, ut ſibi, quid ubique agitur, per delatores renuncietur. Poteſt etiam Vrbi interdicere, negotiationi, profeſſionibus, advocationibus, & foro, ad tempus, & in perpetuum. Sed cum multo tempore Præfectus Vrbi creatus fuerit, demum illius ditione deleta, & ad prætorem tranſlata, Latinarum feriarum duntaxat cauſa creari cœptus eſt. Et cum cæterorum omnium Magiſtratuum fora quieſcerent, ſoli Præfecto Vrbi Latinarum cognitio relinquebatur. Hoc viſum eſt, ut de Præfecto Vrbi Latinarum ſubjicerem: ne quis alteram Magiſtratus ſpeciem eſſe arbitraretur. Pleraque, quæ ad Præfecti ditionem pertinere videbantur, de induſtria omiſi: nam tempus viſum eſt, ut de Conſulibus agerem.

CAP. VII.

De Conſulibus.

Conſularem poteſtatẽ Regiæ poteſtatis exemplo accerſitam fuiſſe, vetuſtatis monumenta declarant. Exactis enim Regibus, duo viri creati ſunt, quibus præter quam quod annuum imperium datum

datum est, nihil aliud immutatum est. Itaque lictores, & trabeam, cæteraque Regum insignia retinuere. Quod autem consulere Rempubl. deberent, Consules appellavere. Injunctumque, ut omnium quæ è Republica fore arbitrarentur, diligenter curam agerent. Primi Consules post exactos Reges fuere L. Iunius Brutus & L. Tarquinius Collatinus. Brutus cum collega egit, ut penes alterum duntaxat fasces forent; ne, si penes utrumque populus conspexissent, duplicatum terrorem ex uno ad duos Reges quereretur. Duodecim erant numero lictores, qui cum fascibus cuique consulum secures præferebant. Quem numerum lictorum elegisse Romulum ferunt, eo quod duodecim vultures in Aventino monte, cum auguriis cum fratre contenderet, inspexit. Nonnullis autem atque idoneis auctoribus, hæc, ut pleraque alia, scilicet apparitores, sellam curulem, togam & prætextam ab Ethruscis finitimis populis asciviffe, verisimilius videtur. Ethruscos, scilicet, cum duodecim populis constarent, Rege communiter creato, singulos unum lictorem Regi exhibuisse. Lictores autem à ligando dictos existimant, quod quem consules prehendi ligarique jussissent, præsto ad parendum essent, & venientes

Conſulibus obviam, de equo deſcendere jubeꝛent. Iunio autem Bruto, altero ex primis Conſulibus, in bello extincto, cum ſolus P. Valerius in Conſulatu remanſiſſet: (hic enim in Tarquinii Collatini locum ſuffectus erat, quod ille ob inviſum Tarquiniorum genus, ſe conſulatu abdicare compulſus eſſet) ut ſunt mutabiles vulgi animi, in ipſum non invidia modo, ſed ſuſpicio etiam cum atroci crimine oborta eſt: Et cum conſul advocata concione ſe expurgaſſet, auctor eſſe inſtituit ferendæ legis, ut adverſus omnes Magiſtratus eſſet provocatio. Tum igitur Conſularis auctoritas Regia poteſtate longe inferior eſſe cœpit, ac libertatis jacta ſemina mirum in modum coaluiſſe viſa. Conſules, niſi ex patribus creari, quod apud alios auſpicia non eſſent, religionem fore creditum aliquando eſt. Profligato tandem Gallico bello (eo ſcilicet, quo T. Manlius torque hoſti Gallo, quem ſingulari certamine occiderat, detracto, Torquati cognomen ſibi poſteriſque ſuis clariſſimum dedit) aſſiduis tribunitiis ſeditiobus victi, alterum ex plebe Conſulem creandum conceſſère. Primus autem de plebe Conſul L. Sequacius creatus eſt: & cum antea Tribunos militum, qui pro Conſulibus eſſent, ex ſuo quoque ordine creari plebs obtinuiſſet, ſæpenumero

crea-

creationi tribunorum consularis potestatis intermissio occurrit; adeo, ut duobus aliquando, nonnunquam pluribus, sæpe etiam paucioribus annis Consulare imperium vacaverit. De constitutione vero Consularis potestatis, illud vulgo compertum est, habitis videlicet per consules, sive alterum duorum, sive per Interregem, aut Dictatorem, comitijs, (quę tribuum centuriarumque conventu ac suffragiis constant) & in campum Martium accitis, qui consulatum petituri sunt, in campum descendunt, atque eo, quod tunc candidis vestibus induti sunt, Candidati vocantur. In quem igitur populi suffragia, consularibus habitis comitiis, auspiciisque rite peractis, concurrebatur is erat Consul designatus. Sed quoniam de comitiis habuimus mentionem, non incongruum est, hic nonnihil ex iis, quæ ad nos usque pervenerunt, adscribere. Comitiorum enim alia Calata, alia Tributa nuncupantur. Calata vero dicta sunt, eo quod calari, id est, vocari per lictorem solebant: Ea vero in Centuriata & Curiata dividuntur. Curiata ex curiis, quæ triginta numero erant, & omne genus civium continebant, per lictorem curiatim vocabantur. Centuriata vero per cornicinem ex censu & ætate accersebantur. Tributa vero ex omnibus re-

gionibus Vrbis ac tribubus (ut reor) nuncupata conſtabant. Centuriata autem intra pomerium, fieri nefas erat, quia exercitum (ut ferunt) extra Vrbem imperari oporteat, intra Vrbem imperari jus non ſit. Propterea Centuriata in campo Martio haberi, quod exercitum imperari præſidii cauſa ſolitum ſit. Illud præterea neceſſarium, Conſulatum petentibus, ut per ſeipſos comitiis intereſſent, per alios petendi facultas nullo pacto decernebatur. Quod etiam præſcribendis cæteris Magiſtratibus, obſervatum animadvertere eſt. Eam præterea poteſtatem, qua de agimus, & filii familias, & ſui juris conſtituti conſequuntur, ſeque ipſos apud ſe ſua auctoritate emancipandi facultas eſt. Tandem etiam inſtitutum, ut qui Conſules facerent, ipſo jure abſque emancipatione à patriæ poteſtatis vinculo liberarentur. Sed de Conſulibus ſatis: jam de ſumma Dictatoris poteſtate, quæ colligere potui, deinceps adjiciam.

CAP. VIII.

De Dictatore.

DIctatorem Albanos prius quam Romanos habuiſſe, quippe qui Metium Suffetium habuerunt, teſtis eſt T. Livius.

virus. *(lib. 2.)* Apud Romanos vero primus Dictator factus est T. Largius, primum Consul; quo anno, quibusve consulibus, non satis constat. Illud vero liquet, Latino Sabinoque bello impendente, sexagintave populis in Romanos conjuratis, concitante Octavio Mamilio Tusculo, Tarquinii Superbi genero, quem tum penes exulabat, Dictatorem Romæ creari instituisse. Ea summa quidem apud Romanos potestas fuit: à qua nec provocandi jus fuisse, & animadversionem in capite cujuscunque civis Romani, totiusque Reipubl. summam ditionem penes ipsum habuisse, veterum scripta testantur. Lictores & universa Regum insignia Dictatori attribuere. Quod autem summum ei in populum jus, summaque potestas fuit, Magister populi cognominatus est: ex quo factum, ut qui potestatem aliquam de publico haberet, utpote illam quæ è suprema Dictaturæ potestate ortum duceret, Magistratus, velut à candido candidatus, appellaretur. Dictator haud alio pacto creari consuevit, quam cum vis aliqua major de improviso oborta, ingentem urbi cladem minitari videretur. Prius non nisi ex Patribus, velut pleraque alia, Dictatorem legi fas fuit: tandem, ut cætera quoque, idipsum immutatum est. Bello enim,
quod

quod Pop. Rom. cum Tarquinienſibus, Faliciſque geſſit. primus de plebe Dictator creatus eſt C. Martius Rutilus, qui & ipſe Magiſtrum equitum etiam de plebe hominem C. Plancium dixit. Hunc Magiſtratum, quoniam quam ampliſſimus eſſet, non niſi ſex menſibus retinere licuit: quod vero futuros dictare Magiſtratus ſolitus ſit, appellatum eſſe Dictatorem, M. Varro ait. Hujus etiam prætextu Magiſtratus, L. Sylla, ac deinde Iulius Cæſar Rempubl. oppreſſere, tyrannidis inviſum atque infame nomen evitare cupientes. De Dictatore ergo, quantum per veterum diſquiſitionem licuit, circumſcripto: de Magiſtro equitum animadvertamus.

CAP. IX.

De Magiſtro equitum.

QVales Tribuni Celerum apud Reges, tales ferme apud Dictatores Magiſtri equitum fuere: & ut Dictatori ſummum jus in populum fuit, ita in omnes milites & accenſos, Magiſtro equitum fuiſſe, traditum eſt. Primus Magiſter equitum Sp. Caſſius fuit, à T. Largio primo Dictatore creatus. Id demum officii fuit Magiſtris equitum apud Dictatores, quod tandem Præfecto prætorio apud Cæſares.

His ergo paucis de Magistro equitum contenti: de Tribunis plebis videamus.

CAP. X.

De Tribunis plebis.

TRibunis plebis creandis initium fuit secessio plebis à Patribus in montem Sacrum facta. Transacto enim bello, hinc Volscorum, illinc Æquorum atque Sabinorum, cum ex promissis Patrum ferendæ legis, de liberanda à nexibus fœneratorum plebe, spes certis quibusdam judiciis versaretur, quæ tamen quadam calumnia ac nimia lusione protrahi videretur à Patribus, M. Valerio Dictatore creato, qui ad populares seditiones comprimendas, ingensque gerendum bellum mitteretur; cumque pro plebe, ad ferendam legem intercedere cœpisset, & quod se & plebem frustrari videret, Magistratu se abdicavisset, accederetque ad indignationem plebis, quod Patres plebis animos à seditionibus avertere rati, sub prætextu sacramenti consulibus præstiti, novo bello cogere, ad militandum, adnitebantur. Plebs permoleste id ferens, in montem Sacrum, qui est trans Anienem, tertio ab Vrbe miliario, secessit. Quod cum ingentem trepidationem incussisset Patribus (quonam enim modo

urbem

urbem omnium militum robore exhauſtam, ſi qua vis belli aliqua ex parte irrepſiſſet, tutari Rempubl. facultas dabatur) Menenium Agrippam, ſummæ ea tempeſtate auctoritatis virum, plebi charum pariter ac Patribus, legatum ad componendam popularem ſeditionem decernunt; qui gravi uſus oratione, apologum de conſpiratione membrorum contra ventrem induxit, quemadmodum nihilominus ſibi quam ventri ea conſpiratio cladem attulerit, qua uſque eo delinivit plebis animos, ut illius opera pacem cum Patribus iniverit. In cujus pactione fœderis, convenit, uti plebeios in urbe Magiſtratus obtinerent. Duos ergo Tribunos tum habere plebs cœpit, A. Virginio T. Vetuſio Conſulibus. Alia rurſus ſeceſſione, tres additi, Appio Claudio, & T. Quintio conſulibus. Mox quinque item alii, conſulibus M. Horatio Pulvillo, & Q. Minutio. Hoc pacto decem Tribunis in plebem Romanam fuit juriſdictio. Tribunorum vero demum cum inmodum crevit auctoritas, ut quicquid Senatus decreviſſet, ita demum ratum haberetur, ſi Tribuni approbaviſſent. Stabant ergo in veſtibulo curiæ, ubi habebatur ſenatus (templum enim ingredi non licebat) & quęcunque ſenatus decreviſſet, Tribunis animadvertenda perfereban-

rebantur, ut si è Republica fore viderentur, approbarent; cætera ad arbitrium rejicerent, tum quæ senatus consulta approbassent, T. literam in tergo adjiciebant, haud alio quidem pacto rata judicatum iri. Sed de Tribunitia potestate, si latius patere quicquam nobis voluerimus, Labeonis Antistii juris peritissimi extat sententia: cujus verba, quemadmodum apud Aul. Gellium (*Lib.* 13. *cap.* 12.) scripta repperi, ita ipse adscripsi. In quadam, inquit, epistola Attei Capitonis scriptum legimus, Labeonem Antistium legum atque morum Pop. Rom. jurisque civilis doctum apprime fuisse: sed agitabat, inquit, hominem libertas quædam vecors usque eo, ut divo Augusto jam Principe, & Rempubl. obtinente, ratum tamen pensumque nihil haberet, nisi quod justum sanctumque esse in Romanis antiquitatibus invenisset. Ac deinde narrat, quid idem ipse Labeo, per viatorem à Tribuno plebis vocatus, responderit. Iussit eum, qui missus erat, ad Tribunos redire, eisque dicere jus eos non habere, neque se, neque alium quenquam vocandi, cum moribus majorum, Tribuni plebis prehensionem haberent, vocationem non haberent. Posse igitur eos venire, & prehendi se jubere, sed vocandi absentem jus non habere. Idque

etiam

etiam apud Varronem in libro rerum humanarum scriptum asserit, idem Aul. Gellius. (*ibid.*) Qui sane Varro, cũ Triumvir esset, asserit se à Tribunis plebis vocatum non isse; & cum Tribunus plebis esset, vocari neminem jussisse. Maximæ vero partes Tribunorum in intercessionibus extitere (id quidem est, vim à cæteris Magistratibus prohibere fieri) haud minores in legibus ad populum ferendis, quæ plebiscita appellantur. In quibus sane rogandis, patrum interesse nulli admodum jus fuit. Quinetiam in provinciis proconsularibus assignandis: ut videre apud Plutarchum in vita M. Catonis, maxime in tribunatu P. Clodii, licet. Illud etiam observatum est inter Tribunos, ut si cæteri omnes unam rem probassent, unus vero id prohibuisset, plus cæteris quidem omnibus in ea prohibitione polleret, & reliquos omnes facile impedire posset. Sed de Tribunitia potestate hactenus: jam de Proconsulari hic pauca videamus.

CAP. XI.

De Proconsulari potestate.

DE hac quidem potestatis specie, nihil quicquam prius reperi, quam bello à Pop. Rom. cum Æquis infeliciter gesto, maxi-

maximoque terrore urbi illato. Tum enim Consul, qui in urbe remanserat, quo seriosius delectum facere posset, Proconsulem creavit, qui obsesso collegæ auxilium ferret. Creatus est igitur Proconsul T. Quintus A. Posthumio Albo, & Sp. Furio consulibus. Quod vero pro ipsis Consulibus mitterentur, eorumque vice functuri essent, Proconsules appellati sunt. Iis Magistratibus cætera quidem Consularia insignia concessa sunt, præterquam quod sex duntaxat lictoribus uti, injunctum est. Qua tempestate, non ordinaria quidem, sed delegata iurisdictione Proconsul (de quo agimus) utebatur: quamvis postea usu evenit, ut propria huic Magistratui iurisdictio competere instituerit. Propagatis enim imperii finibus, compluriumque & ingentium bellorum administrandorum cura exorta, observari cœptum, ut quo quique anno Consules fuissent, sequenti Proconsules remanerent, & varias provincias cum imperio sortirentur. De finibus autem Proconsularibus, quæ nancisci potui, ea breviter subjiciam. Potestatem suam Proconsul, nisi in ea provincia, quam est sortitus, exercere non potest; quamvis voluntariam (ut aiunt) iurisdictionem ubique exerceat. Ea est: auctoritatem manumittere servos suos apud

ſe volentibus, aut ſe adoptandos dare, paſſim præſtare. Contentioſam vero juriſdictionem, præterquam in provincia, tractare non poteſt: nec quicquam in ea provincia negotiorum exoritur quin ad Proconſulis adminiſtrationem pertinere ſoleat. Sin autem fiſcalis cauſa inciderit, melius faciet ad Procuratorem Cæſaris deferre. Si uxorem ſecum in provinciam duxerit, (quod non feciſſe decentius putabitur) eaque deliquerit, in eam ipſam animadvertet. Obſoniis dono miſſis, ut prorſus abſtinere non debet; ſic in accipiendis, modum ſervare: valde enim inhumanum eſt, à nemine accipere; paſſim vero, viliſſimum & penitus avariſſimum. Ab aliis vero rebus dono miſſis, omnino abſtinere Proconſulem oportet. Item ab emptionibus omnium rerum, præterquam victus quotidiani cauſa. Lites vero, quæ ſerioſa excuſſione animadverſioneque indigent, ſummatim pertractare ac diffinire non debet. Quæ cognitionem exactiorem non deſiderant, ut obſequium parentibus à liberis, & patronis exhibeatur à libertis, ſummatim animadverſa pronunciare poterit. Parum autem obſequentes patronis ſuis libertos, cum verbis paulo atrocioribus exterreat, tum etiam fuſtium caſtigatione coerceat, abſque judicii ſane ac fori ſtrepi-

ſtrepitu. Non habentibus autem advocatum ob inopiam, ſeu adverſarii potentiam, ultro exhibeat: ac denique univerſa expediat, quæ mero (ut ajunt) imperio aſſignari ſolent. Id enim ſignificat, gladii poteſtatem in facinoroſos quoſque animadvertendi habere. Sed quoniam negotiorum provincialium multitudinem per ſeipſum obire Proconſulem perdifficile eſt, Legatum Proconſules habere ſolent: de cujus poteſtate & officio pauca videnda ſunt.

CAP. XII.

De Legatis Proconſulum.

SOlent Proconſules, ob rerum gerendarum in provincia multitudinem, Legatos ſtatuere, qui non propria quidem, ſed mandata juriſdictione utuntur; quos, priuſquam in provinciam pervenerint, ſibi ſubſtituere non poſſunt. Si quid autem Legato occurrat, cujus rei gravitas exactiorem diligentiam exigat; ad Proconſulem remittere Legatus debet. Neque enim animadvertendi, coercendi, ſeu atrociter verberandi, Legato licentia eſt. Iudices tamen litigantibus, tutores etiam pupillis dare poteſt; cuſtodiarumque, quæ per provinciam in ſtationibus diſpo-

ſitæ ſunt, ſolet Proconſul Legato cognitionem commendare; nec prius, quam è provincia Proconſul diſcedat, Legatum dimittere conſuevit. Et ſi diem ſuum obierit in provincia Proconſul, ita demum ſibi mandata negotia exiget, ſi res integra non inveniatur. Sin vero abeſſe à provincia Proconſulem fortaſſe contigerit, cauſas etiam, quæ animadverſionem exigunt, delegabit. His igitur de Legato Proconſulis viſis. de Ædilibus jamdudum videamus.

CAP. XIII.

De Ædilibus.

ÆDilitatem plebeiam pro vetuſtiſſimo Magiſtratu habeo, &, utrum ante Tribunos plebis creari cœperint, ambigo. Moveor, quod ab exactis Regibus ad ſeceſſionem in Sacro monte factam, plebs, maxima quidem pars Pop. Rom. tanto tempore abſque aliquo in Republica Magiſtratu, à quo tueretur, extiterit. Quin apud Livium (*lib.* 3.) haud multo poſt Tribunos plebis creatos, peſtilenti quodam tempore, cum & Conſulum alter obiiſſet, alter vero ægram animam traheret, apud Ædiles plebeios, & Conſularem & Tribunitiam poteſtatem, & tandem totius Reipublicæ ſummam

mam resedisse constat. Non quod illos tunc primum creari cæptos appareat, sed quod longe antea creatos esse potuisse facile sit. Crescentibus autem plebeis opibus, ita ut etiam Dictatores ac Pontifices de suo quoque corpore præstarent, tum Patres, multoties certamine à plebe victi, duos Ædiles plebeios ex Patribus creandos pervicerunt. Nam cum Ædilibus plebeis ludos faciendos, solennesque pro ordinibus in concordiam redactis dies in Fastis referendos mandarent, negarentque se id facturos esse Ædiles plebis, conclamatum esse à juvenibus patriciis dicitur: se id honoris deorum immortalium causa, libenter acturos, ut alii Ædiles fierent. Quibus cum ab universis gratiæ actæ essent, Senatusconsultum factũ est: ut duos viros ex Patribus, qui Ædiles forent, Dictator populũ rogaret, Patres comitiis actores fierent. Duo ergo Patricii Ædiles creati sunt, Cn. Quintius Capitolinus, & P. Cornelius Scipio. Sed duos tandem Ædiles creatos alios à Iulio Cæsare; qui, quoniam frumento præessent, Cereales appellati sunt: ut apud idoneos invenio auctores. Ædiles, à sacrarum ædium quam gerebant cura, appellati sunt. Curules vero ii qui ex Patribus creati sunt, quoniam sella curuli veherentur, cognominati sunt. Plebei vero &

Cereales jam adeo manifesto cognomine sunt, ut interpretatione nostra non egeant. Ludos instituere, qua impensa, quibusve in spectaculis fierent, ad Ædilium partes pertinebat. Id etiam erat haud leve Ædilitatis munus, ut sua quisque Ædilis factus impensa, ludos pro modo patrimonii ac dignitatis suę celebrandos curaret: cujus instituti M. Cicero, in iis libris quos De Officiis inscripsit, cum de sua, & Magni Pompeii ædilitate meminit, locuples testis est. Asconius autem Pedianus, (*In Orat. Cic. contra L. Piso. in fin.*) Pompeium Ædilem creatum, theatrum, quod summa impensa ædificaverat, magnificentissimis ludis, in quibus currus cum elephantis induxerit, dedicasse ait. Id etiam in argumentis comœdiarum, quibus nomina Ædilium, qui ludis præfuerant, adscripta sunt, facile est animadvertere. Locorum autem discretio, & cuilibet ordini pro dignitate assignatio, Ædilium muneris est. Val. Maximus in libris Dictorum ac Factorum memorabilium (2.) scripsit, Attilium Seranum, & L. Scribonium Ædiles, senatus ac plebis loca secrevisse. Quod si servum quispiam, aut jumentum morbosum, aut vitiosum; pro integro sanoque venum dederit, edicto Ædilium emptori succurretur. Quod vero cloacæ publicę, & aquęductus,

ductus, cæteraque ædificia lauta, munda, integraque & expedita aſſervarentur, Ædilium officium eſt. Denique quicquid rerum vitioſarum pro ſincero, fractum pro integro uſquam veniſſet, Ædilitio edicto redhiberi ſolet. De Ædilibus hæc habui, quæ dicerem: de Decemviris pauca videamus.

CAP. XIV.

De Decemviris, legum ferendarum cauſa creatis.

DEcemviris ſummam poteſtatem ineuntibus, Magiſtratus omnes, qui Rempubl. gerebant & regebant, exolevêre: quibus creandis, hoc in cauſa fuiſſe perhibetur. Plebe enim quotidianis ſeditionibus, tum ob creandos de plebe Magiſtratus, tum ob ferendam legem de ſolvendo à nexibus fœneratorum, ſæpe etiam de connubio, ut nubere liceret plebi cum Patribus, nonnunquam ob ferendam legem agrariam, divina ſimul humanaque omnia miſcente, & tandem communes quaſdam leges ferri petente, ne quis eſſet invidiæ locus, leges extraneas accerſiri placuit. Miſſi ergo tres Athenas ſunt legati, qui inclytas leges Solonis ſcriptas ferrent: jura etiam & mores aliarum civitatum noſcerent.

Ii fuere, Sp. Poſthumius Albus, A. Manlius, & P. Sulpitius Camerinus. Legati igitur anno tertio, quam receſſerant, leges ſcriptas referunt: pro quibus ſane cenſendis, promulgandiſque centuriatis comitiis (quod, ut ſanctiores eſſent, fieri oportebat) Decemviros creant, qui ſuo arbitratu leges promulgarent. Ii fuere, Appius Claudius, T. Genutius, P. Sextius, L. Veturius, C. Iulius, Aul.Manlius, P. Sulpitius, P. Curiatius, T. Romulius, Sp. Poſthumius. Placuitqne, ne ab horum poteſtate eſſet provocatio. Penes alterum vero, ut ſors ferret, quoaduſque omnem numerum pervaſiſſent, certis diebus lictores forent. Eodem ergo anno Decem Tabulas edunt, poteſtatem inſpiciendi omnibus faciunt, edicunt, agitent ſecum omnes, ſi quid emendari, ſuppleri, minuive opus eſſe cenſeāt, omnium ſe ſententias æquo audituros eſſe animo. Poſtquam ſatis emendatas eſſe apparuit decem tabulis ſcriptas leges centuriatis comitiis perferunt, ac ſimul ſe magiſtratu abdicant. Cum vero rumor percrebuiſſet, duabus aliis tabulis jus Pop.Rom. plenum & abſolutum fore, iterum, habitis comitiis, alii Decemviri ſubrogati ſunt. Tum Appius, (Claudius) cui comitia habere datum fuerat, ſeſe contra jus faſqueDecemvirum creat, Collegæ fuere,

M. Cornelius Maluginensis, M. Sergius, L. Minutius, Q. Fabius Vibulanus, Q. Petilius, T. Antonius Merenda, Ceso Duellius, Oppius Cornicensis, M. Rabuleius. Operæ pretium est audire, quam ii Decemviri per spem ac libidinem dominandi, omnem Reipubl. speciem deleverint. Idibus Maiis coinivere Magistratum, cum duodenis singuli fascibus forum complevere. Neque enim ad rem pertinere, demi secures, quando absque provocatione creati essent, interpretabantur. Decem ergo se, Regum instar, primo conspectu præbuisse ferunt. Incredibile est enim quantum ea species urbi terroris injecerit: Neque suus urbem fefellit timor. Primum cum abstinere à Patribus cœpissent, in humiliores libidinem crudelitatemque exercebant. Hominum, non causarum toti erant, ut apud quos gratia potius, quam æqua vim judicia haberent. Domi contrahebant, pronunciabant in foro. Si quis collegam appellasset, ab eo, ad quem appellavisset, ita discedebat ut pœniteret, prioris decreto non stetisse. Opinio etiam fuit, fœdus clam inter eos jurejurando ictum, ne comitia haberent, perpetuoque Decemviratu possessum semel obtinerent imperium. Hac conditione jam major anni pars processerat, & duæ tabulæ ad decem

alias adjectæ fuerant, nec aliud quicquam ſupererat, niſi ut centuriatis comitiis perferrentur. Hoc peracto, cum laberetur annus, nullaque comitiorum mentio haberetur: & quàvis anni exactione factos privatos plebs obſtreperet, ac libertatem prorſus amiſſam conquereretur, eo illi nihilo minore faſtu, ac petulantia abutebantur. Sed hæc urbanos inter ſtrepitus, cum nunciatum eſſet bellum à Sabinis Æquiſve impendere, paululum intercidit. Habito enim delectu, Decemviri, armato exercitu, in bellum prodeunt. Dum bellum vario eventu geritur, Appius Claudius Decemvir, qui gerendis rebus urbanis remanſerat, plebeiæ virginis, cujus amore deflagrabat, ſtuprandæ conſilium capit. Pater ejus L. Virginius, qui tum honeſtum ordinem in caſtris ducebat, Icilio cuidam, tribunitio viro, puellam deſponderat. Hanc virginem forma egregiam cum Appius primum prece ac pretio pellicere tentaſſet, parumque ſibi ſuccedere cuncta cerneret, ad crudelem ſuperbamque vim animum convertit: M. Claudio clienti negotium dat, ut coram ſe, prò tribunali ſedente, puellam in ſervitutem aſſerat: cæteros omnes, qui in libertatem aſſerant, rejecturum promittit. Opportunitatem ergo nactus M. Claudius, libidinis miniſter, tranſeunti per forum puel-

læ sceleratas manus injecit, servam suam, servaque natam appellans, ac sequi se puellam jubet: Cunctantem vi abstractu-rus esse videbatur, cum ad clamorem ereptæ, nutricisque fidem Quiritum implorantis, multitudinis concursus factus est; Iamque à vi tuta esse videbatur: tum Claudius nihil esse opus tumultu ait, se jure grassari; si non crederent, se ad tribunal sequerentur. Cum ad tribunal ventum est, petitor apud argumenti auctorem agit, puellam domi suæ natam, furtoque subtractam, in domum Virginii pro filia esse suppositam. Interim dominum ancillam sequi, quod ita æquitas dictaret, interloqueretur. Composuerat ita se facturum Appius Claudius, ne sine causæ cognitione pronunciare in servitutem videretur. Tum advocatis puellæ intercedentibus, patrem Reipubl. causa abesse, iniquum de liberis absentis agi, cæteraque hujusmodi allegantibus: Icilius vir, & Numitorius avus superveniunt. Icilium autem, ut erat vir acer, multa intrepide vociferantem, Appius per lictorem submoveri jussit. Sed cum ille constantissimo animo resistere pergeret, ac multitudinis concursus ingens fieret, Appius, ne exortus tumultus, novandi res occasionem faceret, vades de virgine in posterum diem ad judi-

cium ſiſtenda, dari juſſit, Interea patrem accerſunt nuncii. advolat in urbem pater, ac prima luce ſordidatus filiam obſoleta veſte, cum aliquot matronis ſecum in forum ducit. Vociferat, opem ferant. lamentatione & querelis omnia implet. Idem Icilius, idem puella ac matronæ faciunt. Adverſus hæc omnia, Appius obſtinato animo tribunal aſcendit, vindicias ſecũdum ſervitutem decrevit. Quod decretum cum ingentem admirationem incuſſiſſet, ac M. Claudius iret ad comprehendendam virginem, tunc pater intentans in Appium manus, Icilio, inquit, non tibi, Appi, filiam meam deſpondi: ad nuptias, non ad ſtuprum educavi. ſed quæſo, patrio dolori ignoſcas, ſi quid ſum in te invectus inclementius. Sinas ergo coram virgine me nutricem percunctari, quid hoc rerum ſit: ut ſi falſo pater ſim, re comperta, æquiore hinc animo diſcedam. Seductam ergo filiam, percunctandi prætextu, rapto è taberna lanii cultro, filiam interemit. Quid multa? rei indignitate pariter omnes commoti, in forum concurrunt. Appius autem ut tumultuari cœptum videt, quo vitæ conſuleret, obvoluto capite effugit. Plebs ergo, recuperandæ libertatis occaſione nacta, arreptis armis, duce Virginio in Aventinum recedit. Nec minus Icilius in

caſtris

castris militum concitat multitudinem, plebisque urbanæ exemplo, decem Tribunos militares creant, ingentique cum exercitu ad urbem accedunt, alteri se exercitu conjungunt. Hoc pacto armata plebs secedere statuit. Eo ergo, quicunque per ætatem valetudinemque potuerunt, cum uxoribus liberisque pervenêre. Iis tantis motibus rerum perculsi Decemviri, senatum frequentem fieri jubent: rogant, quid è Republ. fore censent, edicere. Denique cum multa ultro citroque in senatu agitata essent, ac plerique senatores intrepide Decemviros oratione castigassent, decem Tarquinios appellantes: Decemviri tandem futuros se in potestate Patrum affirmarunt, modo sese ab injuria tuerentur: ac simul legatos mittere, ad res componendas, statuunt. Missi ergo legati, M. Horatius & L. Valerius, probatissimæ existimationis viri: de conditione pacis cum plebe agunt. Petebat autem plebs inter conditiones pacis, ad supplicium Decemviros: quod legati primum compositis orationibus dissuaserunt plebi. Contenta igitur plebs fuit, ut sui sibi Tribuni restituerentur, &, ut consueverat, rediretur ad Consules. Interim abdicant se magistratu Decemviri. Comitia Consulibus Tribunisque creandis habentur. Hoc pacto creatis exactisque

que Decemviris, ad prioris formam regiminis reditum est. Hæc de Decemviris: de præfecto Annonæ aliquid subjiciamus.

CAP. XV.

De Præfecto Annonæ.

QVoniam de Potestatibus agere institui, ratio temporis admonet, ut de Prefecto Annonæ (extra ordinem tamen creari consueto) nonnihil adjiciam. De quo sane Magistratu nihil quicquam prius repperi, quam Appio Claudio & P. Servilio consulibus, eoque anno, quo Tarquinius Superbus exul apud Aristodemum tyrannum mortuus est. Tum inter Consules orta contentio dicitur, de dedicatione ædis Mercurii: quæ sane hac conditione sopita est; quod uter dedicaret Mercurii ædem, is quidem Annonæ præesset. Populus dedicationem dedit M. Lectorio Primipilo, non tam ob hominis ipsius meritum, quam ob ignominiam consulum, haud probe in magistratu observatorum. Cæterum, ut hoc apud Livium (*lib.4.*) non mihi planum usquequaque apparet, credo errore scribentium, ita de L. Minutio Præfecto Annonæ, haud multo tempore post, usquequaque manifestum est. Hujus Magistra-

tus,

tus, difficili tempore & caritate annonæ, usus potissimum atque opera exigebatur. Frumentum undique coemendum, &, si quis ultra proprios usus possideret, in medium ponendum curabat, advehi undique, & advectum distribui, & justo pretio venire moliebatur. Cujus ope Magistratus, egregia Pop. Rom. penuria laboranti, sæpe opera navata est. Eam Potestatem, de qua agimus, cum Pompeius ille Magnus gereret, atque è Sicilia cum magna vi frumenti solvere pergeret, ac gubernatores classis, non se, committendos maxime sævienti pelago dicerent, illam saluberrimam Reipub. vocem edidisse fertur. Navigare enim, inquit, necesse est, vivere necesse non est. Tantus præterea annonæ hujus causa favor auctoritasque accessit; ut quæ alioquin personæ ad accusationem minus idoneæ essent, hac tamen in causa admitterentur: hujusmodi sunt mulieres infames, & quæ sunt ejus generis, quo nos etiam jure utimur. Sed de Præfecto Annonæ satis: nunc de Tribunis militum consulari potestate, pauca inspiciamus.

CAP. XVI.

De Tribunis militum, consulari potestate.

CRebris quidem secessionibus plebis à Patribus, quibus Consules de suo quoque corpore creari peteret, externis etiam bellis ingruentibus, plebeque ipsa delectum pati negante, coacti tandem Patres sunt, ut aut civibus, aut hostibus de victoria concederent. Ab quorundam autem sententiis, quoniam Tribunos plebis cæde violandos putarent, quos, fœdere cum plebe icto, sacrosanctos haberent, primores Patrum abhorrebant. Per hæc consilia eo res deducta est, ut rogatione Camilei, Tribunos militum, qui pro Consulibus essent, tam ex plebe, quam ex Patribus, promiscue creari Patres sinerent, de Consulibus nihil immutaretur. Tres ergo Tribuni consulari potestate, qui Militares vocarentur, creati sunt: iique constituti sunt vario numero. Interdum enim viginti fuerunt, interdum plures, nonnunquam pauciores. Superiores autem tres hi fuere, Aul. Sempronius Atratinus, L. Atilius, & T. Clœlius, patritii omnes. Plebs enim eo duntaxat contenta fuit, quod eius ratio habita esse videretur. Tunc igitur primo à Consulibus ad Tri-

Tribunos militares consulari potestate [illegible] M. Genucio, & P. Curiatio [illegible] Patres [illegible] Magistratum (ut ipsum nomen indicat) eadem, quæ apud Consules potestas erat, collata est, [illegible] ac plebis ratione haberi cœpta. [illegible] ergo de Tribunis militum [illegible] potestatem [illegible]

CAP. XVII.

De Censoribus.

CVm ob multa & varia bella [illegible] seditiones, Romæ [illegible] populus incensus mansisset, [illegible] aliquod de more [illegible] quæ differri census posset, neque [illegible] cum nullam bellorum [illegible] id negotii agere operæ [illegible] ratio inita est à senatu: [illegible] & minime [illegible] Magistratum indigere, cui [illegible] tabularum [illegible] formulæ [illegible] Tum duo Censores [illegible] Papyrius, & Sempronius [illegible] præfecti, ab eaque re Censores appellati, M. Gegario Macerino, & Quintio Capitolino consulibus. [illegible]

Tribunos militares conſulari poteſtate ventum eſt, M. Genutio, & P. Curiatio conſulatu abeuntibus. Penes quem ſane Magiſtratum (ut ipſum nomen indicat) eadem, quæ apud Conſules poteſtas erat, collata eſt, nominibus tantum immutatis, ac plebis ratione haberi cœpta. His ergo de Tribunis militum delibatis: Cenſorum poteſtatem jamdudum conſideremus.

Cap. XVII.

De Cenſoribus.

CVm ob multa & varia bella, civileſque ſeditiones, Romæ pluribus annis populus incenſus manſiſſet, neque eſſet luſtrum aliquod de more conditum, neque differri cenſus poſſet, neque conſulibus, cum multum bellorum immineret, id negotii agere operæ pretium eſſet, mentio inita eſt à ſenatu: rem videlicet operoſam, & minime conſularem proprio Magiſtratu indigere, cui ſcribarum miniſterium, cuſtodiæque, & tabularum cura, arbitriumque formulæ cenſendæ ſubjiceretur. Tum duo Cenſores creati ſunt, Papyrius, & Sempronius, cenſuique habendo præfecti, ab eaque re Cenſores appellati, M. Geganio Macerino, & T. Quintio Capitolino conſulibus. Inſtitu-

tumque, ut quinquennio is Magiſtratus perduraret: quod tandem tempus, ob Cenſorum inſolentiam, immutatum, ad annumque redactum eſt, A. Mamertio Æmilio Dictatore, Iulio Virginio, M. Appio Licinio Conſulibus. Mirum quippe dictu eſt, quanto Cenſuræ initium parva ab re ortum incremento adauctum extiterit. Eo quippe pervenit, ut morum diſciplinæque Rom. Senatus, Equitumque regimen, decoris, dedecoriſque diſcrimen, ſub ejus ditione Magiſtratus, privatorum jus, publicorũq; locorum vectigalia, Pop. Rom. repoſita eſſent, in Senatum allegere, Senatus principem deſcribere, cenſum agere, luſtrum condere, equos adimere. quos autem putaſſent parum dignos, Senatu amovere: ut feciſſe fertur C. Fabricius, qui Cenſor P. Cornelium Rufinum, patricium virum, Senatu movit, quod decem pondo argenti facti pro convivio appoſuiſſet. M. autem Cato Cenſor C. Flaminium, T. Flaminii fratrem, Senatu ejecit, quod exhortatus à ſcorto, ut aliquem ex iis, qui in vinculis erant (obtinebat enim Proconſulari imperio Galliam) ſecuri percuteret, obtemperavit. Quid dicam, quam leviſſimis ex cauſis cenſoriam inurere notam conſueverint? Nimis corpulentos milites, unguentoque nitidos, equis ademptis, ignominiaque

miniaque notatos, exercitu dimisere. Equiti Romano nimium compto, equum strigosum, & vix ossibus hærentem, habenti, cum obequitantes urbem Censores venissent obviam, percunctantibus: ut quid ipse tam ruber & comptus, equus tam macilentus & squalore obsitus esset: Hîc eques Romanus: quoniam, inquit, ipse me curo, equum vero Statius meus servus. Visum est, id parum reverens responsum, atque ob id ignominia à Censoribus notatus est. Civem Romanum, qui altius oscitavisset in auditorio Censorum, ignominiæ nota affecerunt. Sed cum rescissent, non incontinentia, sed valetudine id factum esse, ilico restituère. Cum celebrationi quorundam sponsaliorum interessent, virumque, num eam uxorem ex animi sui sententia haberet, de more interrogassent; illeque, ex parentibus, non autem ex animi sui sententia se habere respondisset, evestigio labe ignominiæ conspersus est. Magnopere enim ab eorum majestate alienum esse rati sunt, quod in conspectu censoriæ severitatis leviculus homo adeo ridiculose fuisset cachinnatus. Multa in hoc genere (ne sim nimis multus fortasse) omittenda, undique allecta, dici possent. Sed illud non est prætermittendum, quod altero ex Censoribus morte subducto, al-

terum in demortui locum ſuffici religio fuit. Itaque reliquum abdicari ſe magiſtratu, ut duo de integro Cenſores crearentur, inſtitutum eſt. Id enim huic obſervationi cauſam dedit, quod eo anno, quo Galli Romam ceperunt, altero ex Cenſoribus mortuo, alter quidem in demortui locum fuerit ſubſtitutus. Omen ergo viſum eſt, & pro lege perpetua, ne id amplius fieret, obſervatum eſt. Cenſores vero, cum præterquam ex Patribus duntaxat creari aliquando nefas fuerit, id quoque, ut cætera immutatum eſt, atque indifferenter fieri cœptum. Illud etiam cenſoribus negotio datum eſt, ne in fœnore modus excederetur. De Cenſoribus igitur abunde dictum ſit: jam de Triumviris, agris dividendis, nonnihil dicamus.

CAP. XVIII.

De Triumviris Colonia deducenda.

ARicini, atque Ardeates, cum de ambiguo agro ſæpe bello certaſſent, multis invicē cladibus feſſi, Pop. tandem Rom. ea de re judicem conſtituere. Cum ergo utriuſque civitatis legati oratum cauſam veniſſent, concilio populi à magiſtratibus dato, magna contentione actum eſt. Iam-

Iamque editis testibus, cum tribus vocari,& Pop.Rom.inire suffragium oporteret,consurgit P.Scaptius de plebe,magno natu: Et, si licet, inquit, Consules de Repub. dicere, errare ego populum in hac causa non patiar. Sed cum quasi vanum & delirum rejicerent Consules, audiendumque prorsus negarent, pergentem vociferare, Publicam causam prodi, per lictorem submoveri jusserunt. Hic ille Tribunos appellat, ad eos admissus, tertium & nonagesimum se annum agere, inquit, cum agrum, de quo duo populi ambigant, tenere memoria fixum, neutrius populi,sed Coriolanorum fuisse,atque eo se tempore militasse, quo captis Coriolis, is ager jure belli Pop. Rom. factus esset: proinde se magnopere suadere Pop. Rom. ne inutili pudore causam suam damnaret. Movit non tam hominis auctoritas, quam commoditas usussque agri:tantumque Tribunitia potestas valuit, ut cum hac de re latũ esset ad populum,lex de agro Pop.Rom.adjudicando promulgaretur. Quod sane factum magnopere dehonestavit majestatẽ Pop. Rom. multumque apud finitimas civitates infamiæ dedecorisque contraxit. Quamobrem, cum id ægre ferrent Patres, ac non multo post judicium de Ardeatibus egregie pro auxilio illis adversus

Volſcos allato meriti eſſent, cum tantam infamis judicii notam prorſus ex animis delere cuperent, Senatuſconſultum fecerunt: ut quoniam civitas Ardeatum inteſtino tumultu ad paucos redacta videretur, coloni eo, præſidii cauſa adverſus Volſcos, ſcriberentur. Id cum latum ad populum eſſet, placuiſſetque, multo plures Rutulos, quam Romanos colonos adſcribendos, priuſque is ager qui infami judicio interceptus erat, quam alterius agri gleba, aſſignaretur: aut alicui divideretur, quam omnibus Rutulis. Eo tandem pacto ager ad Ardeates reverſus eſt. Triumviros igitur deducendæ coloniæ creant Agrippam Menenium, T. Clœlium Siculum, & M. Ebutium Heluam: nec abnuerim, hunc Magiſtratum alias à majoribus Romanorum creari potuiſſe. Cæterum ab inſigniori ratione, & ingenti Pop. Rom. honeſtate exordiri non piguit. Pertinebat vero ad hujus Magiſtratus officium, ut & agros novis deductis colonis dividerent, urbes deſignarent, ædificare volentibus areas partirentur, commodis regionibus civitatem diſtinguerent, legibus magiſtratibuſque ſiſteſterent, & ad ſpeciem optimi gubernaculi Rempubl. effingerent. Sed de hoc mediocriter mihi jam dixiſſe videor: jam hinc de Prætoria poteſtate videamus.

CAP. XIX.

De Prætoribus.

CVm crebris ac diuturnis certaminibus victi tandem à plebe Patres, ex Consulibus alterum ex plebe creandum concessissent, id sibi voluntate plebis, pro aperto ad Consulatum aditu, arrogavere, ut unicus Magistratus crearetur ex Patribus: isque à præesendo Prætor appellaretur: qui tandem, eo quod inter urbanos jus diceret, Vrbanus appellatus est. Penes hunc vero Magistratum omnis adeo publici privatique juris potestas fuit, ut novum jus condere, & vetera abrogare, facultas esset. Tantum vero in modum aucta est Prætoris auctoritas, ut quod Prætor ipse edixisset, ob ipsius honorem, ius Honorarium vocaretur. Prætori regia insignia, consularesque ferme apparatus, lictores vero non amplius sex, sella curulis, & trabea, cæteraque hujuscemodi tradita sunt. Ac quamvis, sex numero lictoribus, concessum Prætoribus esset, Paulo quidem Æmilio Prætori in Iberiam contendenti, ut ait Plutarchus (*in vita Æmilij*) duodecim adhibitos lictores comperi. Equis albis & trabea candida utebatur Prætor. Nivei ad

frena Quirites ſubminiſtrabant, ut ait Iuvenalis. (*Sat.* 10.) Demum, cum undique peregrinorum multitudo in urbem conflueret, neque unus Prætor turbæ cauſarum ſatisfacere poſſet, alter Prætor creatus eſt; qui, quoniam inter peregrinos cognoſcebat, Peregrinus appellatus eſt. Creſcente vero imperio, tantum in modum Prætorum amplificatus eſt numerus, ut decem & octo aliquando in Vrbe jus dicerent. Capta enim Sardinia, mox Sicilia, item Hiſpania, deinde Narbonenſi provincia, totidem Prætores, quot provinciæ in ditionem venerant, creati ſunt; partim qui urbanis rebus, partim qui provincialibus præeſſent. Deinde Cornelius Sylla quæſtiones publicas conſtituit, veluti de falſo, de parricidio, de ſicariis, ac Prætores quatuor adjecit. Alios C. Iulius Cæſar, alios divus Auguſtus, alios etiam divus Claudius, ac divus Nerva Prætores creavere. Quibus, cum plurimum ingruentium bellorum uſus exegiſſet, eorundem adminiſtrationes mandari conſuevere: Qui vero eorum in urbe remanſiſſet; Præfectus Vrbi appellari cœptus eſt: cujus immutata conſtitutio eſt, ut Præfectus urbi Latinarum duntaxat feriarum cauſa, quotannis, vacantibus cæteris Magiſtratibus, creari inſtituerit. Iis de Prætorum deſcriptione,

con-

contenti: de Quinqueviris Mensariis videamus.

Cap. XX.

De Quinqueviris Mensariis.

CVm improbitate fœneratorum, plebs Rom. magnitudine æris alieni pene obruta esse videretur, eique difficultati principes plebis succurrendum sæpenumero tentassent, inclinatis tandem ad concordiam omnium animis, qui tum Consules erant, fœnebrem quoque rem, quod destinari in animis hominum videbatur, levare aggressi, solutionem æris alieni in publicam curam verterunt. Quinque ergo viri creati sunt, quos à dispensatione pecuniæ Mensarios appellarunt, qui insigni æquitate diligentiaque meriti sunt, ut per omnium annalium monumenta celebres nominibus essent. Hi ergo fuerunt, C. Duellius, P. Decius Mus, M. Papyrius, Quintus Publilius, T. Æmilius; qui rem porro difficillimam tractatu, plerunque parti utrique semper certe alteri gravem, cum alia moderatione, tum impendio magis publico, quam jactura, sustinuerunt. Tarda enim nomina, & impeditiora, quam facultatibus, aut ærarium mensis suppeterent, ære in foro posito dissolverunt: ut non modo

sine

sine injuria, sed etiam sine querimonia partis utriusque, exhausta vis ingens æris alieni sit. Sed de Quinqueviris Mensariis hæc ipsa occurrêre, quæ dicerem: nunc de Duûmviris classis reficiendæ, de Tribunis militaribus, ac triumviris nocturnis pauca videamus.

CAP. XXI.

De Duûmviris Classi reficiendæ, Tribunis militaribus, ac Triumviris nocturnis.

DUûmviros classi reficiendæ, utpote haud magni momenti Magistratum, omissurus videbar; nisi, quod Livio prætereundum minime visum est, id satis, quod cæteras inter Potestates recenseretur, dignum esse apparuisset: & cûm hoc uno reliquos duos Magistratus, qui tempore concurrerent, ac per se longe brevissimam descriptionem requirerent, adscribendos existimasset. Eo etiam motus sum, quod hoc demum anno Magistratus id genus in nostram Rempublicam immigravit. Anno enim, quo Appius Claudius (is, cui postea Cæco cognomentum fuit,) censuram gessit, M. Valerio & P. Decio Coss. duo imperia, ut ait Livius (*lib. 9.*) dari per populum cœpta sunt, utraque ad rem militarem pertinentia. Vnum

Vnum, ut Tribuni militum seni deni quatuor legionibus crearentur; quæ antea perquam paucis populi suffragio relictis, Consulum & Dictatorum ferant beneficia. Tulere eam rogationem Tribuni plebis L. Attilius & C. Martius. Alterum imperium fuit, ut Duûmviros navales classis ornandæ reficiendæque causa idem populus juberet. Tulit hoc plebiscitum M. Decius Tribunus plebis. Haud inuito tempore post hujusmodi rogationes Triumviri nocturni creati sunt: quibus (ut existimatione déducor) difficili bello (et civilium seditionum tempore, virum & civilium seditionum tempore, vigiliæ in muris, custodiæque per milites stationarios mandarentur. Id etiam cojustum curæ injunctum est, ut & nocturnas seditiones à civibus arcerent, & quies Vrbi conservaretur. Hujus sane partes Magistratus in officium Præfecti vigilum demum traductæ sunt. Enimvero, quoniam horum Magistratuum nomina rem ferme ipsam, cui addicti essent, facile ostendunt; neque Livius ipse, actor rei, hac in re amplius verborum facit, apud alios vero nulla prorsus mentio est, ne mihi quidem pluribus commentandum esse visum est. Ergo ad Triumviros reip. constituendæ describendos veniamus.

CAP.

CAP. XXII.

De Triumviris Reipublicæ constituendæ.

SI Triumviratus Reipubl. constituendæ originem quæris, ante eum ipsum, quem Cæsar Augustus cum Antonio & M. Lepido gessit, alter nullus apud Romanos prodiisse memoratur. Ego autem de eo ipso nusquam præterea offendisse memini. Vtrum Potestatibus annumerandum censuerim, haud satis scio. Quippe quod eos Potestates, quas injussu præterque Senatus auctoritatem, quisque non dicam sortitus fuerit, sed per libidinem dominandi arripuerit, Tyrannides potius, quam Potestates, seu Magistratus appellandos duxerim. Vtcunque se res habeat; illud facile animadverti potest, Iulio Cæsare in senatu ab iis, qui cum Bruto & Cassio conspiraverant, occiso; mox Antonium, cum studia omnia ad componendam Rempublicam contulisse videretur, principem civitatis evasisse. Confestim vero dominandi libidine pellectum, Ciceronem, Brutum, cæterosque, qui factioni ejus adversabantur, urbe excedere coegisse. L. autem Octaviano, qui testamento Cæsaris hæres scriptus fuerat, ex Asia reverso, Cicero, ac cæteri, qui factio-

factioni ejus obtrectabantur, ad Octaviani potentiam confugerunt. Ex quo factum eſt, ut Antonius urbe migrare adactus, hoſtis à Senatu judicaretur: ad quem opprimendum Hircius & Panſa conſules miſſi, Auguſtuſque cum faſcibus Antonium apud Mutinam adepti, fuderunt, fugaruntque. Deſperatis ergo rebus, Antonius ſupplex ad M. Lepidum confugit; cujus potentia fretus, Octavianum, qui æque animum ad dominationem intenderet, ad fœdus ſocietatemque pellexit: illam videlicet ſocietatem, qua homicidia homicidiis in permutationem veniſſe dicuntur. Inter quos ad cædem deſtinatos, Cæſar Ciceronem, pro L. Cæſare avunculo M. Antonii, eidem conceſſit. Igitur Tyrannidem prætextu pio Magiſtratus palliare pergentes, ſeſe Triumviros Reipublicæ conſtituendæ appellavêre: quorum nutui & auſpiciis omnis Reſpublica niteretur. Cæterum eorum animos quorſum inclinarent, mox ipſe eventus rerum oſtendit, omnes res ſimul divinas humanaſque commiſcens. Omnibus enim intra ſe opibus conſumptis ad extremum unus Cæſar Octavianus rerum potitus eſt: qui & ipſe omnibus cæteris ſuperſtes, ipſum, de quo loquor, Triumviratum, annos circiter decem, ut Suetonius Tranquillus

(in

(*in Augusto c.27*) obtinuit. Hęc de Triumviris: de Præfecto prætorio sequitur.

CAP. XXIII.

De Præfecto Prætorio.

QVales apud Reges Tribuni Celerum, sive apud Dictatores Magistri equitum, tales demum fuere Præfecti prætorio apud Cæsares. Nam cum secundas post Cæsarem partes gestarent, præesséntque disciplinæ publicæ emendandæ, adeo à parvis orta principiis crevit auctoritas, ut cum aliquo tempore à Pręfectis prætorio provocare liceret, extarę́ntque exempla majorum, quo pacto ab iis provocassent: lecta postmodum Principis sententia, à Præfecto prætorio provocatio sublata est. Credidit enim Princeps eos, qui ob singularem industriam, fide illorum atque integritate explorata, ad hujus Potestatis amplitudinem adhiberentur, non aliter pro sapientia ac splendore dignitatis suę, quam eundem ipsum fore judicaturos. Alio etiam privilegio hujusmodi Potestas subnixa est: ne ab eorum sententiis minores ætate per alios Magistratus restitui possent. His ergo de Præfecto prætorio collectis: de plerisque minorum Magistratuum speciebus pauca videamus.

CAP.

CAP. XXIV.

De quibusdam minorum Magistratuum speciebus.

ALteram Magistratus speciem in urbe Romæ jus aliquando dicere reperi. Nam cum bellorum munera, cæteris Magistratibus non sufficientibus, ad Prætores deferrentur, quorum munus administratio juris præcipuum fuit, creati Decemviri sunt, qui jus in urbe redderent, Prætorumque partes eo tempore gererent. Litium Iudicandarum appellati. Eodem tempore Quatuorviri creati sunt, qui viarum curam agerent: & Triumviri Monetales auri argentique [illegible], quorum esset diligentia, [illegible] auro argentoque fabricari. His dictis: jam de Præfecto Vigilum pauca dispiciamus.

CAP. XXV.

De Præfecto Vigilum.

DIvus Augustus, salutem publicam nullius alterius quam suæ diligentiæ congruere existimans, coercendorum incendiorum gratia septem cohortes opportunis Vrbis locis disposui[illegible]

CAP. XXIV.

De quibusdam minorum Magistratuum speciebus.

ALteram Magistratus speciem in urbe Roma jus aliquando dixisse repperi. Nam cum bellorum munera, cæteris Magistratibus non sufficientibus, ad Prætores deferrentur, quorum munus administratio juris præcipuum fuit, creati Decemviri sunt, qui jus in urbe redderent, Prætorumque partes eo tempore gererent, Litium Iudicandarum appellati. Eodem tempore Quatuorviri creati dicuntur, qui viarum curam agerent: ac Tresviri Monetales auri argentique flatores; quorum esset diligentiæ, numismata auro argentoque fabricari. His dictis: jam de Præfecto Vigilum pauca dispiciamus.

CAP. XXV.

De Præfecto Vigilum.

DIvus Augustus, salutem publicam nullius alterius quam suæ diligentiæ congruere existimans, coercendorum incendiorum gratia septem cohortes opportunis Vrbis locis disposuit. ita

ita ut binas urbis regiones unaquæque cohors præsidio tutaretur, Tribunis, & super omnes clarissimo viro Præfecto vigilum, præpositis. Et licet apud veteres Romanos Triumviris nocturnis, Ædilibus, Tribunisque id negotii quandoque esset assignatum, pluribus eodem die exortis incendiis, quibus accurrere, satisque facere non posse eos appareret, creare Præfectum vigilum Augustus Cæsar in animum induxit. De incensoribus ergo, effractoribus, furibus, raptoribus, receptatoribusque, apud Præfectum vigilum cognitio est: nisi, si quæ tam atrox, tamque famosa persona sit, ut ad Præfectum urbi remittenda videatur. Et quoniam incendia plerunque culpa exoriuntur inhabitantium; aut fustibus castigat eos, qui negligentius ignem habuerunt, aut severa objurgatione comminatus, fustium castigationem remittit. Cum effracturæ in horreis (ut plerunque fit) in insulisque, ubi pretiosiorem fortunarum suarum partem patresfamiliarum servant, apparuerint: Si quando vel cella, vel armarium effringitur, effractorum sæpe, nonnunquam etiam custodum, quæstiones apud hunc Magistratum exercentur. Et ita divus Antoninus Erucio Claro, Præfecto, rescripsit. Ait enim, Effractis horreis, de ea re quæstionem ad

illum

illum ipsum pertinere. Sciendum autem, Præfectum vigilum ad plurimam noctem vigilare oportere, coerrareque calciatum, cum hamis & dolabris, curareque in omnes inquilinos admonendi agere, ne per colonorum negligentiam incendiorum casus exoriatur. Quinetiam, uti inquilinus quisque aquam in cenaculo habeat, quæ igneo terrore ingruente, præsto occurrere posse censeatur. Adversus capsarios autem, qui mercede servanda in balneis vestimenta suscipiunt, judex quoque constitutus est: ut si quid in servandis vestimentis admissum fuerit, ipse idem, de quo loquor, Magistratus quæstionem exercebit. Sed de Præfecto vigilum satis: Reliquum est, ut de Procuratore Cæsaris (is enim est inter Cæsarem & Rempubl. privatamque constitutus judex) pauca videamus.

CAP. XXVI.

De Procuratore Cæsaris.

QVanquam Principalem celsitudinem, à qua legum, senatusconsultorum, magistratuumque omnium origo manat, moribus introductum sit, legum imperio, cui præest, non esse suppositam, humani tamen animi freta modestia, l
psam teneri vinculis haudquaquam

for

illum ipsum pertinere. Sciendum autem, Præfectum vigilum ad plurimam noctem vigilare oportere, coerrareque calciatum, cum hamis & dolabris, curamque in omnes inquilinos admonendi agere, ne per colonorum negligentiam incendiorum casus exoriatur. Quinetiam, uti inquilinus quisque aquam in cœnaculo habeat, qua, igneo terrore ingruente, præsto occurrere posse censeatur. Adversus capsarios autem, qui mercede servanda in balneis vestimenta suscipiunt, judex quoque constitutus est: ut si quid in servandis vestimentis admissum fuerit, ipse idem, de quo loquor, Magistratus quæstionem exercebit. Sed de Præfecto vigilum satis: Reliquum est, ut de Procuratore Cæsaris (is enim est inter Cæsarem & Rempubl. privatumq; constitutus judex) pauca videamus.

CAP. XXVI.

De Procuratore Cæsaris.

QVanquam Principalem celsitudinem, à qua legum, senatusconsultorum, magistratuumque omnium origo manat, moribus introductum sit, legum imperio, cui præest, non esse suppositam: humani tamen animi freta modestia, legum teneri vinculis haudquaquam re-

nidat. Cæterum, quoniam majorem
quo jus eum inter privatumque ac
npubl. decernatur, impossibile inven-
it, ipsumque Principem in propria
sa judicare, haud sane æquum esse
eatur, Magistratum creari placuit, cui
er se privatasque personas competens
dem esset jurisdictio; qui sane est ap-
atus Procurator Cæsaris. Huic Magi-
tui principalis totius rei familiaris li-
tia commissa est: ita, ut quicquid ab
negotiorum Imperialium gestum est,
inde habeatur ratum, ac si ab ipso
sare fuisset pertractatum. Sed si rem
s quasi propriam Procurator tradat;
n putant dominium transferre: Tunc
o transfert, cum negotium gerens
saris, ipsius consensu tradit. Denique,
onationis, venditionis, transactionis
sa quid agat, nihil agit. Non enim alie-
e rem Cæsaris, sed diligenter negotia
re, Procuratori Cæsaris injunctum
Id vero inprimis Procuratori huic,
quo agimus, adscriptum est, quod ser-
n Cæsaris hæredem institutum, adire
reditatem jubet, & ea hæreditas Im-
atori acquiritur. Quin, si Cæsar ipse
res instituatur, si se Procurator opu-
tæ hæreditati misceat, hæredem Cæ-
em facit. Quod si ea bona, ex quibus
nceps institutus est, solvendo non
sint,

fuit, consulendum erat Imperatori, ne
quid proinde detrimenti pateretur. Heren-
dis enim instituti, in adeundis capiendis-
que hæreditatibus, congruo tempore
explorari voluntas debet. Deputandi
facultas huic Magistratui permissa non
est. Sed de Procuratore Cæsaris, deque
cæteris omnibus Romanis Potestatibus,
quæ hinc inde (ceu sparsimque) Scriptores
varios legens, venari potui, hoc loco di-
xisse sufficiat.

EPILOGUS

Quæ sane non ea mente dicta esse cre-
di velim, ut rata & immutabili quadam
necessitate statuta perinde atque centu-
riatis perlata comitiis, censeri velim: plu-
raque atque meliora ab eruditioribus di-
ligentioribusque dici posse negem. De ju-
re autem Sacerdotium, ac Magistratuum,
si quis latius sibi patere velit, apud Cice-
ronem in iis libris, qui sunt inscripti De
Legibus, facile comperire poterit. In ob-
servatione autem rerum ac temporum,
si quis me in hac quantulacunque librorum
penuria conjectantem examussim sin-
gula, lapsumque aliqua in parte arguat: a
ferenti equidem idoneos testes, probabi-
lesque rationes, ingenue concedam. C
terum animadvertendum cuique est, ne
hi inferiores Divo Augusto Magistra

ſint, conſulendum erit Imperatori, ne quid proinde detrimenti patiatur. Hæredis enim instituti, in adeundis repudiandiſque hæreditatibus, congruo tempore explorari voluntas debuit. Deportandi facultas huic Magiſtratui permiſſa non eſt. Sed de Procuratore Cæſaris, deque cæteris omnibus Romanis Poteſtatibus, quæ hinc inde (trita ſparſaque, Scriptores varios legens, venari potui) hoc loco dixiſſe ſufficiat.

EPILOGVS.

Quæ ſane non ea mente dicta eſſe credi velim, ut fixa & immutabili quadam neceſſitate ſtatuta perinde atque centuriatis perlata comitiis, cenſeri velim: pluraque atque meliora ab eruditioribus diligentioribuſque dici poſſe negem. De jure autem Sacerdotiûm, ac Magiſtratuum, ſi quis latius ſibi patere velit, apud Ciceronem in iis libris, qui ſunt inſcripti De Legibus, facile competere poterit. In obſervatione autem rerum ac temporum, ſi quis me in hac quantulacunq; librorũ paucitate conjectantem examuſſim ſingula, lapſumq; aliqua in parte arguat; afferenti equidem idoneos teſtes, probabileſque rationes, ingenue concedam. Cæterũ animadvertendum cuiq; eſt, ne mihi inferiores Divo Auguſto Magiſtratus

objiciat, quos ut mores, legesque ac cæ-tera quæque instituta, varios mutabiles-que esse constat. Ego de iis potissimum scripsi, qui ab exordio conditæ Vrbis in tempora usque Augusti Cæsaris intra an-num ferme septingentesimum, creati sunt. Vtcunque se res habitura est, etsi quis longe quidem meliora in hoc gene-re adducat; non propterea me pigebit, paucis hæc admodum & contractiori-bus vigiliis lucubrasse.

FINIS.

POM-

POMPONII LAETI DE MAGISTRATIBVS ROMANIS AD M. PANTAGATHVM

Libri Duo.

Angelus Politianus, Miscellaneorum cap. LXXIII.

Pomponius Laetus, vir antiquitatis & literarum consultissimus.

Idem, epistola ad Laetum.

Quas à te nuper accepi literas, ita gra-tas habui, mi Pomponi, ut me ab iis putem immortalitate donatum, &c. Quod vero etiam (si diis placet) de obscuro Poeta-rum me consulis, homo omnis literatura [illegible] consultissimus, atque id mihi ex amore [illegible] tribuis, quod tibi ex vero debetur; nec [illegible] quam tibi debeam, quam mihi fas [illegible] quantum intra sustineam. Dicam tam[illegible] quid sentio, &c. Florentiæ IV. Cal. Ma[illegible] MCCCCLXXXVIII.

POMPONI LAETI
De
MAGISTRATIBVS ROMANIS
Ad
M. PANTAGATHVM
Libri Duo.

Angelus Politianus, Miſcellaneorum cap. LXXIII.

POmponius Lætus, vir antiquitatis & literarum conſultiſsimus.

Idem, epiſtola ad Lætum.

Quas à te nuper accepi literas, ita gratas habui, mi Pomponi, ut me ab iis putem immortalitate donatum. &c. *Quod vero etiam (ſi diis placet) de obſcuris Poëtarum me conſulis, homo omnis literaturæ conſultiſsimus; atque id mihi ex amore tribuis, quod tibi ex vero debetur; intelligo quam tibi debeam, quam mihi faveas, quantum oneris ſuſtineam. Dicam tamen quod ſentio,* &c. *Florentiæ* IV. *Cal. Mart.* M. CCCCLXXXVIII.

Idem alia, Philippo Posco inscripta.

Sed vos nimium belli homines, ac faceti, plane me luditis, qui domi Pomponium habeatis, hominem totius antiquitatis, omnisque adeo literaturæ consultissimum. Itaque ego ineptus etiam Athenas noctuam.

Raphaël Volaterranus Commentariorum Vrbanorum lib. XXI. sub finem.

Post enarratos ac laudatos, inter alios, Blondum, Poggium, Philelphum, Vallam, Perottum, & Græcos aliquot, qui literis inclaruerunt, & nomen aliquod adsecuti sunt; subjicit: *Eodem quoque tempore in Vrbe Pomponius Lætus, Porcellius, & Chalcidius profitebantur. Pomponius natione Calaber, Græcorum ignarus, tantum antiquarium se factitaverat, ac si qua nomina exoleta ac portentosa invenerat, scholis ostentabat. Iuventutem Romanam erudiit, labore alioquin assiduo; noctibus totis vigilabat, libros ipsemet scriptitando, simul & discebat, & proficiebat. Ex salario & discipulorum mercedibus parvum agellum & domunculam in Quirinali sibi paraverat; ubi sodalitatem literatorum, ut ipse appellabat, instituit; in qua Vrbis natalem ac Romulum*

mulum coluit, initium quidem abolendæ fidei. Porcellius, &c.

Ipse Lætus in Epist. ad Sabellicum:

In Quirinali habito, semotus ab hominum frequentia.

M. Antonius Coccius Sabellicus Epist. ad Pomponium Lætum.

Ego, quod ab ineunte adolescentia feci, te unice colo & observo: augeturque magis indies vetus hoc meum in te studium, augetur amor, observantia, pietas & brevi, nihil est te uno mihi charius. cui, quidquid sumus in his studiis, non minus libenter quam grate refero acceptum. &c.

Alia Epistola:

Ex omnibus officiis, quæ multa in me & magna contulisti, haud scio an adhuc ullum fuerit jucundius, &c. *Præterea quod emendatissimæ bibliothecæ tuæ usum perhumane mihi detulisti, facis, Pomponi clarissime, quod soles, quodque ego ubique prædicare soleo, esse in te præter singularem eruditionem, humanitatem quandam eximiam, atque in his, qui per te profecerint, illustrandis studium incredibile. Videbunt itaq; alii, quo velint in te esse animo; ego, tantũ abest, ut tuam in me humanitatem non omni tempore prædicem, ac sermone illustrẽ; ut non solũ hoc emporium*

orbis (Venetiæ) *in quo jam quartum annum publice proſiteor, ſed tota etiam Ciſ-Alpina Gallia, vel Italia potius univerſa, intelligat, nihil in Sabellico eſſe, quod non Pomponio acceptum referri oporteat. Accedunt ad hæc lucubrationes noſtræ; quibus ſi ſtare contigerit, ſentient ſpero & poſteri, qua Sabellicus fuerit pietate in præceptorem. Nunc ſic habeto eſſe me totum tui nominis, cui quo plura & majora deferam, minus huic meæ pietati ſatis factum putabo.*

Item alia:

Quum plerique ſint, quorum poſſim ſententiæ & judicio acquieſcere, cujus auctoritati ſim libentius, quam tuæ, acquieturus, eſt nemo.

In alia, de ſe.

Romæ Pomponio & Domitio Veronenſi dedi operam adoleſcens: audiveram tamen nonnihil antea Caſparem Veronenſem, & Porcelium poëtam.

Item in alia:

Librum De Cæſaribus, quem ad me miſiſti, tam cupide legi, quam quod cupidiſsime: nec res minoris uſus fuit, quam voluptati, &c.

Ibidem.

Quod ad res tuas (Cæsares tuos) attinet, Pomponi clarissime, nulla jucundior mihi lectio proponi potuit; non solum, quia te unice amo: sed quod omnia, quæ ex cultissima ista tui ingenii proficiscuntur officina, medio sunt Latio orta: ut, cum tua lego, videor mihi majorum aliquem loquentem audire.

Item alia:

Dedique hos libros (Rapsodias historiarum ab Orbe condito) *plerisque nostratium literarum peritis cognoscendos. Sed Pomponio multo libentius dedissem, cujus judicio, aut audacior ad illorum editionem factus essem, aut ad eos diutius premendos cautior.*

Idem Scholiis in Suetonium, Augusti cap. XXXVI.

Quæstorum numerus adeo auctus est, ut viginti numero quandoque creati sint. Sed de his Pomponius Lætus, præceptor noster, ad M. Pantagathum: & quisquis ille fuit, qui Fenestellæ nomine librum De Romanorum Magistratibus edidit, plura.

Ibidem, Vitellii cap. I.

Pomponius Lætus, præceptor noster

omnium, qui nostra tempestate fuere, omnis vetustatis peritissimus, eo epigrammate, &c

His addatur Elogium Pomponii Læti, ex Paulo Iovio, quod incipit:

Iulium Pomponium Lætum Sanseverina illustri familia ferunt in Picentinis natum, &c.

POM-

POMPONII LAETI DE MAGISTRATIBVS ROMANORVM, LIBER PRIMVS

CAP. I.

De Rege.

VRbis Romæ & imperii Romani conditor Romulus, Marte genitus, fuit. Is postquam omnium consensu præfuit, legem tulit, ut nemo regnum aut magistratum iniret, nisi auctor fieret Deus: ipseque per auspicia confirmari voluit. Vocabulum à regendo deductum est. Multitudinem omnem Romulus divisit in partes tres, quas Tribus appellavit, & singularum Tribuum duces, Tribunos nominavit: & ipsas Tribus in triginta partes divisit, quas Curias dixit, quoniam earum cura Respublica sententiam expediebat: & inde latæ ab Regibus quædam leges, Curiatæ denominatæ sunt. Curiarum præfectos Curiones dixit, & Curionum Decuriones. L. Papirius, qui fuit tempore Tarquinii Superbi, latas leges in volumen redegit: unde Iuris civilis Papiriani nomen deducitur. Rex sacrificiis, ter-

&

POMPONI LAETI
De
MAGISTRATIBVS ROMANORVM,
LIBER PRIMVS.

CAP. I.

De Rege.

VRbis Romæ & imperii Romani conditor Romulus, Marte genitus, fuit. Is poſtquam omnium conſenſu præfuit, legem tulit, ut nemo regnum aut magiſtratum iniret, niſi auctor fieret Deus: ipſeq; per auſpicia confirmari voluit. Vocabulum à regendo deductum eſt. Multitudinem omnem Romulus diviſit in partes tres, quas Tribus appellavit, & ſingularum Tribuum duces, Tribunos nominavit: & ipſas Tribus in triginta partes diviſit, quas Curias dixit, quoniam earum cura Reſpublica ſententiam expediebat: & inde latæ ab Regibus quædam leges, Curiatæ denominatæ ſunt. Curiarum præfectos, Curiones dixit, & Curionum Decuriones. L. Papirius, qui fuit tempore Tarquinii Superbi, latas leges in volumina redegit: unde Iuris civilis Papiriani nomen deducitur. Rex ſacrificiis, templis, & omni

& omni cultui deorum, & legibus, & moribus præerat: magnarum causarum judex; minorum vero causarum senatum voluit esse ipse Romulus judicem.

CAP. II.

De Maiestate Regis.

ROmulus (ut haberetur honor ac veneratio Regiæ majestati) purpurea usus est veste: duodecim legit, qui succinctis vestibus expediti, multitudinem virgis coërcerent. Eos à ligandis hominibus, ut Valgius Rufus meminit, lictores appellavit: ut sit lictor, quasi colligans: duodecim & hi fasces ante Regem ferebant, ac totidem secures; quæ signa puniendi erant. Legit & regii corporis custodes milites, quos à promptitudine, id est, celeritate, Celeres appellavit, & eorum ducem Tribunum Celerum, cujus erat secundus postRegem locus. Valerius Antias ait, à primo eorum duce, cui Celer nomen fuit, Celeres nominatos; ii erant equites Romani, qui postea expugnato Trossulo oppido Tuscorum, ut Iunius scribit, Trossuli dicti sunt. Sella usus est curuli: & locum eminentem in parte fori ædificavit, ubi jura daret.

CAP.

CAP. III.

De Senatoribus.

Senatores à Romulo electi centum, aut à nobilitate generis, aut ab ætate, aut à sapientia, ut apud Athenas, nomen cepere. Iidem Patres, & eorum familia Patricia: Iidem multitudinis patroni, id est, defensores erant. Hos appellabant peregrini, Principes in civitate. Qui post hos centum Senatui adscripti fuere, Patres Conscripti appellati sunt. Quod vero ipsi constituerent, ratum erat. Senatusconsultum dixere, & tunc esse cœpit, cum plebs difficulter conveniret. Nam cum à Patribus per discordiam secederet, jura sibi constituit, quæ Plebiscita vocantur.

CAP. IV.

De potestate Senatus & plebis.

Rex ad Senatum referebat. Senatus de omni re cognoscebat, & suffragium ferebat, & quod visum pluribus, fiebat. Populus Magistratum creabat, leges sanciebat, & de bello decernebat.

CAP. V.

De Interrege.

SPatium temporis à defuncto Rege, usque ad creationem sequentis, Interregnum dicebatur : & qui præerat cum Regia potestate, & insignibus, Interrex erat.

CAP. VI.

De Duumviris.

TVllus Hostilius Rex, Duumviris potestatem fecit judicandi de capite M. Horatii, qui solus ex trigeminis bello Albano remanserat, & reus accersitus, quod extra portam Capenam obviam sororem interfecerat; quæ maritū suum, unum ex Curiatiis, cæsum, lugendo, victoriam & libertatem populi Romani ægre ferre videbatur; sed absolutus à populo fuit, propter patris lachrimas. Nam dixerat Tullus: Si provocarit, provocatione certaret. Et hæc fuit prima apud populum provocatio, & hoc primum de rebus capitalibus judicium.

CAP.

CAP. VII.

De Præfecto Urbi.

ROmulus unum elegit, quem urbanis negotiis præfecit, ut Dionysius ait. Hunc Præfectum Urbis initio, [illegible] constat. Longo post tempore, tamen sibi Urbis præfecturam vendicavit, Cæsarum temporibus, ut crimina omnium in urbe cognosceret: & [illegible] cum Cæsares ab urbe abessent, Præfectus, velut alter Cæsar, imperabat: de rebus omnibus, quæ ad urbem pertinebant, cognoscebat.

CAP. VIII.

De Præfectis Prætorio.

PRæfectus prætorio, sub Cæsaribus, disciplinæ militari præerat: cujus postea auctoritas aucta erga forenses causas [illegible] imperium declinare cœpit, nomen [illegible] torii, Magister stabuli dictus, cum antea sub Regibus Tribunus Celerum fuit, sub Dictatore Magister equitum.

CAP. VII.

De Præfecto Vrbi.

ROmulus unum elegit, quem urbanis negotiis præfecit, ut Dionysius ait. Hunc Præfectum Vrbis fuisse, satis constat. Longo post tempore, tantum sibi Vrbis præfectura vendicavit, Cæsarum temporibus, ut crimina omnium in urbe cognosceret: & demum cum Cæsares ab urbe abessent, Præfectus, velut alter Cæsar, imperabat: de rebus omnibus, quæ ad urbem pertinebant, censebat.

CAP. VIII.

De Præfecto Prætorio.

PRæfectus prætorio, sub Cæsaribus, disciplinæ militari præerat: ejus postea auctoritas aucta erga forenses causas: ubi imperium declinare cœpit, nomen mutavit, Magister stabuli dictus, cum antea sub Regibus Tribunus Celerum fuit, & sub Dictatore Magister equitum.

CAP. IX.

De Præfecto Annonæ.

DIcunt quidam, Annonæ præfecturam habuisse initium, quintodecimo anno post exactos Reges, Appio Claudio Sabino, & P. Servilio Prisco Consſ. sed verius constat, anno decimo octavo, T. Geganio, P. Minutio Consſ. quo tempore Annonæ maxima caritas fuit, missique in Siciliam fuere P. Valerius & L. Geganius pro advehendo frumento. Volunt alii L. Minutium fuisse primum Annonæ præfectum: satisque constat, non nisi ex indigentia frumenti, hunc Magistratum creari.

CAP. X.

De Præfecto Vigilum.

CVm Urbis ædificia sæpenumero incendio flagrarent, divus Augustus septem cohortes, ut invigilarent urbi, disposuit; & singulæ duas regiones custodiebant: tunc enim erant regiones quatuordecim. His septem cohortibus præerat Præfectus Vigilum: apud quem cognitio erat omnium scelerum, quæ nocturno tempore fieri solent; præsertim de incendio & latrocinio.

CAP. XI.

De Præfectis Militum.

SIngulorum ordinum in militia aliquando Præfecti creati sunt, hoc est, quod sæpenumero de Præfectis alarum & cohortium legimus: hoc scilicet erat voluntate ducis, id est, exercitus, Imperatoris, aut Regis.

CAP. XII.

De Præfecto Legionis.

PRæfectus Legionis, absentis Legati vicem tenebat: parebant ei, Tribuni, hastati, pilani, centuriones & denique totus exercitus. Arma, equi, vestes, disciplina, jus, annona, in ipsius cura erant; puniebat, solvebat. Eligebatur autem peritus, diligens, sobrius, cui necesse erat, & aliam titulum habere: ipse etiam erat Comes primi ordinis, quem Primipilum dicunt, qui centum & sexaginta militibus præest.

CAP. XIII.

De Præfecto Castrorum.

CAstrorum Præfecto curæ erat, cal[...]
rum positio, valli, fossæ, ten[...]
tabernacula, tormenta bellica, & c[...]

CAP. IX.

De Præfecto Annonæ.

Icunt quidam, Annonæ præfe-
ram habuisse initium, quinto de-
anno post exactos Reges, Appio Clau-
Sabino, & P. Servilio Prisco Coss.
erius constat, anno decimo octavo
eganio, P. Minutio Coss. quo tem-
Annonæ maxima caritas fuit,
in Siciliam fuere P. Valerius & L.
nius pro advehendo frumento. Se-
alii L. Minutium fuisse primum An-
præfectum: satisque constat,
indigentia frumenti, hunc Magi-
m creari.

CAP. X.

De Præfecto Vigilum.

Vrbis ædificia sæpenumero
dio flagrarent, divus Augu-
cohortes, ut invigilarent
ti; & singulæ duas regiones custo-
tunc enim erant regiones qua-
m. His septem cohortibus præ-
fectus Vigilum: apud quem co-
at omnium scelerum, quæ
mpore fieri solent; præsertim
io & latrocinio. CAP.

CAP. XI.

De Præfecto in Militia.

Singulorum ordinum in militia aliquando Præfecti creati sunt, hoc est, quod sæpenumero de Præfectis alarum & cohortium legimus: hoc scilicet erat voluntate ducis, id est, exercitus, Imperatoris, aut Regis.

CAP. XII.

De Præfecto Legionis.

PRæfectus Legionis, absentis Legati vicem tenebat: parebant ei, Tribuni hastati, pilani, centuriones; & denique totus exercitus. Arma, equi, vestes, disciplina, jus, annona, in ipsius cura erant; puniebat, solvebat. Eligebatur autem justus, diligens, sobrius; cui necesse erat, & alium titulum habere: ipse etiam erat Comes primi ordinis, quem Primipilum dicunt, qui centum & sexaginta militibus præest.

CAP. XIII.

De Præfecto Castrorum.

CAstrorum Præfecto curæ erat, castrorum positio, valli, fossæ, tentoria, tabernacula, tormenta bellica, & cætera

 talia:

talia: item ægri, & medici. Is eligebatur peritiſſimus, ut alios edoceret.

CAP. XIV.

De Præfecto Fabrorum.

ARtifices, qui ſequebantur caſtra, ut fabri lignarii, carpentarii, ferrarii, &c. qui ad fabrilia officia deputati erant, Præfecto Fabrorum parebant. Is eligebatur idoneus, & qui ſciret bene caſtris providere, & præſertim in expugnatione urbium ſubterraneos cuniculos facere & alia ſimilia.

CAP. XV.

De Conſulibus.

PVlſis Regibus, auctore L. Iunio Bruto Tribuno Celerum, Conſulare imperium factum eſt cum omni Regia poteſtate & inſignibus. Conſules dicti duo à conſulendo, id eſt, providendo. Creati ſunt comitiis centuriatis à Præfecto Vrbis, ex commentariis Servii Tulli; & hi fuere L. Iunius Brutus, qui Tribunus Celerum erat, & L. Tarquinius Collatinus, anno ab Vrbe condita CCXLIV. Inde novi Conſules Vrbem luſtrarunt, & primi jurarunt, neminem Romæ ſe paſſuros regnare: & idem fecit populus. Apud eos

ſumma

talia: item ægri, & medici. Is eligebatu
peritissimus, ut alios edoceret.

CAP. XIV.

De Præfecto Fabrorum.

*Rtifices, qui sequebantur castra, ut fa-
bri lignarii, carpentarii, ferrarii, &c.
i ad fabrilia officia deputati erant, Præ-
fto Fabrorum parebant. Is eligebatu
neus, & qui sciret bene castris provi-
re, & præsertim in expugnatione u-
m subterraneos cuniculos facere &
similia.*

CAP. XV.

De Consulibus.

*lsis Regibus, auctore L. Iunio Bruto
ibuno Celerum, Consulare impe-
factum est cum omni Regia pot-
& insignibus. Consules dicti duo à
lendo, id est, providendo. Creati
omitiis centuriatis à Præfecto Ur-
commentariis Servii Tullii; & hi
Iunius Brutus, qui Tribunus Ce-
erat, & L. Tarquinius Collatinus,
b Vrbe condita CCXLIV. Inde novi
es Vrbem lustrarunt, & primi ju-
neminem Romæ se passuros re-
& idem fecit populus. Apud eos
summa*

summa totius imperii erat: hi senatum, populumque per accensos & præcones cogebant: hi exercitus ductabant. Ab eorum Magistratu, numerus annorum signabatur: Provinciæ Consulibus describebantur: penes quos, ut inquit Pomponius, summum jus uti esset, lege rogatum est: & ne per omnia Regiam potestatem sibi vendicarent, lege cautum fuit, ut ab eis provocatio esset, neve possent in caput civis Romani animadvertere, injussu populi. Solum relictum est illis, ut coërcere possent, & in vincula publica duci juberent.

CAP. XVI.

De Dictatore, & Magistro equitum.

ANno XII, ut alii volunt, IX, post exactos Reges, T. Largio Flavio, T. Clœlio Siculo Consl. ut alii scribunt, T. Largio & L. Posthumio Cominio: cum XL Latinorum urbes auctore Octavio Manilio conjurassent in Romanos, T. Largius à collega Clœlio, & à Senatu populoque Romano creatus Dictator fuit. Dictatura summus Magistratus fuit, habebaturque in summo periculo ultimum remedium: duæ secures Dictatorem præcedebant. Ab eo ad populum provocatio non erat, & ei capitis animadversio data

 est.

eſt. Sex menſibus durabat. Deſignabat ſibi Dictator Magiſtrum equitum; qui primus fuit Sp. Caſſius.

CAP. XVII.

De Quæſtoribus.

ROmulus, ut Iunius libro ſeptimo ſcribit, ſuffragio populi, Quæſtores binos creavit: alii volunt Numam Pompilium. Sed verius conſtat, de Tullo Hoſtilio. Quæſtores ab inquirenda, & ſervanda publica pecunia dicti ſunt. Capitalibus rebus præerant: cives Romanos capite punire his licebat: provincias ſortiebantur: primum Patricii creati, poſtea indifferenter Patricii & plebeii. Varro ſic dictos ait, Quæſtores à quærendo, quod conquirerent publicas pecunias, & maleficia, quæ Triumviri capitales nunc conquirunt: &, ut Pedianus ait, Senatoris prima adminiſtratio erat, quæſtorem fieri, provinciæ curam gerere, pecuniæ publicæ in diverſos uſus erogandæ. Cornelius Tacitus ait: Repetita lege curiata à Iunio Bruto poſt exactos Reges, Quæſtores duos creatos, qui rem militarem comitarentur. Valerius Poſthumius & Æmilius Mamercus, duos deinde addidit, qui res urbanas curarent. Mox cum ſtipendiariæ provinciæ fierent, duplica-

tus

Sex menſibus durabat. Deſignabat
Dictator Magiſtrum equitum; qui
nus fuit Sp. Caſſius.

CAP. XVII.

De Quaeſtoribus.

mulus, ut Iunius libro ſeptimo ſcri
, ſuffragio populi, Quæſtores bi
reavit: alii volunt Numam Pompi
Sed verius conſtat, de Tullo Hoſti
uæſtores ab inquirenda, & ſervan
blica pecunia dicti ſunt. Capitali
bus præerant: cives Romanos ca
nire his licebat: provincias ſor
tur: primum Patricii creari, poſtea
enter Patricii & plebeii. Varro ſc
it, Quæſtores à quærendo, quod
erent publicas pecunias, & ma
quæ Triumviri capitales nunc
ant: &, ut Pedianus ait, Senat
administratio erat, quæſtorem
vinciæ curam gerere, pecuniæ
n diverſos uſus erogandæ. Cor
citus ait: Repetita lege curiata
uto poſt exactos Reges, Quæ
s creatos, qui rem militarem
tur. Valerius Poſthumius &
amercus, duos deinde addi
urbanas curarent. Mox cum
e provinciæ fierent, duplica
tus

tus numerus. Poſt vero Syllæ legem, creati viginti.

CAP. XVIII.

De Tribuno Plebis.

ANno decimo ſeptimo poſt fugam Tarquiniorum, Aulo Virginio Cœlimontano & T. Vetuſio Geminio Conſſ. plebis nexu gravata, & ſæpenumero decepta, ſeditionem fecit: & tandem C. Sicinio duce in Sacrum montem ſeceſſit, qui diſtat ab Vrbe tribus mil. paſſ. trans Anienem. Piſo auctor eſt, in Aventino ſeceſſionem plebis factam eſſe: & cum illic plebs arma non ſumpſiſſet, Mons ſacer putatus eſt, unde nomen monti impoſitum fuit. Hinc Poſthumio Cominio, & Sp. Caſſio novis Conſſ. decernentibus, decem legati eliguntur ad plebem, quorum primus fuit, Menenius Agrippa, qui oratione ſua plebem patribus conciliavit. Menſe Septembri petivit plebs ex ſuo corpore Magiſtratum creari. Tribunitia poteſtas hæc fuit: creati tribubus fuere Tribuni quinque, L. Iunius Brutus, C. Sicinius, C. Licinius, P. Licinius, C. Icilius Ruga. Quidam duos ſcripſere, C. Licinium, & L. Albinum. Hæc fuit Reipubl. peſtis, hic civile nefas ortum habuit: & quemadmodum propter ſeditio-

nem esse cœpit seditiosus Magistratus, semper fuit consulare jus imminutum. Consulibus Tribuni non parent, cũ cęteri Magistratus pareant. Sacrosanctos enim voluit suos Tribunos vulgus: hi sedebant primi ad limen, & acta Senatus modo probabant, modo scindebant. Dies vero, quo Tribuni electi fuere, fuit quarto Idus Decembris: & in loco, ubi castra posuerunt, erecta ara Iovi solventi metum. Tribuni dicti sunt, ut Pomponius ait, quod tunc in tres partes populus divisus erat: aut à tribuum suffragio, quæ (ut Dionysius ait) tunc quatuor fuere. Legimus in Historiis Diodori, Tribunos quatuor creatos, C. Siccium, L. Numitorium, M. Duellium, Sp. Icilium, Appio Claudio & T. Quintio Conss. Et post, anno vicesimo quinto, tres Tribuni Consulari potestate creati, M. Genutio Agrippa & Curtio Chilone Conss. Tribuni fuere, A. Sempronius Atratinus, L. Atilius Longus, T. Clœlius: & post annos sex, totidem Tribuni creati: eadem potestate Mamercus Æmilius, L. Iulius, L. Quinctius. Post quatuor annos quatuor creati, M. Fabius, Q. Sontius, Servilius Prætextatus, Cornelius Cossus. Sequenti anno, tres, M. Fabius, L. Sergius, M. Folius. Et sequenti anno, L. Furius, L. Pinarius, Sp. Posthumius Albus. Et post annos septem, quatuor, C. Fu-

nem esse cœpit seditiosus Magistratus,
semper fuit consulare jus imminuere.
Consulibus Tribuni non parent, cum cæteri
Magistratus pareant. Sacrosanctos etiam
voluit suos Tribunos vulgus: hi sedebant
primi ad limen, & acta Senatus modo
probabant, modo scindebant. Dies vero,
quo Tribuni electi fuere, fuit quarto Idus
Decembris: & in loco, ubi castra posue-
runt, erecta ara Iovi solventi metum. Tri-
buni dicti sunt, ut Pomponius ait, quod
tunc in tres partes populus divisus erat:
aut à tribuum suffragio, quæ (ut Diony-
sius ait) tunc quatuor fuere. Legimus in
Historiis Diodori, Tribunos quatuor
creatos, C. Siccium, L. Numitorium, M.
Duellium, Sp. Icilium, Appio Claudio &
T. Quintio Conss. Et post, anno vicesimo
quinto, tres Tribuni Consulari potestate
creati, M. Genutio Agrippa & Curtio
Chilone Conss. Tribuni fuere, A. Sempro-
nius Atratinus, L. Atilius Longus, T. Clœli-
us: & post annos sex, totidem Tribuni
creati: eadem potestate Mamercus Æmi-
lius, L. Julius, L. Quinctius. Post quatuor
annos quatuor creati, M. Fabius, Q. Sol-
, Servilius Prætextatus, Cornelius
us. Sequenti anno, tres, M. Fabius,
rgius, M. Folius. Et sequenti anno,
rius. L. Pinarius, Sp. Posthumius
Et post annos septem, quatuor,
C. Fu-

C. Furius, T. Quintius, M. Posthumius, A. Cornelius Cossus. Hos omnes Tribunos Consulari potestate fuisse constat. (*Lætum imprudenter hic commisce-re Tribunos cum Consulari potestate, notat Cusp in Cassio Coss. anno ab Urbe condita* CCXCVII.)

CAP. XIX.

De Tribunis militum.

ANno fere septuagesimo, post exactos Reges, sequenti anno, postquam Tribunitia potestas consulari jure cessit, oratione Canulei, tres è Patriciis creati Tribuni militares, consentiente plebe, omnem Consularem auctoritatem habuere. Et ii fuere L. Furius, T. Clœlius Corinthius, Aul. Sempronius Atratinus. Sequenti anno quatuor, P. Lucretius, C. Servilius, Menenius Agrippa, Sp. Veturius. Tertio anno quatuor, Aul. Sempronius, M. Papirius, Q. Fabius, Sp. Nautius. Quarto anno duo, P. Cornelius, C. Fabius. Quinto anno quatuor, L. Tubero, C. Cornelius, C. Val. Censorinus, M. Fabius. Hi creabantur ex patribus & ex plebe. Sexto anno jus imperii Romani ad Consules rediit; qui fuere M. Cornelius, L. Furius. Officium autem Tribu-

norum militum, ut Martianus De re militari scribit, erat, in castris milites continere, & ad exercitationem producere, vigilias circuire, rei frumentariæ præesse, querelas commilitonum audire, valetudinarios inspicere: quoniam is qui tali officio præest, & dare, & observare castrensia omnia debet. Pedianus ait: Tribunorum militarium duo genera esse, primum eorum, qui Rufuli dicuntur, & in exercitu creari solent: alii sunt Comitiati, qui comitiis designantur.

CAP. XX.

De Ædilibus.

PLebs, ubi è Sacro monte ad Vrbem redit, à Patribus impetravit, ut liceret sibi alios Magistratus creare, qui Tribunorum ministri essent, qui & ædes sacras & privatas procurarent, & qui annonæ præessent. Creavit igitur Ædiles quatuor, duos, qui ab solio eburneo Curules dicti sunt, regiis utebantur insignibus, & ornati purpura, curam sacrificiorum & ludorum habebant. Scio &. à quibusdam scriptum esse, Ædiles duos ex Patriciis creatos Curules, eo tempore, quo primus ex plebe Consul factus est: Sed credibilius est, ut iidem intelligantur Ædiles. Meminit

nit Dionysius libro sexto. Et alios duos creavit plebs Præpositos annonæ; quos aliqui putant à Divo Iulio constitutos, & nominatos Cereales. Ædilium curulium potestas adeo crevit, ut ad eos summa rerum & majestas Consularis veneri[illegible].

CAP. XXI.

De Censoribus.

CVm census auctus esset, & Consules non sufficerent, duo creati sunt, ad quorum censionem, id est arbitrium, censeretur populus, & ob id Censores appellati: & primi fuerunt, C. Papirius & A. Sempronius, M. Geganio Macerino & T. Quintio Capitolino Consulibus. Creabantur autem quinto quoque anno; quod tempus, lustrum appellabatur. Asconius Pedianus ait, Censores quinto quoque anno creari solebant. hi [illegible] cives sic notabant, ut qui senator esset ejiceretur senatu: qui eques Rom. equum publicum perderet: qui plebeius, in ce-
tum tabulas referretur, & ærarius fier
ac per hoc non esset in albo centu
suæ; sed ad hoc esset civis tantum
do, ut pro capite suo tributi nomine
præberet. Iidem completo quinque
lustrabant, & taurilia sacrificia, d

iorum militum, ut Martianus De re mil. tari scribit, erat, in castris milites con- nere, & ad exercitationem producere gilias circuire, rei frumentariæ præesse, ierelas commilitonum audire, valetu- narios inspicere: quoniam is qui ei ficio præest, & dare, & observare ea ensia omnia debet. Pedianus ait: Tri- iorum militarium duo genera esse. num eorum, qui Rufuli dicuntur, & xercitu creari solent: alii sunt Comi- i, qui comitiis designantur.

CAP. XX.

De Ædilibus.

s, ubi è Sacro monte ad Urbem re- à Patribus impetravit, ut liceret si- Magistratus creare, qui Tribunis inistri essent, qui & ædes sacras & s procurarent, & qui annonæ pro- Creavit igitur Ædiles quatuor, i ab solio eburneo Curules dicti giis utebantur insignibus, & or- ura, curam sacrificiorum & lu- abebant. Scio & à quibusdam esse, Ædiles duos ex Patriciis urules, eo tempore, quo primus onsul factus est: Sed credibilius intelligantur Ædiles. Memi- ni

nit Dionysius libro sexto. Et alios duos creavit plebs Præpositos annonæ; quos aliqui putant à Divo Iulio constitutos, & nominatos Cereales. Ædilium curulium potestas adeo crevit, ut ad eos summa rerum & majestas Consularis venerit.

CAP. XXI.

De Censoribus.

Cum census auctus esset, & Consules non sufficerent, duo creati fuere, ad quorum censionem, id est arbitrium, censeretur populus, & ob id Censores appellati: & primi fuerunt, C. Papirius & A. Sempronius, M. Geganio Macerino & T. Quintio Capitolino Consulibus. Creabantur autem quinto quoque anno; quod tempus, lustrum appellabatur. A. sconius Pedianus ait, Censores quinto quoque anno creari solebant. hi prorsus cives sic notabant, ut qui senator esset, ejiceretur senatu: qui eques Rom. equum publicum perderet: qui plebeius, in centum tabulas referretur, & ærarius fieret, ac per hoc non esset in albo centuriæ suæ; sed ad hoc esset civis tantummodo, ut pro capite suo tributi nomine æra præberet. Iidem completo quinquennio lustrabant, & taurilia sacrificia, de sue,

 ove,

ove, tauro, faciebant. Civium Romanorum primus census factus est sub Servio Tullo LXXXIV milium & DCC. Secundus census tertio anno, post fugam Tarquiniorum, P. Valerio Publicola & T. Lucretio Conss. & inventa puberum Romanorum CXXX milia. Tertius census anno XII, T. Largio Flavio, Q. Clœlio Sicelo Conss. Idem T. Largius Dictator censum renovavit. Inventa puberum Romanorum CL milia & DCC. Anno XIX, id est, secundo post creationem Tribunitiam, habitus à Consulibus census quartus, & inventa civium Romanorum CLXI milia & DCC. Anno XXXVI, Ser. Servilio & Aul. Verginio Conss. habitus census quintus, & inventa civium puberum plura quam centum & decem milia, & cæterorum trecenta & triginta milia. Anno XXXVIII, Aul. Manlio & L. Furio Conss. habitus census, & inventus civium Romanorum incertus numerus. Supra annum LXVI, ut diximus, creati Censores fuere.

CAP. XXII.

De Decemviris.

ANno ab Vrbe condita CCCII, Decemviri pro Consulibus creati sunt, & tertio anno depositi; libidine Appii Claudii,

ove, tauro, faciebant. Civium Romano-
rum primus census factus est sub Servio
Tullio LXXXIV milium & DCC. Secundus
census tertio anno, post fugam Tarqui-
niorum, P. Valerio Publicola & T. Lu-
cretio Consl. & inventa puberum Ro-
manorum CXXX milia. Tertius census
anno XII, T. Largio Flavio, Q. Clœlio Si-
culo Consl. Idem T. Largius Dictator cen-
m renovavit. Inventa puberum Roma-
rum CL milia & DCC. Anno XIX, id
, secundo post creationem Tribuni-
n, habitus à Consulibus census quar-
, & inventa civium Romanorum
x I milia & DCC. Anno XXXVI, Ser.
ilio & Aul. Verginio Consl. habitus
us quintus, & inventa civium pube-
plura quam centum & decem mi-
& cæterorum trecenta & triginta
Anno XXXVIII, Aul. Manlio
Furio Consl. habitus census, & in-
civium Romanorum incertus
us. Supra annum LXVI, ut dixi
eati Censores fuere.

CAP. XXII.

De Decemviris.

b Vrbe condita CCCII, Decem-
o Consulibus creati sunt, &
o depositi, libidine Appii Clau-
dii,

dii, qui Virginiam stupravit. Decemviri hi fuerunt: Appius Claudius Regillanus, T. Genutius, P. Sextius, Sp. Veturius, C. Iulius, Aul. Manlius, P. Sulpitius, P. Curiatius, T. Romulius, Sp. Posthumius Albus: hi ex Athenis leges tulerunt in decem tabulis: datumque est eis jus summum, à quibus provocatio non erat: & datum etiam, uti leges corrigerent, & interpretarentur. Sequenti anno, duas tabulas addiderunt, & inde appellatæ leges XII tabularum. Quidam volunt, non eburneis, sed æneis tabulis impressas leges pro rostris positas. Quarum ferendarum auctorem fuisse Decemviris Hermodorum Ephesum exulantem in Italia, scribunt, ut Pomponius refert. Dionysius pro Curiatio, Horatium dicit. Sequenti anno Decemviri rursus creati: Appius Claudius, Quintus Fabius Vibulanus, M. Cornelius Maluginensis, Marcus Sergius, L. Minutius, T. Antonius Merenda, M. Robuleius, Quintus Petelius, Ceso Duilius, Sp. Oppius Cornicensis. Apud Diodorum sunt, C. Sergius & P. Manius. Tertio anno iidem præfuere, neque senatu, neque plebe suffragia dante, & ideo vi magistratum obtinuerunt.

CAP.

CAP. XXIII.

De Proconſulibus.

A Poſthumio Albo & Sp. Fuſco Conſſ. bello infeliciter contra Æquos geſto, Proconſul creatus eſt T. Quintius, & is primus in eo magiſtratu fuit. Eum ſex lictores præcedebant, cætera omnia habebat, uti Conſules. Et inde ſtatutum eſt, ut qui Conſules uno anno fuiſſent, ſequenti Proconſules eſſent, deinde Proconſules ad provincias mittebantur, & ſinguli ſingulos Legatos habebant, qui adminiſtrationi præſtarent auxilium. Proconſul poteſtatem exercet in ea provincia tantum, quæ ei tradita eſt, vel decreta, niſi vocaretur in juriſdictionem voluntariam. Apud Proconſulem, ut Martianus ait, ſervorum manumiſſio fieri poterat, & adoptio. Apud Proconſulis legatum, nemo manumittere poteſt. Sub Cæſaribus diſtinctæ provinciæ: nam Conſulares ſub ſenatu populoque Rom. erant, Proconſulares ſub Imperatoribus.

CAP. XXIII.

De Proconsulibus.

Posthumio Albo & Sp. Fusco Cos
bello infeliciter contra Æquos ge
consul creatus est T. Quintius, & i
nus in eo magistratu fuit. Eum se
es præcedebant, cætera omnia hab
uti Consules. Et inde statutum est, ut
Consules uno anno fuissent, sequenti
onsules essent, deinde Proconsules
rovincias mittebantur, & singuli
Legatos habebant, qui administra
præstarent auxilium. Proconsul po
m exercet in ea provincia tantum,
tradita est, vel decreta, nisi voca
n jurisdictionem voluntariam. A
oconsulem, ut Martianus ait, ser
manumissio fieri poterat, & ad
pud Proconsulis legatum, nemo
ittere potest. Sub Cæsaribus di
rovinciæ: nam Consulares sub
opuloque Rom. erant, Procos.
b Imperatoribus.

CAP.

CAP. XXIV.

De Prætoribus, & Decemviris, & Curatoribus viarum, & Triumviris, & Quinqueviris, & Centumviris.

EO tempore, quo pertinacia Tribunorum plebis, qui Romæ sine Consulibus quinque annis præfuere, L. Sestius ex plebe Consul creatus esset, Patres Præturam novum Magistratum, Sp. Furio Camillo, M. filio dederunt: hic primus Prætor Vrbanus fuit, à præessendo, Prætor nominatus est. Prætoris insignia, sella curulis, trabea, lictores sex, & cætera Consulum insignia. Pomponius in hæc verba ait: Cumque Consules avocarentur bellis finitimis, neque esset, qui in civitate jus reddere posset: factum est, ut Prætor quoque crearetur, qui Vrbanus appellatus est, eo quod in Vrbe jus redderet. Post aliquot deinde annos, non sufficiente eo Prætore, quod multa turba etiam peregrinorum in civitatem veniret, creatus est & alius Prætor, qui Peregrinus est appellatus, ab eo, quod plerumque inter peregrinos jus dicebat. Deinde cum esset necessarius Magistratus, qui hastæ præesset, Decemviri litibus judicandis constituti sunt. Eodem tempore constituti sunt Quatuorviri, qui curam

ram viarum haberent. Et Tresviri Monetales, æris, argenti, auri flatores. Et Tresviri capitales, qui carceris custodiam haberent, ut si animadverti oporteret, interventu eorum fieret. Et quia Magistratibus vespertinis temporibus in publicum esse inconveniens erat, Quinqueviri constituti sunt cis-Tiberim, & ultra-Tiberim, qui possent pro Magistratibus fungi. Deinde Prætores creati sunt numero captarum provinciarum, qui partim urbanis rebus, partim provincialibus præessent. Deinde Cornelius Sylla quæstiones publicas constituit, veluti de falso, de parricidio, de sicariis, & Prætores quatuor adjecit. Ab honore, qui Præturæ habebatur, Ius honorarium appellatum, quæ Prætorum edicta erant.

CAP. XXV.

De Procuratore Cæsaris.

PRocuratori Cæsaris omnis res familiaris commissa erat: etiam quicquid is egisset, ratum erat apud Cæsarem: & penes hunc magna erat auctoritas.

ram viarum haberent. Et Tresviri Mon-
tales, æris, argenti, auri flatores. Et Tre-
viri capitales, qui carceris custodiam ha-
berent, ut si animadverti oporteret, in-
terventu eorum fieret. Et quia Magistra-
tibus vespertinis temporibus in publi-
cum esse inconveniens erat, Quinqueviri
constituti sunt cis-Tiberim, & ultra
Tiberim, qui possent pro Magistratibus
fungi. Deinde Prætores creati sunt nu-
mero captarum provinciarum, qui par-
tim urbanis rebus, partim provincialibus
præessent. Deinde Cornelius Sylla quæ-
stiones publicas constituit, veluti de fal-
so, de parricidio, de sicariis, & Prætores
quatuor adjecit. Ab honore, qui Prætum
habebatur, Ius honorarium appellatum,
quæ Prætorum edicta erant.

CAP. XXV.

De Procuratore Cæsaris.

PRocuratori Cæsaris omnis res familia-
ris commissa erat: etiam quicquid is
fecit, ratum erat apud Cæsarem: & pe-
hunc magna erat auctoritas.

De SACERDOTIIS ROMANORUM, LIBER ALTER.

CAP. I.

De prima religione apud Latinos.

FAunus antiquissimus omnium Regum in Latio fuit: Aboriginibus imperavit: homines, more ferarum viventes, in mitiorem vitam redegit: lucos sacravit: locis & urbibus nomina dedit: ædificia erexit: templa ædificavit; quæ ideo à Fauno, fana dicuntur, quod Pontifices sacrando illic fantur. Faunus in Latio cultum deorum instituisse fertur. Quidam scribunt ante Faunum imperasse Ianum, & cultum deorum demonstrasse. Fauni soror Fatua vaticinatrix, ab ea vates Fatuarii dicuntur: hæc traditur mulierũ castissima, ideo eam Romani Bonam deam appellavere; cujus templum est in saxo Aventini montis, unde ingressus virorum prohibetur, & ei fœminæ tantum sacrificant.

CAP. II.

De Lupercis.

LVpercalia ſacrificia, ad expiandos manes fiebant: Græce Lycæa dicta, à Pane Lycæo, numine Arcadico, quem Romani vocant Inuum, & idem putatur eſſe Faunus. Lycæo ſacrificatur in ſpelunca, quæ ſub Palatino monte eſt. Menſis (quo hæc ſacra fiunt) Februarius, à februando, id eſt purgando, dicitur; & dies Lupercaliorum februata. Evander ex Arcadia hoc ſolenne in Latium tulit, & inſtituiſſe fertur, ut nudi juvenes Lycæum Pana venerantes, per luſum atque laſciviam currerent. Hoc primum ludicrum, id eſt Lupercal, Romulus accepit. Dictum videtur à Lycæo, quia λύκος lupus eſt, inde Lupercal. Scribunt aliqui à lupa nutrice Romuli ac Remi; nam ab eo loco ſolenne incipit, ubi lupa lac vagienti præbuit. Aut à capris, ut ſit luere, id eſt, purgare per capras; capræ enim in eo ſacrificio mactantur. Aut, quod Pan lupos arceat. Traditur & alia cauſa, quare nudi Luperci: aut quod Faunus per veſtes ab Hercule deluſus fuerit, ut meminit Ovidius: aut quod cæſo Amulio, Romulus & Remus, fœdati vultus ſanguine, nudatis gladiis & veſtibus ſuccincti, ab

CAP. II.

De Lupercis.

LVpercalia sacrificia, ad expiandos o-
nes fiebant: Græce Lycæa dicta, à
ne Lycæo, numine Arcadico, quem
mani vocant Inuum, & idem puta
esse Faunus. Lycæo sacrificatur in
lunca, quæ sub Palatino monte est.
sis (quo hæc sacra fiunt) Februarius
bruando, id est purgando, dicitur
Lupercaliorum februata. Evander ex
cadia hoc solenne in Latium tulit, &
stituisse fertur, ut nudi juvenes Lycæ
Pana venerantes, per lusum atque l
viam currerent. Hoc primum ludicr
d est Lupercal, Romulus accepit. Dictu
idetur à Lycæo, quia λύκος lupus
de Lupercal. Scribunt aliqui à lupa
ce Romuli ac Remi; nam ab eo lo
enne incipit, ubi lupa lac vagientibus
t. Aut à capris, ut sit luere, id est
e per capras; capræ enim in eo sa
) mactantur. Aut, quod Pan lupe
at. Traditur & alia causa, quare
iperci: aut quod Faunus per veste
ercule delusus fuerit, ut memin
ius: aut quod cæso Amulio, Ro
s & Remus, fœdati vultus sangui
is gladiis & vestibus succincti,

ab Alba usque ad ficum Ruminalem cucurrerũt. Vnde servatur in Lupercalibus, ut nobiles adolescentes faciem sanguine sibi fœdent, & alii accurrant, cum lanæ lacte madida, tabum abstergentes. Aut, quod cum Romulus in palæstra essẽt, nudus latrones insecutus fuerit, & votum Pani Lycæo fecerit. Sed ego verius puto, vel à Lycæo, vel à lupa. Ideo Romani in Lupercalibus canem immolant, quoniam naturaliter canis lupis adversatur; ob quod Romulus lupæ nutrici gratias habere videtur. Luperci tergora capris eripiunt, & succincti discurrunt, circum antiquum oppidum, id est Palatium, occurrentes coriis verberant. Fœminæ ultro obviam occurrunt, facilem partum sperantes.

CAP. III.

De Potitijs, & Pinarijs.

VIctor Hercules, cæso Geryone Chrisauri filio, in Erythra, quæ est insula Oceani Hispani, abacto nitidarum boum armento, in Latium venit, & prope Tyberim loco herbido procubuit, ut læto pabulo reficeret boves. Cacus, latronum princeps, eximias boves duas caudis in speluncam traxit: Hercules somno excitus, lustrato grege, cum partem abesse

numero sensit, omnia circumit, adversa vestigia comperit, confusus novitate rei, ex loco infesto agere armentum cœpit. Cum actę boves desiderio relictarum mugissent, reddita fuit è spelunca vox, quæ Herculem convertit: inventa fraude, Cacum neci dedit. Concursus trepidantium pastorum, advenam reum cædis faciunt apud Evandrum: qui miraculo literarum, inter rudes artium homines, ea loca tum regebat. Is intuens habitum, formamque viri, rogat, qui vir esset: ubi nomen, patremque, ac patriam accepit, quia sic Carmenta mater ejus vaticinata fuerat, extemporalem aram Herculi erexit, ut quotannis Romæ bovem indomitum Herculi immolent: & Hercules epulum populo dedit, sacrum fieri voluit à Potitiis, & Pinariis, quæ tum familię, maxime inclitę ea loca incolebant. Forte evenit, ut Potitii præsto essent, hisque exta apponerentur, & Pinarii, quia tarde fuere, extis adesis, ad cæteram venirent dapem. Potitii ab Evandro edocti, antistites sacri ejus diu fuerunt: postea cum interiissent, empti de publico servi officium exercuerunt. Ara ab Evandro erecta, cui Hercules decimas solvit. Maxima vocatur, & proxima est foro boario; ubi ex voto decimæ fiunt. Tradunt, qui velit dives fieri, Herculi decimas

numero sensit, omnia circumit, &
versa vestigia comperit, confusus n
tate rei, ex loco infesto agere arm
tum cœpit. Cum actę boves desideri
lictarum mugissent, reddita fuit è spelu
ca vox, quæ Herculem convertit: in
ta fraude, Cacum neci dedit. Concur
trepidantium pastorum, advenam re
cædis faciunt apud Evandrum: qui
raculo literarum, inter rudes artium h
mines, ea loca tum regebat. Is intu
habitum, formamque viri, rogat, qui
esset: ubi nomen, patremque, ac patri
accepit, quia sic Carmenta mater ejus va
ticinata fuerat, extemporalem aram Her
culi erexit, ut quotannis Romæ bovem
indomitum Herculi immolent: & He
cules epulum populo dedit, sacrum fie
voluit à Potitiis, & Pinariis, quæ tum fa
milię, maxime inclitę ea loca incolebant
orte evenit, ut Potitii præsto essent, ii
ue exta apponerentur, & Pinarii, qu
rde fuere, extis adesis, ad cæteram ve
nt dapem. Potitii ab Evandro edo
tistites sacri ejus diu fuerunt: post
m interiissent, empti de publico ser
icium exercuerunt. Ara ab Evan
erecta, cui Hercules decimas solvit
xima vocatur, & proxima est foro
rio, ubi ex voto decimæ fiunt. Tra
, qui velit dives fieri, Herculi deci

mas solvat: hinc opes M. Luculli factæ memorantur: & ipse Hercules thesaurorum deus putatur.

CAP. IV.

De Fratribus Arvalibus, qui primi fuerunt filij Laurentiæ.

MAsurius Sabinus, qui tempore Augusti fuit, duodecim suscepisse liberos Accam Laurentiam scribit, ex quibus cum unum extulisset, graviter indoluit. Romulus in demortui locum se dedit, & ita nutricem pientissime consolatus est. Ab hoc numero duodenario, arvorum sacerdotes duodecim esse voluit: &, ut Plinius ait, se, inter liberos Accæ Laurentiæ, duodecimum appellavit. Fratres Arvales hi nominati sunt; qui sacra publica faciunt, propterea, ut fruges ferant arva. A ferendo igitur & arvis (ut Varro scribit) Fratres Arvales dicti sunt. Laurentiam in eo sacerdotio dedisse Romulo spiceam coronam, pro religiosissimo insigni, quæ vitta alba colligaretur, & idem Plinius ait.

CAP. V.

De Auguribus.

AVgurandi ars antiquissima, à Chaldæis ad Græcos (apud quos Amphiaraus, Mopsus, & Calchas summi augures habiti sunt) à Græcis ad Hetruscos venit, ab Hetruscis ad Latinos; & ipse Romanorum pater Romulus augur fuit, & ideo instituit Magistratus auguriis confirmari: & posteri (non nisi augurio jubente) res inchoabant. Locus augurii templum erat: Augur versus Orientem sedebat, capite velato, lituum dextra tenens manu, id est, curvum baculum, quo in cœlo regiones dividit, & quę auguria veniunt, prædicit. Si læva fuerint, quia aliena parte Septentrio est, felicia pronunciat: pars illa Vrbis, propter altitudinem, prospera putatur; & à dextra parte Meridies, quia depressius est, infelix. Dionysius meminit, antiquam augurandi observationem fuisse etiam Aboriginum. Nam Ascanius, priusquam aciem contra Mezentium educeret, augurium captavit; & ubi micare à sinistris fulgur conspexit, pugnavit, & victor fuit. Tantaque veneratio & utilitas inde fuit, ut collegium Augurum constitutum sit. Et primum tres augures fuere, à tribus

tribubus;

CAP. V.

De Auguribus.

AVgurandi ars antiquissima, à Chal-
dæis ad Græcos (apud quos Amphia-
raus, Mopsus, & Calchas summi au-
res habiti sunt) à Græcis ad Hetru-
venit, ab Hetruscis ad Latinos; &
Romanorum pater Romulus augur fu-
& ideo instituit Magistratus augu-
confirmari: & posteri (non nisi augu-
jubente) res inchoabant. Locus augu-
templum erat: Augur versus Orien-
sedebat, capite velato, lituum dex-
tenens manu, id est, curvum ba-
um, quo in cœlo regiones dividit, & qu-
uguria veniunt, prædicit. Si læva fu-
nt, quia aliena parte Septentrio est, fe-
pronunciat: pars illa Urbis, propter
itudinem, prospera putatur; & à dex-
parte Meridies, quia depressus est, in-
t. Dionysius meminit, antiquam au-
ndi observationem fuisse etiam Al-
num. Nam Ascanius, priusquam
contra Mezentium educeret, au-
m captavit; & ubi micare à sinistris
conspexit, pugnavit, & victor fuit.
que veneratio & utilitas inde fuit,
gium Augurum constitutum sit.
um tres augures fuere, à tribus
tribubus:

tribubus: sic instituisse Romulum, tradit Dionysius. Inde quatuor creati. Tandem, plebe per Tribunos id petente, quinque plebeii augures quatuor patriciis adjuncti fuere: & sic numerus novem augurum mansit.

CAP. VI.

De Vestalibus.

VEstalem ignem cum Penatibus Æneas è Troja in Latium tulit: condito Lavinio, Vestæ ædem sacravit. Postea Ascanius, condita Alba, templum Vestæ ædificavit in montis Albani parte, cui suberat lucus, in quo Ilia Romuli mater à Marte compressa fuit. Vestæ ministræ virginitatem servabant. Mos Latinis fuit, generosas & castas virgines legi. Post multos annos Romulus castissimas sacrorum cæremonias constituit, & (ut Varro tradit) sacerdotes sexaginta, qui publica sacra facerent, per tribus & curias creavit, à virtute, & generis nobilitate: Inopes & aliqua parte corporis debiles, sacerdotes fieri vetuit: & in curiis singulis, Vesta quædam communis erat. Templum Vestæ Romulus condidit, & virgines legit. Sed frequens opinio Numam Pompilium asserit. Credibile est Romulum, qui in omnibus curiis Vestam

esse voluit, separatim non posuisse. Rotunda effigie templum est, inter Capitoliũ & Palatium: in eo servabatur perpetuus ignis; quia Vesta nihil aliud est, quam purus ignis. Sunt qui dicant, alia quædam arcana in eo templo servari, etiam Pontificibus & Virginibus ignota: quidam duo dolia non magna, alterum clausum, alterum apertum, in quo nihil est. Quidam ajunt à Virginibus Palladium servari, cælo lapsum in Troia. Primæ Virgines à Numa electæ quatuor fuere, Gegania, Berennia, Camilla, Tarpeia: duæ aliæ à Servio Tullo additæ. Castitas Virginibus terminata est in xxx annos. Decem primis discit virgo, totidem ministra est, in reliquis docet, post xxx annos nubendi potestas ei fit. Prima, quæ capta fuit, Amata traditur; ideo cum capitur virgo, hoc nomen ei imponitur. Capitur à Pontifice non minor annis sex, & non major decem, & quæ non sit patrima & matrima, neve lingua, sensu aurium diminuta, aliave corporis labe: neque filia servi, neque ejus, qui domicilium in Italia non haberet. Vestalis si petulanter deliquisset, verberabatur à Pontifice. Si incesta fuisset, hoc modo pœnas luebat: vincta efferebatur in sandapila, per medium forum ad usq; portam Collinam. Ibi tumulus impudicarum Vesta-

lium

esse voluit, separatim non posuisse. Ro-
tunda effigie templum est, inter Capitolii
& Palatium: in eo servabatur perpetu
ignis; quia Vesta nihil aliud est, quam pu-
rus ignis. Sunt qui dicant, alia quæda
arcana in eo templo servari, etiam Pon-
ficibus & Virginibus ignota: quidam duo
dolia non magna, alterum clausum, a-
terum apertum, in quo nihil est. Quida
ajunt à Virginibus Palladium servari,
cælo lapsum in Troia. Primæ Virgines
Numa electæ quatuor fuere, Gegania, Ve-
rennia, Camilla, Tarpeia: duæ aliæ à Se-
rio Tullo additæ. Castitas Virginibus ter-
minata est in xxx annos. Decem primis
discit virgo, totidem ministra est, in-
quis docet, post xxx annos nubendi
otestas ei fit. Prima, quæ capta fuit, A-
ata traditur; ideo cum capitur virgo
c nomen ei imponitur. Capitur
ntifice non minor annis sex, & ma-
jor decem, & quæ non sit patrima &
rima, neve lingua, sensu aurium de-
uta, aliave corporis labe: neque fi-
rvi, neque ejus, qui domicilium in
non haberet. Vestalis si petulan-
liquisset, verberabatur à Ponti-
i incesta fuisset, hoc modo pœnas
: vincta efferebatur in sandapila
edium forum ad usq; portam Co-
Ibi tumulus impudicarum Vesta-
lium

lium inter muros imminet, in quo est parva caverna subterranea, ad quam per foramen scalis descenditur, in qua est stratus lectulus, & lucerna ardens, & panis, lac, oleum, ne fame intereat. Deponitur hîc Vestalis, solvitur vinclis, capite velato in supplicium ducitur. Pontifex, cum arcana quædam pronunciavit, cum sacerdotibus terga vertit; & statim impudica Vestalis in cavernam dimittitur, inde fossa tellure repletur, usque ad operculum: ea die silentium & mæstitia in tota urbe est.

Idem Lætus de impudicarum Vestalium specu subterraneo, seu campo scelerato (ab incesto idei loco nomen factum) in libello De Antiquitatibus Vrbis Romæ.

In ipso colle Quirinali est porta Collina, quæ olim fuit ultima pars Vrbis; & mœnia non multo spacio extendebantur versus Occasum, & erat finis. A sinistra, intrinsecus exeuntibus, est locus editus & elevatus, ubi erat antrum ex artificio factum testudinatum cum exiguo foramine, unde demittebantur Vestales, moniales, quæ commiserant scelus impudicitiæ: & ne perirent fame, in antro erant excavatæ duæ parvæ fenestræ: in altera erat lucerna accensa; in altera lac

& aqua. Postea populus mittebat terram, quousque terra ad summitatem perveniret foraminis; ita moriebantur. Illic sacerdotes cum vestibus sacerdotalibus, priusquam hoc fieret intrinsecus, ante portam auferebant sacra monialibus, & postea egrediebantur portam; sed non poterant vertere caput. Deinde non licebat exire sacerdotem per illam portam per unum annum: & totus populus ea die in luctu erat.

CAP. VII.

De Flaminibus.

Dialem & Martialem Flaminem Romulus instituit. Numa Quirinalem addidit. Varro asserit, Numam Pompilium Flamines singulis Diis fecisse, & ab eis nomina dedisse: Hinc Respublica hominibus in cælum relatis, Flamines decrevit. Dicti autem Flamines sunt, ex gestatione pileorum, quasi pileamines. Quidam aiunt ab infulis, quas flammas vocant. Eorum ministri, Flaminii dicti: & ministræ Flaminulæ. Sed rerum omnium sacrarum administri, Camilli dicebantur. Flamines non poterant, nisi singuli singulis Diis attribui: & nefas erat, sine pileo egredi domum.

& aqua. Postea populus mittebat te-
ram, quousque terra ad summitatem
perveniret foraminis; ita moriebantur.
Illic sacerdotes cum vestibus sacerdota-
libus, priusquam hoc fieret intrinsecus, an-
te portam auferebant sacra monilibus,
& postea egrediebantur portam; sed non
poterant vertere caput. Deinde non lice-
bat exire sacerdotem per illam portam
per unum annum: & totus populus a
die in luctu erat.

CAP. VII.

De Flaminibus.

Dialem & Martialem Flaminem Ro-
mulus instituit. Numa Quirinalem
didit. Varro asserit, Numam Pompi-
u Flamines singulis Diis fecisse, & ab
omina dedisse: Hinc Respublica ho-
bus in cælum relatis, Flamines de-
t. Dicti autem Flamines sunt, ex
ione pileorum, quasi pileamines.
m aiunt ab infulis, quas flammas
. Eorum ministri, Flaminii dicti:
stræ Flaminulæ. Sed rerum om-
crarum administri, Camilli dicti.
Flamines non poterant, nisi sin-
ulis Diis attribuit: & nefas erat,
egredi domum.

CAP.

CAP. VIII.

De Saliis.

SAlios duodecim Marti Gradivo legit Numa: dicti à saltando, quod facere in comitiis quotannis & solent, & debent, versicoloribus tunicis ornati, per urbem tripudiant, succincti æneis baltheis: togas fibulis nectunt, quas trabeas vocant: gestant in capite pileos, quos vocant apices: gladio accinguntur, dextra lanceam, aut virgam ferunt, læva Thraciam peltam: cælestia sunt arma, ancile vocant, id est, circum excisum; id fertur cælo lapsum in regiam Numæ, anno octavo regni ejus. Lege cautum erat, ut Salii liberi essent, & indigenæ, & quorum uterque parens viveret, & cujuscunque fortunæ, pauperes aut divites. Quidam Salios appellatos putant à viro Samothrace, seu Mantineo, nomine Salio, qui saltationem in armis invenit. Traditur Tullus Hostilius duplicasse numerum Saliorum.

CAP. IX.

De Fœcialibus, & Patre patrato.

FŒciales dicti, quod fidei publicæ inter populos præerant: nam per hos fiebat, ut justum conciperetur bellum & ut

 fœde-

fædere fides pacis conſtitueretur. Eo inſtituiſſe dicitur Numa, cum indicendum eſſet bellum Fidenatibus. Hi mittebantur, priuſquam conciperetur bellũ ad res repetendas; &, ſi non impetrabant, bellũ indicebant. Fœcialium unus, qui Patrem patratum faciebat, ex ipſis Fœcialibus electum, ſacris veſtibus ornatus, ad auctores injuriarum procedebat; priuſquam urbem intraret, janitorem, vel alium, qui obviam fuiſſet, alloquebatur, quibuſdam imprecationibus. Inde in forum pergit; illic diſſerit, qua cauſa venerit: tempus ad conſultandum dat xxx dierum; ſi per hos dies res infecta maneret, Diis cæleſtibus, Manibuſque invocatis, abit, & ad Senatum refert. & ubi in Senatu, quod juſtum piumque eſſet, actum erat, Fœcialis bellum indicebat. Fœcialium ſacra nefas violare erat: nam Fabius, cum ea violaſſet, urbs Romana à Gallis Senonibus everſa fuit. Dicuntur Fœciales à fœdere faciendo, ſeu feriendo. Pater patratus à patrando, id eſt ſanciendo, fœdere; qui à Fœcialibus creabatur. qui tantum in fœdere ſanciendo præerat, ut quidam ſcribunt.

CAP.

fœdere fides pacis constitueretur. Io
stituisse dicitur Numa, cum indicend
esset bellum Fidenatibus. Hi mitteba
tur, priusquam conciperetur bellū ad
repetendas; &, si non impetrabant, bel
indicebant. Fœcialium unus, qui Pat
patratum faciebat, ex ipsis Fœcialibus
lectum, sacris vestibus ornatus, ad au
res injuriarum procedebat; priusqua
urbem intraret, janitorem, vel alium,
obviam fuisset, alloquebatur, quibusda
Imprecationibus. Inde in forum perg
illic disserit, qua causa venerit: tempus a
consultandum dat xxx dierum; si p
hos dies res infecta maneret, Diis cœlesti
bus, *Manibusque* invocatis, abit, & ad
Senatum refert. & ubi in Senatu, quod
justum piumque esset, actum erat, Fœcia
lis bellum indicebat. *Fœcialium* fas
nefas violare erat: nam Fabius, cum e
violasset, urbs Romana à Gallis Senon
us eversa fuit. Dicuntur Fœciales à fœ
ere faciendo, seu feriendo. Pater patr
s à patrando, id est sanciendo, fœder
i à Fœcialibus creabatur. qui tantum
fœdere sanciendo præerat, ut quidam
bunt.

CAP.

CAP. X.

De Pontificibus.

PONTIFICES è Patribus legit Numa, & ex his Pontificem Maximum fecit Martium, Martii F. & ipsius Numæ generum: cujus scitis omnia publica privataque sacra subjecit; ut esset, quo consultum plebs veniret, & idem non cælestes modo ceremonias, sed & justa funebria, & prodigia quomodo susciperentur, & curarentur. Defuncto Pontifice Maximo, alius eligebatur, non à populo, sed ab ipsis Pontificibus. Appellati sunt (ut Varro scribit, & Dionysius) à ponte Sublicio, quem reficiebant. Quare videntur à Numa, non Pontifices, sed Sacerdotium principes nominati, & inde regnante Anco Martio, quando Sublicius pons factus fuit, à ponte Pontifices appellati: & ideo sacra ab eis trans Tyberim non mediocriter ad pontem fiunt. Scævola Pontifex Maximus dicebat Pontifices dici, à posse & facere. Quidam scribunt, ab eo, quod potentia sacra perficiant.

CAP.

CAP. XI.

De Rege Sacrificulo.

POstquam Romani jam liberi, extincto regio nomine, Consules crearunt, nec sibi desiderium Regis esset, propter quædam sacra publica, quæ Reges faciebant, Regem Sacrificulum constituerunt, & è Patribus elegerunt C. Manium Papirium: & id sacerdotium Pontifici subjecere, ne novæ libertati additus nomini honos officeret. Is Papirius quietis studiosissimus fuit. Idem fuisse memoratur, qui leges Numæ, ab Anco Martio in tabulis querneis inscriptas, rursus in publicum traduxit.

CAP. XII.

De Gallis, Sacerdotibus Matris Deûm.

GAlli, sacerdotes Cybeles Matris deûm sunt, & semimares, id est castrati, ab eo, quod dea puerum Phrygium amavit Atim; cui præcepisse dicitur, ne concumberet: ille cum Sagaritide nympha coivit sub arbore. Cybele excisa arbore, victa est. Puer ad Dindyma aufugit, & virilitatem sibi amputavit. Ideo & Cybele castratos sacerdotes habere mavult. Secundo bello Punico, Romam etiam deportatus

CAP. XI.

De Rege Sacrificulo.

POstquam Romani jam liberi, enim regio nomine, Consules crearunt, ac sibi desiderium Regis esset, propter qu dam sacra publica, quæ Reges faciebant Regem Sacrificulum constituerunt, ki Patribus elegerunt C. Manium Pap rium: & id sacerdotium Pontifici sub cere, ne novæ libertati additus non honos officeret. Is Papirius quietis in diosissimus fuit. Idem fuisse memoran qui leges Numæ, ab Anco Martio in ta bulis querneis inscriptas, rursus in pub um traduxit.

CAP. XII.

De Gallis, Sacerdotibus Matris Deûm.

Alli, sacerdotes Cybeles Matris deûm sunt, & semimares, id est castrati, uod dea puerum Phrygium amavit ; cui præcepisse dicitur, ne concum : ille cum Sagaritide nympha coi b arbore. Cybele excisa arbore, . Puer ad Dindyma aufugit, & vi m sibi amputavit. Ideo & Cybele os sacerdotes habere mavult. Se bello Punico, Romam etiam de

portatus

portatus est sacer lapis, quem Matrem deûm incolæ dicebant, per legatos tres, M. Valerium, L. Eminium, & C. Cæcilium Galbam, & quæstores duos Cn. Tremillium Flaccum, & M. Valerium Falconem: receptaque fuit dea Romæ à sapientissimo homine P. Scipione Nasica, qui à Senatu in tota civitate vir optimus judicatus fuit: & quod magis admirabile est, adolescens erat. Galli dicti sunt, à Gallo flumine Phrygiæ. Testes Samia testa sibi amputant. Rhea nominatur Cybele, à monte Cybelo, quæ est pars montis Dindymi.

CAP. XIII.

De Duumviris, & Decemviris Sacrorum.

DVumviri à Tarquinio Superbo instituti fuerunt, qui soli inspicerent libros Sybillinos: deinde cũ plebs creari ex suis instaret, ex plebeiis & patriciis creati x, & inde xv, qui libros inspicerent. Sic à Duumviris ad Decemviros & Quindecemviros res devenit: & aliquando data cura corrigendorum Fastorum fuit: Hi Februarium, qui ultimus erat, post Ianuarium posuerunt.

CAP.

CAP. XIV.

De Epulonibus.

VEteres Pontifices (ut ait Cicero) propter multitudinem ſacrificiorum, tres Epulones eſſe voluerunt, ut ludorum epulare ſacrificium facerent. Id ſacerdotium antiquum fuiſſe conſtat, ſed de ætate nondum legimus. Numerus auctus fuit, duo additi, & quinque fuere Epulones. Et poſtea, theatralium ludorum atque Circenſium ambitione, ſeptem fuiſſe Epulones leguntur.

CAP. XV.

De Titijs Sodalibus.

SOdales Titii ſacerdotes extra Vrbem habitabant, & in tuguriis certa auguria ſervabant, quoniam ad id deputati à Pontifice erant. Nomen inditum eſt ab avibus.

CAP. XIV.

De Epulonibus.

VEteres Pontifices (ut ait Cicero) pro- pter multitudinem sacrificiorum, tres Epulones esse voluerunt, ut ludorum epulare sacrificium facerent. Id sacerdotium antiquum fuisse constat, sed de ra- te nondum legimus. Numerus auctus fuit, duo additi, & quinque fuere Epulo- nes. Et postea, theatralium ludorum at- que Circensium ambitione, septem fuisse Epulones leguntur.

CAP. XV.

De Titiis Sodalibus.

SOdales Titii sacerdotes extra Urbem habitabant, & in tuguriis certa augu- ria servabant, quoniam ad id deputati Pontifice erant. Nomen inditum est ab avibus.

Pom-

POMPONI LAETI
De
LEGIBUS ROMANIS
LIBELLUS.

Quotuplex sit lex, & Ius.

IUs pluribus modis dicitur. Naturale, quod est commune omnibus animalibus. Ius gentium, quo gentes humanæ utuntur. Ius civile, quod ex legibus, plebiscitis, senatusconsultis, decretis Principum, & autoritate prudentium venit. Ius publicum, in Sacerdotibus & Magistratibus consistit. Ius privatum, ad singulorum utilitatem. Ius etiam dicitur locus in quo jus redditur; ut meminit Paulus De lege, & legis origine. Lex (ut Chrysippus definit) est divinarum & humanarum rerum notitia. Lex dicitur rogatio, & obnunciatio. Lex donum est Dei, dogma hominum sapientum, coërcitio [pravæ] voluntatis. Legis virtus est, imperare, vetare, punire, permittere. Lex est æternũ quiddam, quod universum mundum regit, imperandi prohibendique sapientia. Ex hac lege lex nostra est, ratio mensque sapientis, æqualis Dei est lex, constatque ad salutem civium, civitatumque incolumitatem, vitamque omnium quietam & beatam.

Igitur

Igitur ubi lex non est, quies & beatitudo non est. Et apud illos antiquissimos mos sapientum lex erat, id erat quoniam antiquitas proxime accedebat ad Deum. Lex Magistratibus præest, & Magistratus populo. Optime putat Cicero, Magistratum esse legem loquentem. Imperandi, & obtemperandi modus debet esse: nam & qui bene imperaverit, aliquando obtemperet necesse est: & ipsi mortales non solum obtemperare & obedire Magistratibus debent, sed eos colere atque diligere. Potestas est facultas à populo, seu principe, publice data. Magistratus dici cœptus est, cum à populo creatus fuit Magister populi, id est Dictator.

Prima fertur Ceres dedisse leges mortalibus; postea ipsi sapientes: Phoroneus Argivis dedit, Moyses cœlo lapsas Hebræis, Ægyptiis Mercurius, Draco & Solon Atheniensibus, Minos Cretensibus, Lycurgus Lacedæmoniis, Thuriis Charondas, Romanis Romulus.

De Allia [Ælia] & Fusia LL.

Allia & Fusia LL. resistebatur perniciosis legibus in civitate: quæ ideo erant propugnacula & muri otii & tranquillitatis. Sed P. Clodius Trib. pl. L. Pisone & A. Gabino Coss. quatuor leges tulit; ex his secunda fuit, ne quis per eos dies,

quibus

Igitur ubi lex non est, quies & beati[...]
non est. Et apud illos antiquissimos [...]
sapientum lex erat, id erat quoniam a[n]-
tiquitas proxime accedebat ad Deos.
Lex Magistratibus præest, & Magistratus
populo. Optime putat Cicero, Magistra-
tum esse legem loquentem. Imperan[di]
& obtemperandi modus debet esse [...]
& qui bene imperaverit, aliquando [...]
temperet necesse est: & ipsi mortales [...]
solum obtemperare & obedire Magistra-
tibus debent, sed eos colere atque dili[ge]-
re. Potestas est facultas à populo, [...]
principe, publice data. Magistratus di[...]
cœptus est, cum à populo creatus [...]
Magister populi, id est Dictator.

Prima fertur Ceres dedisse leges mo[rt]-
alibus; postea ipsi sapientes: Phoroneus
[A]rgivis dedit, Moyses cœlo lapsas He-
[br]æis, Ægyptiis Mercurius, Draco & So-
[lo]n Atheniensibus, Minos Cretensibus,
[Ly]curgus Lacedæmoniis, Thuriis Cha-
[ron]das, Romanis Romulus.

De Allia [Ælia] & Fusia LL.

[Æ]lia & Fusia LL. resistebatur perni-
[cio]s legibus in civitate: quæ ideo erant
[pr]ugnacula & muri otii & tranquill[itatis].
Sed P. Clodius Trib. pl. L. Pisone
Gabino Coss. quatuor leges tulit
secunda fuit, ne quis per eos dies,
quibus

quibus cum populo agi liceret, de cœlo servaret. Et quarta cavebatur, Ne quem Censores in Senatu legendo præterirent; neve quem [qua] ignominia afficerent; nisi qui apud eos accusatus, & utriusque Censoris sententia damnatus esset. Hac lege diminuta est Censura, quæ est magistra vitæ & modestiæ.

De L. Aurelia.

Aurelia lege communicata sunt judicia Senatui, Equitibusque Romanis, & Tribunis ærariis. Eam tulit L. Aurelius Cotta, prætor.

De L. Acilia.

Manius Acilius Glabrio legem [Aciliam] tulit De pecuniis repetundis, in qua ne comperendinari quidem reum sinit.

L. Piso primus tulit legem De pecuniis repetundis.

De L. Annonia, [Clodia.]

P. Clodius Trib. pl. De annona legem tulit, Vt frumentum, quod antea * senis æris [l. semissibus] ac trientibus in singulos modios dabatur, gratis daretur.

De L. Annaria.

Ea lex annorum modum definit, quibus Magistratus capiendi potestas sit.

De L. Aternia. [*Æternia.*]

Hæc lex, cum mos priſcus fuiſſet irrogandæ mulctæ per Magiſtratus, ovis aut bovis nomine; ovis ære deno, bovis ære centeno definivit.

De L. Aquilia.

Aquilia lex ab Aquilio [Trib.pl.] lata, De dolo malo, De fraude, De deceptione, De ſimultate.

De L. Cincia.

M. Cincius legem tulit, qua cavetur antiquitus, Ne quis ob cauſam orandam donum, pecuniamve acciperet.

De L. Calpurnia.

Calpurnia lege Pecuniaria pœna inter alias pœnas adjecta fuit. Eam tulit L. Calpurnius Piſo, [Frugi.]

De L. Cornelia.

Cornelia lege cavetur, Ne quis legatis exterarum nationum pecuniam expenſam ferret. A. Cornelius Coſ. tulit. Et idem [C. Cornelius Trib. pl.] aliam tulit, Ne quis in Senatu legibus ſolveretur, niſi ducenti adfuiſſent; Neve quis, cum ſolutus eſſet, intercederet, cum ea de re ad populum ferretur. Tulit idem Cornelius,

De L. Aternia. [Æternia.]

Hæc lex, cum mos priscus fuisset rogandæ mulctæ per Magistratus, ut aut bovis nomine; ovis ære deno, bovis ære centeno definivit.

De L. Aquilia.

Aquilia lex ab Aquilio [Trib. pl.] lata De dolo malo, De fraude, De deceptione, De simultate.

De L. Cincia.

M. Cincius legem tulit, qua cavetur antiquitus, Ne quis ob causam orandæ donum, pecuniamve acciperet.

De L. Calpurnia.

Calpurnia lege Pecuniaria pœna in alias pœnas adjecta fuit. Eam tulit L. Calpurnius Piso, [Frugi.]

De L. Cornelia.

Cornelia lege cavetur, Ne quis legatis exterarum nationum pecuniam ex[...]um ferret. A. Cornelius Cos. tulit. E[...] [...]em [C. Cornelius Trib. pl.] aliam [...], Ne quis in Senatu legibus solveretur, [...]i ducenti adfuissent; Neve quis, cum [...] [...]utus esset, intercederet, cum ea de re [...]opulum ferretur. Tulit idem Corne-lius,

lius, Vt Prætores [ex] edictis suis jus dicerent.

Lex est à Cornelio quodam lata, ut homines, qui parricidii causa telo accincti sunt, gladio persequantur.

De L. Cassia.

Al. Cassio Longino [Trib. pl.] lex lata est Cassia, Qua populus per tabellam suffragia ferret. C. Mario, C. Flacco Coss. alia ab eodem lata, Vt ille, quem populus damnasset, cuive imperium abrogasset, in Senatu non esset.

De L. Fabia.

Fabia lex à Fabio lata, Qua adjecta pœna est illis, qui deducunt & sectantur candidatos in comitia.

De L. Falcidia.

Lege Falcidia, à Falcidio lata, cavetur, Ne plus dodrante legare liceret; propterea, quod multi hæreditatem recusabant.

De L. Flavia, [Fabia.]

Flavius [*immo* Fabius] legem tulit De plagiariis, Cum quis dolo servum, aut pecus à domino, & filium à patre subtrahit.

De L. Frumentaria.

Frumentaria lex à C. Sempronio Gracᐧcho [Trib. pl.] lata eſt, Qua frumentum è publico diſtribueretur à Pop. Rom.

De L. Gabinia.

A. Gabinius [Trib. pl.] legem tulit, Qua bellum Cn. Pompeio Magno contra piratas datum eſt; contra C. Trebellii Trib. pl. interceſſionem.

De L. Hortenſia.

Q. Hortenſius [Dictator] legem tulit, Vt eo jure, quod populus ſtatuiſſet, omnes Quirites tenerentur.

De L. Iulia.

Iulia lege puniuntur Adulteri. Eam Iulius Cæſar tulit. Idem legem tulit De peculatu in eos, qui Rempubl. vel Sacra ſurati ſunt, vel furantibus auxiliati ſunt, vel furta ſcientes ſuſceperunt.

De L. Iunia.

Iunius Silvius [*immo*, Silanus] Coſ. cum Q. Cæcilio Metello legem Iuniam tulit, bello Cimbrico; quod diu prave & infeliciter geſtum eſt, propter diminuta militiæ ſtipendia.

De L. Frumentaria.

Frumentaria lex à C. Sempronio Gra-
cho [Trib. pl.] lata est, Qua frumentu
è publico distribueretur à Pop. Rom.

De L. Gabinia.

A. Gabinius [Trib. pl.] legem tu-
Qua bellum Cn. Pompeio Magno co-
tra piratas datum est; contra C. Treb-
Trib. pl. intercessionem.

De L. Hortensia.

Q. Hortensius [Dictator] legem tul-
Vt eo jure, quod populus statuisset, o-
nes Quirites tenerentur.

De L. Iulia.

Iulia lege puniuntur Adulteri. E-
Iulius Cæsar tulit. Idem legem tulit
peculatu in eos, qui Rempubl. vel S-
urati sunt, vel furantibus auxiliati fu-
vel furta scientes susceperunt.

De L. Iunia.

Iunius Silvius [*immo*, Silanus] Co-
m Q. Cæcilio Metello legem Iunia-
lit, bello Cimbrico; quod diu pra-
feliciter gestum est, propter diminu-
litiæ stipendia.

De L. Lectoria; [*sive Lætoria.*]

Cùm adulescentes in contractibus circumveniri solerent, Q. Lectorius pœnam Deceptoribus adjecit.

De L. Licinia [& *Mucia.*]

P. Licinius Crassus Orator, & Q. Mucius Scævola Pontifex maximus, legem tulerunt De regundis civibus, ut in suæ quisque jus civitatis redigeretur, cum multi Itali cupiditate civitatis Romanæ tenerentur.

De L. Manilia.

L. Manilius legem tulit, Vt quando res à nobilibus adversæ gestæ fuerant, illi ad Magistratus gerendos admitterentur, quorum majores in Rom. Republ. magistratum non exercuissent: hujusmodi autem *novi* appellantur.

De L. Oppia.

C. Oppius [Trib. pl.] legem tulit, Ne superfluo ornatu mulieres Romanæ uterentur: neve pilentis, id est rhedis pensilibus, veherentur: neve plus uncia in auribus appenderent.

De L. Othonis.

Otho Trib. pl. legem tulit, Ne quis cum ordine Equestri in spectaculis sederet, nisi sestertia quadraginta possideret.

deret. Quod si contingeret, quisquis esset, sive ingenuus, sive libertus, inter Equites spectare liceret in gradu XIV.

L. Roscius Otho Coss. [immo Trib. pl.] legem tulit, Ut in theatro Equitibus Romanis ordines XIV. spectandi gratia darentur.

De L. Papia.

Lege Papia prohibentur Peregrini uti urbe Romana.

De L. Plotia, [sive Plautia.]

M. Plotius Silanus Trib. pl. Cn. Pompeio Strabone & L. Porcio Catone Coss. legem tulit, Ut singulæ Tribus quinos denos ex eo numero suffragio crearent, qui eo anno judicarent.

De L. Pompeia.

Cn. Pompeius Strabo lata lege veteribus incolis Transpadanis jus Latii dedit, quod cæteræ Coloniæ Latinæ habebant, ut petendi Magistratus & civitatis Romanæ jus adipiscerentur.

Cn. Pompeius Magnus legem tulit, Ut Quæstor suffragio populi, ex his qui Consules fuerant, crearetur.

Idem Pompeius legem tulit, qua asperrima pœna patricidas afficit, Ut, Si quis parentis, filiive fata properaverit, clam & palam, insutus culleo cum cane & gallo

deret. Quod si contingeret, quisquis d
set, sive ingenuus, sive libertus, inter l
quites spectare liceret in gradu XIV.
L. Roscius Otho Coss. [immo Trib.
pl.] legem tulit, Vt in theatro Equitibus
Romanis ordines XIV. spectandi gratia
darentur.

De L. Papia.

Lege Papia prohibentur Peregrini in
urbe Romana.

De L. Plotia, [sive Plautia.]

M. Plotius Silanus Trib. pl. Cn. Pom-
peio Strabone & L. Porcio Catone Coss.
legem tulit, Vt singulæ Tribus quinos
denos ex eo numero suffragio crearent,
qui eo anno judicarent.

De L. Pompeia.

Cn. Pompeius Strabo lata lege veteri-
us incolis Transpadanis jus Latii dedit,
uod cæteræ Coloniæ Latinæ habebant,
petendi Magistratus & civitatis Ro-
anæ jus adipiscerentur.
Cn. Pompeius Magnus legem tulit,
Quæstor suffragio populi, ex his qui
nsules fuerant, crearetur.
em Pompeius legem tulit, qua asper-
a pœna parricidas afficit, Vt, Si quis
ntis, filiive fata properaverit, clam
insutus culleo cum cane &
gallo

gallo gallinaceo & vipera & simia, in mare aut in flumen projiceretur.

De L. Roscia.

L. Roscius Otho legem tulit, Vt equitibus Romanis in theatro XIV gradus, sive ordines, darentur.

De L. Satura.

Satura lex est, Quæ uno rogatu multa & varia comprehendit.

De L. Scantinia.

P. Scantinius legem tulit, Qua puerorum concubitores gravi supplicio afficiuntur.

De L. Tutelari.

Lege Tutelari cavetur, Ne quis tutor per simulationem pupillum fraudet.

De L. Valeria.

Valerius Publicola legem tulit, Vt nulli magistratui liceret corpus [caput] Romani civis indicta causa condemnare; liceretque damnatis, ad populum provocare.

De L. Variana, [sive Varia.]

Q. Varius Trib. pl. legem tulit, Vt quæreretur de his, quorum ope consilio ve socii [contra] P. Rom. arma sumpsissent.

De L. Voconia.

Voconius legem tulit, Ne quis censũs, hoc est pecuniosus, hæredem unicam relinqueret filiam. Erat autem censusille, qui c milia x professione detulisset.

Hæc habui, M. Pantagathe, quæ de Magistratibus & Sacerdotiis, & Legibus compendiose scriberem : ut ex eo Compendio aliqua ad nostros utilitas perveniat: Et ita depinxisse opinor, ut ante oculos velut in tabella posuerim. Scribant alii diffusius: Pomponio satis est placere suis.

FINIS.

Quæ de Iurisperitis libello DE MAGISTRATIBVS *subjunxerat Auctor, omisimus; nulla hercule Lectoris fraude, cum ea omnia habeantur in Enchiridio Pomponii veteris ICti, De Origine Iuris. ff. lib. 1. tit. II. Libellum De Legibus, quem adjunximus retractum ex vetustissima editione, aliquot locis castigavimus, & totum concinniorem reddidimus : neglectum hactenus ut opinamur, quod depravatissimus circumferebatur: Deinde quod jejune & tenuiter admodum scriptus, & ex corruptis Asconij Pediani reliquiis per saturam collectus. Quod fortassis alibi fusius docebimus.*

P. S. 1625.

Sequun-

De L. Voconia.

Voconius legem tulit, Ne quis cens... hoc est pecuniosus, hæredem unicam ... linqueret filiam. Erat autem censu... qui c milia x professione detulisset.

Hæc habui, M. Pantagathe, quæ de Magistratibus & Sacerdotiis, & Legi... compendiose scriberem: ut ex eo Co... pendio aliqua ad nostros utilitas per... niat: Et ita depinxisse opinor, ut ante o... culos velut in tabella posuerim. Scriba... alii diffusius: Pomponio satis est pla... suis.

FINIS.

Quæ de Iurisperitis libello DE MAGI... STRATIBVS *subjunxerat Auctor, omi... mus; nulla hercule Lectoris fraude, cum ... mnia habeantur in Enchiridio Pompo... eteris ICti, De Origine Iuris, ff. lib. 1. tit. ... ibellum De Legibus, quem adjunximus ... ractum ex vetustissima editione, aliquo... is castigavimus, & totum concinniore ... didimus: neglectum hactenus ut opinor ... r, quod depravatissimus circumfer... r: Deinde quod jejune & tenuiter ad... r: ... um scriptus, & ex corruptis Ascon... ani reliquiis per saturam collectus ... d fortasis alibi fusius docebimus.*

T. S. 1625.

Sequun-

Sequuntur *Testimonia* nonnulla superioribus adjungenda.

M. Antonius Sabellicus Dialogo de Latinæ linguæ reparatione;

Ad M. Anton. Maurocenum Patricium Venetum.

Subjiciam adhuc quosdam, (*inquit Benedictus Prunulus*) quorum scripta jampridem leguntur: occurruntque inprimis Pomponius Sabellici nostri præceptor, & Platina; uterq; (ni fallor) Laurẽtii Vallensis auditor. Pomponii pauca omnino extant; sed illa ipsa accuratissime conscripta novimus, quæ de Legibus, Sacerdotiis, & ad M. Pantagathum scripsit: quanquam & de arte Grammatica edidit præcepta. Omnia mira vetustate redolentia: arguuntque plane hominis studium, quod in recognoscenda vetustate precipue fuit occupatum. Platinæ historia, & quæ De honesta voluptate scripsit, omnibus nota sunt. *&c.*

Ibidem, Baptista Guarinus.

Nam quod ad Domitii [Calderini] Veronensis, municipis mei, Commentarios ipsos in Valerium Martialem attinet,

multum diuque Sipontenus antistes[Nicolaus Perottus]& Pomponius, qui omnium primus id opus Romæ interpretatus dicitur, in ea lectione, ut audio, evigilarunt, dictaruntque non pauca.

Ibidem.

Petrus Marsus Cesensis: is non ad Poëtas solummodo explicandos, sed Oratores quoque & philosophos studium adjecit. Extant ejus in Silium Italicum Commentarii multa eruditione referti. Sed longe utiliora, quæ in Ciceronis opera conscripsit: eloquens, ut Pomponii auditorem agnoscas; & quod plus est, propemodum Philosophus: sed quantuscunque in philosophia est, eum Argyropoli contubernium effecit. Acutior in Poëtis explicandis, cultiorque meo judicio, Antonius Volscus, & ipse Pomponii auditor, diligens in Nasonis Heroidibus, sed in Propertio diligentior.

Ioannes Cuspinianus Commentario in Cassiodori Chronicon Consulare, Anno ab Vrbe cond. 297.

Pomponius Lætus libello suo De Magistratibus, pulchre de Tribunis plebis: sed in fine (*cap.* XVIII.) commiscet Tribunos cum Consulari potestate imprudenter.

Fran-

multum diuque Sipontenus antistes [Ni-
colaus Perottus] & Pomponius, qui om-
nium primus id opus Romæ interpreta-
tus dicitur, in ea lectione, ut audio, vi-
gilarunt, dictaruntque non pauca.

Ibidem.

Petrus Marsus Cesensis: is non ad Poëtas solummodo explicandos, sed Oratores quoque & philosophos studium adjecit. Extant ejus in Silium Italicum Commentarii multa eruditione referti. Sed longe utiliora, quæ in Ciceronis opera conscripsit: eloquens, ut Pomponii auditorem agnoscas; & quod plus est, propemodum Philosophus: sed quæcunque in philosophia est, eum Argyropoli contubernium effecit. Acutior in Poëtis explicandis, cultiorque meo judicio, Antonius Volscus, & ipse Pomponii auditor, diligens in Nasonis Heroidibus, sed in Propertio diligentior.

annes Cuspinianus Commentario in Cassiodori Chronicon Consulare, Anno ab Urbe cond. 297.

Pomponius Lætus libello suo De Magistratibus, pulchre de Tribunis plebis: in fine (*cap.* XVIII.) commiscet Tribunos cum Consulari potestate imprudenter.

Fran-

Franciscus Floridus Apologia in Linguæ Latinæ calumniatores.

Summatim eorum perstringam nomina, qui Romanam Linguam excitare, ac pristino candori restituere laborarunt. Quod autem ordine illos non exsequar, vel id est argumento, quod Iovianum Pontinum primum nominarim, ante quem certum est vixisse Pomponium Lætum. qui quamvis Græcas literas ignorasse dicatur, Latine tamen egregie doctus fuit, in scribendo infra neminem recentiorum purus candidusque. Hujus, nisi fallor, auditor fuit Marcus Antonius Sabellicus, dignus plane præceptore discipulus, fœcundæ cujusdam uberisque eloquentiæ scriptor.

Quomodo Pomponio Læto viventi prælatus Domitius Calderinus. Ibidem Floridus.

Sed ad alios Interpretes, seu illi Commentatores, seu Scholiastæ sint appellandi, devenio: ex quorum classe primas plerique Domitio Calderino Veronensi (Sipontinum semper excipiunt) deferre videntur, juveni cum primis acuto, sed longe melius nomini suo consulturo, si felix ingenium ad gravius aliquod negotium

con-

convertisset. Qui cum juvenis admodum Romæ publice Latinas literas vivente adhuc Pomponio Læto profiteretur, ita hominum animos fascinavit, ut eum relicto Pomponio studiosi fere omnes vulgo sequerentur: jurene an injuria, utriusq; scripta ostendunt. Ego hoc tantũ dicam, Domitium nihil de se non ubiq; polliceri, in omnes linguam exercentem, ac de omnibus non male, sed pessime sentientem. Et frontem igitur sæpe perfricuit, & pleraque, ut sententiam, cui semel adhæserat, vel jure vel injuria tueretur, confinxit, quæ nusquam leguntur. Inter omnia ejus arrogantiæ exempla, hoc unum subjiciam, quod Ovidii librum in Ibin enarrans, in operis præfatione, postquam se omnia ex Apollodoro, Lycophrone, Pausania, Strabone, Apollonio, ejusque interprete, & ceteris item Latinis transtulisse gloriatus est, in calce operis, talia fore sua scripta (hæc sunt fere ejus verba) confidit, quæ duo quinquagenarii homines ab eo qui vicesimum nonum annum nondum complevisset, discere quam turpiter ignorare mallent. Designat autem Nicolaum Perottum, ac Pomponium: quorum utrique tam cedere potest Domitius, quam P. Virgilio Baptista Mantuanus, aut M. Tullio Franciscus Philelphus. Hujus tamen intolerabile supercilium

convertisset. Qui cum juvenis admodum Romæ publice Latinas literas vivente adhuc Pomponio Læto profiteretur, ita hominum animos fascinavit, ut eum relicto Pomponio studiosi fere omnes vulgo sequerentur: jurene an injuria, utriusq; scripta ostendunt. Ego hoc tantú dicam, Domitium nihil de se non ubiq; polliceri, & omnes linguam exercentem, ac de omnibus non male, sed pessime sentientem. Et frontem igitur sæpe perfricuit, & pleraque, ut sententiam, cui semel adhæserat, vel jure vel injuria tueretur, confi... at, vel jure vel injuria tueretur, ... it, quæ nusquam leguntur. Inter omnia ... jus arrogantiæ exempla, hoc unum sci... tiam, quod Ovidii librum in Ibin enar... ns, in operis præfatione, postquam se ... nia ex Apollodoro, Lycophrone, Pau... ia, Strabone, Apollonio, ejusque in... rete, & ceteris item Latinis transla... gloriatus est, in calce operis, talia se a scripta (hæc sunt fere ejus verba) ... dit, quæ duo quinquagenarii homi... b eo qui vicesimum nonum annum ... um complevisset, discere quam ... gnorare mallent. Designat autem ... ium Perottum, ac Pomponium: ... m utrique tam cedere potest Do... , quam P. Virgilio Baptista Man... , aut M. Tullio Franciscus Philel... tius tamen intolerabile superci-

lium

lium, crescentemque indies audaciam Georgius Merula Alexandrinus, vir doctissimus, & in scribendo maxime accuratus, primus editis in Martialem Notis compescuit, planeque ostendit quantum ab eo quod ubique pollicebatur abesset. Angelus quoque Politianus in Domitii scriptis non pauca somnia deprehendit. Atque ut humanum sit nonnunquam labi posse, Domitio tamen omnia pollicenti, & duos quinquagenarios docenti, nihil ignoscas.

Paulus Iovius, Episcopus Nucerinus, in Elogiis virorum literis illustrium.

Iulium Pomponium Lætum Sanseverina illustri familia in Picentinis natum ferunt, adeoque insigni cura educatum, ut ex adultera matre, alioqui pudica, illudente ei Salernitano Principe, genitus putaretur. Sed vigente demum bello, & labante fortuna Principalis domus, animum ad literarum studia convertit; tanta antiqui moris æmulatione, & naturæ temperantia optimas literas complexus, ut Romæ inter præclara ejus sæculi ingenia conspicuus monstraretur. Nam Vallæ præceptoris æquata eruditionis opinione, locum exceperat: sed eum mox *Pauli II injuria percelebrem fecit; quum literatos quosdam, & in his Platinam, at-

que

que Callimachum, tanquam impios atque maleficos, tormentis excruciaſſet. Nam è Venetiis Romam pertractus ad dicendam cauſam [Lætus] perpetua vitæ innocentia tutus, nihil terreri potuit, ut integro conſtantique animo indigna fateretur. Veterum enim ingeniorum illuſtria nomina ſibiipſis indiderāt, quum in cœtu ſodalium laureati Muſas colerent. Ea nominum novitate Pontifex elegantia literarum imperitus ſuſpicioſuſque, vehementer offendebatur, quaſi id eſſet occulta conjurantium teſſera ad obeundum inſigne facinus. Xyſto demum Innocentioque faventibus, in gymnaſio docuit incredibili nominis autoritate, auditorumque frequentia, adeo ut ante auroram profitentem, Romana juventus à media ſtatim nocte præoccupandis ſubſelliis prævenirer. Deſcendebat è Quirinali ſæpe ſolus, Diogenis more præferens laternam, quum opes contemneret, & jucunda frugalitate venerabilis haberetur. Simplici namque & pene ſubagreſti convictu uſq; adeo gaudebat, ut quum frequēti ſemper limine coleretur, improviſi nobiles convivæ, non ſufficienti ejus puero, per jocum admoniti, coquinæ manus admoverent; unde perurbani ſales, multæque facetiæ ferebantur. Scripſit Grammaticæ compendium,

que Callimachum, tanquam impie-
que maleficos, tormentis excrucia-
Nam è Venetiis Romam perductus
dicendam causam [Lætus] perpetua
innocentia tutus, nihil terreri pote-
integro constantique animo indigna-
teretur. Veterum enim ingeniorum
lustria nomina sibiipsis indiderit, qu-
in cœtu sodalium laureati Musis co-
rent. Ea nominum novitate Pontif-
legantia literarum imperitus suspica-
que, vehementer offendebatur, quasi
esset occulta conjurantium tessera
obeundum insigne facinus. Xysto de-
mum Innocentioque faventibus,
gymnasio docuit incredibili nominis au-
toritate, auditorumque frequentia, adeo
ut ante auroram profitentem, Romana
uventus à media statim nocte præcc-
andis subselliis præveniret. Descendebat
Quirinali sæpe solus, Diogenis mo-
æferens laternam, quum opes conte-
ret, & jucunda frugalitate venerab-
haberetur. Simplici namque & pure
agresti convictu usq; adeo gaudebat,
quum frequenti semper limine colere-
improvisi nobiles convivæ, non sub-
nti ejus puero, per jocum admoni-
quinæ manus admoverent; unde
bani sales, multæque facetiæ fere-
Scripsit Grammaticæ compen-
dium,

dium, adultis pueris utile: & graviore demum stylo seriatim Romanos Cæsares: gratissimoque libello in antiquæ Vrbis ruinis, vera loca atque vocabula demonstravit. (*Itemque Magistratus Romanos & Sacerdotia.*) Sed in suggestu summam laudem promeruit: quod eo magis mirum videtur, quum in familiari sermone hæsitante lingua balbutire esset solitus, nec orantem demum, aut clara voce lectitantem ulla omnino oris titubantia deformaret. Septuagenarius excessit è vita, quum gelidissimo vini potu ventriculi calorem oppressisset. Elatus est auditorum insignium piis humeris, honestante funus familia purpurata Alexandri Pontificis, & laudante Marso oratore. Quum variis autem Elegiis tumulus ornaretur, epigramma Pontani, consensu publico locum obtinuit.

Pomponi, tibi pro tumulo sit laurea sylva:
Ossa, maris rores, myrteaque umbra tegant:
Teque tegant, artusque tuos, violæque rosæque:
Ver habeat, zephyros spiret & ipse cinis.

Stillet

Stillet & ipse cinus, quas & Parnassus & antra
Thespia, & ipsa suas Ascra ministret aquas.

Lege omnino Platinam De vitis Pontificum, in hoc Paulo; qui prid. Calend. Septembris an. MCCCCLXIV *Pontifex creatus; Pontificatus anno* VI *mense* X, V *Cal. Augusti, Sixto* IV *locum vacuum fecit, anno* MCCCCLXXII. *Sixtus, sive Xistus, iterum Innocentio* VIII *an.* MCCCCLXXXIII. *Innocentius denique Alexandro* VI, *an.* MCCCCXCII. *qui defunctus an.* MDIII.

Conradus Gesnerus in Bibliotheca universali, edita an. M D XLV.

Pomponii Læti De Romanorum Magistratibus [Ex Fenestella desumptus, ut Vives scribit. *Hæc ibidẽ ad marginem*] Sacerdotiis, Iurisperitis & Legibus libellus, chartis duabus & dimidia, impressus Moguntiæ; [itemque Lutetiæ apud Christianum VVechelum 1529.] & Basileæ apud Bebelingerum, 1538.

Ejusdem De antiquitatibus urbis Romæ libellus, excusus Basileæ apud Platterum, 1538, in 8. cum aliis diversorum scriptis ejusdem argumenti.

De exortu Maomethis liber, excuſus Baſileæ apud Henr. Petrum.

Eadem omnia, quæ prædiximus (præter librum de Maomethe) & inſuper Romanæ hiſtoriæ compendium, ex multis diſperſis apud Scriptores locis in unum corpus collectum, ab interitu Gordiani junioris uſque ad Iuſtinum III, & Epiſtolæ aliquot familiares ad M. Antonium Sabellicum & Angelum Politianum, & Vita ejus per M. Antonium Sabellicum, impreſſa ſunt Argentorati apud Schurerium, 1515, in 4. cum Indice, chartis XXI, & dimid.

Beatus Rhenanus præfatur in libellum De antiquitatibus Romæ, & ſuſpicatur eum non eſſe Pomponii; quoniam & pauca, & ineleganter ſcripta contineat: aut certe non id ſcriptum ut ederetur, ſed memoriæ gratia tantum.

Scripſit De arte Grammatica [impreſſa eſt in Italia] primo ſuo tyrocinio, ex veteri Grammaticorum forma.

Cum Varrone diu luctatus eſt, ũt in integrum reſtitueret.

In Criſpo [Saluſtio,] & Livio repoſuit quædam.

Laurentium Vallam audivit: fuitque ab initio contemptor religionis; ſed ingraveſcente ætate cæpit res ipſa, ut mihi dicitur, curæ eſſe.

Cætera studiorum ejus monumenta (præter antedicta) si qua fuere, in direptione domus per civilem seditionem, sub Xysto Pontifice, intercidisse creduntur.

Hæc ex Vita ejus per Sabellicum; qui & stilum ejus castum magis quam comptum esse scribit.

Pomponius Lætus exiguę eruditionis. Tota illa ejus celebris diligentia circa verba & historias aliquot, tum saxa eruta, & monumenta diruta consumpta est. Vives.

Caspar Barthius Adversariorum lib. XX. cap. XX.

Præmia vulgi rectissime Pomponius Sabinus, sive is Lætus etiam est, Famam intelligit.

RAPHAE-

RAPHAELIS VOLATERRANI

DE

MAGISTRATIBVS ET SACERDOTIIS ROMANORVM,

Commentarius.

Ex Commentariorum Urbanorum lib. XXIX.

DE Romanorum Magistratibus, hæc comperimus: Primum Dictator pluribus de causis diceba- tur. Aut rei gerendæ, id est belli causa gravioris. Primusque fuit T. Largius, cum LX populi Latinorum adversus Romanos conjurassent: auctor Dionysius Halicarnasseus. Deinde clavi figendi causa, quum gravi morbo pestilentiæ civitas affecta esset, Senatus L. Manlium Imperiosum Dictatorem, clavi figendi causa dici jussit. Isque clavus in æde Io- ris in Capitolio in dextro latere fixus est: auctor Livius. Sed & ob aliquam aliam calamitatem clavus affigi etiam solitu Comitiorum item consularium causa, Consul Dictatorem diceret, si contin ret utrunque, aut per bellum, aut ali necessitatem ab Vrbe abesse. Aut c

RAPHAELIS VOLATERRANI

De

MAGISTRATIBVS ET SACERDOTIIS ROMANORVM,

Commentarius.

Ex Commentariorum Vrbanorum lib. XXIX.

DE Romanorum Magistratibus, hæc comperimur: Primum *Dictator* pluribus de causis dicebatur. Aut rei gerendæ, id est belli causa gravioris. Primusque fuit T. Largius, cum LX populi Latinorum adversus Romonos conjurassent: auctor Dionysius Halicarnasseus. Deinde clavi figendi causa, quum gravi morbo pestilentiæ civitas affecta esset, Senatus L. Manlium Imperiosum Dictatorem, clavi figendi causa dici jussit. Isque clavus in æde Iovis in Capitolio in dextro latere fixus est: auctor Livius. Sed & ob aliquam aliam calamitatem clavus affigi etiam solitus, Comitiorum item consularium causa, ut Consul Dictatorem diceret, si contingeret utrunque, aut per bellum, aut aliam necessitatem ab Vrbe abesse. Aut quæ-

ſtionis exercendæ, quando Q. Cincinnatus Dictator factus, ut Sp. Melii, regnum affectantis, temeritati reſiſteret. Aut legendi ſenatus, numero deficiente, ut M. Fabius Buteo. Modus autem hic fuerat: Conſul Dictatorem dicebat, Dictator Magiſtrum equitum: noctuque tantum dicebatur, & in ſolo Romano, quod Italia terminabatur. Sexq; tantum menſes durabat. Et ex Patriciis C. Martius Rutilius tantum de plebe in bello Faliſcorum dictus, qui & ipſe de plebe hominem L. Plaucium Magiſtrum equitum dixit. Procedebat cum lictoribus XXIV, ac totidem ſecuribus: à quo provocatio non erat. Magiſtratum hunc Romani ab Albanis acceperant, apud quos Metius Suffetius Dictator invenitur prius fuiſſe.

Tribunorum plebis creandorum cauſa, ſeceſſus plebis fuit in montem Sacrum à Senatu gravatæ. Inde per Menenium Agrippam reducta, dato exemplo ventris ad membra. Tribuni duo primum creati: deinde per aliam ſeceſſionem tres, mox quinque alii, fuereque tandem numero X. Sacroſancta vocabatur poteſtas, nec ſicuti aliæ, per Dictatorem unquam ceſſabat. Abſque judicii diſcuſſione in exilium carceremque mittebat. Curiam non ingrediebatur, ſed in ſella ante veſtibulum permanebat, dum S. C. fieret: quod

quod ſi probaret, T. litera annotabat: ſi minus, intercedebat. Ab Urbe nec per unum diem abeſſe licebat. Domus ejus die, noctuque apertis foribus patebat, ut auxilio plebi omnibus horis (ſi quando opus) foret. Præterea de plebe tantum fuerat, & qui patrem vivum non haberet: ex quo Servilius tribunatum falſo geſſiſſe creditus: quod pater ejus, quem deceſſiſſe opinio erat, vivere ferebatur. Inter ſe quoque ſi diſſidebant, plus poterat unus, qui prohibuiſſet, quam reliqui, qui rem aliquam probaſſent: auctor Plutarchus in Catone. Capitis etiam diem & Dictatori, & Conſuli poſt Magiſtratum dicere poterant. Nec purpuram, nec ſellam, nec lictores, ut Conſules & Prætores, habebant, ſed tantum unum viatorem.

Per aliam plebis diſcordiam, quæ delectum pati non poterat, neceſſe fuit *Tribunos conſulari poteſtate* creare: creatique ſunt ex Patribus, A. Sempronius Atratinus, L. Atilius & Cæcilius: auctor Livius. Hi duorum generum erant: comitiarii, qui in comitiis fiebant; & Rutilii ſeu Rufi, qui in caſtris: Nam Rutilius Rufus legem tulit de eis in exercitu creandis: ut auctor Feſtus.

Prætores numero XVIII fuere: habebant ſellam curulem, & lictores ſex, ut

be-

quod ſi probaret, T. litera annotabat; ſi minus, intercedebat. Ab Vrbe nec per unum diem abeſſe licebat. Domus ejus die, noctuque apertis foribus patebat, ut auxilio plebi omnibus horis (ſi quando opus) foret. Præterea de plebe tantum fuerat, & qui patrem vivum non haberet: ex quo Servilius tribunatum falſo geſſiſſe creditus: quod pater ejus, quem deceſſiſſe opinio erat, vivere ferebatur. Inter ſe quoque ſi diſſidebant, plus poterat unus, qui prohibuiſſet, quam reliqui, qui rem aliquam probaſſent: auctor Plutarchus in Catone. Capitis etiam diem & Dictatori, & Conſuli poſt Magiſtratum dicere poterant. Nec purpuram, nec ſellam, nec lictores, ut Conſules & Prætores, habebant, ſed tantum unum viatorem.

Per aliam plebis diſcordiam, quæ delectum pati non poterat, neceſſe fuit *Tribunos conſulari poteſtate* creare: creatique ſunt ex Patribus, A. Sempronius Atratinus, L. Atilius & Cæcilius: auctor Livius. Hi duorum generum erant: comitiarii, qui in comitiis fiebant; & Rutilii ſeu Ruſi, qui in caſtris: Nam Rutilius Rufus legem tulit de eis in exercitu creandis: ut auctor Feſtus.

Prætores numero XVIII fuere: habebant ſellam curulem, & lictores ſex, tra-

quaque Consularia insi-
nus tantum Prætor Vr-
n Vrbe jus diceret, om-
ac privati juris potesta-
uis item albis utebatur.
etor Peregrinus factus,
nos jus dicebat. Deinde
im numerus, qui & ur-
cialibus rebus adessent:
ugustus duos, Claudius
Inter minores magistra-
ebant. Absentibus Con-
Vrbanus senatum & co-
erat. In provinciis non
t, sed res gerebant. Quæ-
bant, qui vice eorũ fun-
ous essent, sicuti Dictator
um, & Consul Legatum.
rætoria potestate pro-
ninistrabant.
istus magistratus. Gra-
ltus, in eo libro, quem
ripsit, ipsum etiam Ro-
m duos habuisse Quæ-
ua voce sed populi, suf-
riptum reliquit. Deinde
n sine dubio Quæstores
Dictos autem à quæ-
fficium, partim ærarii
æ curam agere, partim
dis vectigalibus sortiri,
quan-

quandoque in senatu occupari: & hos Candidatos Principis esse dictos: nonnullos in exercendis quæstionibus versatos. alios Quæstores parricidii dictos, qui et capitalibus rebus præessent, à populo constituebantur. Hæc ex libris Digestorum. Reperio quoque apud Valerium, Quæstorum fuisse curam, legatos, reges. ve Romam venientes, pro dignitate populi Rom. excipere, ac honorare, obviamque proficisci. Nam legati primum ædem Saturni petebant, ubi ærarium erat, ibique mos erat, ut à Præfectis ærarii scriberentur eorum nomina, traderentque Quæstoribus, qui & eos donis prosequi, & ægrotos curare, ac demum mortuos sumptu publico sepelire solebant. Ærarium enim apud Saturni prius ædem fuit: Hic libri elephantini servabantur, in quo xxxv tribus conscriptæ, cum senatusconsulta omnia fuerunt: Libros autẽ linteos Pontifices retinebant, in quibus annales conscribebant. In ipso quoque ærario locus erat secretior, ubi vigesima vectigalium servabatur: Livius xxvii. Cætera expedientibus, quæ ad bellum opus erant, Consulibus: aurum vigesimarium, quod in sanctiore ærario ad ultimos casus servabatur, promi visum est; prompta ad iii. mil. pondo auri. Fiscus deinde ærarium appellari cœptus,

 à fisco

quandoque in ſenatu occupari: & hos *Candidatos Principis* eſſe dictos: nonnullos in exercendis quæſtionibus verſari: alios *Quæſtores parricidii* dictos, qui ut capitalibus rebus præeſſent, à populo conſtituebantur. Hæc ex libris Digeſtorum. Reperio quoque apud Valerium, Quæſtorum fuiſſe curam, legatos, regesve Romam venientes, pro dignitate populi Rom. excipere, ac honorare, obviamque proficiſci. Nam legati primum ædem Saturni petebant, ubi ærarium erat, ibique mos erat, ut à Præfectis ærarii ſcriberentur eorum nomina, traderenturque Quæſtoribus, qui & eos donis proſequi, & ægrotos curare, ac demum mortuos ſumptu publico ſepelire ſolebant. Ærarium enim apud Saturni prius ædem fuit: Hic libri elephantini ſervabantur, in quo xxxv tribus conſcriptæ, tum ſenatuſconſulta omnia fuerunt: Libros auté linteos Pontifices retinebant, in quibus annales conſcribebant. In ipſo quoque ærario locus erat ſecretior, ubi vigeſima vectigalium ſervabatur: Livius xxxvii. Cætera expedientibus, quæ ad bellum opus erant, Conſulibus: aurum vigeſimarium, quod in ſanctiore ærario ad ultimos caſus ſervabatur, promi viſum eſt; prompta ad III. mil. pondo auri. Fiſcus deinde ærarium appellari cœptus,

 à fiſcel-

umena, ubi servabantur
Varro. Primum *Fisci ad-*
t Hadrianus princeps, ut
us. Vectigal Pop. Rom.
gesima reddituum om-
tariæ in Italia: præterea
endum Salinatoris com-
vectigalia redimebant,
ati, & *mancipes* publica-
s, ut ait Pedianus.
num à Romulo centum
appellati: ex his geniti,
ui vero postea per Reges
ere, *Patres conscripti*, &
m vocati apud Gellium:
ad mille. quem nume-
ostea minuit. Qui non,
dem aut stipendium ali-
sumebant, sed gratui-
operam, quod sane ex
enatorũ paupertate ma-
. Liberalitas tamen Prin-
ovidit. Augustus item,
, Senatus censum am-
ccc duodecies LLS. ta-
ue non habentibus. Et
ibitur: Explevit censum
sulares inopes quingen-
is sustentavit. Senato-
senatum, Commodus,
a adscivit: Cæsar etiam
Gallos;

Gallos: Heliogabalus Senatulum mulie-
rum in Colle Quirinali instituit. Augusti
quoque constitutione Senatores, prius-
quam considerent, vino & farre sacrifi-
cabant ei Deo, in cujus ædem convene-
rant: nec ultra, quam bis in mense ple-
runque cogebantur. Ante ortum aut
post occasum solis, Senatusconsultum ir-
ritum erat: Ante annos XXV. in curiam
ingredi non licebat, post casum Papirii
Prætextati. Senatores ex lege post annos
LX. non citantur, ut auctor Seneca ad
Paulinum. Citatis vero ex lege, non ve-
nientibus pignora auferebantur, ut vi-
dere licet apud Ciceronem de Oratore
lib. III. Duobus tantum exceptis casibus:
cum supplicatio videlicet, aut triumphus
alicui decernendus. Nam tunc uti pla-
cerent, libenter omnes sponte, minime-
que coacti properabant: Cicero Philip-
pica prima. De supplicationibus refere-
batur, quo genere Senatores deesse non
solent. Senatusconsultum tribus modis
fiebat; sententia, verbo, discessione: d
quibus testatur Livius XXXVI. Livius
Salinatorem, inquit, olim damnatum
Senatum venire, & tondere, squallore
que ponere Censores jusserunt: Sed t
quoque aut verbo adsentiebatur, aut
dibus in sententiam ibant, quos m
sane deprehendimus fuisse ignobi

Gallos: Heliogabalus Senatulum mulierum in Colle Quirinali instituit. Augusti quoque constitutione Senatores, priusquam considerent, vino & farre sacrificabant ei Deo, in cujus ædem convenerant: nec ultra, quam bis in mense plerunque cogebantur. Ante ortum aut post occasum solis, Senatusconsultum irritúm erat: Antè annos XXV. in curiam ingredi non licebat, post casum Papirii Prætextati. Senatores ex lege post annos LX. non citantur, ut auctor Seneca ad Paulinum. Citatis vero ex lege, non venientibus pignora auferebantur, ut videre licet apud Ciceronem de Oratore lib. III. Duobus tantum exceptis casibus: cum supplicatio videlicet, aut triumphus alicui decernendus. Nam tunc uti placerent, libenter omnes sponte, minimeque coacti properabant: Cicero Philippica prima. De supplicationibus referebatur, quo genere Senatores deesse non solent. Senatusconsultum tribus modis fiebat; sententia, verbo, discessione: de quibus testatur Livius XXXVI. Livium Salinatorem, inquit, olim damnatum in Senatum venire, & tondere, squalloremque ponere Censores jusserunt: Sed tum quoque aut verbo adsentiebatur, aut pedibus in sententiam ibant, quos modos sane deprehendimus fuisse ignobilium

æcipuorum vero senten-
edibus ibant movendo se
cujus sententiam proba-
arii Senatores dicti sunt.
ymi causam dicit, quod
um irent; ad eorum dis-
urru vehebantur: in quo
urulem jam dignitatem
sententia vero dicenda,
it Gellius, ante legem de
. Princeps Senatus pri-
rogabatur, deinde Con-
deinde reliqui præcipuæ
Cæsar consul Catonem
aque non placita, in car-
, sequenteque eum se-
otus prohibuit. Quem
ait Tranquillus in Cæ-
nuariis Consul servas-
vabant. Sententia in-
on tota placeret, divi-
in epistola ad Lentu-
ut sententia Bibuli di-
is in oratione pro Mi-
dixit, quod non pro-
nt, ut divideretur, &
ur. Seneca in epistolis.
u solet, jubeo illud di-
iam sequor. Et hæc

stexactos reges L. Iu-
nius

nius Brutus, & L. Tarquinius Collatinus, quibus dati XII. fasces, ac totidem secures, cum lictoribus: ita, ut apud unum tantum essent, ne timor duplicaretur, isque major Cōsul appellaretur. Val. Publicola, eis secures ademit, dum provocandi potestatem à Consulibus dedit. T. Largius Dictator restituit, ita tamen, ut minime in caput Romani injussu populi valerent. Addita his, sella curulis, purpurea trabea, prætexta: quæ omnia ab Hetruscis, teste Livio, accersita sunt. Plebs deinde per seditionem, alterum de plebe obtinuit; alterum item Campani superbi per Annium petierunt Consulem Campanum, quem Torquatus paulo minus, quin è curiæ gradibus præcipitem dejecerit: Prima hæc post Dictatorem potestas: Cives in carcerem mittendi, non tamen necandi auctoritatem habebat.

Proconsules autem (ut narratur in libris Digestorum) sex lictores, ac tantum in provincia jus habuere, ingressi urbis portas amittebant legatos, & ipsi constituebant, qui accepta ab eis facultate, administrabant.

Candidati & honores petituri, in campum ad Comitia descendebant, in Septis, Ovilibusque, locis, videlicet, eorum similitudine factis.

Comitia consularia, calata, tributa, cen

turia

nius Brutus, & L. Tarquinius Collatinus, quibus dati XII. faſces, ac totidem ſecures, cum lictoribus: ita, ut apud unum tantum eſſent, ne timor duplicaretur, iſque major Cõſul appellaretur. Val. Publicola, eis ſecures ademit, dum provocandi poteſtatem à Conſulibus dedit. T. Largius Dictator reſtituit, ita tamen, ut minime in caput Romani injuſſu populi valerent. Addita his, ſella curulis, purpurea trabea, prætexta: quæ omnia ab Hetruſcis, teſte Livio, accerſita ſunt. Plebs deinde per ſeditionem, alterum de ſuis obtinuit; alterum item Campani ſuperbi per Annium petierunt Conſulem Campanum, quem Torquatus paulo minus, quin è curiæ gradibus præcipitem dejecerit: Prima hæc poſt Dictatorem poteſtas: Cives in carcerem mittendi, non tamen necandi auctoritatem habebat.

Proconſules autem (ut narratur in libris Digeſtorum) ſex lictores, ac tantum in provincia jus habuere, ingreſſi urbis portas amittebant legatos, & ipſi conſtituebant, qui accepta ab eis facultate, adminiſtrabant.

Candidati & honores petituri, in campum ad Comitia deſcendebant, in Septis, Ovilibuſque, locis, videlicet, eorum ſimilitudine factis.

Comitia conſularia, calata, tributa, centuriata,

curiata, curiata. *Calata* à calando, id eſt, vocando per lictorem: *Curiata* tantum ex curiis civium, quæ xxx fuerant, conſtabant: *Centuriata* frequentiſſima, per cornicinem ex cenſu & ætate accerſebantur: *Tributa* vero ex omnibus regionibus urbis, & tribubus.

Accedebant prærogativæ juniorum, ſeu veteranorum: hoc eſt, ex omnibus, qui militarent juvenibus & veteranis. Centuriç ad *ſuffragia* deligebantur. Conſul vero ſortiebatur, quæ pro unoquoque candidato prærogativa juniorum prius ad ſuffragia mitteretur, quam & præco citabat in montem citatorum dimiſſa. Claſſes vero in centurias diſtributæ fuerant: Dabantur ſuffragia duobus modis: Primo, mos fuit, ſententiis ab utraq; parte dictis. Deinde tabellis, ut deprehenditur in Cicerone Legum II. In ea, inquit, ſum ſententia, qua te ſemper fuiſſe ſcio, nihil ut fuerit in ſuffragiis voce utilius. Quis autem non ſentit autoritatem optimatum Tabellariam legem abſtuliſſe? quam populo libero nunquam deſideravit, in oppreſſis dominatio & potentia principum flagitavit.

Quandoque non in comitiis Conſules, ſed per Interregem ad hoc factum, legebantur, ob candidatorum tumultum, & arma, Livius 4. Per Interregem creati Coſſ.

Coſſ. ac pronunciati, L. Valerius & M. Horatius: acta res in Flaminiis pratis. Pompeium quoque ſolum creatum Conſulem per Sulpitium Interregem legimus apud Plutarchum in Pompeio, Collegæque poteſtatem ei attributam fuiſſe.

Candidati veſte induti alba, ſine toga, ut ait Plutarchus, ne munera ad corruptionem abſconderent: cives rogabant, prenſabantque, merita commemorabant. Naſica vir ſanctiſſimus bis candidatus repulſam habuit. Cæ. Metellus ſemel in Conſulatu, qui poſtea Macedoniam patriæ ſubjecit. Cato quoque ſemel & Q. Ælius Tubero vir Stoicus in Prætura, ob menſas pellibus hœdinis Pop. Rom. parata.

Cenſores primi L. Papirius Mugillanus, & L. Sempronius Atratinus: anno Urbis cccx. per quinquennium ab initio facti: deinde ob eorum inſolentiam per Mamercum Æmilium Dictatorem ad annum & ſex menſes redacti: ut auctor Livius 4. Alteroque defuncto ſe etiam alter magiſtratu abrogabat, totidemq; fieſtumq; condebant: quem prius Servius Tullius inſtituit, rem ſaluberrimam: ex quo belli paciſque munia, non viritim, ut ante, ſed pro habitu pecuniarum fierent. Cenſu perfecto edixit, ut in campo Martio

Coss. ac pronunciati, L. Valerius & M. Horatius: acta res in Flaminiis pratis. Pompeium quoque solum creatum Consulem per Sulpitium Interregem legimus apud Plutarchum in Pompeio, Collegæque potestatem ei attributam fuisse.

Candidati veste induti alba, sine toga, ut ait Plutarchus, ne munera ad corruptionem absconderent: cives rogabant, prensabantque, merita commemorabant. Nasica vir sanctissimus bis candidatus repulsam habuit. Cæ. Metellus semel in Consulatu, qui postea Macedoniam patriæ subjecit. Cato quoque semel & Q. Ælius Tubero vir Stoicus in Prætura, ob mensas pellibus hœdinis Pop. Rom. paratas.

Censores primi L. Papirius Mugillanus, & L. Sempronius Atratinus: anno Vrbis CCCX. per quinquennium ab initio facti: deinde ob eorum insolentiam per Mamercum Æmilium Dictatorem ad annum & sex menses redacti: ut auctor Livius 4. Alteroque defuncto se etiam alter magistratu abrogabat, totidemq; fiebant. Censum agebant civium Rom. lustrumq; condebant: quem prius Servius Tullius instituit, rem saluberrimam: ex quo belli pacisque munia, non viritim, ut ante, sed pro habitu pecuniarum fierent. Censu perfecto edixit, ut in campo Mar-

tio

tio omnes cives quisq; cum suis centuriis prima luce adessent: ibi iustructum exercitum omnes, sue, ove, taurisque lustravit: idq; conditum lustrum appellatum, quia in censendo finis factus est: milia LXXX, eo lustro civium censa dicuntur. Bello II Punico censa fuere civium capita CXXVII milia, & CVIII. ex quo numero apparuit quantum hominum Pœnus abstulisset: Livius XXVII. Idem lib. XIX dicit sub Q. Pompeio, & Q. Metello Cens. statim post III bellum Punicum censa fuisse capita CCC.XIX. milia, & DCCCXXXIII. præter pupillos, & viduas; quo nunquam major numerus. Præterea disciplinam ordinum, morumve curã habebant: Senatum legebant, ab eoq; indignos amovebant. Quorum tanta severitas fuit, ut oscitantem paulo altius civem Rom. in publico ignominia adfecerint: & equiti Romano, qui equum strigosiorem haberet, se autem pinguem, mollius ut curaret equum, admonuerint: auctor Gellius.

De *Præfecto urbi*, sic scribitur in libris Digestorum: Omnia crimina, quæ per totam Italiam admittebantur (ut in Epistola Divi Severi ad Fabium Cilonem cautum est) Præfectura urbi sibi vendicat. Initio vero ejus Epistolæ, sic scribitur: Quum Vrbem nostram fidei tuæ commiserimus. &c. Quicquid igitur intra

tra Vrbem admittitur, ad Præfectum urbi videtur pertinere. Sed & si quid intra centesimum lapidem admissum sit, Præfecti urbi ad cognitionem pertinet. Si ultra, Præfecti urbi notio non erit. Curam præterea habet tutorum, curatorum non proborum; sed & nummulariorum, ut ab illicitis abstineant. Macellum quoque, ac forum boarium, suarium, piscarium, olitorium curat, ut justo veneant res pretio.

Præfecti annonæ frumentum providere urbi habebant, emereque à civibus quod victui superesset.

Præfectos vigilum, ut scribitur in Digestis, Augustus primum constituit, ad incendia reprimenda, quod erat antea officium *Triumvirorum*: nam cohortes opportunis urbis locis disposuit, quibus Præfectos constituit, qui furum, incendiariorum, raptorum, receptatorum crimina vindicabant.

Præfectus prætorio, ut in eisdem scribitur libris, erat apud Imperatorem qualis Magister equitum apud Dictatorem. Nam disciplinæ publicæ præerat, à quo ex Cæsarum privilegio provocare non licebat: secundum, post Imperatorem, locum obtinebat.

Ædiles plebeii, & *Curules* satis nomine ipso distinguuntur. His ludos curabant,

tra Vrbem admittitur, ad Præfectum urbi videtur pertinere. Sed & si quid intra centesimum lapidem admissum sit, Præfecti urbi ad cognitionem pertinet. Si ultra, Præfecti urbi notio non erit. Curam præterea habet tutorum, curatorum non proborum; sed & numulariorum, ut ab illicitis abstineant. Macellum quoque, ac forum boarium, suarium, piscarium, olitorium curat, ut justo veneant res pretio.

Præfecti annonæ frumentum providere urbi habebant, emereque à civibus quod victui superesset.

Præfectos vigilum, ut scribitur in Digestis, Augustus primum constituit, ad incendia reprimenda, quod erat antea officium *Triumvirorum*: nam cohortes opportunis urbis locis disposuit, quibus Præfectos constituit, qui furum, incendiariorum, raptorum, receptatorum crimina vindicabant.

Præfectus prætorio, ut in eisdem scribitur libris, erat apud Imperatorem qualis Magister equitum apud Dictatorem. Nam disciplinæ publicæ præerat, à quo ex Cæsarum privilegio provocare non licebat: secundum, post Imperatorem, locum obtinebat.

Ædiles plebeii, & *Curules* satis nomine ipso distinguuntur. His ludos curabant,

bant, aquas, cloacas, publicaque ædificia. Quicquid etiam rerum vitiosarum pro sincero, fractumque pro integro venisset, Ædilitio edicto redhiberi solet.

Petitis per legatos, & allatis Atticis legibus, ad eas proponendas *Decemviri*: inter quos Appius Claudius, & T. Genutius principes fuere, pro Consulibus sine ullis aliis Magistratibus creati, à quibus non esset provocatio: anno ab Urbe condita CCCI. Hi descriptis legibus, quum modeste se gessissent, in alterum quoque annum eundem esse Magistratum placuit. Quo tempore, quum plura impotenter fecissent, Magistratum deponere nolentes, in tertium annum detinuerunt: donec invicto eorum imperio, finem attulit Appii in Virginiam libido: ad quem summa rerum referebatur: quo facto, plebs incitata, occupat Aventinum, Decemviros se magistratu abdicare coëgit: ex quibus Appius, & unus collegarum, qui præcipue pœnam merebantur, in carcerem conjecti, cæteri in exilium acti. Instante igitur Virginii accusatione, & ex altera parte Claudiorum omnium deprecatione, Virginii lachrimæ justiores visæ fuerunt. Itaque antequam dies adesset, Appius sibi necem conscivit: Livius lib. III.

Triumviri capitales, causas criminum

capitalium cognoscebant: ab initio duo fuerant, jam inde concreati ad judicandum Horatium illum, qui sororem interfecerat, rediens à victoria Curiatiorum.

Triumviri coloniæ deducendæ: ad hos pertinebat, ut agros, novis deductis colonis, dividerent; urbes designarent ædificare volentibus, areas partirentur: commodis regionibus civitatem distinguerent, legibus magistratibusque sisterent, & ad speciem optimæ gubernationis Rempublicam effingerent.

Triumviri Reipublicæ constituendæ hi fuere: M. Antonius, Octavianus & M. Lepidus.

Quum autem magistratibus horis vespertinis in publicum convenire, fas non esset, ut habetur in libris Digestorum, creati Quinqueviri cis Tiberim, & totidem ultra, qui possent pro magistratibus fungi.

Erant & Quinqueviri, qui minuendis publicis sumptibus judicio Senatus constituerant: auctor Plinius Cæcilius lib. 2. Epistolarum. Et item Quinqueviri Mensarii.

capitalium cognoſcebant : ab initio duo fuerant, jam inde concreati ad judicandum Horatium illum, qui ſororem interfecerat, rediens à victoria Curatiorum.

Triumviri coloniæ deducendæ: ad hos pertinebat, ut agros, novis deductis colonis, dividerent; urbes deſignarent ædificare volentibus, areas partirentur: commodis regionibus civitatem diſtinguerent, legibus magiſtratibuſque ſiſterent, & ad ſpeciem optimæ gubernationis Rempublicam effingerent.

Triumviri Reipublicæ conſtituendæ hi fuere: M.Antonius, Octavianus & M. Lepidus.

Quum autem magiſtratibus horis veſpertinis in publicum convenire, fas non eſſet, ut habetur in libris Digeſtorum, creati Quinqueviri cis-Tiberim, & totidem ultra, qui poſſent pro magiſtratibus fungi.

Erant & Quinqueviri, qui minuendis publicis ſumptibus judicio Senatus conſtituti erant: auctor Plinius Cęcilius lib. 2. Epiſtolarum. Et item Quinqueviri Menſarii.

SACERDOTIIS.

Maximus ſupra omneis Pon-
nniaq; ſacra erat;penes quem
s, lintei, elephantiniq; erant,
ſcribebant: Tantaque polle-
itate, ut Metellus Cæcus Pon-
nus A.Poſthumium Cos. ad
operantem (quod is Flamen
ſſet)non ſit paſſus à ſacris re-
Livius XIX teſtatur.
iri ſacrorum, ſacris libris le-
ninibuſque Sibyllæ,fatiſq; po-
etandis prçerant:ut ſi quid in
nti accidiſſet, lectiſterniis ad
Deorum factis, eorum minas
t:prçterea templa dedicarent.
iratus Epulonum, genus erat
, additum Pontificibus, qui
conviviorumque ſacrorum &
ım cæremonias curarent.
rificulus,(aliàs *Rex ſacrorum*)
ibus creari cæptus,ad obeun-
n ſacra ſolis Regibus fieri con-
d populus ægre ferebat, dimi-
pterea religionem, & nume-
ciorum.
ruto & Marco Valerio Coſſ.
Numa inſtituit, id eſt,ſacerdo-
filamines, quod lanam in ca-
lam geſtarent: unum Marti,
unum

unum Quirino,& alium Iovi,qui Flamen Dialis diceretur, omnibus ſuperiorem.

Idem & *Salios* XII Marti, quod ſaltando per urbem irent dictos: Mamuriumq; vocabant,fabrum videlicet ancilum, ad ſimilitudinem illius,quod à cęlo delapſum fuit: Quæ inſtitutio diſcrepare non videtur à modo veteris legis: David enim legimus ante arcam fœderis ſaltando proceſſiſſe.

Potitii & *Pinarii*, Herculis ſacerdotes, ab Evandro inſtitui: quæ familiæ tunc nobiles ea loca tenebant. Potitii diutius remanſerunt. Sublati tandem utique ab Appio Claudio Cenſore, his infenſo familiis: ob id creditur ira Deorum luminibus orbatus: auctor Livius.

Fecialis ſacerdotium,& *Patru patrati*, idem fere & in iiſdem rebus fuerat, in feriendo cum hoſte fœdere, & bello indicendo, jam uſque à tempore Tulli Hoſtilii: Formula autem fœderis feriendi hujuſcemodi à Livio ponitur: Fœcialis, inquit,Tullū ita rogavit:Iubeſne me Rex cum Patre patrato populi Albani fœdus ferire? Iubente Rege:ſagmina, inquit, te Rex poſco: Rex ait,pura tollito.Fœcialis graminis herbam puram adfert, poſtea Regem ita rogat: Rex, faciſne tu me regium nuncium populique Romani Quiritium? Rex reſpondet: quod ſine frau

me

unum Quirino, & alium Iovi, qui Flamen Dialis diceretur, omnibus superiorem.

Idem & *Salios* XII Marti, quod saltando per urbem irent dictos: Mamuriumq; vocabant, fabrum videlicet ancilium, ad similitudinem illius, quod à cœlo delapsum fuit: Quæ institutio discrepare non videtur à modo veteris legis: David enim legimus ante arcam fœderis saltando processisse.

Potitii & *Pinarii*, Herculis sacerdotes, ab Evandro instituti: quæ familiæ tunc nobiles ea loca tenebant. Potitii diutius remanserunt. Sublati tandem utrique ab Appio Claudio Censore, his infenso familiis: ob id creditur ira Deorum luminibus orbatus: auctor Livius.

Fœcialis sacerdotium, & *Patris patrati*, idem fere & in iisdem rebus fuerat, in feriendo cum hoste fœdere, & bello indicendo, jam usque à tempore Tulli Hostilii: Formula autem fœderis feriendi hujuscemodi à Livio ponitur: Fœcialis, inquit, Tullũ ita rogavit: Iubesne me Rex cum Patre patrato populi Albani fœdus ferire? Iubente Rege: sagmina, inquit, te Rex posco: Rex ait, pura tollito. Fœcialis graminis herbam puram adfert, postea Regem ita rogat: Rex, facisne tu me regium nuncium populique Romani Quiritium? Rex respondet: quod sine fraude

mea, Quiritiumque fiat, facio. Fit ergo tunc fœdus, multisque id verbis peragit, legibus deinde recitatis. Audi, inquit, Iupiter, audi Pater patrate populi Albani, audi populus Albanus, audi ut illa palam prima, postrema, ex illis tabulis, cærave, recitata sunt, sine dolo malo, utique ea hîc hodie rectissime intellecta sunt: Illis legibus populus Romanus prior non deficiet, si prior defecerit, publico consilio, dolo malo, tum me Diespiter ita populum Romanum ferito, ut ego hunc porcum hodie feriam, tantoque magis ferito, quanto magis potes pollesque. Id ubi dixit, porcum saxo silice percutit. Eodem modo pars altera, per suos Sacerdotes, suumque Dictatorem peragit: Cum autem bellum per Fœciales indicunt, hoc more utuntur: Fœcialis hastam ferratam aut sanguineam præustam ad fines eorum, quibus bellum indicit, defert; nec minus puberibus tribus præsentibus, hæc adjicit: Quod populi priscorum Latinorum, hominesque prisci Latini adversus populum Romanum Quiritium fecerunt, quod populo Romano bellum cum priscis Latinis jussit esse, Senatusque populi Romani Quiritium censuit, consensit, conscivit, ut bellum cum priscis Latinis fieret: ob eam rem ego populusque Romanus populo priscorum Latinorum homi-

hominibusque priscis Latinis bellum indico, facioque. Id ubi dixit, hastam in fines eorum emittit, ex quo bellum justum esse intelligitur.

Virgines Vestales Numa instituit. Quæ sacra in Italiam per Æneam adducta fuerunt. Virgilius:

Et manibus vittas, Vestamque potentem:
Æternumque adytis effert penetralibus ignem.

Antistius Labeo scripsit, minorem quam annis VI majorem quam X natam, negaverunt capi fas esse: præterea, quæ ex servis nata sit, aut corpore læsove diminuto. Neque illa hæres cuiquam intestato, neque intestatæ illi quisquam est, sed bona in publicum redigebantur. Carpento vehebantur, Magistratusque illis assurgebant, magnusque apud hos illarum respectus fuerat: si quando pro reis, aut damnatis precabantur. Iulius Cæsar, Tranquillo teste, per Vestales apud Syllam meruit veniam impetrare. Ignem perpetuum servabant, quæ autem per negligentiam extingui sineret, flagris à Pontifice Maximo, cui suberant, cædebatur. In stupro deprehensa, viva defodiebatur: eoque die in Urbe publici nihil fiebat. Nuper sub radice Palatini, è regione Cosmi & Damiani templi, multa Vestalium monumenta refossa, in quibus statuæ olim fuerunt. Ex his duo tantum ponam.

hominibusque priscis Latinis bellum indico, facioque. Id ubi dixit, hastam in fines eorum mittit, ex quo bellum justum esse intelligitur.

Virgines Vestales Numa instituit. Quæ sacra in Italiam per Æneam adducta fuerunt. Virgilus:

Et manibus vittas, Vestamq́ʒ potentem:
Æternũq́ʒ adytis effert penetralibus ignẽ.

Antistius Labeo scripsit, minorem quam annis VI majorem quam X natam, negaverunt capi fas esse: præterea, quæ ex servis nata sit, aut corpore sensuve diminuto. Neque illa hæres cuiquam intestato, neque intestatæ illi quisquam est, sed bona in publicum redigebantur. Carpento vehebantur, Magistratusque illis assurgebant, magnusque apud hos illarum respectus fuerat: si quando pro reis, aut damnatis precabantur. Iulius Cæsar, Tranquillo teste, per Vestales apud Syllam meruit veniam impetrare. Ignem perpetuum servabant, quę autem per negligentiam extingui sineret, flagris à Pontifice Maximo, cui suberant, cædebatur. In stupro deprehensa, viva defodiebatur: eoq; die in Vrbe publici nihil fiebat. Nuper sub radice Palatini, è regione Cosmi & Damiani templi, multa Vestalium monumenta refossa, in quibus statuæ olim fuerunt. Ex his duo tantum ponam.

I.

Coeliae. Claudiae. V. V.
Maximae. ſanctiſſimaeque
cui. egregiam. ſanctitatem
et. in. Deos. infatigabilem
operationem. meritis. ſuis
laudis. aeternam. adhibita
gravitate. Numen. quoque
Veſtae. comprobavit
Sacerdotes. ſacri. Vrbis.

In dextro latere:

Dedicata. cal. Mart
M. Iunio. Max. II. et
Vellio. Aquilio. coS.
curante. Fla. Martiano
et. B. Fictore. V. V.

II.

Et in altera:

Fla. Maniliae. V. V. Max.
cuius. egregiam. ſanctimo
niam. et. venerabilem
morum. diſciplinam
in. Deoſque. pervigilem
administrationem
Senatus. laudando
comprobavit

Aemilius. Rufinus. frater. et
Flavii. Silvinus. et. Irenaeus
ſororis. filii. ob. eximiam. eius
erga. ſe. pietatem
praeſtantiamque

In latere dextro:

Collocata. XII. cal. April
C. Veraio. Attico. et.
A. Aſinio. Praetextato coS.

Ad

II.

Et in altera:

Fla. Maniliae.V.V.Max.
cuius.egregiam. ſanctimo
niam. et. venerabilem
morum. diſciplinam
in. Deoſque. pervigilem
adminiſtrationem
Senatus. laudando
comprobavit

Aemilius. Rufinus.frater. et
Flavii.Silvinus.et.Irenaeus
ſororis.filii.ob. eximiam.eius
erga. ſe. pietatem
praeſtantiamque

In latere dextro:

Collocata. XII. cal. April
C. Veraio. Attico.et. *coS.*
A. Aſinio. Praetextato

Ad præcedentes Inſcriptiones NOTÆ P. S.

I.

Coeliae Claudiae.] Inſcriptio hæc Volaterrano, inter alia Veſtalium monumenta, ſub radice Palatini effoſſa dicitur. Non memini tamen me eam uſpiam legiſſe apud Antiquarios. Non Panuinius in Faſtis, aut alibi; non Lipſius in Syntagmate De Veſta & Veſtalibus; non Smetius, non Gruterus in collectaneis Inſcriptionum repræſentant. Non admodum diſſimiles inibi, ſed diverſæ tamē. Eccillas.

Romæ, in baſi ſtatuæ, reperta in via Sacra ad radices Palatii, è regione SS. Coſmæ & Damiani.

Coeliae. Claudianae
V. V. Maximae
a. Diis. electae. merito
ſibi. talem. antiſtitem
Numen. Veſtae. reſervare
voluit
Coelia. Numeriana. ſoror. una
cum. Pierio. coniuge. ac. liberis
*ſuis. orantes. ut. per. *tot. ſecula*
facere. Dii. permittant

*Quot nempe ipſi cum liberis eſſent.

Egre-

gia, inquit Lipſius, adulatio. Apud Smetium, qui vidit, eſt *Coelia Nervana*, non *Numeriana*. Sic quoque apud Gruterum pag. cccx, 2. Stephanum Pighium Annotationibus in Valerium Maximum, ad lib. 1. cap. 1. & Onuphrium Panuinium in civitate Romana. Hic quoque legit, *Merito. quam. ſibi. talem. Antiſtitem.*

Item Romæ.

†Cloeliae. Claudianae
V. V. Max.
religioſiſſimae. benigniſſi
maeque. cuius. ritus. et. plenam
ſacrorum. erga. Deos
adminiſtrationem
Vrbis. aeterna. laudibus
**S.S. comprobat. Octavia*
Honorata. V. V. divinis
eius. admonitionibus
ſemper. provocata
Collocata. XII. Kal. April
C. Aufidio. Attico
C. Aſinio. Praetextato coS

Ex Panuinio Faſtorum lib. II. ad Annum c Ↄ x c v. Gruterus, pag. cccix, 7.

†ſupra *Coeliae*; ſi tamen eadem.

*S.S. id eſt, *Sanctus Senatus*.

N 5 V.

Egregia, inquit Lipsius, adulatio. Apud Smetium, qui vidit, est *Coelia Nerviana*, non *Numeriana*. Sic quoque apud Gruterum pag. cccx, 2. Stephanum Pighium Annotationibus in Valerium Maximum, ad lib. 1. cap. 1. & Onuphrium Panuinium in civitate Romana. Hic quoque legit, *Merito. quam. sibi. talem. Antistitem.*

Item Romæ.

†Cloeliae. Claudianae
V. V. Max.
religiosissimae. benignissi
maeque. cuius. ritus. et. plenam
sacrorum. erga. Deos
administrationem
Vrbis. aeterna. laudibus
**S. S. comprobat. Octavia*
Honorata. V. V. divinis
eius. admonitionibus
semper. provocata
Collocata. XII. Kal. April
C. Aufidio. Attico
C. Asinio. Praetextato *coS*

Ex Panuinio Fastorum lib. II. ad Annum c ∞ x c v. Gruterus, pag. cccix, 7.

†supra *Coeliae*; si tamen eadem.

**S. S.* id est, *Sanctus Senatus.*

V.V.Max.] Valent notæ, *Virgini Vestali Maxima* Sic non semel aliàs.

Cui.egregiam] Apparet legendũ, *Cuius.*

Et. in. Deos. infatigabilem. operationem.) In alia Inscriptione Romana, superius laudata: *Plenam. sacrorum. erga. Deos. administrationem.* Iterumque in aliis: *In. Deos. quoque. pervigilem. administrationem.* Item: *Religiosam. curam. sacrorum.* Quæ eadem sunt. Quid in sacris *operari* sit, pervulgatum jam est. *Operari superstitionibus*, Livius lib. x. dixit. Ovidius Fastorum VI.

> *Vesta fave, tibi nunc operata resolvimus ora.*

Tibullus lib. II. eleg. I.

> *Omnia sunt operata Deo* ——

Propertius lib. II. eleg. XXXIIII.

> *Tristia jam redeunt rerum solennia nobis*
>
> *Cynthia jam noctes est operata decem.*

Tacitus lib. II. *Nox eadem lætam Germanico quietem tulit, viditque se operatum.* Nonius Marcellus: OPERARI, *est Deos religiose & cum summa veneratione sacrificiis litare, vel convivari.* Deinde exempla ex auctoribus antiquis profert. Ex quîs hæc potissimum huc faciunt. Afranius Excepto:

> *Vt operatum illum Diana degerem sanctum diem.*

Lu-

Lucilius lib. XXX:

> *Aut operata aliquo celebri cum aqua-libus fano.*

Hæc, & plura, ille. Juvenalis Sat. XII.

> *Et matutinus operatur festa lucernis.*

Verbale operatio Flauto, quemadmodum hic, sacrificatio est:

> *Vtisque hac operatio crimen expiet.*

Meritis suis. laude. aeternam.] Corruptum. Forsitan restituendum: *Merita. sua. laude. aeternam.* vel, *Merita. sua. laude. aeterna.* vel, *Suis. laudibus aeternam.* Posset &, *Meritissimis. laudibus. aeternae.* *Vr.* id est, *Vrbis.*

Sacerdotes. sacri. urbis.] Legendumne, *Sacrae.* an quid aliud comminiscendum?

M. Iunio. Max. II. et. Vellio. Aquilio. coS.] Secundi Consulis nomen corrige, *M. Iunio Maximo II & Vettio Aquilino* Fuère Consules anno Vrbis ∞ XXXVIII

Dedicata. cal. Mart. M. Iunio Max. I. et. Vellio. Aquilio. coS.] Inscriptio quide ipsa ad eum modum nusquam, qu sciam, legitur, præterquam apud Vo terranum. Panuinius tamen in Fa hunc indicem dedicationis profert al monumento, quanquam de eadem stali virgine, nisi fallor, subditam; li ad Annum ∞ XXXVIII.

Lucillius lib.xxx:

Aut operata aliquo celebri cum aqualibu' fano.

Hæc,& plura, ille.Iuvenalis Sat.xii.

Et matutinis operatur festa lucernis.

Verbale *operatio* Plauto,quemadmodum hîc,sacrificatio est:

Vt isthac operatio crimen expiet.

Meritis suis.laudis.aeternam.] Corruptum. Forsitan restituendum: *Meritis. sua.laudis.aeternam.*vel,*Merito.sua. laude.aeterna.* vel, *Suis. laudibus aeternum.* Posset &, *Meritissimis. laudibus.aeternae. Vr.*id est,*Vrbis.*

Sacerdotes.sacri.urbis.]Legendumne, *Sacrae.*an quid aliud comminiscendum?

M.Iunio. Max.II. et. Vellio. Aquilio. coS.] Secundi Consulis nomen corrige, *M.Iunio Maximo II & Vettio Aquilino.* FuêreConsules anno Vrbis ∞ xxxviii.

Dedicata.cal.Mart.M.Iunio Max.II. et.Vellio.Aquilio.coS.]Inscriptio quidem ipsa ad eum modum nusquam, quod sciam, legitur, præterquam apud Volaterranum. Panuinius tamen in Fastis hunc indicem dedicationis profert alteri monumento, quanquam de eadem Vestali virgine, nisi fallor, subditam; lib.ii. ad Annum ∞ xxxviii.

Cloc-

nae. V. V. Max
er.omnes.retro.maxi
.cuius.ſanctimonia
atur. nunc. certe
em.cuius. laudem
ſtae.honoravit.Fl.
em.Epictetus.et
.ſac.ſanctae.Veſtae
.D.exprim
artiis. M. Iunio
etiio. Aquillino
Fl. Marciano

us pag. CCCIX, 8.
um amplius eſt in fi-
. Sed caſtigatior in
m eſt Panuinius. Pro
endum *Vettio Aqui-*
nus. Mentio autem
alia Veſtalis inſcri-

erta in via Sacra,
Palatii:

V. V. Max.
et. piiſsimae
mnes. retro
. puriſsimae.
aeque φ
ſam. curam
ſacro-

ſacrorum.et.morum.praedi
cabilem. diſciplinam
Numen.quoque.Veſta.comprobauit
Q.Veturius.Memenius.V.E.
Fictor. V. V. dignationis.erga.ſe.
honoriſque. cauſa. plurimis
in.ſe.conlatis.beneficiis.

In latere ſiniſtro:

Coll. V. Idus. Mart.
Imp. Caeſ.: : : : Pio. Felic. II. et.
: : : : nobiliſsimo. Caeſ. COS.

Vidit deſcripſitque Smetius, ex quo Gruterus pag. CCCXI.

Fictoris nomen inter officia divina. Alibi in lapidibus *Fictores Pontificum* legimus: non notione illa vulgari, qua Latinis Fictor, Græcis Plaſter. Quid fuerint, Iſidorus in Originib. explicat. Fictor, inquit, *à componendo & fingendo, velut qui capillos mulierum linit & pertrectat, ungit & nitidat.* Qui locus forte mendo non vacat; & videtur emendandus: *qui capillos mulierum leniter pertrectat, ungit & nitidat.* Apud Auguſtinum ſexto De civitate Dei, Seneca inſigni Fragmento de ſuperſtitione veterum: *In Capitolium perveni. pudebit publicata dementia, quod ſibi vanus furor attribuit officii. Ali*

nomi

ſacrorum.et.morum.praedi
cabilem. diſciplinam
Numen.quoque.Veſtæ.comprobauit
Q.Veturius.Memenius.V.E.
Fictor. V. V. dignationis.erga.ſe.
honoriſque. cauſa. plurimis
in.ſe.conlatis.beneficiis.

In latere ſiniſtro:

Coll. V. Idus. Mart.
Imp.Caeſ.: : : : Pio. Felic. II. et.
: : : : nobiliſsimo.Caeſ.coS.

Vidit deſcripſitque Smetius.ex quo Gruterus pag.CCCXI.

Fictoris nomen inter officia divina. Alibi in lapidibus *Fictores Pontificum* legimus:uon notione illa vulgari; qua Latinis *Fictor*, Græcis Plaſter. Quid fuerint, Iſidorus in Originib. explicat. *Fictor*, inquit,*à componendo & fingendo, velut qui capillos mulierum linit & pertrecta', ungit & nitidat.* Qui locus forte mendo non vacat; & videtur emendandus: *qui capillos mulierum leniter pertrectat, ungit, & nitidat.* Apud Auguſtinum ſexto De civitate Dei, Seneca inſigni Fragmento de ſuperſtitione veterum: *In Capitolium perveni.pudebit publicata dementiæ, quod ſibi vanus furor attribuit officii. Alius nomina*

nomina Deo subjicit, alius horas Iovi nunciat, alius lictor est, (Lipsius emendat, *fictor est*,) *alius unctor, qui vano motu brachiorum imitatur unguentem.*

Vettii autem *Aquilini* Consulis Panuinius in Fastis meminit ex antiqua figulina, Romæ:

P. Corn. Asiatico. II.
T. Vettio. Aquil *coS.*

Exhibetq; Gruterus pag. MLXXXII, 17. Apud quem præcedenti pag. MLXXXI, 1. mentio *Aureli. Prumiani. Fictoru. Pontificum*, in elegantissima inscriptione tabellæ marmoreæ, quam Grutero Pighius communicavit è m. s. scheda Nicolai Florentii. De *Statilio Dionysio Discipulo Fictorum Pontificum*, habes ex Smetio p. CCLXX, 6. Meminitq; summus vir Iustus Lipsius Electorum lib. II, cap. XVIII.

II.

Fla. Maniliae.] Hanc habet ex Panuinio Gruterus, Inscriptionum pag. CCCX, 5. *Fl. Maniliae.*

In. Deosque.] Ibi est, *In. Deos. quoque. pervigilem.*

Aemilius. Rufinus. frater. &c.] Hæc illi ad hunc modum perscribunt:

Aemilius. frater. et

Rufi-

Rufinus. frater. et
Flavii. Silvanus. et
Eireneus. sororis. filii
a. militiis. ob. eximiam. erga. &c.

Silvanus, non *Silvinus*.

Collocata.] Hæc, quæ in latere dextro legi testatur Volaterranus, desunt aliis. Tamen eadem exhibet Panuinius, & subscribit alteri monumento; *Cloeliae* nempe *Claudianae V.V. Max.* quod dedimus supra. Sed ibi pro *C. Verato Attico*, legitur *C. Aufidio Attico.* Videtur in nostra Inscriptione reponendum, *C. Vettio Attico.* Nam illud par Consulum initio Tabulæ æneæ habetur. ubi diserte,

C. Vettio. Attico. et
C. Asinio. Praetextato *coS.*

Apud Gruterum, ex Vrsino & Lipsio, pag. CCCCXLIII, 6. Inventa ea Tabula fuit in Hispaniis; extititque olim apud Antonium Augustinum, Archiepiscopum Tarraconensem, virum longe doctissimum & clarissimum.

Sed ex Memoriis priscis adscribam hîc Vestalium aliquot Elogia & laudes, an adulationes?

Romæ, ad campum Floræ, in basi.

Fl. Publiciae. V. V. Max.
merito. sanctissimae. ac. piissi
mae:

mae. quae. rite.et. pervili. adminiſ
tratione. omnes. gradus. laude
cumulata. ſacra. ſua. venerata. vi
vit.ut ſeculari.aetate.et.miniſterio
adſit. et. in. futoro. perſeveret
Q. Terentius. Rufus. et. Caenia
Veriſsima. parentes
Terentia. Rufillae.V.V.
cuius.multi. temporis.bonitatem
et. humanitatem. eius. circa. ſe
in. brevi. ſenſerunt.

Ex altero latere;

Dedica : : : :
DD. NN. Vale : : : :
Gallien : : : :

Apud Gruterum pag.cccxi,2.ex Smetio; qui vidit.

Ibidem, in hortis Frederici Cæſii:

Coeliae. Concordiae. Virgini
Veſtali.Maximae.Fabia. Paulina. C. F. Statuam. faciendam. conlocandamque curavit. cum. propter egregiam. eius. pudicitiam. inſignemque circa. cultum. divinum ſanctitatem. tum. quod
haec

haec. prior. eius. viro
Vettio. Agorio. Praetexta-
to. V. C. omnia. singulari
dignoque. eius. ab. huius-
modi. Virginibus. et. Sa-
cerdotibus. coli. statu-
am collocarat.

E Baronii Annalibus, & Gutenstenii scholis, Gruterus pag. cccx, 1.

Item Romæ.

Tarpeiae. Valerianae
Vir. Vest. Maximae
dignissimae. et. sanctissi
mae purissimae. venerabilem
disciplinam. in. Deos
quoque. pervigil. admi-
nistrationem. S. L.
comprobavit. Senatus. et
populus. L. Egrilius. Strator
. . . . . pietatem. praes-
tantiamque. caussa. D. D
collocata. V. Kal
Iun. Scipione. Orfi
to. Q. Nonio. Prisco
coS.

Ex Panuinio Fastorum lib. II. & Manutio Gruterus pag. CCCXI, 4.

Notæ *S.L.* valent *sua laude*. Desideratur autem versu quarto, *cuius* ante *venerabilem*. Sic, *cuius venerabilē disciplinam*.

Plura ex lapidibus recitat Gruterus, pag. CCCIX, X, XI, & XII. atque hanc præterea pag. MLXXXVIII, 3.

Romæ, in hortis Mediceis:

Sauffeae. Alexandriae
V. V. Tiburtium
caplatores. Tiburtes
mirae. eius. innocentiae
quam. viba. decreverant
post. obitum. posuerunt
L. D. S. C.

Vidit, descripsitque Grutero Sirmondus. *viba*, id est, *viva*. Sic alibi non semel: itemque in alia Inscriptione Romana: *Aelia. Nice. Sacerdos. Bonae. Deae. se biba. comparavit.* &c. id est, *se. viva*. Gruterus è Mazochio & Manutio p. CCCXIII, 2. Singulares literas *V. V.* jam exposuimus, *Virgini Vestali*. De *Caplatoribus*, aut *Calpatoribus*, alius erit aliquando, faciente Deo, dicendi locus, & latior campus.

Sed Lapidum atq; Inscriptionum antiquarum plus satis coacervavimus; cum Volaterrano pergamus.

Au-

Augurum diſciplinam ab Accio Navio, ubi de eo diximus, (*lib.* XIII,) proceſſiſſe narravi: unde Collegium inſtitutum: cui tanta fuit auctoritas, ut nihil magni in Republica fieret inaugurato, inauſpicatove. Reges, Conſules, aut Dictatores, qui vitio creati per augures cenſebantur, redeuntes retractabantur: in monte conſiſtebat Augur, manum ſupra caput ejus, qui inaugurabatur, tenebat, cum lituo in altera manu, id eſt, recurvo baculo, Septentrionem à ſiniſtra, Meridiemque à dextra ſtatuens, oculis regionem præfiniebat, verbaque quædam ad Iovem dicebat: atque ita inauguratus diſcedebat.

Quæ de Accio tradit lib. XIII. *hæc ſunt.*

Accius Navius, de quo Cicero primo De Divinatione, ſic ait: Quum hic olim ob paupertatem ſues puer paſceret: una ex his amiſſa voviſſe dicitur, ſi recuperaſſet, uvam ſe Deo daturum, quæ maxima eſſet in vinea. Itaque ſue inventa, ad Meridiem ſpectans, in vinea diu dicitur conſtitiſſe. Cumq; in quatuor partes vineam diviſiſſet, triſque partes aves abdixiſſent, quarta parte, quę erat reliqua regione diſtributa, mirabili magnitudine uvā

invênit. Qua re celebrata, cum vicini omnes ad eum de rebus ſuis referrent, erat in magno nomine: ex quo factum eſt, ut eum ad ſe rex Priſcus accerſeret. Cujus cum tentaret ſcientiam, accuratius dixit ei cogitare ſe quiddam, id poſſetne fieri conſuluit: ille augurio acto poſſe reſpondit. Tarquinius autem dixit, ſe cogitaſſe cotem novacula poſſe præcidi. Tum Accium juſſiſſe experiri: ita cotem in comitium allatam, inſpectante & rege & populo, novacula eſſe diſciſſam. Ex eo evenit, ut & Tarquinius augure Accio Navio uteretur, & populus de ſuis rebus ad eum referret: cotem autem illam & novaculam defoſſam in comitio, ſupraque impoſitum puteal, accepimus.

Huc etiam pertinent ea, quæ libro eodem XXIX, *cap.* de Celebritatibus Sacrorum *annotavit.*

Lupercalia Evandrus inſtituit, ex more Arcadico, Pani Lycæo, ſive Sylvano, ſeni nemorum paſtorumque deo. Luperci nudi per urbem incedebant, ac larvati, flagellis obvios cædentes; putabanturque ex eo ſteriles matronæ fœcundari. Rei cauſa Ovidius (Faſtorum 2.) fabulam adfert. Pana ſpolio leonis noctu ab Herculis uxore fuiſſe deceptum, quum illa veſtem cum viro commutaſſet: quare
veſtem

veſtem deinde abominatus eſt. Noſtri hodie pœnitentes, (felicius quam Luperci, non pellibus quidem, ſed ſagis linoque ora contecti,) non alios, ſed ſeſe flagello converberant, nudum ac lacerum tergum ferentes.

Cornelius (Tacitus) lib. XVIII. *Sodales* ſacerdotes Romulum, cum (Tito) Tatio inita ſocietate, feciſſe ſcribit: unde *Titii Sodales* dicti. Et apud Tranquillum legimus, *Sodales Auguſtales*: apud Iulium Capitolinum, *Sodales Antonianos*: Tibure quoque in marmore vetuſto, *Sodales Hadrianales*. Cajus (*Digeſtorum lib. 47. tit. 22. l. 4.*) in titulo de collegis, dicit Sodales eſſe, qui ejuſdem collegii ſunt. (*Ibidem Marcianus lib.* 1:) Mandatis Principalibus præcipitur Prẹſidibus provinciarum, ne patiantur eſſe Sodalitia; veluti inhoneſta collegia. Et Auguſtinus ait, Sodales quaſi edales.

Plinius ſcribit Romulum inſtituiſſe *Collegium Arvalium*, ſeq; duodecimum fratrem appellari voluit. Nos *Fraternitatem* & *Confraternitatem* dicimus, qua ſanctiore inſtituto quidam inter ſeſe hodie mutua charitate ac pudico ritu, certaque vivendi formula conveniunt.

Veris initio, ſtato ſolennique die, quem *Megaleſia* vocant, Romani pompam Matri Deûm celebrant (*Gallos ſa-*

cerdotes Matris Deûm innuit) prælata divitiarum magna pompa: permiſſumque cuique perſonas eo die induere quas cuique libitum, cujuſve magiſtratus aut hominis imaginem effingere, ante ſimulachrum ejus Deæ ludere. Id ſimulachrum dicitur apud Peſſinuntem Phrygiæ de cœlo deſcendiſſe. Romani, reſponſo accepto, non duraturum imperium ſine eo, legatos pro eo miſerunt: quod conceſſum & advectũ, in ripa Tiberis quum conſediſſet navis, ſola Claudia Veſtalis, quæ inceſti accuſata fuerat, eam trahens ſe virginem probavit. Videre igitur licet has eſſe perſonas, quas noſtri ſeculi peſtilentia, non uno die, nec Sacrorum, aut comœdiæ tantum cauſa, ſed duos continuos menſes per ferias ſtultorum permittit: ſub quibus inveterata paſſim licentia cuique licet ſcelerato eſſe, omnique libidinis exemplo uti. Res quidem nova, & tantum inter Chriſtianos hæc immodeſtia viſa.

FINIS.

A N-

ANDREAE ALCIATI
ICti clariſſimi
De
MAGISTRATIBVS
Et
OFFICIIS ROM.
Liber.

CVm multa ſint in Iure noſtro non ſatis hactenus intellecta, tum is maxime tractatus expoſitione indiget, qui ad eos Magiſtratus pertinet, quorum in primo Digeſtorum libro mentio habetur. Quamvis enim ab interpretibus multa afferantur, ad Imperatorum poteſtatem, & Proconſulum, Præſidum, Procuratorum Cæſaris, Iuridici Alexandriæ officium ſpectantia, non tamen rem omnem ita explicant, ut ſtudioſis ſatisfacere poſſint. Nam cum ea munera antiquis Iuriſconſultis cognitiſſima eſſent, non exiſtimaverunt operæpretium ſe facturos, ſi longo ſermone in eorum explanatione commorarentur. At in præſentia propter Latinarum literarum diutinam calamitatem, cum ex Iuriſconſultis plena cognitio haberi nequeat, vix quicquam ſupereſt, unde in certiorem ſemitam deducamur, niſi re-

centiorum conjecturas, & ut ipſi vocant divinationes, pro exploratis rebus recipere velimus. Itaque ut huic quoque parti pro virili opem feramus, quæ ad hunc tractatum pertinentia ex antiquis autoribus collegi, in medium proferre, & cum ſtudioſis communicare conſtitui.

Sciendum igitur Romani imperii originem à Romulo regibuſque cæpiſſe: ab his latæ ſunt leges, quas Regias vocant. Is Romulus ex antiquioribus civitatis centum Patres elegit, qui ordo Senatorius dictus eſt: ad hunc decernendi jus pertinebat, quæ ex toto regno ad eum deferrentur. Sed & ſacra facere, jus dicere, magiſtratum gerere, ſoli Patritii poterant. Quoties vero vel leges ſciſcendæ, vel magiſtratus creandi, vel bella decernenda erant, tum populus Romanus ipſe conſulebatur, ad eumque hujuſmodi negotiorum jus pertinebat: idq; Dionyſius Halicarnaſſeus diffuſe explicat. Exactis deinde regibus, plebis poteſtas multum aucta eſt, cum ſeceſſione facta, à Senatoribus extorſiſſet, ut ex corpore ſuo magiſtratus crearentur, qui Tribuni plebis dicti ſunt. Sacroſancti hi erant, ſummæque autoritatis, ut qui Senatuſconſultis intercedere poſſent. Et quamvis à principio latæ ab his leges, quas plebiſcita vocant, Patritios non obligarent, tamen lege Hor-

Hortenſia conſtitutum deinde eſt, ut eo jure quod plebs ſtatuiſſet, omnes Quirites tenerentur. Sic acerrimum telum plebi adverſus nobilitatem datum eſt. Fuit & de eo controverſum, quod majores magiſtratus ex plebe creari patritii prohibebant, donec & hoc obtentum fuit, ut alter Conſul plebeius eſſet. Cæpêre deinde Caii Sempronii rogationibus judicia cognoſcere: is enim equeſtrem ordinem in eorum poſſeſſione locavit, unde turbulentæ ſeditiones ortæ. Conſtatque C.Marium, & L.Syllam, qui ea Senatui demum reddidit, vel hac de re præcipue contendiſſe: unde & bellorum civilium maxima incendia orta ſunt. Cum dein pro Senatu Pompeius arma ſumeret, Marianaſque partes, quæ plebem tuebantur, Cæſar ſequeretur, oppreſſaque per eum, & dein Triumviros, Republica, cum in C.Octavium Cæſarem omnia ceſſiſſent, novum ipſe regimen induxit: nec enim Regem ſe, aut Romulum, quod odioſus ſuperbuſque is titulus eſſet, appellari eſt paſſus: ſed Romano veterique nomine Imperator & Auguſtus dici voluit: ſumpſitque Cenſuram, & Tribunitiæ poteſtatis jus, & Maximum Pontificem ſe inſcripſit, Patriſque Patriæ titulum à Senatu populoque Romano accepit. Sane ejus nominum rationem

ſic Dion exequitur, ut qui Imperatores appellati ſunt, delectum facere, milites conſcribere, pecunias colligere, hoſtibus bellum indicere poſſint. Iidem & pacem ſanciendi, ſummum ſupplicium etiam de Senatoribus ſumendi, jus habeant. Solitos fuiſſe priſcos duces ſic appellari, Tacitus libr. III. autor eſt. Illi enim re bene geſta, gaudio & impetu victoris exercitus ea ſalutatione conclamabantur, erantque plures ſimul Imperatores, nec ſuper cæterorum æqualitatem conceſſum ad eam ſimilitudinem id vocabulum eſt quibuſdam & ab Auguſto & à Tiberio aliiſque ſucceſſoribus. Cenſores autem vitam moreſque noſtros examinant, & de iis inquirunt, cenſus rationem ducunt, profeſſionem curant, & pro meritis hos de albo eximunt, illos deligunt. quod & diffuſius in Valeriani vita apud Trebellium traditur. Ad Pontifices vero Max. ſacerdotiorum conferendorum jus pertinet, ſacris enim omnibus auſpiciiſque illi præſunt. Tribunitiæ jus poteſtatis eam ob cauſam ſumpſit, quod ſacroſancta ea dignitas neminique violabilis eſſet. Nam etſi in re leviſſima ſolo ſermone, nedum facto, Tribuni majeſtatem quiſquam contempſiſſet, tanquam abominabilis & ſacer indicta cauſa ad mortem adigebatur. Et has quidem dignitates Octa-

Octavius accepit, in ſucceſſoreſque ſuos tranſmiſit, quo potentius illuſtriuſque Imperatorium nomen faceret.

Conceſſum præterea & illud fuit, quod ante eum antiquorum nemini, ut legibus ſolutus eſſet. Significat hoc, inquit Dion, ab omni legum neceſſitate liberum, nullique juri ſcripto obnoxium: ut qui abſque ulla diſquiſitione omnem regum poteſtatem haberet, quamvis nomine abſtineret. Patris vero patriæ cognomentum apud antiquos, obſervationis cujuſdam paternæ ſignificatio erat, quod hoc nomine illuſtrati Principes, omnes, quicunque ſibi ſubeſſent, ceu filios amarent, illique eos viciſſim tanquam patres vererentur. Quamvis Imperatoribus *alia* quoque nominis ratio reddi poſſet, *nimirum* quod hi in nos eam poteſtatem exerceant, quam antiquitus parentes in filios habuerunt, hoc eſt, vitæ & necis. Cogitavit etiam plerunque Auguſtus de reddenda republica: cumq; in ſenatu ſententiam ſuam expoſuiſſet, rationarium imperii tanquam illud reſtituturus Conſulibus tradidit. Sed Senatoribus ſive per ſimulationem, ſive metu, vel etiam ex compoſito reclamantibus, variaſque rationes afferentibus, cur reipublicæ monarchia præſtaret, in principatu perſeveravit, deos hominesque teſtatus

teſtatus intra decennium ſe omnem administrationem depoſiturum. Sed cum ea tempora lapſa eſſent, rurſuſque ejurare velle Imperium ſimularet, Senatus alios decem annos, quibus in eodem magiſtratu eſſet, decrevit: atque iterum aliis decem annis, quibus ipſe dein extinctus eſt, prorogavit. Quamobrem inde obſervatum eſt, ut ejus ſucceſſores, quamvis donec vixerint perpetuam adminiſtrationem recipiant, tamen ſingulis decem annis celeberrimos ludos faciant, tanquam principatum renovent. Ea feſta decennalia, vicenalia, tricenaliaque appellata ſunt. Arelatę Conſtantium tricenalia celebraſſe, theatraleſque & Circenſes ludos ambitioſo apparatu edidiſſe, autor eſt Ammianus. Vovebantur autem hi ludi in proximos decem annos. quapropter in antiquis nomiſmatis plerumque hujuſmodi inſcriptio cernitur. VOT.X. VOT.XX. hoc eſt, votis decennalibus, vicenalibuſque. Trebellius quoque in vita Gallieni: Convocatis, inquit, patribus decennalia celebravit, novo genere ludorum, nova ſpecie pomparum, exquiſito genere voluptatum. Nazarius in Panegyrico: In deſtinatis, inquit, decenniis jam vota properantia, & ſpes volucres conſtituerunt. Sed & Mamertinus: Reſervo orationem quam quinquennio exacto

acto decennalibus tuis dicam. Extat Romæ in Lateranensi Basilica Senatusconsultum æreis inscriptum notis, quo potestas Vespasiano Imperatori data cognosci potest: licere enim illi fœdus quibus cum volet, sancire, Senatum habere, remittere Senatusconsultum per relationem, discessionemque facere. Si ejus jussu vel mandato, eove præsente Senatus haberetur, perinde servari, ac si ex lege Senatus convocatus esset. Si quos magistratus Senatui P. Q. R. commendasset, suffragationeve sua adjuvisset, eorum comitiis etiam extra ordinem rationem habendam. Fines pomœrii cum è Republ. censebitur, proferre ei licere. Quicquid ex usu Reipublicæ, divinarum, humanarum, publicarum, privatarumque rerum esse existimabit, ei agere facere jus potestatemque esse. Quibus legibus plebique scitis scriptum esset, ne Augustus Cæsar teneretur, eisdem & eum solutum esse. Acta, gesta, decreta ab eo, etiam ante illud Senatusconsultum, perinde rata haberi, ac si populi plebisque jussu acta essent. Si ejus concessionis causa aliquid adversus leges factum esset, fraudi nemini esse, neque quicquam ob eam rem populo dari debere, nec cui de ea re actioné judicationemq; dandam. Quæ tam ampla autoritas Vespasiano præstita, videtur

tur mihi formula esse ejus potestatis quam sibi Imperatores attribuebant.

Scribunt Iureconsulti, lege Regia, quæ de imperio Augusti lata est, pop. Rom. omne suum imperium & potestatem concessisse. Idcirco autem legem eam Regiam appellari arbitror, quod Romuli constitutione ad populum jus Regis creandi pertineret. Vnde à Tarquiniis Servio Tullio objiciebatur, ut T. Livius inquit, quod injussu populi regnum invasisset. Cum ergo Augustus à populo Romano Imperator creatus est, videtur Regiæ legis observatio in usum revocata: quamvis Regiam plane potestatem ille nunquam usurpavit, sed sua populo, sua Senatui munia obire permisit. Comitia enim magistratuum tum quoq; celebrabantur, conveniebantque tribus omnes, candidatosque populi arbitrio deligi ille sinebat, si modo eos approbasset: nec enim quicquam ab his fieri permittebat, quod præter animi sui sententiam esset. curabatque id maxime, ne indigni, aut quibus jus capessendi honoris non erat, per ambitum legibus eriperentur. Quod & à Tiberio aliquoties observatum, donec id juris penitus sibi vendicavit, tradiditque successoribus, ut necessario in urbe Roma lex Iulia de ambitu cessaverit. Senatoribus quoque Augustus non pa-

rum

rum detulit: ex his enim XV sortiri jussit, qui sibi sex mensibus in consilio essent: plerunque & ipse sententiam in Senatu dicere, una cum amplissimo ordine decernere. Adhæc, judicia Senatui permisit, cujus juris causa antea toties armis certatum fuerat: sicq; publica negotia & privatorũ maxima tractabantur. Omnium præterea provinciarum quæ sub imperio Romano erant formulam ita divisit, ut aliæ Proconsulares, aliæ Prætoriæ, aliæ Præsidales essent. Proconsulares Senatui, Prætorias populo demandandas tradidit. In Præsidales ipse legatum suum, qui nunc Præses, nunc legatus Cæsaris eam ob causam dicebatur, mittebat. Deinde factum est, ut etiam Prætoriæ in Senatu per sortes decernerentur: nimirum sublatis ab Imperatoribus comitiis, qui conventum populi formidolosum existimabant. Scribit Strabo libro ultimo, omnes provincias, alias Cæsari, alias populo attributas. Ex his quę ad populum pertinebant, Proconsulares & Prætorias constitutas, quod videlicet viri Consulares vel Prætorii ad eas regendas mittebantur. Erant autem hujusmodi provinciæ imbelles, & quæ militari præsidio non indigebant, neque proximos Barbaros habebant. Quæ enim validiores, & legionum ope indigentes, sibi conservavit:

co vi-

eo videlicet prætextu, quod populo pacatiora quæque & pulchriora concederet, ipse difficiliora, periculisque & laboribus exposita retineret: sed revera (si Dioni credimus) ut in manu sua res omnis militaris esset, Senatus autem populusque inermis Rempublicam repetere non auderet. Proconsulares provincias fuisse Libyam & Asiam citra Taurum Strabo autor est. Prætorias verò, in Hispaniis Beticam, in Galliis Narbonensem, tum Sardiniam cum Corsica, Siciliam, Illyricum quā in Macedoniam vergit, Cretam, Cyrenaicam, Cyprum, Bithyniam cum Ponto. commutabantur tamen plerumq; arbitratu Principis. Hinc Lampridius in Alexandri vita: Provinciarum alias Prætorias, Præsidales plurimas fecit, Proconsulares ex Senatus voluntate ordinavit. Suetonius in Claudio: Provincias Achaiam & Macedoniam, quas Tiberius ad curam suam transtulerat, Senatui reddidit. Scribit Rufus in eo quem edidit libello de Romani Imperii accessione, omni ex Africa sex provincias esse factas, quarum Carthago, Numidia Cyrenensis, Consulares erant: Tripolis & Mauritaniæ duæ, Sityphensis & Cęsariēsis Pręsidales. Pari quoq; numero divisas Hispanias, in quibus Betica & Lusitania Consulares: Tarraconensis, Carthaginien-

giniensis, Gallitia, Insulares, quæ & trans fretum, Præsidales. Sed & quandoque Imperator legatos suos seu Præsides in aliquam Provinciam missos Consulari potestate ornabat, ut videlicet ejus essent autoritatis cujus Proconsules. Sic C. Plinius Cæcilius Prçses provinciæ Ponti consulari potestate fuit, ut in antiquis marmoribus annotasse me memini. Major autem Proconsulum dignitas quam legatorum ideo erat, quia non nisi Senatores Consularesque viri provincias sortiebantur, cum ex equestri ordine etiam præsides eligi possent. Sane Proconsulum magistratus annuus: Præsidum certus finis non erat, sed in officio perseverabant, donec successor à Cæsare mittebatur: idque in Augusti vita etiam Tranquillus attestatur. Ius autem milites decimandi, civicaq; corona donandi, Proconsulibus fuisse Tacitus libro tertio ostendit. Idem decimo quinto autor est, qui Senatores filiis carerent, provincias præturasque inter Patres sortiri non potuisse. Senatusque consulto cautum, ne fictæ adoptiones ulla in parte publici muneris orbis prodessent. Graviorem autem provinciis Proconsularem fuisse administrationem quam Præsidum, idem ostendit, dum libro primo tradit, Achaiam & Macedoniam onera depre-

cantes, Proconsulari imperio ad præsens levatas, Cæsarique traditas esse. Cujus rei eam rationem suspicor, quod Proconsularium provinciarum vectigalia & tributa publica populi Romani erant, & ad ærarium pertinebant, neque ea diminuendi Proconsuli jus esset. quæ vero Præsidibus in provinciis colligebantur, ad Principem ejusque fiscum spectabant, jusque illi remittendi erat. Hoc enim differt ærarium à fisco, quod illud publicum, hoc est, populi Romani; fiscus Principis est: quod apertissime C. Plinius in Panegyrico ad Trajanum Cęsarem ostendit: *At fortasse non eadem severitate fiscum, qua ærarium cohibes; imo tanto majore, quanto plus tibi licere de tuo quam de publico credis.* Hinc est quod maxime in Proconsularibus provinciis Procuratores Cæsaris erant, qui ea procurabant quæ ad Cæsarem ipsum seu fiscum pertinerent. His varia potestas attributa à Principibus fuit. Tiberius jus in servitia familiaresque pecunias solum dedit, adeo ut Lucilium Capitonem procuratorem in Asia suum à Senatu damnari permiserit; quod præscripta mandata excessisset, vimque Prætorum usurpasset. Amplius Claudius Cæsar concessit, effecitque ut senatusconsulto caveretur, parem vim rerum habendam à Procura-

curatoribus suis judicatarum, ac si ipse statuisset. Hinc maximam sibi vim Cumanus & Felix, ejus in Iudæa Procuratores, usurparunt, de qua merito Iosippus conqueritur. Illud constat, sub Trajano adversus invitos jurisdictionem nullam Procuratoribus fuisse, ut disceptantibus liberum esset eos non eligere, adhiberi tamen in consilium à Præsidibus debere, cum de causa fiscali agitur. Idem Imperator Cæcilio Plinio rescripsit. At hodie dubium non est, quoties inter fiscum & privatum quæstio vertitur, eos adeundos esse. Scribit Lampridius Alexandrum Imp. eos sępius mutare solitum fuisse, ne annum excederent, etiam si boni essent, sibi invisos affirmasse, tanquam necessarium malum. Hosce Procuratores Cęsaris, & Procuratores fisci, eosdem fuisse non ambigo, qui & alio nomine Rationales, & Procuratores patrimonii appellantur: idq; in Commodo Lampridius, & in Maximini vita Capitolinus ostendunt. Sed & in Pio, Procuratores, inquit, suos & modeste suscipere tributa jussit, & excedentes modum, rationem factorum suorũ reddere pręcepit: nec unquam lętatus est lucro, quo Provincialis opprimeretur. Procurator vero privatæ rationis, cujus quadã Alex. constitutione mentio est, ut non multũ à cæteris Rationalibus

 diffe-

differebat, ita præcipuum Aegypti magistratus nomen erat. Devicto enim apud Actium Antonio, extinctaque Cleopatra, in formam provinciæ C. Octavius Cæsar Ægyptum redegit. Et quoniam seditiosissimi naturaliter erant Ægyptii, opportunaque tellus alendo bello, noluit eam per Senatores administrari, ne populoribus studiis ducti facile ad imperium aspirarent: idque & Dion tradidit. Cornelius Tacitus lib. 11. Augustus, inquit, inter alia dominationis arcana vetitis, nisi permissu, ingredi Senatoribus aut equitibus Romanis illustribus, seposuit Ægyptum, ne fame urgeret Italiam, quisquis eam provinciam claustraq; terræ ac maris, quamvis levi præsidio, adversum ingentes exercitus præsedisset. Sed & in XII. divus Augustus apud equestres qui Ægypto præsiderent, lege agi, decretaque eorum perinde haberi jusserat ac si magistratus Romani constituissent. Vopiscus scribit, Aurelianum Imperatorem Saturnino mandasse ne Ægyptum videret. Quod præceptum cum ille sprevisset, levissima gens rerumque novarum avida, eum imperatorem salutavit, quæ necis ejus causa fuit. Strabo autor est, devicta Cleopatra in certam administrationem Ægyptum redactam, expurgatamque à Romanis, & ad eam mitti

mitti solitos moderatione & prudentia insignes viros sub Præfecti titulo: is est Præfectus Augustalis, qui vicem regis obtinet. Est & δικαιοδότης, id est, juridicus, in cujus potestate maxima est judiciorum pars. Est & qui ἴδιος λόγος, quem ego Procuratorem privatæ rationis interpretror: ad quem indagatio bonorum vacantium pertinet, earumque rerum quæ Cæsari debentur. Horum Comites sunt Cæsaris Liberti & Actores, quorum fidei majora minoraque judicia creduntur. Ex patriis autem magistratibus apud eos est ἐξηγητὴς, quasi Quæstorem dicas, qui purpuram gestat, aliisque municipalibus honoribus est insignis, omniumque curam habet, quæ civitati utilia sunt. Est & ὑπομνηματογράφος, id est, Commentariensis seu Scriba. Tum ἀρχιδικαστὴν judicialem Præfectum recte appellaveris. τέταρτος δὲ ὁ νυκτερινὸς στρατηγὸς, id est, nocturnus Prætor. Sane Hypomnematographi quoq; mentio est Theodosii & Valentiniani constitutione quadam: ea enim sancitum est, quoties Hypomnematographus aliquos qui munera subeant, nominat, si sponte illi acciti sunt, Præfecti Augustalis consensum non esse expectandum, sed proti-

nus functionem exequẽdam. Quam constitutionem ex Doctoribus nostris nemo hactenus mihi videtur percepisse. Cæterũ erant etiam Procuratores Cæsaris, non in universum alicui provinciæ dati, sed particulariter alicui negotio. Quod ex antiqua Inscriptione conjectari pronum est, quæ Corinthi in hæc verba adhuc legitur: [*Alii non Corinthi, sed in Carinthia legi testantur. Ex Apiano Smetius, qui hoc nusquam sic Latine extare, sed è Græco translatum esse censet. Exhibetque Gruterus pag.* CCCC.LXXIV,4.]

Theopraepon. Aug. lib
Proc. D. N. M. Aur. Severi
Alexandri. Pii. Fel. Aug
provinc. Achaiae. et. Epiri
et. Thessaliae. rat. purpurae
Proc. ab. ephemeride. Proc. a
mandatis. Proc. et. ad. praedia
Gallicana. Proc. saltus. Domitiani
tricliniarcham. praepositum. a
fiblis. praepositum. a. cristalli
nis. hominem. incomparabilem
Tysander. Aug. lib. officialis

φ

Et hi quidem sunt Magistratus, qui ab Augusto constituti, diu perseveraverunt, & tempore, quo Iurisconsulti nostri florebant, maximè viguerunt. Nam posteriores deinde Imperatores, quorum princeps

ceps Constantinus, qui Romanorum coloniam Byzantium transtulit, aliam ipsi formam commenti sunt: tumque cœperunt alii Patricii esse, quam prius erant, aliaque Præfectorum prætorio jurisdictio. Hinc Magistri militum, Magistri officiorum, Comites sacrarum largitionum, Comites rei privatæ, Comites sacri palatii, Comites sacri patrimonii: &c.

PETRI NANNI

Alcmariani

DE COMITIIS ROMANORUM.

Ex Miscellaneorum lib. x. cap. ult.

QVid inter se differant *Tributa, Curiata, & Centuriata comitia*, sæpius à me quæsitum est; neque ego infrequentius ab aliis quæsivi. Parum tamen vel meo vel aliorum studio proficere potui. Quidquid tamen id sit, quod deprehenderim, in medium proponam, ut alii (quorum felicior industria) id augeant, quod in nobis curtum, vel non satis plenum apparebit. Præcipua difficultas ex eo nascitur, quod *Tribus & Curia*, nunc eadem res sit, nunc diversa:

ex quorum confusis limitibus, confundi videntur *Curiata* & *tribut a Comitia*. Populum Romanum à Romulo divisum in tres tribus, tribus in denas curias, notissimum est. Sed tamen magnitudo populi semper increscentis id effecit, ut quæ principio curiæ fuerint, postea pro tribubus sint habitæ. Vt enim classes in centurias, ita tribus in curias distinguebantur: ea ratione, ut illinc numerus militum, istinc civium iniri posset. Asconius in secundum Verrinarum: *Vtrum legitimos habent omnes tribus divisores suos. Quos Plautus* Magistros curiarum *vocat in Aulularia*. Rursus: *Tribus enim urbanæ rusticæque omnes triginta quinque numerantur*. Vbi plane vides, omne discrimen inter curias & tribus sublatum esse. quam rem confirmatiorem facit in tertio Verrinarum his verbis: *Tribus principio tres fuerunt. Tatiensis una à Tatio rege. Rhamnes altera, à Romulo. Luceres tertia, à Lucumone sive Lucretino, sive à Luco, quem asylum vocaverat Romulus. Post de nominibus Sabinarum plures factæ, quibus precatricibus, parentum bellum maritorumque finitum, ad postremum XXXV factæ* Hactenus ille. Per transitum adjiciendum, XXX illas curias non à nominibus raptarum Sabinarum, cum multo plures sint captæ, ut vult Livius: sed à nomi-

nibus

nibus earum quæ ſuo interventu bellum inter parentes & maritos dirimerunt, appellatas eſſe, ut traditum eſt à Servio. Cæterum omnino diſcrimen vetus ſervandum eſt, ſi *tributa* & *curiata* & *centuriata* diſtinguere velimus. quæ certe peculiari ratione & jure ſuo diſtincta fuere. *Quum enim* (inquit Aulus Gellius lib.15.cap.27.) *ex generibus omnium ſuffragium feratur*, curiata *comitia eſſe: quum ex cenſu & ætate*, centuriata: *quum ex regionibus & locis*, tributa. Ex quibus verbis colligas, curiata comitia & centuriata ex diametro pugnare. Curiata enim eſſe, ubi ſinguli cives idem jus ſuffragii habent, plebeique patriciis, pauperes divitibus, juvenes ſenioribus adæquantur, quę non abſurde δημοκρατικὰ appellari poſſunt. Niſi quod Cicero de lege Agraria contra Rullum, tributa potius popularia velit. *Curiatis* (inquit) *ea comitiis, quæ vos non ſinitis*, (ſive ut quidam ſcriptus codex habet, *quæ vos non initis*,) *confirmavit: tributa quæ veſtra erant, ſuſtulit*. Cæterum cur tributa magis ſint popularia, cauſam invenies apud Dionyſium Halicarnaſſæum Antiquitatum Romanarum lib.9. Quod tributa ſine auſpiciis fiebant, neque obnunciato vitio impediebantur, deinde comperendinationem non recipiebant. Neceſſum enim

erat, ubi ea ſemel inſtituta fuiſſent, eodem die perfici, neque requirebatur ut de iis ſenatuſconſultum fieret, antequam ad populum promulgari poſſent. Verba ejus (ſi quis requirat) hæc ſunt: Τίς δὲ τούτων διαφορὰ τῶν ἀρχαιρεσιῶν, ἐγὼ σημανῶ. Τὰς μὲν φατριακὰς τὰς ψηφηφορίας ἔδει, προβουλευσαμένης τῆς βουλῆς, καὶ τοῦ πλήθους κατὰ φατρίας τὰς ψήφους ἐξενέγκαντος, καὶ μετ' ἀμφότερα ταῦτα τῶν παρὰ τοῦ δαιμονίου σημείων τε καὶ οἰωνῶν μηδὲν ἐναντιωθέντων, τότε κυρίας εἶναι. τὰς δὲ φυλετικὰς μήτε προβουλεύματος γινομένου, μήτε τῶν ἱερῶν καὶ οἰωνοσκόπων ἐπιθεσπισάντων, ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ τελεσθείσας ὑπὸ τῶν φυλετῶν τέλος ἔχειν. Hoc eſt: *Quæ ſit horum Comitiorum differentia, ego indicabo. Curiata ſuffragia tum demum rata habebantur, ubi & ſenatuſconſultum præceſſiſſet, num ad populum id promulgari oporteret, ſuffragiis curiatim collectis, nulloq; vitio ex auguriis vel oſtentis obnunciato: Tributa vero ſuffragia ſine ſenatuſconſulto, vel ſacerdotum vel augurum approbatu fiebant, oportebatque ea intra unum diem confici.* Quam ob rem Cicero in oratione ſuperius citata dicit, centuriata, & tributa comitia in uſu

man-

mansisse, curiata propemodum in desuetudinem abiisse, nisi captandi augurii causa. Ait enim: *Nunc quia prima illa comitia tenetis, centuriata & tributa, curiata tantum auspiciorum causa remanserunt.* A principio populus Romanus non utebatur nisi centuriatis comitiis. Primum in causa Martii Coriolani tributa comitia introducta sunt, ut videre licet apud eundem Dionysium lib. 7. Antiquitatum Romanarum. Cujus verba Græca libenter subjecissem, ni locus tam prolixus fuisset. Attamen Latina bona fide reddemus. Habent autem ad hunc modum: *Posteaquam senatusconsultum impetrarunt, ut ad populi judicium causa referretur, progressi in forum, populum in concionem convocarunt, & cum multa laude Senatus decreta recitantes, diem prædicunt, in quam ejus rei judicium fieri oporteret. postulantes ut omnes cives præsto esse vellent, tanquam in certamine maximarum rerum. Id quum fama celebraretur, ingenti studio apparatuque & popularium & patriciorum res agi cœpta est. illorum quidem, ut ultione punirent ferocissimum istorum, ne in adversariorum potestatem deveniret, tanquam si de optimatium statu certamen esset. Videbaturque utrisque & vitæ & libertatis periculum in ea causa versari. Tertiis igitur nundinis vulgus rusti-*

rusticorum, quantum nunquam aliàs, in urbem confluxit, maneque forum detinebat. Tribuni vero convocabant multitudinem ad tributa comitia, loca fori restibus circumvincientes, in quibus singulæ per se tribus consisterent. Ac tum primum concio viritim suffragium datura, hoc est tributa comitia, habita fuit, magnopere patriciis adversantibus, ne hoc fieret, postulantibusque centuriata comitia ex more patrio. Retro enim temporibus, quum suffragium populus initurus esset de re quapiam ex senatus permissu, consules ipsi cogebant centuriata comitia, sacris quibusdam adhibitis, ut lex dictat. Quin nonnulla etiam ad hæc nostra usque tempora observantur. Coibat autem multitudo ad Martium, qui ante urbem est, campum ordinibus instructa, sub centurionibus & signis, tanquam in expeditione. Neque omnes sumptis calculis suffragium ferebant, sed singuli per suas centurias, quum evocati à consulibus essent. Cæterum quum sint in universum centum & nonaginta tres centuriæ, eæque distinctæ in sex classes: prima classis vocabatur, & calculum promerebant qui erant maximi census, & qui primum locum in acie obtinebant, in quibus erant equitum septemdecim centuriæ, peditum vero octoginta. Secunda classis suffragium ferebat minoris patrimonii, &

qui

qui proximo ordine in acie consistebant quibus non eadem arma cum principi sed minora fuere: ejus classis numer viginti centurias distinguebatur. his tribus ex fabris lignariis, ferrarii adjunctæ erant, aliisque qui bellica in menta conficiunt. Qui vero è tertia c vocabantur, centurias explebant vig iidemque & sensu & ordine infra se danos subsidebant, nec eadem arma illis gestabant. Iam qui post istos acc bantur, minori censu æstimati sunt: lo illis & in bello tutior, & levior armat divisi erant & isti in viginti centuria addebantur ipsis duæ centuriæ buccin rum & tubicinū. Qui vero in quinta c tenui isti admodum pecunia censi, q arma erant pila & fundæ, hi in acie lo non habebant, sed nudi & expediti gr armaturæ legionibus commilitio ass bantur, ipsi quoq; in XXX cēturias discr nati. Pauperrimi autem civium, rel omnibus numero non inferiores, ultima ces suffragandi nanciscebantur, in u omnes centuriam conjecti. Isti erant & à delectibus & à tributis immunes, a ideo in ferendis suffragiis minimæ auc tatis. Si igitur in primis centuriis equi & peditum, quibus in acie primus attribuebatur, ejusdem sententiæ fu omnes illæ septem & nonaginta cent

f

finem suum habebat suffragatio, neque deinceps reliquis sex & nonaginta centuriis calculi permittebantur. Sin minus, secunda classis duarum & viginti centuriarum vocabatur, ac tertia deinde. Idque ordine procedebat, donec idem decerneretur à septem & octoginta centuriis. & pleraque controversiæ primis calationibus decidebantur, ut extremorum operam non requirerent. Raro autem negotium ita anceps incidebat, ut ad tenuissimorum suffragia progrederetur. & hoc erat quasi finis, dissectus in duas partes, pari numero, centum & nonaginta tribus centuriis, quum ultimum suffragium illis superduceret, ac in alteram partem pondere numeri inclinaretur. Qui igitur partes tutabantur Martii, comitia istiusmodi pro censu habenda calari postulabant, persuasi facile ex prima calatione à septem & nonaginta centuriis hominem absolutum iri: sin minus, à secunda saltem vel tertia. Verum id ipsum suspectantes Tribuni, tributa comitia cogi malebant, & eorum iudicio hanc litem decerni, ne pauperes deteriori conditione quam divites essent, neve tribules quam milites peiori loco consisterent, aut rejectis ad ultimam calationem, excluderetur plebs à pari jure suffragiorum, sed æquales in suffragando, similesque inter se omnes & ejusdem autoritatis, una calatione

ne per tribus calculos ferrent. Visique sunt justiora quam alteri petere, quum pro universi populi, non pro paucorum sententiis judicium populi peragi oportere censerent, & in injuriis publicis cognitionem ad omnes pertinere contenderent. Hactenus ille. In unum igitur omnia contrahenti, ista differentia constitui posse videtur, *tributa* & *curiata* comitia inter se loco congruere, quum ambo in foro habeantur, ambo viritim, pro numero capitum, suffragia edant: sed ea in re dissidere, quod in curiatis, qui unius curiæ sint, simul vocentur, ut suam quisquis sententiam declaret. In tributis, singuli qui sunt ejusdem regionis. Fit enim ut qui nomina professi sint in aliqua curia, domicilium mutent, & commigrent in alterius curiæ locum. Is ergo cum vicinis suis in comitia tributa accersitur, non cum iis inter quos nomen suum professus est. Ita quoque Athenienses δήμους nunc homines vocant contribules, nunc certos pagos & regiones, ubi eæ gentes sedem habent. In ea re quoque discrimen est, quod tributa comitia non opus habent nec sacris, nec ominum auguriorumque observationibus, nec senatusconsultis, quæ omnia necessaria sunt in curiatis. Rursus in eo cõveniunt, quod popularia videantur, quum centuriata

ὀλι-

ὀλιγαρχικὰ appellentur in vitio, vel ἀριστοκρατικὰ in laude, nonnunquam quoque militaria, nimirum ubi singulæ centuriæ singula suffragia conficiunt. In qua classe ergo plures centuriæ, plura ibi quoque suffragia reperiuntur. Ac proinde major vis in prima classe, quæ cæteris classibus omnibus una centuria antecellit, & prærogativam perpetuam habet, hoc est, eorum sententiæ ante omnes alios interrogantur. Neque illud quoque futilis differentiæ est, quod centuriatis comitiis postea solummodo censores, curiatis cæteri, patriciique magistratus creati sint. In summa, omnia in hanc similitudinem consentiunt, quod in declarandis magistratibus bina semper comitia fiunt, quorum prima prærogativa, secunda jure vocata appellantur.

æ appellentur in vitio, vel æqu-
in laude, nonnunquam quo-
ia, nimirum ubi singulæ cen-
la suffragia conficiunt. In qua
plures centuriæ, plura ibi
ragia reperiuntur. Ac pro-
vis in prima classe, quæ ex-
s omnibus una centuria an-
ærogativam perpetuam ha-
orum sententiæ ante omnes
gantur. Neque illud quoque
ntiæ est, quod centuriatis
stea solummodo censores,
ri, patriciique magistratus
n summa, omnia in hanc si-
consentiunt, quod in decla-
stratibus bina semper comi-
orum prima prærogativa,
ocata appellantur.

IVSTI

IVSTI LIPSI De MAGISTRATIBVS VETERIS POP. ROM. Commentariolus.

* * *

CAPITVM CONSPECTVS.

IVSTI

IVSTI LIPSI

De

MAGISTRATI[BUS]

VETERIS POP. RO[MANI]

CAP. I.

Divisio Honorum, quid Dignitas [...] Potestas, Magistratus, *Etymo[n] nominis.*

DE Magistratibus dicturus, u[...] lucide & composite possi[...] *Honore*, ejusque discrimin[...] dam libabo. *Honorem* hîc *publicum* [...] ligo: quem *jus* definio, *titulumqu*[...] *cæteros, lege aut more concessum*. Is [...] *divinus*, aut *humanus*. *Divinus*, [...] superum cælestemque cultum pe[...] cui *pietas* & *religio* finis: quo in [...] *Sacerdotes*. *Humanus*, qui curam [...] nistrationemque tangit rerum hu[...] rum; cui *salus & utilitas publica* [...] quo in genere tria censentur, [...] *tas*, *Potestas*, *Magistratus*. [...] *tatem* appello, auctoritatem in [...] do, consulendo, decernendo; qu[...] *natorum & Iudicum*. *Potestat*[...] legitimum regendi, jubendique [...] Vrbem & ejus fines; ut sunt *Im*[...]

Præsidatus: *Magistratum*, simile jus, sed in Vrbe ipsa. Hi limites & divisio ex veterum mente & usu: etsi misceri interdum scio, & omnem fere *Honorem* venire in nomen *Magistratus*. Ita Aristoteles large & laxe ἀρχὰς definit (*Politicor. cap.* 15.) ὅσαις ἀποδέδοται βουλεύσασθαί τε περί τινων, καὶ κρῖναι, καὶ ἐπιτάξαι, καὶ μάλιστα τοῦτο: Id est, *Quibus concessum est consulere, judicare, jubere, atque istud maxime.* Etsi postrema parte iterum adstringens. Et Latini etiam Scriptores confundunt, qui Pro-consules & Rectores Provinciarum *Magistratus* passim appellant. (l. 2. ff. de in jus vocando.) Nomen *Magistratus* à *magistro* dictum. (l. 57. ff. de verbor. signif.) *Magister* autem, qui magis cæteris potest. (Festus in voce *Magister*.) Olim *Prætores* dicti videntur ab eo, quod cæteris honore *præirent*. Ita Consul *Prætor* dictus: & in prisca lege apud Livium (lib. 7.) *Prætor Maximus clavum pangit.* Itaque non absurde Varro (lib. 4. de lingua Latina) qui natum *Magistratus* nomen judicat post Dictaturam & Magisterium equitum. *Reliqui*, inquit, *quod minores quam hi Magistri, dicti Magistratus, ut ab albo albatus.*

CAP. II.

De varia diviſione Magiſtratuum.

M*Agiſtratuum* autem genera & diſcrimina plura. Aut enim *à temporibus* dividuntur: ut *Ordinarii, Extraordinarii.* Illi dicti, qui ſtatis temporibus & ſemper in republica eſſent; ut, *Conſules, Prætores, Ædiles, Tribuni, Quæſtores.* Hi, qui nec eodem tempore, nec ſemper; ut, *Dictatores, Cenſores, Interreges.* Aut *à perſonis* diſcriminantur; ut, *Patricii, Plebeii, Mixti.* E quibus primi dicti, qui ſolis Patriciis patent; ut, *Interregnum.* Alteri, qui ſoli plebi; ut, *Tribunatus & Ædilitas plebis.* Poſtremi, qui cuique ordini; ut, *cæteri omnes.* Aut *à qualitate* agnominantur: ut *Majores* & *Minores.* Idque ſenſu duplici. Aut enim *Majores Minoreſve Magiſtratus* dicuntur, qui auſpicia majora minorave habent: de quibus Agellius (lib.13.cap.14.) aut quorum poteſtas imperiumve majus minuſve. Sic *Majores* erant, qui lictorem viatoremque habebant, iique omnes erant; exceptis Ædilibus & Quæſtoribus: *Minores,* qui non habebant. Aut denique diſtinguuntur *ab inſignibus*; in *Curules* & *non Curules. Curules,* quibus jus eſt Sellæ: ut, *Dictator, Conſul, Cenſor, Prætor, Ædilis Curulis. Non Curules,* quibus minime: ut *cæteri omnes.* (L. 31. ff. de injuriis.)

CAP. III.

De iis, qui apti ad quoscunque Magistratus: & Series temporum, qua paulatim Plebeii ad omnes Magistratus admissi.

DIvisioni non inepte jungam de iis, qui *apti* ad quemque Magistratum. *Aptitudo* autem duplex: *à gente*, & *ab annis*. *A gente* olim maxime, quia solos *Patricios* admittebant ad Magistratũ. A Romulo id institutum; qui, autore Dionysio (l.2.) sanxit: Τοὺς δὲ πατρικίους ἱερᾶσθαί τε καὶ ἄρχειν, καὶ δικάζειν. Id est, *Patricios sacra facere, magistratũ gerere, judicia exercere.* Cui tamen legi in libertate non diu locus. Nam statim anno XVI. post Reges exactos, violari cœpta (Livius l.2.) cum novus Magistratus è Plebe creatus, hoc est, *Tribuni*, (Anno Vrb. Cond. CCLX.) & paulatim carpsere eam Tribuni & Plebs: donec corruit tota. Series & ordo iste. Primum *Quæstores* è Plebe creati, anno Vrb. Cond. CCCXLIV (Livius lib. 4.) Inde *Tribuni militum Consulari potestate*, anno CCCLIII. Nec diu post *Consules* ipsi, anno CCCLXXXVIII. Tum *Ædiles Curules*, anno uno post. (id est, CCCLXXXIX.) *De quibus convenerat*, ait Livius, (lib. 7.) *ut alternis*

ternis annis è plebe crearentur: postea promiscuum fuit. Inde ad caput ipsum Magistratuum transgressi. *Dictatorem* è Plebe crearunt, anno CCCXCVIII. etsi *Magister equitum* jam ante Plebeius factus, anno CCCLXXXV. Denique *Censuram* etiam fecerunt communem, anno CCCCIIII. eodem illo primo Plebeio Censore, qui & Dictator. Postremo, ne quid intactum, aut inaccessum Plebi; *Prætura* iis communicata, anno CCCCXVII. Ita sola *Interregia potestas* apud *Patres* mansit; umbra potius, quam verus Magistratus.

CAP. IV.

De aptitudine ab annis: &, Quando Annalis Lex lata.

AT *aptitudo* altera *ab annis*: quam utiliter sanxerunt, etsi tarde. Nam *apud majores*, inquit Tacitus (lib. 11. Annal.) *virtutis id præmium fuit, cunctisque civium si bonis artibus fiderent, licitum petere Magistratus: ac ne ætas quidem distinguebatur, quin prima statim juventa Consulatum & Dictaturas inirent.* Sed mutatum id an. Vrb. Cond. DLXXIII. cum re ipsa docti, viderent modum aliquem & limitem constituendum ambitioni & calori juvenili. Itaque *tum primum* (verba Livii sunt lib. 10.) *rogatio lata est ab*

L. Iulio Tribuno pl. quot annos nati quemque magistratum peterent, caperentque: Inde cognomen familiæ inditum, ut Annales appellarentur. Dixi, *ab L. Iulio:* & ita libri. At Iulios etiam plebeios fuisse scimus, Antonio Augustino docente (in lib. De familiis Romanis.) Tamen alii *Villium* hîc in Livio malunt: itemque in Cicerone, (lib. 8. Epist.) Sed hoc leve: magis nos torquet de tempore latæ legis, quod Livius hîc tam diserte scripsit, inquiens: *Tum primum.* Quod tamen idem ille eversum it, (lib. 25.) ubi de Scipione Africano (multis ante Iuliam legem annis) scribit: *Huic Ædilitatem petenti cum obsisterent Tribuni, negantes rationem ejus habendam, quod nondum ad petendum legitima ætas esset.* Ait ecce, legitimam ętatem ei non fuisse. Quid ergo clarius, quam etiam tunc latam de ætate? Et profecto aut per errorem, confusionemque nominis aut hominis, id scripsit Livius, Scipioni Africano tribuens, quod Æmiliano postea evenerit: de quo Appianum (in Libycis) vide, & Valerium Maximum (lib. 8.) Aut fateamur, necessum est, parum caute scriptum esse in loco altero, *latam à Iulio primum.* Et fortasse per partes jam ante de quibusdam Magistratibus ferri cæptum, quæ omnia lex Iulia junctim complexa, ceteras velut abolevit.

..Iulio Tribuno pl. quot annos nati quen-
ue magistratum peterent, caperentque:
de cognomen familia inditum, ut An-
les appellarentur. Dixi, ab L. Iulio: & ita
ri. At Iulios etiam plebeios fuisse sci-
s, Antonio Augustino docente (in
De familiis Romanis.) Tamen alii
um hic in Livio malunt: itemque in
rone, (lib. 8. Epist.) Sed hoc leve: ma-
os torquet de tempore latæ legis,
Livius hîc tam diserte scripsit, in-
s: *Tum primum.* Quod tamen idem
ersum it, (lib. 25.) ubi de Scipio-
ricano (multis ante Iuliam legem
scribit: *Huic Ædilitatem petenti
bsisterent Tribuni, negantes ratio-
us habendam, quod nondum ad pe-
legitima ætas esset.* Ait ecce, legiti-
atem ei non fuisse. Quid ergo cla-
m etiam tunc latam de ætate: Et
aut per errorem, confusionem-
inis aut hominis, id scripsit Li-
ioni Africano tribuens, quod
postea evenerit: de quo Ap-
n Libycis) vide, & Valerium Ma-
b. 8.) Aut fateamur, accessum
cautè scriptum esse in loco al-
à Iulio primum. Et fortasse
am ante de quibusdam Magi-
rri cæptum, quæ omnia lex
u complexa, ceteras velut ab-
olevit.

olevit. Hîc juvat aliquid Ci
ges *Annales* multitudinis nu
lat, (Philippica 5.) *Legibus A*
quit) *cum grandiorem ætatem
ium constituebant, temerit
scentiæ verebantur.* Et Ovidiu

*——finitaque cert
Legibus est ætas, unde pe*

Hæc Lex alio nomine *An*
Festus in ea voce; & Lamprid
modo) *Gratia Annariæ legi
Consul est factus.* Dicta etia
Comitialis, à Latino Pacato (
ne Theodosii:) scilicet, quia
numque Comitiis daret.

CAP. V.

*Magis distincte de ea Lege: &
que Magistratui legi*

SEd quæ ætas proprie defini
cuique Magistratui fuerit
ram: nec facile inveniam.
enim locus: & in quo cum
rum expressi sit, lustramus
cipites conjecturas. Atque ut
ordiar; adeo de ætate ejus ni
ut sint viri magni, qui eam
lant. Dux iis Paulus Manu
De legibus) qui negat, Quæst
natui, Ædilitati plebis defi
ætatem: legemque Annalem

ctasse tantum Curules Magistratus. Parum vere. Quæsturæ enim clarissime Quinctilianus certum annum attribuit (lib.12.cap.6.) *Calvus, Cæsar, Pollio, multo ante Quæstoriam ætatem, gravissima judicia susceperunt.* Spartianus (in Iuliano) *Quæstor, ante annum quam legitima ætas sinebat, designatus est.* Tacitus (Annal. lib.3.) *Vt quinquennio maturius, quam per leges, Quæsturam peteret.* Suetonius item (in Caligula c.1.) & Plutarchus (in Cat. Vticensi.) Quem annum Nicolaus Gruchius XXVII fuisse vult; ego (ut arbitror) firmius; XXV annum. Argumentor, I, A ratione; quia tunc compleri virilem vigorem constat, ut ait Vlpianus (l.1.ff. De minor.) ideoque jure apti censentur ad res publicas, & privatas. II, Ab auctoritate, quod Dio Cassius (lib.52.) Senatoriam ætatem anno XXV definit. At Quæstura primus gradus in Senatum. Adde l.2. De minoribus: quæ subtilius considerata, adstruit hoc ævum. Denique argumentor etiam Ab exemplis: quoniam reperio Tiberium Gracchum intra tricesimum annum extinctum, & eundem tamen Quæstorem fuisse, C. Mancino Consule, circiter quadriennio ante mortem: Gesserit ergo Quæsturam necessum est, anno XXV. Lego & Tiberium Cæsarem Quæstorem designatum unde-

undevigeſimo ætatis anno (Velleius l.2.) At creatus eſt quinquennio maturius, quam per leges, (Tacitus lib.3. Annal. & Dio lib.53.) Ergo fas, petere Quæſturam XXIV anno, & XXV gerere. Sed nodus hîc aliquis in Polybii loco (lib.6.) negantis ullum Vrbanum magiſtratum capi fas fuiſſe niſi ab eo, qui decem annos militaſſet. Militare autem Romani XVII demum anno incipiebant. (Plutarchus in Gracchis.) Non ergo prius pertingere poterant ad Quæſturam. Dupliciter hoc ſolvo. Primo vix credibile eſſe, omnino ratam ac firmam in Republica fuiſſe legem Polybianam illam ſive morem. Quis enim præterea meminit? Et tamen ut fuerit, capiendam non de militia coacta, & ex delectu, ſed voluntaria. Nam quod Gracchus XVII annum militiæ definit; id ab ea mente eſt, ut nemo invitus legi in militem debuerit ante id tempus. Sed nihil tamen impedit, nobiles & eos qui alebantur in ſpem honorum, militiæ & caſtris jam ante interfuiſſe: qui morem hunc habuerunt, ut ſtatim à toga pura (hoc eſt, virili) militiam auſpicarentur: idque in contubernio & velut cuſtodia viri alicujus illuſtris. Velleius de Pompeio id tradit (lib.2.) Livius (l.22.) & Valerius (l.5.c.4.) de Scipione Africano: & paſſim exempla. De *Quæſtura* ultra non eruo.

De

De *Tribunatu* & *Ædilitate* videamus: quorum annos frustra item incertos volunt. Quæ enim ratio est, ut Quæsturæ, quæ minor est Magistratus, sua ætas fuerit; nulla majoribus istis? Immo fuit. Et de *Ædilitate*, clare Latinus Pacatus (in laudatione Theodosii) *Annorum* (inquit) *ita cura fuit majoribus, ut non solum in amplissimis Magistratibus adipiscendis, sed in Præturis quoque, aut Ædilitatibus capessendis ætas sit spectata petitorum: nec quisquam tantum valuerit nobilitate, vel gratia, qui annos Comitiali lege præscriptos festinatis honoribus occupavit.* Et quanquam firmi admodum aut fixi nihil reperi: tamen attribuam fidenter *Tribunatui*, sive *Ædilitati*, annum XXVII aut XXVIII. Certe quidem ante annum XXX includam, quia is Præturæ fuit, ut dicam. Atque hoc de utraque Ædilitate sentio: etsi in Curuli valde à nobis dissentiant viri docti. Annum enim ei XXXVI definiunt. quod miremur. Cur enim probabile, tantum otiosi intervalli fuisse inter Quæsturam & Ædilitatem? Ciceronis locus, qui eos in omni hac re extra viam ejicit, non me movet. Nam cum pro lege Manilia scribit: *Quid tam singulare, quam ut ex Senatusconsulto legibus solutus, Consul ante fieret, quam ullum alium magistratum per leges capere licuisset?*

set? non ego sane ad ætatem retulerim, sed ad ordinem & modum. Si enim de ætate; & hoc Cicero vult, eo anno factum Pompeium Consulem, quo per leges Annales nullum magistratum capere ei fas: sequitur ut ante XXXIV annum (nam eo ævo factus Pompeius Consul, ex Appiano) locus etiam non fuerit Quæsturę, aut Tribunatui: quod vanum. Sed intelligit, inquiunt, Curulem magistratum. Quis dicit? nec adhæream ego tam infirmæ conjecturæ. Verius omnino est, mentem Tullii hanc esse: Pompeium factum Consulem, cum nec illum, nec alium magistratum capere posset: vel quia non legitime professus; vel potius, quia Eques adhuc Romanus, (Epitom. Livii 97.) & nondum Quæstor. Lex autem Cornelia transire ad ullum magistratum clare vetuit, Quæstura non gesta. Minus vero me turbat, quod exempla adferant eorum, qui gesserint Ædilitatem post XXX annum. Ridiculum. Scimus enim nullam legem Annalem vetuisse, ne quis post legitimum annum peteret, gereret: sed ne ante eum. Itaque Consules etiam & Prætores multi facti anno L, & post illum. (ea verissima ratio.) Denique pauci festinabant ad hos minores magistratus, quia celeritatis ejus modicus fructus; & grande nihilominus spatium intere-

rat

rat ad Consulatum, id est, ad honorum metam.

Prætura nunc sequitur, cui annum tribuunt XXXIX petendæ, XL gerendæ: haud alio argumento freti, quam illo de biennii intervallo. Itaque jure ambigo. Nam Dio Cassius diserte annum XXX Prȩturȩ dat, (l.52.) Ταμιεύσαντες, inquit, καὶ ἀγορανομήσαντες ἢ δημαρχήσαντες στρατηγείτωσαν τριακοντοῦται. Id est: *Quæstura functi & Ædilitate, sive Tribunatu, Præturam accipiant tricenarii.* Sed excusabunt, quod id sub Principibus; quos legem Annalem laxasse non nego. Sed quid tamen de M. Bruti facto dicent, quem Prætorem reperio anno ætatis XXXV? Nam vixit in universum, ut Velleius tradidit (lib.2.) annos XXXVII. atque biennio ante mortem eum Præturam gessisse cum Cassio satis constat, & nisi Bruti ingenium me fallit, juxta leges. Itaque ad hunc annum Præturæ finiendum labar non invitus.

Consulatus reliquus est, cujus ætas extra omnem litem. Cicero enim clare nimis firmat (Philip.5.) *Quid Alexander Macedo? qui cum ab ineunte ætate res maximas gerere cœpisset, tertio & trigesimo ætatis anno mortem obiit: quæ ætas nostris legibus decem annis minor, quam Consularis.*

ſularis. Eſt ergo Conſularis annus, ſi arcte Ciceronis verba capis, XLIII, ſive XLII, ſi benigne, & magis ex vero. Satis enim fuit attigiſſe XLII annum: ut docent exempla crebra. Gravis ergo iſta ætas; quippe in imperio & Magiſtratu graviſſimo: quam tamen adeo, mutato Reipublicæ ſtatu, Principes neglexêre, ut Dolabellam Conſulem Cæſar crearit annos natum XXV, & poſtea etiam aliqui vicenarii facti, ex l. unica, ff. De officio Conſulum, & l. 20. ff De manumiſſis. Qua licentia in omni alio magiſtratu Principes pro arbitrio uſos, moneo ſemel.

De *ordinariis Magiſtratibus* dixi: *Extraordinarii* ſuperſunt: qui tamen, neſcio, an lege comprehenſi; etſi de *Dictatore* & *Cenſore* non difficile judicium eſt: quia creati plerumque è Conſularibus, more tamen potius, quam lege. Sed & *Interrex* plerumque ex honoratiſſimis Senatus.

CAP. VI.

Annalem Legem etiam in Provinciis aliquam fuiſſe: item Romæ in Senatu & Equite: & aliæ quadam Leges quæ huc referuntur.

HÆc utilis illa & ſalutaris lex Annaria, cui locus etiam in Municipiis & Coloniis,

loniis, etsi annorum aliqua diversitate: quam in parte haurire est ex Plinio (l.10. Epist.ad Trajanum.) Sed & ætas Romæ in Senatu ipso spectata: etiam sub Principibus. Ideoque *Senatoria ætas* Tacito nominata (lib.15. Annal.) *Annius Vivianus,* inquit, *gener Corbulonis, nondum Senatoria ætate.* Immo & in Equite. Definit Dio utramque. *Allegere,* inquit, *in Equestrem ordinem oportet annos natos* XVIII. *In Senatum, natos* XXV. Quod Romani videntur à Græcis sumpsisse, cum apud Athenienses fuerit ἡλικία βουλευτική. (Demosth. contra Ambrot.) Et apud Spartanos lege Lycurgi in Senatum nulli aditus, nisi sexagenario. Addo breviter, & adtexo leges, Annali haud dissimiles, quæ de ordine magistratuum cavebant, aut intervallo: ut fuit Lex Cornelia, quæ vetuit Præturam adipisci ante Quæsturam, & Consulatum ante Præturam. Appianus l.1. Civ. Quod ipsum tamen etiam in more antiquis fuisse, Livius ostendit (lib.31.) ubi de Consulatu Flaminii. Item Lex prisca de intervallo, quę vetuit magistratum eundem iterare, nisi decennii intervallum intercesserit. Livius (l.7. sub finem.) Quæ cum negligeretur, à Sulla Dictatore, ut commemorat idem Appianus, relata est. Sed sic quoque postea sæ-

pius

-loniis, etsi annorum aliqua diversitate
quam in parte haurire est ex Plinio Li-
Epist. ad Trajanum.) Sed & ætas Rom
in Senatu ipso spectata: etiam sub Princi-
pibus. Ideoque *Senatoria ætas* Tacito no-
minata (lib. 15. Annal.) *Annius Vivianus,*
inquit, *gener Corbulonis, nondum Senatoria*
ætate. Immo & in Equite. Definit Dio
utramque. *Allegere*, inquit, *in Equestrem*
ordinem oportet annos natos XVIII. *In Se-*
natum, natos XXV. Quod Romani viden-
tur à Græcis sumpsisse, cum apud Athe-
nienses fuerit ἡλικία [illegible]. (De-
mosth. contra Ambrot.) Et apud Sparta-
nos lege Lycurgi in Senatum nulli adi-
tus, nisi sexagenario. Addo breviter, &
adtexo leges, Annali haud dissimiles,
quæ de ordine *magistratuum cavebant,*
aut intervallo: ut fuit *Lex Cornelia*, quæ
vetuit Præturam adipisci ante Quæstu-
ram, & Consulatum ante Præturam. Ap-
pianus l. 1. Civ. Quod ipsum tamen etiam
in more antiquis fuisse, Livius ostendit
(lib. 31.) ubi de Consulatu Flaminini. Item
ex prisca de intervallo, quæ vetuit magi-
stratum eundem iterare, nisi decennii in-
tervallum intercesserit. Livius (l. 7. sub fi-
nem.) Quæ cum negligeretur, à Sulla Di-
ctatore, ut commemorat idem Appia-
nus, relata est. Sed sic quoque postea sæ-
pius

pius spreta: cum mos invaluisset, ut homines gratiosi legibus per Senatum aut Populum solverentur.

CAP. VII.

De Consulibus. Nominis Etymon. Institutio. Potestas, & Munia.

SEd universe de Magistratibus satis dixi: quemadmodum quæ ad Comitia, & quæ ad Renuntiationem spectant, aliis scripta. Nunc distincte explicabo singulos, initio ab eo Magistratu facto, qui initium cæteris; quem triplici nomine appellarunt: *Prætorem, Iudicem, Consulem.* Cicero bene recensuit De Legibus III. ibique à *praeundo, judicando, consulendo, Prætores, Iudices, Consules* appellantur: bene, inquam, & ordine. Nam primo *Prætores* dicti; quod nomen, etsi commune omnibus Imperiis, tamen velut per excellentiam adhæsit istis. Festus: *Initio Prætores erant, qui nunc Consules.* Iustinianus. (Novell. 24. & 25.) *Est*, inquit, *Prætoris nomen Romani Imperii proprium, & ante ipsos etiam Consules in veteri atque præclara Reipublicæ constitutione usurpatum.* In XII Tabb. exemplum ejus vocis reperio, cum jubent (apud Plin. lib. 18. cap. 3.) *Impubem Prætoris arbitratu verberare*, hoc est, Consulis:

quoniam tunc certe nondum creatus Prætor. Itaque Livius (lib.3.) anno ipso post.XII.Tabb.scriptas, inquit: *His temporibus nondum Consulem Iudicem; sed Prætorem appellari mos fuit.* Nec falso à Zonara traditum, *Prætoris* nomen mansisse usque ad Decemviros: iisque exactis, *Consulis* nomen demum irrepsisse. Etsi mallem dixisset, *Iudicis*: quod nomen ex Livio antiquiùs sane est illo Consulari. Dicti autem *Iudices*, à præcipuo videlicet munere: quia ut olim *judicia* omnia in manu Regum; sic postea Consulum fuere, donec translata ea in parte ad Prętores. Exemplum hujus appellationis in priscis commentariis est apud Varronem (5.De Ling.Lat.)

Omnes Quirites visite huc ad Iudices.
Id nomen antiquatum & abolitum demum crediderim post Prætores: id est, proprios Iudices, creatos; & tunc invaluisse nomen *Consulis*. De cujus *Etymo* varia opinio, nec inscita. Sunt qui à fine derivent: quia ejus est *consulere* & providere civibus. (Florus lib.1.cap.9.& I.C. ff. De origine Iuris, l.2.) Sunt qui ab officio: quod *consulit*, hoc est, rogat Senatum. Sunt qui à judicando interpretentur: quod in solo tantum Quintiliano mihi lectum. (lib.1.cap.9.) *Sitne Consul*, inquit, *à consulendo, an judicando. Nam,*

& hoc consulere veteres vocavere. Unde remanet illud: Rogat boni consulas, hoc est, judices. E quo triplici etymo, primum popularius; tertium subtilius; medium verius censeam: quia adeo proprium Consulis interrogare, & referre ad Senatum, ut Livius (l.7.) scripserit: *partes eius magis exquirendæ, quam dandæ sententiæ esse.* Immo observo, *Consulendi* verbum proprium in hac notione, & solemne Curiæ fuisse. Trebellius Pollio me docuit in XXX Tyrannis: (in Pison.) *Fuscus Arellius,* inquit, *Consularis primæ sententiæ, ait, Consul, consule; cumque consultus esset, divinos, inquit, honores Pisoni decerno.* Sed de *nominibus* abunde: *Institutionem* videamus; quæ non obscura. Instituti enim statim post Reges exactos, anno Vrb. Cond. CCXLIIII. Causa creandi, utilitas, sive potius necessitas: quoniam, cum sine Rege essent & capite, fluctuanti illi corpori opus fuit, qui dirigeret & gubernaret. Sed duo ideo, ut novam libertatem non committerent periculose uni; *& diviso imperio, si alter malus esse voluisset,* ut inquit Eutropius (lib.1.) *alter eum (habens potestatem similem) coerceret.* Qua causa, tempus etiam imperii breve datum, & annuum tantum: *ne diuturnitate insolescerent; & civiles semper essent,* (ait idem Eutropius) *qui se post an-*

num scirent privatos esse futuros. Florus [lib.1.cap.9.] eleganter & acute utramque causam complectitur. *Ex perpetuo imperio,* inquit, *annuum placuit : ex singulari duplex : ne potestas solitudine, vel mora corrumperetur.* Loco igitur Regum creati,& quidem cum pleno eorum jure. Itaque *Regium imperium* Cicero id III. De Legibus,& in orat.ad.Q.Frat.non injustè appellat: *Regiam potestatem*,Livius: *Fastigium dignitatum* , Cassiodorus : (lib.2.Variar.ep.2.)& Ovid.(lib4.de Ponto, Eleg.9.)

——nullum Martia summo
Altius imperium Consule Roma videt.

Qua de causa Græci, *Consules* non tam προβούλους, aut συμβούλους verterunt, vim verbi intuentes: sed potius ὑπάτους, quasi dicas,summos, vim intuentes imperii & potestatis:quemadmodum,quod præcellens & summum est, prisci Græci appellabant ὕπατον, inquit Dionysius (lib.4.) Et sane vis omnis , & liberrimum imperium initio apud illos; pacem bellumve facere , fœdera ferire, coërcere, animadvertere, jus vitæ necisque in cives habere: donec paulatim imminuta est, & redacta ad eum modum, qui gravis libertati non esset. Imminuta autem præcipue duplici via:Provocationis,

nis,& intercessionis. Provocatio statim post Reges nata, ex lege Valeria. (Livius lib.2.) quæ animadversiones in cives sustulit,& imperium Consulare non obscure dissolvit. Non enim ultra vitæ & necis potestas penes Consules: cum provocare ad Populum, velut majorem judicem,liceret. At intercessio,quæ nata cum Tribunis, arbitrium pacis, belli, & graviorum rerum, Consulibus eripuit: quoniam intercedere & impedire omnes Consulares actiones poterant, velut Populi voce. Cujus sane Populi vis ac dignitas magis magisque crevit, (utique post Hortensiam legem,) & imperium sumpsit super omnes Magistratus. Soluta igitur Consulum potestas; non tamen fracta,quamdiu Respublica stetit. Multa enim eorum & ampla adhuc munia; quæ strictim & per indicem recensebo. I, Caput Reipublicæ Consules habentur,omnesque magistratus eis subjecti & obnoxii,preter Tribunos.Itaque intercedere etiam omnibus actionibus possunt. II,Militię jus summum habent:civibus& sociis imperant:,Tribunos militum,Centuriones,Pręfectos constituũt. (Cic.3.De Lege,& Polybius lib.6.)III, Imperium in provincias habent:evocare subditos possunt, coërcere,punire. (Cicero in Verr. & Polybius lib.6.) IV, Ius convocandi

populi habent, cum eo agendi, leges ferendi, iisque nomen à se dandi. V, Literas omnes à Præsidibus provinciarum, à Populis ac Vrbibus recipiunt: legatos audiunt: & quicquid per Senatum Populumque conficiendum est, manu horum & ministerio conficitur. (Dio Cassius lib.40. Cæsar 1. Civil. Polybius lib.6.) VI, Vt Senatus res omnes pace belloque tractabat, regebat; sic ipsi quodammodo Senatum, quem convocabant, dimittebant: sententias rogabant, numerabant, dividebant; &, ad summam, in universa hac navi velut arbitri quidam & gubernatores erant. Atque hæc libera Republica fuere: at oppressa ea, iterum immutata Consulum potestas. Princeps enim, ut omnium Magistratuum jura ad se traxit; ita præcipue Consulum & Tribunorum. Ita ex omnibus, quæ dixi, pauca iis remansère. Nec alia fere Munia reperio sub Principibus, quam ista: ut Senatum rogarent, & consulerent: ut jus dicerent: tutores darent: (Spartianus in Vita Antonini) manumitterent: (Cassiodorus lib.6. epist.1. & Claudianus in Eutrop. lib.1.) vectigalia locarent: (Ovid. 4. de Pont. eleg. 5. & 9.) (quod olim Censorum munus) ludos, & præsertim Circenses, ederent: (Arrianus lib.4.) annis nomen darent. (Lucanus l.1.) Quæ omnia

(ut

(ut brevis sim) testimoniis non dilato: quoniam in historiis, & legum libris sparsa. Vide pleraque ex iis, si lubet, apud Cassiodorum (lib. 6. epist. 1.)

CAP. VIII.

De Insignibus Consulum.

AD *Insignia* venio, sive ad ornamenta quædam externa, quæ adjuncta Consulibus, aliisque Magistratibus, ad augendum splendorem. Eorum omnium originem ab Etruscis esse, Livius (lib. 1.) & Symmachus (lib. 3. epist. 11.) voluerunt: Itemque Florus, (lib. 1. cap. 5.) qui distincte etiam recenset. *Inde (* à Tuscis, *) inquit, fasces, trabeæ, curules, annuli, phalaræ, paludamenta, prætexta: inde, quod aurato curru quatuor equis triumphatur: toga picta, tunicæque palmatæ: omnia denique decora & insignia, quibus Imperii dignitas eminet.* Hæc in Consulibus paulo diversa fuisse reperio, veteri Republica & nova. Veteri Republica hæc in usu: Fasces duodecim cum lictoribus, sella curulis, prætexta, toga, eaq; domi sumpta primo magistratus die ante Deos penates. (Livius lib. 22. in fine.) Scipio eburneus in manu, sive sceptrum. De quo scipione, minus quidem vulgata res: magnis tamen auctoribus est mihi certa: Dionysius (lib. 3.) Tarquinio Regi sceptrum ebur-

neum attribuit; idque mansisse successoribus ejus tradit, & Consulibus ipsis. Livius, Gallum quendam scipione eburneo percussum à M. Papirio scribit; consulare hoc sceptrum intelligens lib. 3.) Valerius de priscis Consulibus (lib. 4. c. 4.) *Nec eis fuit rubori, eburneo scipione deposito, agrestem stivam aratri repetere.* In Valeriani epistola apud Vopiscum: (in Vita Aureliani: *Nam te Consulem hodie designo, scripturus ad Senatum, ut tibi deputet scipionem, deputet etiam fasces. Hæc enim Imperator non solet dare; sed à Senatu, quando fit Consul, accipere.* Cassiodorus (lib. 6.) in formula Consulatus: *Validam manum victoriali scipione nobilitat.* In Glossis priscis: *Scipiones, virga Consulum.* Et Ennodius (in Panegyrico). *Scipiones* pro ipso Consulatu posuit: *Serranum scipionibus aratra pepererunt.* Nec Iuvenalem aliter, quam de hoc scipione ceperim: (Sat. 10.)

Da nunc & volucrem, sceptro quæ surgit eburno.

Præitque nobis, Aquilæ figuram fuisse in summo illo sceptro: nisi tamen magis placet, ad scipionem triumphalem id referri, quem plane ea forma Isidorus describit, (lib. 17. c. 2.) Et eundem in triumpho Appianus etiam agnoscit. [lib. de bellis Punicis.]

Atque

...rem attribuit; idque mansisse successo-
...ribus ejus tradit, & Consulibus ipsis. Li-
vius, Gallum quendam scipione eburneo
percussum à M.Papirio scribit; consula-
re hoc sceptrum intelligens lib.5.) Vale-
rius de priscis Consulibus (lib.4.c.4.) Ne-
...us fuit haberi, eburneo scipione deposito,
agrestem stivam aratri repetere. In Va-
leriani epistola apud Vopiscum: (in Vita
Aureliani: Nam te Consulem hodie desi-
gno, scripturus ad Senatum, ut tibi depu-
tet scipionem, deputet etiam fasces. Hæc
...nim Imperator non solet dare; sed à Sena-
..., quando fit Consul, accipere. Cassio-
dorus (lib.6.) in formula Consulatus: Va-
...dam manum victoriali scipione nobili-
... In Glossis priscis: Scipiones, virga
...sulum. Et Ennodius (in Panegyrico)
...piones pro ipso Consulatu posuit: Sci-
...um scipionibus aratra pepererunt. Ne
...nalem aliter, quam de hoc scipione
...rim: (Sat.10.)

Da nunc & volucrem, sceptro quæ sur-
git eburno.

...que nobis, Aquilæ figuram fuisse in
...no illo sceptro: nisi tamen magis
..., ad scipionem triumphalem id re-
...quem plane ea forma Isidorus de-
... lib.17.c.2.) Et eundem in trium-
...pianus etiam agnoscit. [lib. de bel-
...cis.]

Atque

Atque hæc fere insignia olim...
ætas sub Principibus quædam...
quædam immutavit: & id fere...
biam, ut solet, & ad pompam...
tenti enim simplici prætexta...
togam pictam induxêre; q...
triumphantium propria tantu...
prid. (in Alexandro) *Prætextam...*
pictam nunquam nisi Consul a...
eam quidem, quam de Iovis te...
ptam & alii quoque accipieban...
tores aut Consules. Vbi & no...
illum sedulo velim, accipiend...
ris ejus togæ è Capitolino tem...
eundem ingerit opportune in...
re Capitolinus [in Gordiano se...
matam tunicam, inquit, *& tog...*
primus Romanorum privatus...
priam habuit: cum antea I...
eam de Capitolino acciperent, v...
tio. Hæc est illa *toga picta*, ...
matam alio nomine dixêre: tr...
eam Consulibus. Cassiodor...
epist.1.) *Pinge*, inquit, *vastos h...*
rio colore palmatæ. Et Ennodiu...
egyrico.) Etsi de toga non ...
clare. Itaque suspicari possis, e...
bus Capitolini verbis, de tuni...
Falso tamen ex Martiale, q...
hac re nominat diserte:

Palmataq; ducem, sed cito...

Id est, Consulatui. Et Ausonio, qui in Panegyrico Gratiani tria hæc, *pictam*, *palmatam*, *trabeam*, aperte confundit, & solere id suo ævo ostendit. Nam & *trabeam* reperies, velut propriam Consulum vestem. Et cave pro *tunica* accipias, ut prisci, sed pro hac ipsa *toga picta*. Causa, cur utrumque hoc nomen ei dederint: quod auro purpuraque intexta ea fuerit, ad formam trabium, sive palmarium ramorum.

De *trabea* autem Consulari Symmachus (lib.9.epist.102.) *Literæ*, inquit, *quæ te annalem trabeam meruisse loquerentur.* Hoc est, Consulatum. Et Claudianus (in Eutropio:)

Annus qui trabeas, hic dedit exilium.

Atque idem Poëta etiam alias sæpe. Atque etiam Impp. (l.1.C.De Coss.) Iam in *fascibus* ipsis etiam aliquid immutarunt. *Laurum* enim iis perpetuam addidêre: quod olim solet tantum in Triumphis. Colligo ex Martiale (l. 10.epigr.10.)

Cum tu laurigeris annum qui fascibus intras.

& lib.12.epigr.3. ostendit etiam laurum ædibus Consulum solere addi. Sed & Cassiodorus laurum Consulibus diserte tribuit, (lib.2.Variar.epist.2.)

Nec *laurus* solum; sed & *secures* etiam relatas iterum in fasces, quas Valerius ad-

Id est, Consulatui. Et Ausonio, qui in Pan-
egyrico Gratiani ista hæc, *pictam*, *pal-*
matam, *trabeam*, aperte confundit, & so-
lere id suo ævo ostendit. Nam & *trabeam*
reperies, velut propriam Consulum ve-
stem. Et cave pro *tunica* accipias, ut pri-
sci, sed pro hac ipsa *toga picta*. Causa, cur
utramque hoc nomen ei dederint: quod
auro purpuraque intexta ea fuerit, ad
formam trabium, sive palmarium ra-
morum.

De *trabea* autem Consulari Symma-
chus (lib.9.epist.102.) *Litera*, inquit, *quæ*
te annalem trabeam meruisse loquerentur.
Hoc est, Consulatum. Et Claudianus (in
Eutropiô:)

Annus qui trabeas, hic dedit exilium.
Atque idem Poëta etiam alias sæpe. At-
que etiam Impp. (l.1.C.De Coss.) Iam in
fascibus ipsis etiam aliquid immuta-
nt. *Laurum* enim iis perpetuam addi-
te: quod olim solet tantum in Trium-
s. Colligo ex Martiale (l. 10.epigr.10.)

um tu laurigeris annum qui fasci-
bus intras.

b.12.epigr.3. ostendit etiam laurum
us Consulum solere addi. Sed &
odorus laurum Consulibus diserte
(lib.2. Variar.epist.2.)
laurus solum; sed & *secures* etiam
iterum in fasces, quas Valerius ad-
emerat,

emerat, animadvertet non oscitans le-
ctor ex eodem Cassiodoro; (lib.6.) *Hinc*
est, inquit, *quod etiam fasces atque secu-*
res tantæ potestati præceptæ sunt illigari.
(Vide. Elect. cap.23.) Ex Claudiano,
aliquot locis. (lib.2.in Eutrop.& 4. Con-
sulat.Honorii) Nec ideo, quod imperium
aut potentia iis creverat, (contra est) sed
quod fastus & superbia externa: quæ ipsa
etiam *calceos auratos* Consulibus induit.
Quod scriptum à solo (quod sciam) Cas-
siodoro; satis tamen clare. *Lares*, inquit,
proprios calceis auratis egredere. (lib.6.in
Form. Cons.) Quod genus calceorum in
usu Romæ fuisse, Epictetus me docuit in
Enchiridio (cap.54.)

CAP. IX.

Ritus aliquot Consulares.

NOmen, vim, & insignia Consulum
satis expressi; addam ritus aliquot
priscos, & non obvios; qui valde ad Scri-
ptorum veterum lucem. Eos certo ordi-
ne vix dedero, sed ut venient sub stylum.

Primum noto, vario die *initium Con-*
sulatus olim fuisse. quod ex Livii locis
multis clarum. Donec Anno DXCVIII in-
ire & ipsi, & alii Magistratus, cœpêre Ca-
lendis Ianuariis. Hoc traditum in epito-
me Liviana (47.) etsi mutile & corrupte.

Primus

Primus autem hic dies Consulibus valde honoratus. Domum enim eorum, & Populus, & Senatus conveniebat, eosque salutabat, deducebat. *De salutatione* Claudianus de Consule Eutropio: (lib.2.)

——vulgata patebat
Aula salutantum studiis.——

De comitatu senatus & populi. Ovidius (4. de Pont. eleg. 9.)

Dumq; latus sancti cinget tibi turba senatus,
Consulis ante pedes ire juberer eques.

Et Claudianus (lib.1.)

Candida pollutos comitatur curia fasces.

Hæc *officia Consulum* Spartianus vocat (in Hadriano) *Romæ*, inquit, *Prætorum & Consulum officia frequentavit.* Et Suetonius (in Iulio, c.15.) *Relicto*, inquit, *novorum Consulum officio.* Symmachus id appellat, *auspiciis interesse.* (lib.1. epist.51.) *Fortunati* inquit, *sellam tuam læto agmine prosequantur, & auspiciis tuis quivis fati integer amicus intersit.* Et (lib.3. ep.21.) *Apud egregium virum Consulem fave absentiæ meæ: cuius honore gloriari nostrum est; auspiciis interesse, felicium.* Et appellat ideo, quod primo illo die munia omnia Consulatus sui delibabat: velut auspicii causa. Ideo & *Auspicialis* hic *dies* appellatus: de quo scripsi ad lib.4. Annal. Taciti. Initium autem faciebant à Religione,

ne, & deducebantur solemni isto officio in Capitolium primo; ut vota scilicet conciperent, & singulos boves Iovi illic immolarent. Ovidius, de Græcino Consule: (lib. 4. De Pont. eleg. 9.)

At cum Tarpeias esses deductus in arces,
Dum caderet jussu victima sacra tuo.

Lampridius de Heliogabalo: *Deinde in Capitolium ad vota concipienda, & perficienda solemnia, ire noluit: omnia per Præfectum urbanum, quasi Consules illic non essent, facta sunt.* Et Livius clare (lib. 41.) *Consulibus*, inquit, *quo die Magistratum inière, immolantibus singulis Iovi bobus, ut solet* &c. Spectatque ad hoc Consulare sacrum, quod Suetonius in Augusto scribit (c. 95.) Et Plinius (l. 2. c. 37.) Adde & Ovidium iterum (lib. 4. de Pont. eleg. 4.) A Capitolio autem in Senatum deducebantur, gratiasque illic Principi habebant, jussi (ut inquit Plinius) Senatusconsulto. atque eodem ipso die *munera consularia* amicis mittebant: quorum mentio apud Symmachum (epist. 61. lib. 3.) *Grata mihi*, inquit, *fuere amplissimi Consulatus tui munera*. Vocatq; hæc *sportulam consularem* idem scriptor, (lib. 9. ep. ult.) Sed & in populum pecuniam spargebant: cujus effusionis Cassiodorus meminit (lib. 2. ep. 2. & l. 6. ep. 1.) Eiq; sparsioni

cente-

centena auri pondo attributa fuisse, docet lex 2.C.De Consulibus. Vbi tamen utilitas hæc spargendi ab Impp.tollitur,& summa ea ad aquæductus reparandos transfertur. Primis etiam his diebus in leges jurabant; sicut & reliqui Magistratus omnes:nec fas cuiquam magistratum ultra quinque dies gerere; nisi qui publice id juramentum præstitisset. Livius (lib.31.) *Q.Valerius Flaccus*, inquit, *quia Flamen Dialis*(id est, Iovialis) *erat, iurare in leges non poterat. Magistratum autem plus dies quinque, nisi qui in leges iurasset, non licebat gerere.* Etsi Plinius (in Panegyr.) id juramentum bis præstari solitum, videatur innuere: semel, cum designati Consules essent; idque in manum Consulis renunciantis: iterum in rostris, toto populo audiente. Et formula etiam ipsa expressa ab eo in parte: quem totum locum in medio Panegyrico ejus omnino vide. Atque simile juramentum iterum præstabant, Consulatu jam gesto: jurabant, inquam, nihil in eo scienter se fecisse contra leges. Plinius: *Itaque & abiturus Consulatu, iurasti*, inquit, *te nihil contra leges fecisse.* Dio Cassius (lib.53.) *Augustus*, inquit, *defunctus consulatu, iuramentum patrio more præstitit.* Idem de Claudio: (lib.60.) *Consulatu abiens*, inquit, *item, ut alii, iuramentum præstitit;*

centena auri pondo attributa fuisse, de
ex lex 2.C.De Consulibus. Vbi tamen
tilitas hæc spargendi ab Impp. tollitur, &
summa ea ad aquæductus reparandos
transfertur. Primis etiam his diebus in
leges jurabant; sicut & reliqui Magistra-
tus omnes: nec fas cuiquam magistratum
plus quinque dies gerere; nisi qui publi-
ce id juramentum præstitisset. Livius
(lib.31.) *Q.Valerius Flaccus, inquit, qui
Flamen Dialis* (id est, Iovialis) *erat, jurare
in leges non poterat. Magistratum autem
plus dies quinque, nisi qui in leges iuras-
set, non licebat gerere.* Etsi Plinius (in Pa-
negyr.) id juramentum bis præstari so-
litum, videatur innuere: semel, cum de-
signati Consules essent; idque in manum
*Consulis renunciantis: iterum in rostris,
toto populo audiente.* Et formula etiam
pla expressa ab eo in parte: quem totum
ocum in medio Panegyrico ejus omi-
o vide. Atque simile juramentum
am præstabant, Consulatu jam gesto
rabant, inquam, nihil in eo scienter
cisse contra leges. Plinius: *Itaque &
turus Consulatu, iurasti*, inquit, *te ni-
contra leges fecisse.* Dio Cassius (lib.53.)
gustus, inquit, *defunctus consulatu
mentum patrio more præstitit.* Idem
laudio: (lib.60.) *Consulatu abiens
item, ut alii, iuramentum præsti-
tit*;

tit; solitus id in omnibus consulatibus suis facere. Atque de hoc ultimo juramento Cicero capiendus, (lib.5.epist.2.& orat.in L.Pisonem.) Et Plutarch.(in Cicer.) Dio Cassius. (lib.37.)

Atque hæc facere primis diebus in usu: quibus addo *Ritum* ad vim & potestatem Consulum spectantem, quæ interdum poscente salute publica ita aucta est, ut par absolutæ & regiæ potentiæ esset. Modus augendi per SC. quo Respublica Consulibus permitti dicebatur, commendari, defendenda dari. Quod tamen interponi non temere solet, nisi in atroci negotio, ut Salustius ait (in Catil.) & in ultima necessitate, ut Livius (lib.3.) in ipso urbis incendio, & desperatione omnium salutis, ut Cæsar (1.de bello civili.) Formula SCti brevis & solemnis hæc:

VIDERENT CONSVLES, NE QVID RESPVBLICA DETRIMENTI ACCIPERET.

Quo uno versiculo satis armatos eos semper fuisse, etiam nullis armis datis, Cicero (pro Milone) scripsit. Vis enim eorum verborum hæc: ut imperium summum merumque Consulibus esset, exercitum parare possent, bellum gerere, coërcere omnibus modis socios atque cives: &, uno verbo, restituebatur eis hoc decreto jus regium vetus, per provoca-

vocationem, aliasque leges ademptum. Antiquum autem valde hunc morem esse, & cum prima Republica natum, docet Livius; qui ejus, ut jam recepti, meminit (lib.3.) soletque interponi in domestico plerumque motu; ut Tribunitiis seditionibus, perniciosis legibus, conjuratione occulta: aut etiam externo discrimine, sed extremo. Vide, præter dictos, Vegetium (lib.3. cap.1.) & Dionem (lib. 57.)

Ritum huic adjungo triplicem: unum, qui ad *insignia* Consulum spectat, & ad *fasces*; alterum de *securibus* ablatis; de quo satis dixi in Electis (cap.26.) alterum, *de divisione fascium*. qui sic habet: Consulibus duobus creatis, cum initio fasces XXIV præferrentur, id est, singulis XII, in voce & invidia populi res fuit; tanquam regno non depulso, sed duplicato: ea causa Valerius instituit, ut XII tantum fasces conspicerentur, iique alternis mensibus apud alterum Consulem essent: ita, inquam, ut priore mense prior Consul eos haberet; secundo alter, atque ita in orbem. Dionysius (lib.5.) Dio Cassius (l.51.) Sumere autem eos prior solebat, qui major natu esset: idque obtinuisse videtur usque ad Legem *Iuliam*, quæ honorem hunc detulit numero liberorum. De utroque vide Valerium (lib. 4. cap. 1.) & Agellium (l.2.c.15.) Interea tamen Consul

sul is, qui sine fascibus, ne nullo insigni nosceretur, *Accensum* habebat, qui eum præcederet, & *Lictores*, (Dionysius lib.5. initio) qui sequerentur cum virgis & bacillis. Suetonius in Iulio, (cap.20.) Livius ubi de Decemviris: (lib.3.)

Denique postremo observo *Ritum*, qui ad tempus gerendi Consulatus pertinet: quod olim annuum fuisse scimus: mutatum tamen statim cum Republica, & à Iulio Cæsare plures uno anno Consules facti. [An. V.C.DCCVIII.] Designabantur enim Consules in tres, duos, imo in unum mensem, & alii atque alii substituebantur. Mos notns, & obvia exempla: à quo tamen manasse moneo, ut duo genera Consulum nominarentur; *Ordinarii* & *Suffecti*. *Ordinarii*, qui more prisco, principio anni & Kal. Ian. inirent. *Suffecti* autem omnes, qui deinceps substituti. Illi honestiores censebantur: quod nomen eorum magis celebre & æternum; cum ab iis tempora & anni numerarentur. Seneca: *Consulem me fecit, sed non ordinarium.* Suetonius in Domitiano, (cap.2.) *In sex consulatibus unum ordinarium tantum gessit.* Symmachus (lib.9. epist. 120.) *Delatus est à clementissimis Principibus ordinarius consulatus.* Lampridius (in Alexandro:) *consulatum tertium iniit tantum ordinarium.*

rium. Hæc divisio & hic mos ad Constantinum Imperatorem mansit; qui consulatum iterum annuum fecit, & pro suffectis novum genus reperit, quos *Consulares* dixit, sive etiam *consules honorarios*. Quorum origo à consularibus ornamentis, quæ instituerat jam olim Iulius Cæsar, apud Suetonium (cap. 76.) Exstat *Consularitatis* formula (ita honorem hunc appellabant; non *consulatum*) in Cassiodoro (lib. 6. epist. 21.) quem omnino suadeo legas: itemque de istis capienda lex 4. C. De Coss. & Novell. C. 62.

Cap. X.

De Prætoribus. Nomen eorum. Institutio. Numerus. Insignia.

IVxta Consules *Prætores* merito sequuntur: qui dignitate proximi, & *collegæ consulis* appellantur; quoniam iisdem auspiciis creabantur. (Liv. lib. 7. & Agell. l. 13. c. 14.) Nomen iis, sive quod *præirent*, (Varro l. 3. de L. L.) sive quod *præessent*; mere Latinum, & sane vetus. Populi enim plerique è Latio, Imperatores suos & duces *Prætores* appellabant; uti exempla in Livio crebra. Sed & Etrusci Prætores habuisse videntur inter ordinarios & legitimos Magistratus. Spartianus me docuit (in Hadriano) *In Etruriam*, inquit, *Præ-*

turam

num. Hæc divisio & hic mos ad Consta-
tinum Imperatorem mansit: qui conti-
cum iterum annuum fecit, & pro suo
... novum genus reperit, quos *Consu-*
... dixit, sive etiam *consules honorarios*
Quorum origo à consularibus orna-
mentis, quæ instituerat jam olim Iulius
Cæsar, apud Suetonium (cap.76.) Exstat
Consularitatis formula (ita honorem
appellabant; non *consulatum*) in
Cassiodoro (lib.6. epist. 21.) quem om-
nino suadeo legas: itemque de istis ca-
pienda lex 4.C. De Cons. & Novell. C.6.

CAP. X.

De Prætoribus. Nomen eorum. Institutio. Numerus. Insignia.

IVxta Consules *Prætores* merito sequun-
tur: qui dignitate proximi, & *collegæ*
consulis appellantur; quoniam iisdem au-
spiciis creabantur. (Liv. lib.7. & Agell.
...c.14.) Nomen iis, sive quod *præirent*,
Varro l.3. de L.L.) sive quod *præessent*
...ere Latinum, & sane vetus. Populi enim
...rique è Latio, Imperatores suos & du-
Prætores appellabant; uti exempla in
...io crebra. Sed & Etrusci Prætores ha-
...lè videntur inter ordinarios & legi-
...s Magistratus. Spartianus me docuit
...adriano) *In Etruriam*, inquit, *Præ-*
turam

turam Imperator egit; per Latina oppida Dictator, & Ædilis, & Duûmvir fuit. Et vetus in Italia inscriptio:

PRAETOR HETRVRIAE
XV POPVLORVM.

Ita ut late omnino patuerit id nomen: *nec solum*, ut Asconius (3. in Verrem) ait, *veteres omnem Magistratum, cui pareret exercitus, Prætorem appellarunt; sed quemcunque in re profana, sive etiam sacra, præfectum.* Sic in monumentis lego: PRAETOREM TIBVRTINVM, PRAETOREM SACRORVM, PRAETOREM SACRIS VOLCANI, PRAETOREM IVVENTVTIS. Nec scio, an lata illa significatione Suetonius sumpserit, cum librum *De Prætoribus* inscripsit. Sed commune tamen antea nomen, & Consulibus ipsis usurpatum, proprium esse cœpit huic Magistratui: qui institutus anno Vrb. Cond. CCCLXXXVIII. Causa instituendi duplex: Vtilitas, & Æmulatio. Vtilitas: quia cum Consules sæpe bellis avocarentur, nec esset in Vrbe qui jus diceret; ex usu fuit Magistratum creari, qui proprie huic muneri vacaret. Æmulatio: quoniam, ut Livius indicat (lib.7. initio,) Patricii novum hunc honorem avide quæsivêre, in locum erepti Consulatus. Creatus autem initio unus: postea (circa annum Vrb. DI) alter adjectus, qui jus item dice-

diceret; ſed diverſis muneribus ille inter cives;hic inter cives & peregrinos. Itaque cognominibus etiam diſtincti fuêre: alter *Urbanus*, alter *Peregrinus* appellatus. Ille tamen honeſtior digniorque:adeo ut velut proprio cognomento *Honoratus* appellaretur ab Ovidio(lib.1.Faſtor.)

Verbaq; honoratus libera Prætor habet. Et *ius*, quod ab eo edictiſque ejus deſcendit,*honorarium*.(l.2.ff.De orig. jur.& l.7. De juſt.& jure.) At poſtea etiam duo alii additi,paulo diverſo fine: quod , ut priores Conſules adjuverunt in jure dicendo: ſic iſti, in provinciis regendis. Id factum anno V.C.IↃXX.Sardinia&Sicilia in provinciarũ formam redactis : & duo etiam adjecti,Hiſpaniis devictis,an.V.C.IↃLVII. Ita in univerſum tunc Prætores ſex : ex quibus duo ſoli in Vrbe manebant; reliqui quatuor, ſtatim ac renunciati erant, in provincias ibant, quas ſors aſſignarat. Id manſit, donec quæſtiones perpetuæ conſtitutæ ſunt, anno Vrb. Cond. DCV, & Senatui tunc viſum, ut Prætores omnes ipſo anno magiſtratus ſui in Vrbe hærerent,& parte aliqua jus tangerent, ſive publicum , ſive privatum. Et paulo poſt (Cic.pro Milon.)Sulla Dictator, ut quæſtionum numerum auxit;ſic & Prætorum: factique octo. Errat enim Pomponius (l 2.ff. De orig.jur.) qui aſſeverat

de de-

diceret; sed diversis muneribus ille inter
cives, hic inter cives & peregrinos. Itaque
cognominibus etiam distincti fuère: al-
ter Vrbanus, alter Peregrinus appellatus.
Ille tamen honestior digniorque: adeo ut
velut proprio cognomento Honoratus
appellaretur ab Ovidio (lib.1.Fastor.)
Verbaq; honoratus libera Prætor habet.
Et ius. quod ab eo edictisque ejus descen-
dit, honorarium. (l.2.ff.De orig. jur.&l.7.
De just.& jure.) At postea etiam duo alii
additi, paulo diverso fine: quod, ut prio-
res Consules adjuverunt in jure dicendo:
sic isti, in provinciis regendis. Id factum
anno V.C. IↃXX. Sardinia&Sicilia in pro-
vinciarũ formam redactis: & duo etiam
djecti, Hispaniis devictis, an. V.C. IↃLVII.
ta in universum tunc Prætores sex: ex
uibus duo soli in Vrbe manebant; reli-
ui quatuor, statim ac renunciati erant,
provincias ibant, quas sors assignarat.
mansit, donec quæstiones perpetuæ
nstitutæ sunt, anno Vrb. Cond. DCV,
Senatui tunc visum, ut Prætores om-
ipso anno magistratus sui in Vrbe
erent, & parte aliqua jus tangerent,
publicum, sive privatum. Et paulo
(Cic. pro Milon.) Sulla Dictator, ut
stionum numerum auxit; sic & Præ-
m: factique octo. Errat enim Pom-
us (l 2.ff. De orig. jur.) qui asseverat
de de-

de decem. Primus C. Cæsar denos creavit, & postea XVI, ut Dio tradit (lib.42. & 43.) & majore licentia Triumviri LXIV. quod idem scriptor asseruit (lib.48.) Augustus tamen temperavit, & duodenario numero inclusit. Sed frustra: quia iterum XVI facti; quibus Claudius II etiã adjecit, qui proprie jus dicerent de Fideicõmissis. (l. 2. ff. de origine Iuris. Vlp. in institut. tit.22.) Ex his Titus unum detraxit: sed Nerva restituit, cum munere, ut jus diceret inter privatos & fiscum. *Tutelarem* etiam *Prætorem* à M. Antonio Philosopho institutum, Capitolinus in Vita ejus prodidit, & meminêre Leges (l.3.& 4. in Cod. Theod.) Ita in universum XVIII Prætores facti: donec paulatim minuente Imperio, minuti & ipsi, & tres tantum creati, lege Valentiniani & Marciani AA. (l.2.C. De offic. Præt.) Atque hæc de numero & augmento breviter.

Insignia addam: quæ non obscura. *Prætextæ* enim *togæ* illis jus, item *Sellæ curulis; Lictores* cum fascibus sex (Val.l.1.c.1.) habuere: unde Polybius & Græci ἑξαπέλεκυν *Prætorem* plerumque vertunt. Nec lex vetus apud Censorinum me turbat, quæ Prætori Vrbano duos tantum lictores tribuit. Quod capienda hac mente, ut minimum duo semper in tribunali ejus adsint & appareant; non plures.

CAP. XI.

De Officiis Prætorum.

AT munera Prætorum præcipue tria: *Ludi, Sacra, Iurisdictio. Ludos* enim varios dabant ad populi gratiam; uti exempla occurrunt passim (*Tacit. Annal. lib. 8. Plutarch. in Bruto. App. lib.* 1. *bell. civil.*) *Sacrum* etiam plerumque curabant *Bonæ Deæ*; quód domi eorum ab uxore fiebat. Plutarchus in Cæsare docet. Cicero ad Atticum lib. I. epist. x. Martialis etiam suo ævo in usu ostendit, epigram. XLI lib. x. ubi *populare* id *sacrum* appellari monet; quia pro populo fiebat: unde *Damium* dictum notat Festus; etsi interpretatione addita non bona. In has autem duas res magni sumptus facti. Martialis integro illo epigrammate ostendit: Capitolinus in Maximo, aliique. Vnde, velut proverbii loco, ab Augustino usurpata censeo *prætoriana pretia*, pro magnis. *Ita addictus erat studiis*, inquit, *ut pretiis prætorianis sibi conficiendos codices curaverit*. Lib. VI. Confession. lib. x. Hæc duo munera, sive onera potius, sola fere mansêre Prætoribus, labente Imperio, ut non frustra à Boëtio scriptum sit lib. III de Consolat. *Prætura magna olim potestas; nunc inane nomen, & senatorii*

census

cenſus gravis ſarcina. At tertium maximumque munus, *Iuriſdictio:* quam dupliciter conſidero; *in privatis & publicis judiciis. Privata iudicia*, id eſt, res Civiles, tractabant duo ſoli è Prætoribus; Vrbanus & Peregrinus: *Publica*, ſive res Criminales, reliqui omnes. Ita tamen, ut ſingulis certæ eſſent quæſtiones, una pluresve. De quibus dilucide & ſubtiliter dicere, non noſtrum. Latus enim campus, & quem merito decurrant ſoli ICti: è quibus ante omnes legi ſuadeo BarnabamBriſſonium l.v.Formularum.

CAP. XII.

De Ædilibus. Eorum nomen. Inſtitutio, & Genera.

TErtio loco *Ædiles* cenſeo: quibus nomen (ut plerique omnes volunt) ab *ædium* cura; ſive, quod ædes ſacras privataſque curarent, ut Varro ait; (*lib.4. de L.L & Zonaras lib.2. & Dionyſ.l.6.*) ſivè quod ædibus præeſſent, in quibus omnia ſcita ſua plebes deferebat, ut Pomponius (l.5.ff. De orig.Iuris.) Feſtus magis nove & remote, ab adeundo derivat; quod facilis ad omnes plebi aditus eſſent. Sed revera utrumque etymon, ſi attentius inſpicis, labat. Et verius fortaſſis tunc Romæ nomen id primnm natum;

tum;sed, ut pleraque,è Latio traductum: nec ex re impositum;sed ab exemplo.Iam olim enim Ædilium magistratus in Latinis oppidis(l.ff.Locati.)qui *Aediles quinquennales* cognominati in historiis & lapidibus passim.Spartianus clare (in Hadriano) *Per Latina oppida Dictator, Aedilis & Duumvir fuit.* Isque primus & summus, nisi fallor, municipalis magistratus.Iuvenalis:

Sufficiunt tunicæ summis Ædilibus albæ.

Atque eos illic ab ædibus primo dictos nihil abnuam : quia velut minuti Censores quidam erant & ædium sacrarum privatarumq; curam gerebant. Instituti autem Romæ una cum ipsis Tribunis plebis, anno Vrb.conditæ CCLXXI.plebs enim Tribunos suos nacta,hoc amplius à Patribus petiit(inquit Dionysius l.VI.)ut duos è plebe creare sibi liceret,qui Tribunis velut administri & adjutores essent, quique eas causas cognoscerent, quas illi commisissent. Itaque hi primi *Ædiles plebis* appellati. Additi postea anno Vrbis CCCLXXXVIII duo è Patribus, qui ludorum causa præcipue creati (Livium vide in fine lib. 6. & initio lib. 7.) & cum discrimine *Ædiles Curules* dicti ; quoniam ea sella honoris causa utebantur. Priores enim illi tantum in subselliis sedebant ; ut & Tribuni, & Quæstores. (Ascon.

rum;sed, ut pleraque, è Latio traductum:
nec ex re impositum;sed ab exemplo.Iam
olim enim Ædilium magistratus in Lati-
nis oppidis(l.ff.Locati.)qui *Aediles quin-*
quennales cognominati in historiis & la-
pidibus passim.Spartianus clare (in Ha-
driano) *Per Latina oppida Dictator, Ae-*
dilis & Duumvir fuit. Isque primus &
summus, nisi fallor, municipalis magi-
stratus.Iuvenalis:

Sufficiunt tunicæ summis Ædilibus albæ.

Atque eos illic ab ædibus primo dictos
nihil abnuam : quia velut minuti Cen-
sores quidam erant & ædium sacrarum
privatarumq; curam gerebant. Instituti
autem Romæ una cum ipsis Tribunis
plebis, anno Vrb.conditæ CCLXXI.plebs
enim Tribunos suos nacta,hoc amplius à
Patribus petiit(inquit Dionysius l.VI.)ut
duos è plebe creare sibi liceret,qui Tribu-
nis velut administri & adjutores essent,
quique eas causas cognoscerent, quas illi
commisissent. Itaque hi primi *Ædiles*
plebis appellati. Additi postea anno Vr-
bis CCCLXXXVIII duo è Patribus, qui
[ludo]rum causa præcipue creati (Livium
[vi]de in fine lib. 6. & initio lib. 7.) & cum
[di]scrimine *Ædiles Curules* dicti; quo-
[d i]n ea sella honoris causa utebantur.
[Min]ores enim illi tantum in subselliis se-
[deb]ant; ut & *Tribuni*, & Quæstores.
(Ascon.

(Ascon. Pedianus in D
que hi digniores, &
μίαν Plutarchus appe
lem.(in Mario,initio)
à curru dicta, ut vulgi
lib.3. c.18.) quam Isid
mat: *Consules olim* (inc
ob longinquitatem vi
provectos: ideoque &
vehebantur, in quibus
rent, Curules dictas.
tioni scriptura & dir
veriusque à Curibus
binorum erat)dicta.F
mis crebro expressa :
iis,quas Hispanicas v
in aulis usus. Descri
Mario) & incurvis p
stendit. Itaque in Gl
rulis explicatur ἀγκ
Cιλικός. Altas facit

Hæc altas eboris a
rules,

Itaque Lucanus(lib.

Lentulus è celsa su

Non quòd sellæ ipsæ
adjuncti plures grad
epist.) *Sellam curule*
dine multis gradibus
re autem eæ tectæ

(lib.1. Epist.) circumscripsit:

——dabit, eripietque curule
Cui volet importunus ebur.——

Et Athenæus (lib.5.c.4.) de Antiocho rege, *sedisse eum*, ait, *eburnea sede, ritu Romanorum*: significans curulem. Nec aliter Græci vertunt, quam ἐλεφάντινον θρόνον, aut δίφρον. Quo exemplo etiam Vopiscus in Aureliano *Sellam eboratam* dixit. Cælatum & sculptum id fuisse, Ovidius ostendit (lib.4. de Pont.eleg.9.)

Signa quoque in sella nossem formata curuli,
Et totum Numidæ sculptile dentis opus.

Nec plures Ædiles, ad tempora C.Cæsaris: qui duos præterea adjecit, an.V.C. DCCX. quos è Patribus creari tantum voluit; & quia frumentariæ curæ præfecti, à Cerere *Cereales* dixit. Dio (lib.43. sub finem,) & Pomponius (l.2.ff.De origine Iuris.) Ita sex in universum Ædiles; triplici tamen discrimine: quos ad Constantini usque Magni tempora in Republica perseverasse crediderim, & ab eo (ut plerosque Magistratus) sublatos.

(lib.1. Epist.) circumscripsit:

—dabit, eripietque curule
Cui volet importunus ebur.—

Et Athenæus (lib.5.c.4.) de Antiocho re-
ge, sedisse eum, ait, eburnea sede, more Ro-
manorum: significans curulem. Nec ali-
ter Græci vertunt, quam ἐλεφάντινον
δίφρον, aut δίφρον. Quo exemplo etiam
Vopiscus in Aureliano *Sellam eboratam*
dixit. Cælatum & sculptum id fuisse,
Ovidius ostendit (lib.4. de Pont.eleg.9.)

Signa quoque in sella nossem formata curuli,
Et totum Numidæ sculptile dentis opus.

Nec plures Ædiles, ad tempora C.Cæsa-
ris: qui duos præterea adjecit, an.V.C.
DCCX. quos è Patribus creari tantum
voluit; & quia frumentariæ curæ præfe-
cit, à Cerere *Cereales* dixit. Dio (lib.43.
sub finem,) & Pomponius (l.2.ff.De ori-
gine Iuris.) Ita sex in universum Ædiles;
triplici tamen discrimine: quos ad Con-
stantini usque Magni tempora in Repu-
blica perseverasse crediderim, & ab eo (ut
alios que Magistratus) sublatos.

CAP.

CAP. …

De officiis Æ…

AT munera Ædilium…
raque omnia lege …
leg.) breviter expedit: S…
inquit, *curatores urbis,* …
que solemnium. Ait, C…
ut alibi (5. Verr.) dice…
totam urbem iis tuen…
non male, quod ea fere…
quæ ad ornatum aut c…
mo enim opera publi…
tuebantur; & templ…
ro 5.Verr. Varro 4.de …
cendiorum eis cura, &…
damnum. Quod muni…
imposuisse iis primus …
(lib.54.) Tertio, funeri…
nutorum rituum insti…
conservatio. Ovidius v…

Adde, quod Ædilis …
irent,
Artifices tantum …
cem.

Sed & matrimonior…
nexum iis, scortatio…
cium coercitio quæda…
satis docui in Comm…
Annales. Denique ba…

cloacas, plateas, & loca omnia Vrbis curabant, ut pura ea & munda essent. De balneis, Seneca (epist. 87) *Dÿ boni*, inquit, *quam iuvabat illa balnea intrare, obscura & gregali tectorio inducta, quæ scires Catonem tibi Ædilem, aut Fabium Maximum, aut ex Corneliis aliquem manu sua temperasse!* Et alibi eleganter: *Invenies balnea & popinas, & loca Ædilem metuentia.* Et de munditate Plautus Sticho, ubi cum servus imperasset:

Cape illas scopas, tu hoc converre, &c.

Parasitus subjicit:

Sine suffragio populi Aedilitatem hic quidem gerit.

Et plura ad hanc rem distinctè, & apte l. unica ff. De vi publica, ubi *Aediles* Papinianus ἀστυνόμους semper vertit: quod non aliud quam curatores urbis.

Sed addit secundo loco Cicero, *Annonæ Curatores.* Verissimè: quia non rerum solum venalium ad eos cura & æstimatio solum spectabat, sed etiam pecudum hominumque. Apuleius lib. 1. *Aedilem gerimus*, inquit, *& annonam curamus.* Plautus Rudente:

Ita solet Neptunus: quamvis fastidiosus Aedilis est,
Si quæ improbæ sunt merces, jactat omnes.

Per-

cloacas, plateas, & loca omnia Urbis cu-
rabant, ut pura ea & munda essent. De
balneis, Seneca (epist. 87) *Dii boni, inquit,*
quam iuvabat illa balnea intrare, obscura
& gregali tectorio inducta, quæ scires Ca-
tonem tibi Ædilem, aut Fabium Maxi-
mum, aut ex Corneliis aliquem manu sua
temperasse! Et alibi eleganter: *Invenies*
balnea & popinas, & loca Ædilem me-
tuentia. Et de munditate Plautus Sticho,
ubi cum servus imperasset:

Cape illas scopas, tu hoc converre, &c.

Parasitus subjicit:

Sine suffragio populi Aedilitatem hic
quidem gerit.

t plura ad hanc rem distinctè, & apte
unica ff. De vi publica, ubi *Aediles* Pa-
nianus ἀστυνόμους semper vertit: quod
n aliud quam curatores urbis.

Sed addit secundo loco Cicero, *Anno-*
Curatores. Verissimè: quia non re-
n solum venalium ad eos cura & æsti-
tio solum spectabat, sed etiam pecu-
hominumque. Apuleius lib. I. *Ae-*
gerimus, inquit, *& annonam cura-*
Plautus Rudente:

solet Neptunus: quamvis fastidio-
sus Aedilis est,
qua improba sunt merces, jactat
omnes.

Per-

Persius Satyra I.

Fregerit heminas A-
quas.

Immo *ius* etiam his d
ex Dione LIII, initio.
bant, ex Papiniani l. un
Edicta concipiebant, ex

Euge, edictiones ædi-
habet.

Omniaque uno verbo,
gebant, quæ ad venaliu
Græci plerumque ἀγορ
verterunt. Agellium
Iurisconsultos, titulo to
cto.

Denique pro tertio
addit, *curationem ludor*
caute, *solemnium*: quia
tum curasse videtur, &
ut Florales, Circenses, M
nos, &c: non autem pri
aut votivos. Exempla
muneris ubique prom
gas, Ædiles suo sump
præfuisse, ordinasse pr
actoribus distribuisse:
etiam examinasse, & fal
dæ. Donatum in vita T
scio, an ab hac scenica in
vit, ut jus quoddam jud
rit etiam in alios libros.

natus decreto apud Tacitum IIII Annali, quo jubentur Ædiles cremare Cremutii Cordi ſcripta.

CAP. XIV.

De Tribunorum Nomine, Origine, & ex quo ordine creati.

QVartus in ordine Magiſtratus *Tribunorum* eſt: quorum nomen vetus, & origini Vrbis pene æquale. Nam *Tribuni Celerum*, id eſt, equitum, ſtatim nati in regno Romuli: (l.2.ff. De orig. Iur. Varro lib. 4. de L.L.) dictaque & ducta vox, ſive à ternario numero, quia tres tantum tunc populi partes, & ex ſingulis ſinguli crearentur, ad exercitum mittendi: ſive à tribubus, quod earum ſuffragiis crearentur, vel quod iis præeſſent: quo ſane exemplo à Curibus *Curiones* dicti. Vtcumque de etymo ſit, late fuſum nomen: & vis ea fere ſubeſt, ut Curatorem fere ſignificet, aut Pręfectum. Itaque cum additione uſurparunt: *Tribunus Celerum, Militum, Aerarii, Plebis.* Et poſteriore ævo ſub Principibus, *Tribunus Voluptatum, Matrimoniorum, Chartariorum, Provinciarum:* quæ genera in Caſſiodoro lego (lib.7. Variar. epiſt. 10. & 47. lib. 12. epiſt. 24.) & *Tribunus Fori*, in lapidibus: *Tribunus Scholarum*, in Codice Iuſtinianeo. At diverſi hi noſtri & dignio-

natus decreto apud Tacitum IIII An-
nali, quo iubentur Ædiles cremare Cre-
mutii Cordi scripta.

CAP. XIV.

De Tribunorum Nomine, Origine, & ex quo ordine creati.

Quartus in ordine Magistratus Tribu-
norum est: quorum nomen vetus,
& origini Vrbis pene æquale. Nam Tri-
buni Celerum, id est, equitum, statim na-
ti in regno Romuli: (l.2.ff. De orig. Iur.
Varro lib. 4. de L.L.) dictaque & ducta
vox, sive à ternario numero, quia tres
tantum tunc populi partes, & ex singu-
lis singuli crearentur, ad exercitum mit-
tendi: sive à tribubus, quod earum suf-
fragiis crearentur, vel quod iis præessent:
no sane exemplo à Curibus *Curiones* di-
i. Vtcumque de etymo sit, late fusum
men: & vis ea fere subest, ut Curato-
n fere significet, aut Præfectum. Itaque
n additione usurparunt: *Tribunus Ce-
m, Militum, Aerarii, Plebis.* Et
eriore ævo sub Principibus, *Tribunos
ptatum, Matrimoniorum, Chartario-
Provinciarum:* quæ genera in Cas-
ro lego (lib.7. Variar. epist.10. & 47.
epist.24.) & *Tribunus Fori*, in la-
s: *Tribunus Scholarum*, in Codi-
ianeo. At diversi hi nostri & di-
gnio-

gniores aliis: quorum origo à seditione. Cum enim plebs in nova libertate varie premi à Patribus videretur, anno Vrbis CCLX secessit in montem Sacrum: nec reduci in urbem potuit, nisi ut proprium hunc Magistratum haberet, juris sui vindicem & custodem. Creati autem initio duo: mox tres adjecti: denique A. Vrb. CCXCVII iterum quinque additi, decemque in universum facti: qui numerus deinceps in Republica mansit. & quoniam primi Tribuni magistratum occœpêre IV. Idus Decembris, hoc quoque obtinuit, ut Tribuni non Calendis Ianuariis inirent, sicut Magistratus cæteri, sed illo ipso die. Dionysius clare lib.7. extremo. Et ab ea mente Appianus (lib.1. Civil. Adde Plutarchum problemate 81.) Comitia Tribunorum refert in æstatem. Quia autem per plebem creati; hoc quoque mansit, ut tantum è plebe: nisi quod semel Patricios duos cooptatos reperio apud Livium (lib.3.) Immo plerumque ex infima plebe: donec lata lex, ut crearentur tantum è Senatu, id est, ut nemo Tribunus esse posset, nisi qui antea Senator: Senator tamen plebeius. Id quando institutum, diserte haud scio: immo vix ipsi veteres: inter quos & Appianus ambigit (lib.1. bellorum civilium) rectene id referatur ad Sullam. *Nec constat*, inquit,

an

an Tribunatum, uti nunc est, à plebe ad Senatum transtulerit. Atteius tamen Capito (apud Agellium lib.14,cap. ult.) (ut ego quidem interpretor) ad Atinium plebiscitum refert. Nam ait: *Tribunis Senatum habendi ius erat, quamquam Senatores non essent, ante Atinium plebisscitum* quasi dicat, Atinio plebiscito lectos è Senatu. Quanquam nec de tempore ejus plebisciti constet: nisi quod P. Atinium quendam Tribunum reperio, C. Iulio Cæsare & Marco Bibulo Consulibus. Certe quidem libera adhuc Republica id in usu fuisse, docet aperte Suetonius (in Augusto cap.10.) *In locum*, inquit, *Tribuni plebis demortui candidatum se ostendit; quanquam Patricius, necdum Senator.* Itaque non jus petendi Tribunatus, nisi Senatorum. Plinium (lib. 2. epist.9.) ita exaudio: *Ego*, inquit, *sexto latum clavum à Cæsare nostro, ego Quæsturam impetravi: meo suffragio pervenit ad ius Tribunatus petendi.* Et Suetonius idem, ut novum, notat in Augusto: (c.40.) quod comitiis tribunitiis, si deessent candidati Senatores, ex Equitibus crearit.

CAP.

an Tribunatum, ut nunc est, à plebe ad Senatum transtulerit. Atteius tamen Capito (apud Agellium lib.14, cap. ult.) (ut ego quidem interpretor) ad Atinium plebiscitum refert. Nam ait: *Tribunis Senatus habendi ius erat, quamquam Senatores non essent, ante Atinium plebiscitum*: quasi dicat, Atinio plebiscito lectos è Senatu. Quanquam nec de tempore ejus plebiscit constet: nisi quod P. Atinium quendam Tribunum reperio, C. Iulio Cæsare & Marco Bibulo Consulibus. Certe quidem libera adhuc Republica id in usu fuisse, docet aperte Suetonius (in Augusto cap.10.) *In locum, inquit, Tribuni plebis demortui candidatum se ostendit; quanquam Patricius, necdum Senator.* Itaque non jus petendi Tribunatus, nisi Senatorum. Plinium (lib. 2. epist.9.) ita exaudio: *Ego, inquit, sexto latum clavum à Cæsare nostro, ego Quæsturam impetravi: meo suffragio pervenit ad ius Tribunatus petendi.* Et Suetonius idem, ut novum, notat in Augusto: (c.40.) quod comitiis Tribunitiis, si deessent candidati Senatores, ex Equitibus crearit.

CAP.

CAP. X

De officio & potestate

HÆc origo Tribunoru
eaque ratione Ro
oppositi, qua Lacedæ
phori. (Valer.lib.4.c.5.
gib. Plutarchus in Cori
munus eorum initio u
auxilii latio. Creati enim
tentiamque Magistratu
taxat impediendi & de
bant, non agendi aut læ
pressos juvabant, eripieb
creta aut jussa, sive Sen
stratuum, rescindebant:
Plutarchus notat Probl.
rum nocte dieque pateba
se ostenderent, ad desid
miserorum excipiendas.
horam abesse ab urbe leg
ut Dio ait, (lib.37.) sive n
Agellius (lib.3.c.2.) vel,
Appianus (2.Civil.) mœni
licebat; hac eadem scilice
xilium autem ferendum
sio; quæ peragi solita uno
bo, VETO. Livius (lib.6.)
ne juvet vox ista, VE
concinentes collegas nostro

T

ti. Cujus intercessionis tanta vis, ut privati Magistratusque omnes parerent: qui non fecisset, vel per viatorem Tribunitium in carcerem abriperetur, vel die dicta apud populum accusaretur, ut violator sacrosanctæ potestatis. Tales enim ipsi. Eaque de re Leges veteres apud Dionysium (lib.6.in fine, & lib.7. circa medium) & Liviũ. Quin Cicero (pro Sextio) hoc amplius notat: eam esse sanctitatem Tribunatus, ut non modo contra vim & ferrum, sed etiam contra verba & interfationem, legibus sacratis sint armati. Ea autem intercessio valida etiam inter Tribunos ipsos; adeo ut, uno ex collegio vetante, irritæ sint reliquorum omnium actiones. (Plutarch. in Catone Min. Atque hoc est, quod *extremum ius Tribunorum* Cæsar appellat, 1. Commentario De bellis civilibus; & quod etiam à L.Sulla iis relictum fatetur. Itaque agere, imperare, decernere, remotum à primis Tribunis: (apud Tacit. 1. Annali Tiberius convocat Senatum jure Tribunitio) donec paulatim fiducia sancti juris progressi ulterius sunt, & limites protulerunt sui magistratus. Qui olim in senatum non veniebant; sed ante valvas curiæ positis subselliis sedebant; (Valerius auctor lib.2. cap.2.) ii mox Senatum convocare ausi. quod cœpisse primum

mum anno Vrbis CCXCVII, Dionyſius curioſe notat (lib.10.) Immo dimittere etiam ab alio convocatum: quod Appianus (lib.2. Civil.) monet de Curione: *Senatum*, inquit, *re infecta dimiſit. Poteſt enim hoc Tribunus plebis facere.* Denique concionem advocare, tabernas claudi jubere, leges & rogationes ferre, judicia quædam exercere; in immenſum ſcilicet aucta poteſtate, poſtquam lege Hortenſia plebiſcita omnem populum tenuere. (Varro lib.5. de L.L. Livius 9. Cic. 1. Agrar.) Itaque qui frenum aliis injecerunt, freno ipſi eguerè, & cum per hanc immoderatam licentiam materies crebra turbarum & ſeditionum eſſet; Sulla Dictator poteſtatem Tribunitiam valde circumcîdit, immo pene exſcîdit. Vetuit enim, ne leges ferrent, ne concionarentur, ne provocaretur ad eos; ſolumque & nudum jus intercedendi reliquit. Hoc amplius, ut abſterreret homines ab eo magiſtratu capeſſendo, ſanxit; ut ne cui Tribuno aditus pateret ad alium magiſtratum. Quam tamen poſtremam legem, eo mortuo, Aurelius Cotta Conſul (Aſcon. pro Cotta.) ſtatim abrogavit: ſicut reliqua omnia Pompeius Magnus in primo conſulatu. Itaque Tribunis iterum permiſſum jus vetus ad Impp. uſque; qui, Tribunitia poteſtate ſibi ſum-

pta, insignia penes eos reliquerunt, & pene inane nomen. Quod tamen in Imperio Romano ad Constantini usque tempora mansit.

CAP. XVI.

De Quæstoribus. Unde dicti. Quando & quam multi facti. Denique Ius eorum, ac Munus.

QVæstores ordine primi, dignitate ultimi inter Magistratus. Iis non ambigue à *quærendo* nomen: quod pecunias publicas conquirebant & reponebant: (Varro 4. de L. L.) ideo & ταμίαι Græce dicti. Origo eorum vetustissima inter Magistratus; ut Pomponius (l. 2. De orig. Iur.) & Tacitus volunt (lib. 2. Annal.) quippe qui instituti sub ipsis Regibus. Sed an hoc eodem munere, an potius de *crimine quærendi* causa, ambigo. Verius censeo, Quæstores istos pecuniarios libera Republica creatos; cum, aucto videlicet populi ærario, opus fuit, qui ei præessent. Id accidit an. Vrbis CCLXIX, si Dionysio (l. 8.) & Livio (l. 3.) fides. à quibus tamen paulo diversus Plutarchus (in Publicola) qui refert ad annos primos partæ libertatis. Tacitus sane Consulibus primis etiam Quæstores attribuit: sed ita, ut ipsi eos eligerent. *donec*, inquit, *eum quoque honorem*

pea, insignia penes eos reliquerunt, & p... ne inane nomen. Quod tamen in Imperio Romano ad Constantini usque tempora mansit.

CAP. XVI.

De Quaestoribus. Unde dicti. Quando & quam multi facti. Denique Ius eorum, ac Munus.

QVaestores ordine primi, dignitate ultimi inter Magistratus. Iis non ambigue à *quaerendo* nomen: quod pecunias publicas conquirebant & reponebant: (Varro 4. de L.L.) ideo & ταμίαι Graece dicti. Origo eorum vetustissima inter Magistratus; ut *Pomponius* (l. 2. De orig. Iur.) & *Tacitus* volunt (lib. 11. Annal.) quippe qui instituti sub ipsis Regibus. Sed an hoc eodem munere, an potius *de crimine quaerendi* causa, ambigo. Verius censeo, Quaestores istos pecuniarios libera Republica creatos; cum, aucto videlicet populi aerario, opus fuit, qui ei praeessent. Id accidit an. Vrbis CCLXIX, si Dionysio (l. 8.) & Livio (l. 3.) fides. à quibus tamen paulo diversus Plutarchus (in Publicola) qui refert ad annos primos partae libertatis. Tacitus sane Consulibus primis Quaestores attribuit: sed ita, ut ipsi legerent. *donec*, inquit, *eum quoque honorem*

honorem populus mandaret: quod factum anno XXIII *post Reges eiectos*. (ita enim in eo scribendum; non LXIII.) Fuêre autem initio duo tantum Quaestores, qui urbanam pecuniam omnem tractarent, & aerario praeessent, quod in aede Saturni: iique *Vrbani* dicti. Postea, cum aliis etiam opus videretur, qui peregre pecuniam militarem administrarent, praedam venderent; duo iterum creati, qui Consulibus ad ministeria belli praesto essent: ut Livius ait. (lib. 4.) Id accidit anno Vrb. CCXXXII. Atque is numerus diu mansit; donec stipendiaria tota Italia duplicatus is est, factique octo, ad tractanda etiam provinciarum vectigalia, in quas cum Proconsulibus aut Propraetoribus sorte mittebantur. Quod evenisse, argento primum signato, id est, circa annum Vrb. CCCCXXXIX, observo ex Epitome Liviana. (15.) Ac mox lege Sullae XX. creati, ad Senatum supplendum: ut Tacitus (lib. 1. Annal.) suggerit. Nec absimili fine, XL à Caesare; ut Dio (lib. 43.) Haec institutio, & augmentum. nec obscura admodum eorum munera; è quibus praecipuum pecuniae publicae acceptio & expensio: (Liv. lib. 4. & 7.) item signorum militarium (ex argento & auro, non enim velis utebantur) in aerario observatio: praedae venditio, & subhastatio: (Dionys. lib. 4.

& P.

& P. Faber lib. 2. Semestr.) legatorum exceptio, deductio, hospitii assignatio. (Plutarch. quæst. 43. Valer. l. 5. c. 1. & apud Livium aliquot locis.) certæ etiam per Italiam Præfecturæ, ut Ostiensis, & Cales, de quibus Tacitus IIII. Annal. & ibi nos; & Suetonius in Claudio, (cap. 22.) Sed & decreto Augusti, SCta iis adservanda tradita; quæ antea penes Ædiles & Tribunos: Dio notat lib. LIIII. extremo. Fuit etiam sub. Impp. veluti proprius eorum Quæstor, qui *Candidatus Principis* appellatus, vel *Quæstor Principis*, sive *Augusti*: cujus munus expressum ab Vlpiano, in l. unica, ff. De officio Quæstoris. De quo satis multa Brissonius. (lib. 1. Selectarum antiquitat. cap. 16. Sueton. Titi cap. 5. Neron. 15. & Augusti c. 65. Vell. Paterculus lib. 2.) Ab hoc origo *Quæstoris Palatii*, qui sub Constantino cæpit: quæ deinceps magna dignitas, cuique datum, leges & decreta condere, petitionibus subscribere, responsa reddere: & omnino Iuris quidam & legum custos ac præses fuit: quod nomen hodie in *Cancellarium* mutatũ vere dixerimus. De hoc Zosimus (l. 5.) de Sallio quodam; cujus erat officiũ (inquit) dictare, quæ Principi viderentur. Quæstorem à Constantini temporibus appellant. Meminit & Procopius De bello Persico. Symmachus ele-

ganter

& P. Faber lib. 2. Semestr.) legatorum
exceptio, deductio, hospitii assignatio.
(Plutarch. quæst. 43. Valer. l. 5. c. 1. & apud
Livium aliquot locis.) certæ etiam per
Italiam Præfecturæ, ut Ostiensis, & Ca-
les, de quibus Tacitus IIII. Annal. & ibi
not.; & Suetonius in Claudio, (cap. 22.)
Sed & decreto Augusti, SCta iis adfer-
vanda tradita; quæ antea penes Ædiles
& Tribunos: Dio notat lib. LIIII. ex-
tremo. Fuit etiam sub. Impp. veluti pro-
prius eorum Quæstor, qui Candidatus
Principis appellatus, vel Quæstor Princi-
pis, sive Augusti: cujus munus expres-
sum ab Vlpiano, in l. unica, ff. De officio
Quæstoris. De quo satis multa Brisso-
nius. (lib. 1. Selectarum antiquitat. cap. 16.
Sueton. Titi cap. 5. Neron. 15. & Augusti
c. 65. Vell. Paterculus lib. 2.) Ab hoc origo
Quæstoris Palatii, qui sub Constantino
cœpit: quæ deinceps magna dignitas,
cuique datum, leges & decreta condere,
petitionibus subscribere, responsa redde-
re: & omnino Juris quidam & legum cu-
stos ac præses fuit: quod nomen hodie in
Cancellarium mutatũ vere dixerimus. De
hoc Zosimus (l. 5.) de Sallio quodam; cu-
jus erat officiũ (inquit) dictare, quæ Prin-
cipis viderentur. Quæstorem à Constanti-
ni temporibus appellant. Meminit & Pro-
copius De bello Persico. Symmachus ele-
gantes

ganter lib. 1. Epist. 17. & lib
Cassiodorus Epist. 6. lib. 1(
lib. 5. Epist. 4.

CAP. XVII

De Dictatore. Vnde illi nom
causa eligendi: item modu
vis eius & potesta

ORdinarios & perpetuos
Romana Magistratus
plicavi. Supersunt *intermi*
dinarii. Inter quos jure pri
dem illi, qui Magistratuum
mus, *Dictatori*: cui nome
diceretur à Consule, ait Var
cujus dicto omnes audient
potius à dictando; quia c
ediceretq;, quę essent ex usu
sii mens (l. 5.) & Suidæ ver
τὴν τῶν λυσιτελῶν, id est,
rum utiliũ. Dictus alio non
populi (Seneca epist. 109. Cic
stus in OPTIMA LEX.) i
tor Maximus: quæ voces
scilicet imperii præferunt
Cęterum & res & nomen D
pta ab Albanis, consangu
quod cum apud Dionysium
cer affirmet; tum suadet et
qui jam inde sub Rege Tul

Albanum Metium Suffetium agnoſcit: & Spartianus ordinarium veteris Latii magiſtratum fuiſſe oſtendit, in Hadriano. *Per Latina*, inquit, *oppida Dictator & Duumvir fuit.* Ipſe tamen Dionyſius à Grȩcis eſſe exemplum mavult, apud quos non diſſimili in re Αἰσυμνῆται. Origo ejus & prima inſtitutio controverſa: quoniam Dionyſius, fidus certe & cautus ſcriptor, refert in Annum V.CCLV. At Livius & plerique ex Latinis, biennio prius (videliet CCLIII) eum creatum volunt; nono ſcilicet anno poſt Reges exactos. Etſi Livius in affirmando titubat, & obſcuram ambiguamque rem non negat. (Livius T. Largium Dictatorem primum creatum fuiſſe putat: lib. 2.) Cauſa prima eligendi, ſeditio fuit, & metus ab hoſte. Cum enim ſperni viderent Conſulare nomen, cui per provocationem adempta præcipua vis: decurſum ad hoc ſingulare imperium, ut eſſet, qui rigida & regia poteſtate plebem ſive hoſtes coërceret. Major enim & concordior vis in unius imperio, quem collega nemo aut improbe turbat, aut imperite tardat. Atque hæ præcipuæ ſane deinceps creandi cauſæ: ſeditio, inquam, aut bellum gravius. nec alias Cicero commemorat (lib. 3. de Legg.) niſi quod paulatim creatus etiam cauſis pluribus; quæ in Faſtis paſſim expreſſæ.

pressæ.ut, Clavi figendi causa; Comitiorum habendorum; Ludorum faciundorum; Quæstionis exercendæ; Senatus legendi : denique quotiens brevi aliquo & extraordinario imperio opus esset. Sed priores illi serii verique Dictatores, fere cum hoc titulo leguntur : REI GERVNDAE CAVSA; quod ad bellum spectat: vel, REIP. GERENDAE CAVSA: sive etiam, SEDITIONIS SEDANDAE CAVSA, quod ad turbas. Eligi porro solet alia quadam via & modo, quam cæteri omnes Magistratus. Non enim suffragiis populi, sed senatu jubente, à Consule dicebatur; qui noctu auspicato aliquem è Consularibus, quem sibi cumque visum esset, nominabat. Quod *noctu*, Livius aliquotiens docet, & clare lib. 4. *Noctis deinde silentio, ut mos est, L. Papirium Dictatorem dixit.* Quod *auspicato*, Cicero 3. de leg. *Isque avi sinistra dictu Magister populi esto.* Idemque Livius indicat lib. 8. Quod *è Consularibus tantum*, idem Livius lib. 2. *Consularem*, inquit, *legêre: ita lex jubebat de Dictatore creando lata.* Et prudenter profecto. quod unius hoc regimen creatum ab uno. Cum enim subito celerique remedio opus esset, quæ ratio fuisset, suffragia exspectare & campum? immo cum sæpe contra ipsam plebem, quomodo eligerentur à plebe?

Quamquam variatum interdum in hac re non nego, sive per absentiam Consulum; sive per licentiam eorum, qui Dictaturas invasêre.

Potestas autem hujus Magistratus ampla, vel potius eximia. De pace enim belloque agere, exercitus scribere, educere, dimittere, omniaque negotia gerere libere & pro arbitrio poterat; adeo ut nihil horum vel ad Senatum referret. Notant Dionysius lib.5.& Polybius 3. Itaque non solum jus omne duorum Consulum translatum in unum. Cic.3. De leg. (qua de causa etiam διϛύπατον, quasi *duplicem Consulem*, Græci eum dicunt.) Sed hoc amplius: creato eo, cæteri omnes Magistratus abdicabant; Tribunis tantum exceptis: relinquebaturque velut frenum Reipublicæ in manu unius. (Plutarch. Fabio. item Quæst.81. Polyb. lib.3.) Quin bona illi civitatemque adimere jus; animadvertere in vitam & caput civium; idque sine ulla provocatione. (Dionys. lib.8.) Ad quod singulare jus exprimendum, XXIV. fasces illi præferebantur, & totidem secures etiam in Vrbe: ut nihil mirer, terroribus tantis propositis, à Livio lib. VIII. scriptum, *Edictum Dictatoris pro numine semper observatum*. De *provocatione* tamen, non perpetuum fuisse, suadere videtur apud Festum OPTIMA LEX:

&

Quamquam variatum interdum in hac
re non nego, sive per absentiam Consu-
lum; sive per licentiam eorum, qui Dicta-
turas invasere.

Potestas autem hujus Magistratus am-
pla, vel potius eximia. De pace enim bel-
loque agere, exercitus scribere, educere,
dimittere, omniaque negotia gerere li-
bere & pro arbitrio poterat; adeo ut ni-
hil horum vel ad Senatum referret. No-
tant Dionysius lib.5. & Polybius 3. Itaque
non solum jus omne duorum Consulum
translatum in unum. Cic.3. De leg. (qua
de causa etiam δισύπατον, quasi duplicem
Consulem, Græci eum dicunt.) Sed hoc
amplius: creato eo, cæteri omnes Magi-
stratus abdicabant; Tribunis tantum ex-
ceptis: relinquebaturque velut frenum
Reipublicæ in manu unius. (Plutarch.
Fabio. item Quæst.81. Polyb.lib.3.) Quin
...na illi civitatemque adimere jus; ani-
madvertere in vitam & caput civium;
que sine ulla provocatione. (Dionys.
8.) Ad quod singulare jus exprimen-
n, XXIV. fasces illi præferebantur, &
dem secures etiam in Vrbe: ut nihil
r, terroribus tantis propositis, à Li-
b.VIII. scriptum, *Edictum Dictatoris*
mine semper observatum. De provo-
e tamen, non perpetuum fuisse, sua-
detur apud Festum OPTIMA LEX:
&

& quod apud Livium (eod.lib.) exstat il-
lustre exemplum provocationis: etsi ab-
rogatam eam expresse nusquam legerim:
& videam, Sullam Posterioresque Dicta-
tores summo eo jure usos.

Sed hæc tamen tanta vis merito ter-
minis quibusdam circumscripta, ne ex-
orbitaret. Primum enim, semestre dun-
taxat illud imperium esse voluerunt; ne
in tyrannidem spatio aut consuetudine
iret. Et quod quibusdam prorogatum in
annum reperias; ob necessitatem Reipu-
blicæ factum scito, & præter morem: ut
in Camillo, L. Papirio, Fabio Maximo.
Nam Sulla, & postea Cæsar, qui Dictatu-
ram perpetuam invasêre, leges & insti-
tuta Reipublicæ palam sprevêre. Secun-
do, locis etiam inclusa; nec permissum
Dictatori, cum imperio extra Italiam ire:
scilicet, ne procul ab oculis civium & Se-
natus res facilius innovaret. Dio clare
notat (l.36.) idque semel duntaxat veteri
Republica violatum in Attilio Collatino,
qui primus Dictator exercitum extra Ita-
liam duxit; observat Livii Epitome XIX.
Tertio equum ascendere eis vetitum, nisi
ad bellum ituro: sive, (Plutarch. Fab.) ut
ostenderetur vis præcipua Romana in
pedite: sive potius, ad arrogantiam mi-
nuendam, & ut hac parte cum plebe æ-
quaretur. Atque his cautionibus & mo-
destia

destia gerentium factum, ut per annos cccc quietissime, & optimo publico Magistratus is gereretur: donec L. Sulla & C. Cæsar in tyrannidem eum verterunt; & nomen id exosum fecêre Romanis: adeo, ut post necem Cæsaris lata lex sit, qua Dictatura è Republica in æternum sublata. Cicero in Philipp. Dio 44. & Appianus 3. Civilium.

Hæc de Dictatore: cui velut adjutor & administer *Magister Equitum* fuit: quem ipse Dictator sibi libere eligebat; modo is tamen è Consularibus, aut Prætoriis esset. Sane Dio, ut insolens, notat, quod Cæsar Magistrum equitum Antonium elegisset, qui Prætor nondum fuisset. (Dio lib. 42.) Itaque is loco & munere fere Prætoris fuit, ut è Cicerone colligimus (3. de Leg.) habuitque eadem insignia; Prætextam, videlicet, Curulem & VI. lictores. Dio lib. 42. & 43.

CAP. XVIII.

Census. Quando institutus. Itemque Censores, cur ita dicti: tempus ejus Magistratus: insignia, dignitas, & munus.

CEnsum, rem saluberrimam populo Romano, primus instituit Servius Tullius, sextus inter Reges: nec Magistratum

dessia gerendum factum, ut per annos
cccc quietissime, & optimo publico Ma-
gistratus is gereretur: donec L. Sulla &
C. Cæsar in tyrannidem eum verterunt;
& nomen id exosum fecere Romanis:
adeo, ut post necem Cæsaris lata lex sit,
qua Dictatura è Republica in æternum
sublata. Cicero in Philipp. Dio 44. & Ap-
pianus 3. Civilium.

Hæc de Dictatore: cui velut adjutor
& administer *Magister Equitum* fuit:
quem ipse Dictator sibi libere eligebat;
modo is tamen è Consularibus, aut Præ-
toriis esset. Sane Dio, ut insolens, notat,
quod Cæsar Magistrum equitum Anto-
nium elegisset, qui Prætor nondum fuis-
set. (Dio lib. 42.) Itaque is loco & munere
fere Prætoris fuit, ut è Cicerone colligi-
mus (3. de Leg.) habuitque eadem insi-
gnia; Prætextam, videlicet, Curulem &
...lictores. Dio lib. 42. & 43.

CAP. XVIII.

*...sus. Quando institutus. Itemque Cen-
sores, cur ita dicti: tempus ejus Ma-
gistratus: insignia, dignitas,
& munus.*

...sum, rem saluberrimam populo
Romano, primus instituit Servius
..., sextus inter Reges: nec Magistra-
tum

tum aliquem huic rei proprium adhibuit; sed exercuit ipse. Itaque Regium id munus habitum; iisque pulsis, Consulare: donec, crescente paulatim imperio, Consules non fuêre tot ferendis oneribus pares. Itaque cum intermissa diu *Censio* esset, (per XVII. annos, inquit Dionysius) causa exorta desiderandi novi magistratus, & Senatu inprimis adnitente, creati *Censores*, Anno Vrb. CCCXI. Quibus id nomen ab ipsa re datum: sive, quod ad eorum censionem, id est, arbitrium, populus censeretur, ait Varro: (lib. 4. L. L.) sive, quod quisque tanti rem suam æstimaret, quanti illi censuissent, ait Festus. (in voce *Censores*.) Et sane ab censendis æstimandisque facultatibus primo dictos, verissimum est: quoniam potissima hæc creandi causa; & paulatim adjuncta cura morum. Itaque Græci etiam à taxatione verterunt τιμητάς. Duo autem initio creati: totidem scilicet, quot Consules, quorum vicem etiam hac parte sustinebant. Et creati in annos quinque: nimirum, quia lustris duntaxat singulis censeri populum vetus institutum fuit. Sed tamen paulo post, cum dignitas & vis huic Magistratui crevisset, & nimis diuturnum id imperium videretur, lege Æmilia cautum (tulit eam Mamercus Æmilius Di-
ctator.

ctator, an. Vrb. cccxx.) ne plus quam annua & semestris Censura esset: quod in posterum obtinuit: & creati quidem singulis quinquenniis; at non in quinque annos.

Amplius hæc tria fere servata in creatione eorum reperio. I, Vt è Consularibus essent; quod post bellum Punicum secundum semper obtinuit; ante, aliter interdum. II, Vt ne bis crearentur: quia onerosa populo futura videbatur iterata eorum potestas. III, Vt sine suffectione, id est, ut mortuo uno è Censoribus, neminem alium subrogari mos esset; immo illum ipsum statim abire magistratu, qui superesset. Livius clare notat (lib. 5. & 9.) & Plutarchus (probl. 50.) apud quos & causa.

Dignitas hæc magna: nec vi quidem, sed honore tamen supra Consules ipsos: quorum omnia etiam insignia habebant præter lictores.

Munera eorum varia; sed trahi ad duo capita possunt, æstimationem facultatum & morum. Ex illa est, quod publicas privatasque omnium opes describerent: populum juxta eas in centurias & classes distribuerent: ubertim nobis in Livio explicatum (publicis, puta, prælectionibus.) Item quod vectigalia locabant (Cic. 3. de Leg. Livius 39. & 43. Plutarch. in Cat. Majore,)

Majore,) & iis per Provincias *leges* dabant, quæ *Censoriæ* appellatæ: (Cic.lib.1. ad Attic.ep.1. & ICti.) opera publica erigebant, inspiciebant, probabant, hæc sarta tecta exigebant: (Festus in v. PRODVIT. Liv.42.& 45.Symmach.l.1.ep.6.) vias publicas tuebantur, & reficiebant; quam curam in Vrbe semper habuêre: extra Vrbem paulo serius sumpsêre. (auctor Livius in Epitoma lib.41. in extremo.) pretia denique sacrificiorum publicorum curabant. Plutarcho notatum in Catone. Ad morum vero æstimationem spectat, quod Senatu ejicere, equum adimere, tribu movere, ærarios facere potuerunt. Hæ enim fere animadversiones Censorum, & ignominiæ, quas inurebant. *Senatu ejicere* non aliud erat, quam initio Censuræ, cum Senatum legerent, nomen illius aut illius Senatoris in recitando præterire: quo velut tacito indicio censebantur loco moti, nec nomen eorum ultra in albo Senatorum. (Festus in PRAETERITI. Liv.lib.34.) *Equi ademptio* ad alterum ordinem spectat; nempe ad Equites: quos (Festus in CENSIO. Plutarch. in Pomp. Agellius lib.4. Rævardus lib.2. Variar. cap. 15.) in publica recensione moris erat ad Censorum sellas venire, equum manu ducentes: quos si probarent, PRAETERIRE & traducere equum,

solemni

ſolemni verbo jubebant; ſin aliter, (Valer.lib.4. cap.1. Liv. lib.29. Ovid.2. Triſt. eleg.1.) equum adimebant, vendi jubebant. Tertia & quarta nota proprie ad plebeios pertinebat: quos aut tribu movebant, (id eſt, Livio interprete (l.45.) mutare jubebant tribum, & ex honeſta ruſticaque in minus honeſtam ſive urbanam transferebant:) aut Ærarios relinquebant, id eſt, ſuffragii ferendi poteſtate privabant; ad hoc tantum in numero civium, ut æra tributi nomine penderent. (Aſcon. Pedian. in Divin. Cic.) Id appellabant in Cæritum tabulas referre. Cauſam in Agellio vide. (lib. 16. cap. 13. Strab.lib.5. Horat. lib.2.epiſt.6.) Adimebant ergo Cenſores quod cuique ordini ſummum eſt: Senatui, curiam; Equiti, publicũ equum; Plebeio, tribum aut ſuffragium. Quod diſcrimen tamen ita capiendum; ut ſciamus, interdum Senatorem aut Equitem gravius peccantem, pleriſque his notis ſimul affectum: ita inquam, ut non præteriti ſolum, aut equi adempti ſint; ſed tribu etiam moti, & Ærarii facti. Exempla in Valerio, lib.2. c.3 & Livio. Apud quem turpis macula eluenda, & *Ærarius* legendum, non *operarius*, diſtinctione etiam mutata. (lib. 4. de Mamerco Æmil. & 44.) His animadverſionibus cauſæ ſemper ſubſcriptæ: exci-

Solemni verbo jubebant; sin aliter, (Va-
ler.lib.4.cap.1.Liv.lib.29. Ovid.2. Trist.
eleg.1.) equum adimebant, vendi jube-
bant. Tertia & quarta nota proprie ad
plebeios pertinebat: quos aut tribu mo-
vebant, id est, Livio interprete (l.45.) mu-
tare jubebant tribum, & ex honesta ru-
sticaque in minus honestam sive urba-
nam transferebant:) aut Ærarios relin-
quebant, id est, suffragii ferendi potestate
privabant; ad hoc tantum in numero
civium, ut æra tributi nomine pende-
rent. (Ascon. Pedian. in Divin. Cic.) Id
appellabant in Cæritum tabulas referre.
Causam in Agellio vide. (lib.16. cap.13.
Strab.lib.5. Horat. lib.1.epist.6.) Adime-
bant ergo Censores quod cuique ordini
summum est: *Senatui, curiam; Equiti,
publicum equum; Plebeio, tribum aut suf-
fragium.* Quod discrimen tamen ita ca-
piendum, ut sciamus, interdum Senato-
rem aut Equitem gravius peccantem,
plerisque his notis simul affectum: ita in-
quam, ut non præteriti solum, aut equi
dempti sint; sed tribu etiam moti, &
ærarii facti. Exempla in Valerio, lib.2.
& Livio. Apud quem turpis macula
...nda, & *Ærarium* legendum, non equ-
...ius, distinctione etiam mutata. (lib.4.
...Mamerco Æmil. & 44.) His animad-
...ibus causæ semper subscriptæ:
exci-

excipio præteritionem
rationem adscribi, haud
fuisse, Livius ostendit. (
strata hæc omnia in villa
po Martio: iisque ordine
à Censoribus condi solitu
lute publica concipi, &
vetaurilium fieri. Mansit
Censuræ vis (firmum rei
lum) ad P. Clodii Tribun
minuit vetuitque, aut in
tu quemquam præteriri,
dinibus ignominia adfici
me accusatus, & damnat
Cic. in Pison. & ibi Asco
eam ipsam Clodii legem
post (An. Vrb. DCCII.)
Consul, veteri iterum &
te Censoribus permissa.
Principibus iterum minu
tua: nisi quod longo inte
in Decio videtur: de qu
nem in Valeriano; ubi &
ræ distinctè descriptæ: q
gas. Conatus quoque ea
Theodosius, sive Arcadi
tu repudiata est, Symmac
suadente, ut ipse fatetur.
& 45.lib.7.Epist.9.

V

CAP. XIX.

De Interrege.

VEtus hic Magiſtratus: creatuſque proprie comitiorum cauſa. Origo illi à morte Romuli. Et quia creatus per interregnum, mediuſque inter duos Reges; dictus *Interrex*: Græcis μεσοβασιλεύς. Ejus creatio è Patribus tantum. Tempus quinquendiale. Munus idem quod Conſulum. Plura pete ab Onuphrio, lib. 1. Faſtorum.

FINIS.

CAP. XIX.

De Interrege.

VEnit hic Magistratus: creatusque proprie comitiorum causa. Origo illi à morte Romuli. Et quia creatus per interregnum, mediusque inter duos Reges; dictus Interrex: Græcis μεσοβασιλεύς. Eius creatio è Patribus tantum. Tempus quinquendiale. Munus idem quod Consulum. Plura pete ab Onuphrio, lib. I. Fastorum.

FINIS.

IANI

IANI GVLIELMI
Lubecensis,
De
MAGISTRATIBVS
REIPVB. ROM.
Dum in libertate Urbs fuit,
Libellus.

* * * * * *

TRACTATVVM CONSPECTVS.

XVII.

IANI GVLIELMI
De
MAGISTRATIBVS
REIP. ROM. LIBERÆ.

I.

Collatio Græcæ & Romanæ Hiſtoriæ.

GRæcæne an Romanæ Hiſtoriæ principatus ſit deferendus, qui ſibi non liquere pronunciarunt, prudenter inprimis feciſſe, & conſiderate videntur. Adeo multa ſunt, vel alteri peculiaria, vel utrique communia; quæ palmam aut alterutri vendicent, aut ambiguam faciant. Antiquior Græca, ſed fabularum involucris obſcurior: Romana recentior, ſed rerum geſtarum veritate certior. illa rerum, quas narrat, multitudine copioſior; hæc magnitudine admirabilior. Vnde varietate altera, altera æqualitate magis commendatur. Ex illa doctrinæ, ex hac virtutis exempla illuſtriora petas; quod altera plurimarum artium inventoris, altera maximarum gentium victoris populi res geſtas celebret. Scriptores illa eloquentiores, & proinde dulciores; hæc graviores, ideoque veraciores habet. Denique cum

in omni historia τὸ ἠθικὸν & πολιτικὸν inesse debeat; illo Græci, hoc Romani præstitisse videntur: quod alteri morum præcepta frequentiora habeant; alteri principum virorum ideas complures, & Reipublicæ bene constitutæ quasi formam quandam ob oculos ponant. Quod cum reliquis in partibus, tum in Magistratibus maxime apparet: de quibus permulta ex veterum Historicorum monumentis viri eruditi collegêre. Atque ut taceam de antiquis illis, M. Varrone, Pomponio Attico, M. Messala, Gabio Basso, aliisque, quorum scripta, præter pauca admodum fragmenta, perierunt; versantur hodie inter manus hominum, quos ego quidem legi, Fenestellæ, (*is est And. Dominicus Floccus*,) Pomponii Læti, & Raphaëlis Volaterrani de Magistratibus Romanis commentarii. Quæ scripta doctissimorum hominum ego non neglexi, sed & ipse ad meam utilitatem annotavi, si quid se obtulisset ab iis vel omissum, vel parum perspicue traditum; in iis præcipue Magistratibus qui Rempublicam Romanam, dum urbs in libertate fuit, administrassent: partim, quod horum cognitionem magis necessariam arbitrarer; partim, quod sub Regibus paucos; sub Imperatoribus varie pro libitu Principum auctos, imminutos, mutatos fuisse scirem,

in omni historia [illegible] inesse debeat; illo Graeci, hoc Romani perstitisse videntur: quod alteri morum praecepta frequentiora habeant; alteri principum virorum ideas complures, & Reipublicae bene constitutae quasi formam quandam ob oculos ponant. Quod cum reliquis in partibus, tum in Magistratibus maxime apparet: de quibus permulta ex veterum Historicorum monumentis viri eruditi collegêre. Atque ut taceam de antiquis illis, M. Varrone, Pomponio Attico, M. Messala, Gabio Basso, aliisque, quorum scripta, praeter pauca admodum fragmenta, perierunt; versantur hodie inter manus hominum, quos ego quidem legi, Fenestellae, (*is est And. Dominicus Floccus,*) Pomponii Laeti, & Raphaelis Volaterrani de Magistratibus Romanis commentarii. Quae scripta doctissimorum hominum ego non neglexi, sed & ipse ad meam utilitatem annotavi, si quid se obtulisset ab iis vel omissum, vel parum perspicue traditum; in iis praecipue Magistratibus qui Rempublicam Romanam, dum urbs in libertate fuit, administrassent: partim, quod horum cognitionem magis necessariam arbitrarer; partim, quod sub Regibus paucos; Imperatoribus varie pro libitu Principum auctos, imminutos, mutatos fuisse scirem.

scirem. Dedi vero operam, ut singulorum descriptiones, notationes, munia, tempus quoque, quo vel instituti, vel è civitate sublati essent, accurate, & ipsis Auctorum veterum verbis, indicarem. Quod utrum sim assecutus, Lectorum esto judicium. Scribebam Rostochii, Anno ∞ DLXXVII.

II.

De Magistratibus Reip. Rom.

M*Agistratuum* nomen à *Magistro* deducunt; vel, quod Dictatore, quem Magistrum populi nominabant, minores; vel, quod per imperia privatis potentiores essent. quorum illud M. Varroni; hoc Pompeio Festo placuisse video. Eos M. Tullius, *legem loquentem: legem, mutum magistrum*, definit. Idem in Orationibus, *senatus auctoritate uti, & quasi ministros gravissimi consilii esse*, scribit: primo De Officiis libro, *gerere personam civitatis*, ait, *debereque ejus dignitatem ac decus sustinere. servare leges, jura describere, ac fidei suae commissa meminisse.* Dividitur varie, in Patricios & Plebeios; Majores & Minores; Vrbanos & Provinciales. Patricii initio solis Patribus patebant; postea tribuniciis legibus etiam cum plebe communes facti fuêre, exce-

pro interregno. Plebeios Patricii nulli adire poterant; sed aut è plebe homines, aut à patribus ad plebem adoptione transgressi. Majores erant, qui auspiciis majoribus rogabantur, ut Consules, Censores, Prætores. Minores, qui minoribus, hoc est, ut Agellius explicat, minus ratis. illi centuriatis comitiis; hi tributis fiebant. Vrbanum Magistratum nomino, quicunque in Vrbe potestatem exercet: Provincialem, qui in provinciis. illum inire nemini licet, nisi qui decem stipendia annua fecerit; ut Polybius & Plutarchus tradiderunt: hunc Militarem quoque dicimus, si ob bellum gerendum capitur: & vel suo auspicio militiæ pręest, ut Duumvir navalis; vel rem militarem cum dignitate comitatur, ut Tribunus militum. Extat Vrbanorum Magistratuum alia divisio apud Agellium, quam ille ex Varrone in suas Noctes transtulit, (lib.13.cap.12.) his verbis: *In Magistratu habent alii vocationem, alii præhensionem, alii neutrum. Vocationem, ut Consules, & cæteri, qui habent imperium. Præhensionem, ut tribuni plebis, & alij, qui habent viatorem. Neque vocationem, neque præhensionem; ut Quæstores, & cæteri, qui neque viatorem habent, neque lictorem. Qui vocationem habent, ij præhendere, tenere, abducere possunt: & hæc omnia;*

sive

pro interregno. Plebeios Patricii nulli adire poterant; sed aut è plebe homines, aut à patribus ad plebem adoptione transgressi. Majores erant, qui auspiciis majoribus rogabantur, ut Consules, Censores, Prætores. Minores, qui minoribus, hoc est, ut Agellius explicat, minus ratis. illi centuriatis comitiis; hi tributis fiebant. Vrbanum Magistratum nomino, quicunque in Vrbe potestatem exercet: Provincialem, qui in provinciis. illum inire nemini licet, nisi qui decem stipendia annua fecerit; ut Polybius & Plutarchus tradiderunt: hunc Militarem quoque dicimus, si ob bellum gerendum capitur: & vel suo auspicio militiæ præficitur, ut Duumvir navalis; vel rem militarem cum dignitate comitatur, ut Tribunus militum. Erat Vrbanorum Magistratuum alia divisio apud Agellium, quam ille ex Varrone in suas Noctes transtulit, (lib. 13. cap. 12.) his verbis: *In Magistratu habent alii vocationem, alii prehensionem, alii neutrum. Vocationem, ut Consules, & ceteri, qui habent imperium. Prehensionem, ut tribuni plebis, & alii, qui habent viatorem. Neque vocationem, neque prehensionem; ut Quaestores, & ceteri, qui neque viatorem habent, neque lictorem. Qui vocationem habent, iidem prehendere, abducere possunt: & hæc omnia,* sive

sive adsunt quos vocant, sive acciri jusserunt. Florus quoque seu quis alius singulorum librorum T. Livii argumenta perscripsit, *Sacros Magistratus Sacerdotes* appellare videtur. Sed eos ego in honore fuisse, non inficior; in magistratu fuisse, id vero pernego. nam & perpetui fere omnes fuerunt; & magistratus adierunt: (duos autem simul unus magistratus, præsertim curules, neque capere potest, neque gerere:) & *privati* compluribus auctorum locis nominantur. Insignia magistratuum ab Etruscis pleraque translata esse Sallustius & alii prodidêre. Ea fere comprehendit hoc carmine Ovidius:

Iamque novi præeunt fasces, nova purpura fulget,
Et nova conspicuum pondera sentit ebur.

Fasces Dictator habebat XXIV, Consul & Proconsul XII, Magister Equitum, Prætor, Proprætor VI. Quare autem illigatæ virgis secures fuerint, Plutarchus ἐν καταγραφαῖς indicat: *Quid est, quod Imperatorum virgis secures alligatæ præferantur? an signum est, Magistratum præcipitem ad iram & dissolutam esse non debere? an virgarum dissolutio, mora & tarditate iram frangit, & impetum moderatur? Verum, cum scelerum alia medicabilia,*

 dicabilia,

dicabilia, alia incurabilia sint; illa, quæ mutari possunt, virgæ emendant; hæc quæ corrigi non possunt, secures abscindunt. Minores magistratus fasces non habebant: neque sella curuli eorum quisquam præter Ædiles curules, sedebat. Erat autem Curulis, sella eburnea; ut hîc ex Nasone videre est, & Horatio:

——eripietque curule,
Cui volet, importunus ebur.——

Imposita erat *currui*, unde *curulis* dicta: supra quam considentes Magistratus & jus dicebant, & in curiam vehebantur. Quo honore Senatores etiam curuli magistratu functos priscis temporibus usos ex G. Bassi Commentariis Agellius (lib.3. cap. 18.) retulit. Ii autem imagines sui quoque ponere, & posteris tradere soli poterant. *Prætextæ* Cicero meminit ad Atticum VI, I: *Literas daturus pridie Kal. Ian. suavem habui recordationem clarissimi jurisjurandi, quod ego non eram oblitus. magnus enim prætextatus illo die fui.* Idem Tibullus.lib.4.

Nam modo fulgentem Tyrio sub tegmine vestem
Indueras, oriente die duce fertilis anni.

Illam Livius *Togam purpura prætextam*: Macrobius *Magistratuum gestamen* nominat: quod ea omnes magistratus, exceptis Tribunis plebis utebantur. Gestarunt

runt tamen eandem, & pueri ingenui, & ſacerdotes publici. Magiſtratus Provinciales inſtruebantur argenteis vaſis, & annulis aureis publice præbitis: item mulis, tabernaculis, & omni inſtrumento militari ornabantur. ad quas res deinde divus Auguſtus certam illis pecuniam conſtituit. Magiſtratum ineuntes in leges jurabant. neque ullus plus quinque diebus, niſi id feciſſet, poteſtatem retinere poterat. Abeuntes quoque Magiſtratu, concionem habebant, atque rectè à ſe Rempublicam adminiſtratam jurabant. Leges Annales, Sempronias, Antias, Horatias, Iulias, & quæ aliæ de Magiſtratibus latæ ſunt, ne longior hîc ſim, omittam: & de Senatoribus primum; tum de Magiſtratibus Patriciis, Plebeiis, Extraordinariis, Militaribus; poſtremo de Magiſtratuum miniſtris; ordine dicam.

III.

De Senatoribus.

QVemadmodum Magiſtratuum deſcriptione omnis Reſpublica continetur: ita unum liberæ civitatis conſilium eſt Senatus. Eum Romæ, idem qui urbem condidit, Romulus inſtituit, creatis centum viris; quos ab ætate, Senatores: à curæ ſimilitudine, Patres nominavit.

vit. ad hos Tatius in urbem acceptus ex Sabinis centum; itemque centum alios Tarquinius Priscus adjecit; & sic trecenti facti. quem numerum, continuis cædibus à Rege postremo diminutum, iterum explevit L. Iunius Brutus Cos. ut Livius, ut vero Festus prodidit, P. Valerius Bruti collega, adscriptis ex Equestri ordine Senatoribus; quos ideo Conscriptos appellarunt. traditumque inde fertur, ut in senatum vocarentur, qui Patres, quique Conscripti essent. Postea Censorum peculiare munus erat, Senatum singulis lustris legere. Bello tamen Punico secundo M. Fabius Buteo Dictatator ex SC. ordinem senatorium supplevit. Livius lib. XXIII: *Recitato vetere senatu, inde primum in demortuorum locum legit, qui post L. Æmilium & C. Flaminium censores curulem magistratum cepissent, necdum in senatum lecti essent, ut quisque eorum primus creatus erat: tum legit, qui Ædiles, Tribuni pl. Quæstoresve fuerant: tum ex iis qui Magistratus non cepissent, qui spolia ex Romano hoste fixa domi haberent, aut civicam coronam accepissent. Ita CLXXVII cum ingenti approbatione omnium in senatum lectis, extemplo se magistratu abdicavit.* Quæ verba huc eo libentius apposui, quod perspicue doceant quos in senatum adlegi moris fuerit.

rit. Præterea ſenatum L.Cornelius Sulla,& poſteum C.Cæſar, ſupplevere. Divus Auguſtus affluentem numerum Senatorum ad modum priſtinum redegit: atque Triumviros ſenatui legendo, Magiſtratum novum, inſtituit. Fuerunt initio ſoli centum: poſt exactos Reges trecenti. M. Tullius in Epiſtolis, CCCCXV uno tempore adfuiſſe in ſenatu, indicare videtur. Idem tamen ad Q.Fratrem: *Fuimus*, inquit, *ſane frequentes, ut ſub dies feſtos, ad ducentos.* Tempore D. Auguſti ſupra mille fuiſſe, Suetonius auctor eſt: ex iiſque indigniſſimos quoſdam, quos abortivos vulgo nominaverint. Principem ſenatus ſingulis luſtris Cenſor is, cui lectio ſorte obvenerat, legebat, vel eum, qui auctoritatem & gloriam maximis rebus geſtis eſſet conſecutus, ut Plutarchus; vel qui primus Cenſor ex iis qui viverent fuiſſet, ut Livius indicavit. Sequebantur tamen fere priorum judicium poſteriores, neque, niſi eo qui ſuperioribus luſtris Princeps Senatus fuerat, aut extincto, aut ſenatu moto, alium ſublegebant. Eum aliquando primo loco ſententiam rogabat Conſul. Sed de ordine rogandarum ſententiarum, loco item, & tempore ſenatus habendi, complura ab Agellio lib. IV. cap. X. & XIV, lib. VII, cap. III, & XIIX,

anno-

annotata, in sua collectanea transtulit Fenestella. [*is est And. Dominicus Floccus*:] Preterea illud observandum, quod ex eodem Agellio Carolus Sigonius annotavit, ante de divinis rebus quam de humanis relatum fuisse, quoties senatus haberetur. Itaque Cicero ait Ad Quirites post reditum: *P. Lentulus Consul simul atque de solenni religione retulit, nihil humanarum rerum sibi prius, quam de me agendum judicavit.* Extat locus Plutarchi in Problematibus de Senatoribus, his verbis: διότι τῶν συγκλητικῶν τοὺς μὲν πατέρας συγγεγραμμένους, τοὺς δὲ ἁπλῶς πατέρας προσηγόρευον· ἢ τοὺς μὲν ἀπ' ἀρχῆς καταινεμηθέντας ἀπὸ τοῦ Ῥωμύλου, πατέρας ἐκάλουν καὶ πατρικίους, οἷον εὐπατρίδας ὄντας, πατέρας αὐτῶν ἔχοντας ἀποδεῖξαι, τοὺς δὲ ὕστερον ἐπιγραφέντας ἐκ τῶν δημοτικῶν συγγεγραμμένους πατέρας ὠνόμασαν. Vnde intelligitur, id quod supra attigimus, alios Patres, alios Conscriptos fuisse. Patres, à Romulo cæterisque Regibus creati; eorumque proles *Patricii*, quod *patrem ciere* possent, quemadmodum à Livio bis, & hîc à Plutarcho definiuntur. Conscripti, ex plebe in senatum lecti. quorum & Festus lib. XV meminit, sed mendose: legendum autem

autem ex Sigonii sententia: *Qui Patres, quique Conscripti vocati sunt in curiam, quo tempore Regibus expulsis P. Valerius Consul, propter inopiam Patriciorum, ex plebe adlegit in numerum senatorum centum sexaginta & quatuor, ut expleret numerum trecentorum. sic duo genera appellavêre.* Erant & hi Patricii, si in patricias familias, Senatusconsulto, aut Plebiscito allecti essent, sed Minorum gentium. Nam Majorum gentium ii duntaxat videntur fuisse, qui genere Patricii, hoc est, à Romuli & Tatii senatu propagati essent. Quod ut evidentius appareat, P. Pithœi IC. verba ex adversariis subsecivis (lib.2.cap.7.) integra apponam: Livius lib.1, *Priscus non minus regni sui, quam augendæ Reipublicæ memor, centum in Patres legit, qui deinde Minorum gentium sunt appellati. Factio haud dubia regis, cujus beneficio in curiam venerant.* Ait, *deinde*, id est, ut ego quidem interpretor, à L. Bruto. Tacitus lib. XI; *Iisdem diebus in numerum Patriciorum adscivit Cæsar vetustissimum quemque è Senatu, aut quibus clari parentes fuerant: paucis jam reliquis familiarum, quas Romulus Majorum, & L. Brutus Minorum gentium appellaverant: exhaustis etiam quas Dictator Cæsar lege Cassia, & Princeps Augustus lege Senia sublegêre.* Ma-

jorum

jorum gentium sunt genere & sanguine Patricii, i. Patrum à Romulo lectorum progenies: Minorũ vero cooptatione in Patres postea Patricii facti. Inde, & translatione quadam, eleganter quidam *Dii majorum gentium* à M. Tullio dicuntur. *Minorum* vero *gentium* appellatio corrupta est apud Suetonium in Augusto: (*cap.2.*) cujus locum, uti in veteri & optimo exemplari conceptus est, ita referam. *Ea gens* (inquit, de Octavia loquens) *à Tarquinio Prisco rege, inter minores gentes allecta in Senatum, mox à Servio Tullio in Patricias traducta, procedente tempore ad plebem se contulit.* vulgo tamen scriptum est, *inter Romanas gentes*: quod erroris ansam quibusdam præbuit. At *minores gentes*, reponentem quis non ferat? quod & Philippum Beroaldum annotasse postea monitus sum. Ex his autem intelligi potest, eos qui à Prisco in senatum allecti Patresque facti sunt, non omnes primum ex Patriciis gentibus fuisse, sed ex iis quorundam gentes à Ser. Tullio aliisque deinceps Regibus in patricias traductas, ut Octaviam: alias à Bruto jussu populi, ut Livius lib.IIII significat, qui & eis fortasse, cum senatum supplevit, Minorum gentium nomen dedit. Hactenus Pithœus. Erant præter hos Senatores quoque Pedarii, quos Varro existi-

porum gentium sunt genere & sanguin. Patricii, i. Patrum à Romulo lectorum progenies: Minorū vero cooptatione in Patres postea Patricii facti. Inde, & translatione quadam, eleganter quidam Dij majorum gentium à M. Tullio dicuntur. Minorum vero gentium appellatio certe quae est apud Suetonium in Augusto: (cap.2.) cujus locum, uti in veteri & optimo exemplari conceptus est, ita restituam. *Ea gens* (inquit, de Octavia loquens) *à Tarquinio Prisco rege, inter minores gentes allecta in Senatum, mox à Servio Tul. lio in Patricias traducta, procedente tempore ad plebem se contulit.* vulgo tamen scriptum est, *inter Romanas gentes*: quod errori ansam quibusdam praebuit. At *minores gentes*, reponentem quis non sinat? quod & Philippum Beroaldum animadvertisse postea monitus sum. Ex his autem intelligi potest, eos qui à Prisco in senatum allecti Patresque facti sunt, non omnes primum ex Patriciis gentibus fuisse, sed ex iis quorundam gentes à Ser. Tullio aliisque deinceps Regibus in Patricias traductas, ut Octaviam: alias à Bruto jussu populi, ut Livius lib.IIII significat, qui & eis fortasse, cum senatum supplevit, Minorum gentium nomen dedit. Hactenus Pithoeus. Erant praeter hos Senatores quoque Pedarii, quos Varro

existi-

existimavit esse eos, qui in senatum nondum allecti, sententiæ tamen jus habebant. Festus lib.XIV, sic dictos scribit, *quod taciti transeundo ad eum, cujus sententiam probant, quid sentiant indicant.* hinc *agipedes* à Lucilio nominantur: *Agipes vocem mittere cœpit.* Talis M. Livius videtur fuisse, de quo Livius lib.XXVII: *Tum quoque aut verbo assentiebatur, aut pedibus in sententiam ibat.* ille erat judicio populi ex consulatu condemnatus. Ii autem quos populus damnasset, quibusque imperium abrogasset, in senatu non erant, lege Cassia, quam tamen posterioribus temporibus latam fuisse, non ignoro. *Sententiæ* illorum *pedariæ* dicuntur. Laberius Mimographus:

Caput sine lingua, pedaria sententia est.

Omnino sententiæ, aut verbo, aut pedibus, aut manu ferebantur. quod ex Vopisco in Aureliani Imperatoris vita docemur: *Deinde aliis manus porrigentibus; aliis pedibus in sententias euntibus; plerisque verbo consentientibus, conditum est Senatus-consultum.* Mos assentiendi manibus, ab Atheniensibus videtur translatus, apud quos populus manum extendendo suffragia inibat. Vnde χειροτονεῖν καὶ χειροτονία, pro *sciscere*, & *plebiscito*; & Xenophon de dimissa concione,

ὅτε

ἔτε γὰρ, inquit, ὀψὲ ἦν, καὶ τὰς χεῖρας οὐκ ἂν καθεώρων.

Senatorium ordinem ab Equeſtri diſtinguebat latus clavus, & jus ſpectandi in orcheſtra, atque epulandi publice; item lunatus calceus. quo tamen & alii nobiles videntur uſi. *Latus clavus* veſtis genus erat, aureis clavis diſtinctum; & à Tullo Hoſtilio rege Romano primum introductum, ut Plinius auctor eſt: à quo *Senatores laticlavij* Suetonio dicuntur. In *orcheſtra ut ſpectarent*, primo inſtitutum eſt anno V.C.DLX, cum Sex. Ælius Pętus & C.Cornelius Cethegus Cenſores Ædilibus Curulibus imperaſſent, ut loca ſenatoria ſecernerent à populo. De *calceis lunatis* locus Ciceronis intelligendus eſt, Philippica XIII. *Eſt etiam Aſinius quidam ſenator voluntarius, lectus ipſe à ſe: apertam curiam vidit poſt Cæſaris mortem. mutavit calceos, pater conſcriptus repente factus eſt.*

IIII.

MAGISTRATVS PATRICII.

IN Magiſtratibus primo loco poſuimus Patricios. ex iis præcipui ſunt *honorum gradus* (quos vocant) annui: Quæſtura, Ædilitas major, Prætura, Conſulatus. His Dictatorem, Cenſorem, Interregem adje-

[illegible]

Senatoriam ordinem ab Equestri distinguebat latus clavus, & jus spectandi in orchestra, atque epulandi publice; item lunatus calceus. quo tamen & ante nobiles videntur usi. *Latus clavus* vestis genus erat, aureis clavis distinctum; & à Tullo Hostilio rege Romano primum introductum, ut Plinius auctor est: à quo *Senatores laticlavii* Suetonio dicuntur. *In orchestra ut spectarent*, primo institutum est anno V.C.DLX, cum Sex. Ælius Pętus & C.Cornelius Cethegus Censores Ædilibus Curulibus imperassent, ut loca senatoria secernerent à populo. De *calceis lunatis* locus Ciceronis intelligendus est, Philippica XIII. *Est etiam Asinius quidam senator voluntarius, lectus ipse à se: apertam curiam vidit post Cæsaris mortem. mutavit calceos, pater conscriptus repente factus est.*

IIII.

MAGISTRATVS PATRICII.

IN Magistratibus primo loco posuimus Patricios. ex iis præcipui sunt *honorum gradus* (quos vocant) annui: Quæstura, Ædilitas major, Prætura, Consulatus. Dictatorem, Censorem, Interregem adje-

adjecimus: tum quia patricii essent; tum secuti locum Livii, qui est lib. XLI: *Ad legem & edictum Consulum S.C. adiectum est, ut Dictator, Consul, Interrex, Censor, Prætor, qui nunc esset apud forum, darent operam*, &c. Dictatori Magistrum Equitum, Ædili curuli plebeium subjecimus. illud haud malè; quod Rempublicam simul administrent, & veluti in eodem collegio sint: hoc fortasse non recte; quod Magistratus plebeius inter Patricios referri non debuerit: Sed, quod multa inter eos officia communia essent, & ego, quæ de Ædilibus plebis separatim dicerem, pauca haberem, facere aliter vix potui.

V.

Dictator.

DIctator, vel quod diceretur, neque, uti cæteri Magistratus, populi suffragio crearetur, à dicendo; vel quod ejus dicto omnes audientes essent, à dictandis quasi mandatis, hoc nomen accepit. Eum Lex antiqua *Prætorem maximum*; M. Tullius & Terentius Varro *Magistrum populi*; T. Livius modo *Rectorem Reipublicæ*, modo *moderatorem atque magistrum Consulum* nominat. Dictatura eidem jam *regimen rerum*, jam

 maxi-

maximum imperium in civitate, jam *ultimum in trepidis rebus consilium* dicitur. Erat hic Magistratus omnium summus, nec ab eo provocare licebat ad populum: sed jus animadvertendi in caput civis Romani summum habebat. Posterioribus tamen temporibus provocationem à Dictatore fuisse, Livius indicare videtur lib. VIII. *Quandoquidem* (inquit M. Fabius ad L. Papirium Dictatorem) *apud te nec auctoritas senatus, nec ætas mea, cui orbitatem paras, nec virtus nobilitasque Magistri Equitum à te ipso nominati valet; nec preces, quæ sæpe hostem mitigavere, quæ Deorum iras placant: Tribunos plebis appello, & provoco ad populum: eumque tibi fugienti exercitus tui, fugienti senatus iudicium, iudicem fero, qui certe unus plus quam tua dictatura potest polletque. videro cessurusne provocationi sis, cui rex Romanus Tullius Hostilius cessit.* Idem Festus docet lib. XIII. OPTIMA LEX, *cum nominabatur in Magistro populi faciendo, qui vulgo Dictator appellatur, quam plenissimum posset ius esse significabatur. Ut fuit M. Valerii M. F. Volusi nepotis, qui primus Magister populi creatus est. Postquam vero provocatio ab eo magistratu ad populum data est, desitum est dici, ut* OPTIMA LEGE, *utpote minuto iure*

poste-

posteriorum (vulgo , *priorum*) *magistrorum*.

Insignia quoque , quæ Regum antea fuerant , omnia usurpabat. Fasces cum securibus XXIV Dictatori antelatos , Plutarchus & Polybius aperte testantur. à quibus dissentiens Livius , primum L. Sullã Dictatorem , quod nemo unquam antea fecerat, cũ XXIV fascibus processisse scribit. Dicebatur vel à Consule, vel à Tribuno militum consulari potestate ; idque non nisi nocte intempesta , & in solo Romano : quod Italia terminari , & ex Livii aliquot locis facile colligitur, & Raphael Volaterranus jam olim annotavit. Ab Interrege solus L. Cornelius Sulla ; quemadmodum à Prætore C. Cæsar dictus est. quod utrumque contra jus factum esse , Cicero in epistolis indicare videtur. L. Fabium Maximum , quem à populo Dictatorem novo exemplo factum Cælius & Plutarchus scribunt, pro Dictatore tantum fuisse, Livius luculentior auctor ostendit. Legebatur autem vel rei gerundæ , vel comitiorum consularium, vel quæstionum exercendarum , vel clavi, ob pestilentiam aut alienatas hominum mentes , figendi causa. Signo quadrigis mittendis dando, & senatui supplendo, Dictatorem dictum, semel omnino in Historia Romana

legimus. Consularem legere Lex de Dictatore creando lata jubebat. Eo lecto, reliqui Magistratus omnes suam potestatem amittebant: præter Tribunos plebis. Nam ut Plutarchus ait, *μόνη ἡ δημαρχία δικτάτωρος αἱρεθέντος, τὸ κράτος οὐκ ἀπόλλυσιν, ἀλλὰ μένει, τῶν ἄλλων καταλυθεισῶν.* Si rei gerendæ causa creatus esset, imperium in sex menses obtinebat. Equo apud exercitum non utebatur, more majorum, *εἴτε τῆς ἀλκῆς τὸ πλεῖστον ἐν τῷ πεζῷ τιθεμένων, καὶ διὰ τοῦτο τὸν στρατηγὸν οἰομένων δεῖν παραμένειν τῇ φάλαγγι, καὶ μὴ προλείπειν· εἴθ᾽ ὅτι τυραννικὸν εἰς ἅπαντα τ᾽ ἄλλα καὶ μέγα τὸ τῆς ἀρχῆς κράτος ἐστίν, ἔν γε τούτῳ βουλομένων τὸν δικτάτορα τοῦ δήμου φαίνεσθαι δεόμενον.* Quod quia magnis in expeditionibus servari vix poterat, antequam ab urbe exiret, ferebat ad populum, ut equum ascendere liceret. quod Livius l. XXIII. significat. Primus Dictator Romæ creatus est, ut Festus existimat, M' Valerius; ut Livius, T. Lartius. quo anno & quibus Consulibus, parum constat.

Sublatum autem ejus Magistratus nomen funditus è Republica est lege Antonia

legimus. Consularem legere Lex de Di-
ctatore creando lata jubebat. Eo lecto, re-
liqui Magistratus omnes suam potesta-
tem amittebant: præter Tribunos ple-
bis. Nam ut Plutarchus ait, μόνη ἡ δη-
μαρχία δικτάτωρος αἱρεθέντος, τὸ
κράτος οὐκ ἀπόλλυσιν, ἀλλὰ μένει, τῶν
ἄλλων καταλυθεισῶν. Si rei gerendæ
causa creatus esset, imperium in sex men-
ses obtinebat. Equo apud exercitum
utebatur, more majorum, εἴτε τὸ
ἰσχυρὸν τὸ πλεῖστον ἐν τῷ πεζῷ τιθεμένων,
διὰ τοῦτο τὸν στρατηγὸν οἰομένων δεῖν
παραμένειν τῇ φάλαγγι, καὶ μὴ προλείπειν·
εἴτε τυραννικὸν εἰς ἅπαντα τ' ἄλλα
τὸ τῆς ἀρχῆς κράτος ἐστὶν, ἔν γε
τούτῳ βουλομένων τὸν δικτάτωρα τοῦ δήμου
φαίνεσθαι δεόμενον. Quod quia magnis
expeditionibus servari vix poterat, an-
tequam ab urbe exiret, ferebat ad popu-
lum, ut equum ascendere liceret. quod
Livius XXIII. significat. Primus Dictator
creatus est, ut Festus existimat,
Valerius; ut Livius, T. Lartius. quo
quibus Consulibus, parum con-

tum autem ejus Magistratus no-
litus è Republica est lege An-
tonia

tonia, quam tulit M. An
P. Cornelio Dolabella Cons
C. DCCX, ob recentem me
petuæ dictaturæ C. Cæsaris.
spaniensem triumphum m
res à Senatu decreti sunt; in
Pater patriæ appellaretur, &
ac Dictator in perpetuum e
manifestus error deprehend
lorum, Græcorum præsert
vum Augustum Dictatorem
fuisse tradiderunt. cum & S
ctaturam, offerente populo
sime recusasse; & Tacitus n
que dictatura, sed Principis n
tentum constituisse Rempu
bant.

VI.

Magister Equitu

MAgister Equitum diceba
tore: quemadmodum
Consule. Is summam potestat
in milites & accensos. Si Di
causa abesset, ejus locum tene
citu. Vnde Silius Punicorum

Alloquitur juvenem, cu
mittere signa,
Et belli summam, prima
habenas.

Sin adesset; equestribus copiis, quemadmodum ille pedestribus, præerat. Dicto audiens Dictatori, non minus quam reliqui Magistratus, erat: neque aut injussu, aut contra edictum ejus, cum hoste confligere audebat. Nam auctore Plutarcho, τὸν ἵππαρχον εἶρξαι τῷ δικτάτωρι καὶ θανατῶσαι παρὰ δίκης ἔξεστι. Imperium Magistri Equitum minus quam Consulare esse, Livius alicubi innuere videtur. nos Dictatori subjecimus: & quod Consularis potestatis eum esse idem alibi scribat; & quod hi Magistratus perpetuo conjungerentur, neque fere unquam alter absque altero in Republica Romana fuerit. Vnde & Iuvenalis recte utrumque conjungit: (*Sat.*8.)

Quis fructus generis, tabula jactare capaci
Corvinũ? posthac virga deducere multa
Fumosos Equitum cum Dictatore Magistros.

Quorum versuum secundum, quemadmodũ posui, ita ex veteri libro interserit vir doctissimus Iustus Lipsius, & velut explicans addit: *Multã virgam* vocat multos lictores: nam Dictator XXIV fascibus utebatur; Magister equitũ VI. quorum illud nos quoque ex Polybio & Plutarcho paulo ante docuimus: hoc, ne quid dissimulemus,

in adesset; equestribus copiis, quemadmodum ille pedestribus, præerat. Dicto audiens Dictatori, non minus quam reliqui Magistratus, erat: neque aut injussu, aut contra edictum ejus, cum hoste congredi audebat. Nam auctore Plutarcho, τὸν ἵππαρχον εἶρξαι τοῦ δικτάτωρος ... ἀπὸ δίκης ἐξέσται. Imperium Magistri Equitum minus quam consulare esse, Livius alicubi innuere videtur. nos Dictatori subjecimus: & quod consularis potestatis eum esse idem alibi ...t; & quod hi Magistratus perpetuo ...ngerentur, neque fere unquam al... que altero in Republica Romana ... Vnde & Iuvenalis recte utrumque ...git: (Sat. 8.)

...fractus generis, tabula jactare capaci
...ũ? posthac virga deducere multa
...sos Equitum cum Dictatore Magistros.

versuum secundum, quemadmodum ... fui, ita ex veteri libro interserit ...simus Iustus Lipsius, & velut ex... dit: *Multã virgam* vocat mul... : nam Dictator XXIV fascibus u... agister equitũ VI. quorum illud ... ex Polybio & Plutarcho pau... imus: hoc, ne quid dissimulemus,

lemus, in antiquis auctoribus ... legimus. Bello tamen Punico ... M, Fabius Buteo, senatui legend... tor absque Magistro Equitum di... Sed ille, cum neque duos Dictat... dem tempore; neque Dictator... Magistro equitum probare se ... perfecto ad quos creatus erat ... eodem die se magistratu abdicav...

VII.

Consules.

CONsulatus M. Tullio *regium ... rium & honorum populi finis* ... tur: quod & in omnia jura Reg... cessisset, & ex annuis Magistratib... mus esset. Eum qui gerebant, à *pr... judicando, consulendo; Prætores*, ... *Consules* dicebantur. quæ posterio... latio reliquis in alia transeunti... luit, ab eo quod civibus suis, vel ... *rent*; quasi πρόβουλοι: Vnde *Co... lex* apud M. Tullium: OLLI... LVS. POPVLI. SVPR... LEX. ESTO. vel jus dice... quitus consuevissent, à *jud...* Nam & hoc *consulendi* verbo si... tum fuisse, indeque adhuc rema... lud: *Rogat boni consulas*, id est, bo... dices, Quintilianus admonet. N...

dictos exiſtimat, quod *conſulant Senatui*. Vbi quidam vir doctus ex ingenio emendat, *ſenatum*. Verum ad prius illud, niſi fallor, reſpiciens in Bruto Cicero, *Conſulem*, ait, *ſenatorii ordinis quaſi parentem bonum, aut tutorem fidelem eſſe debere.* Eoſdem Saluſtius *binos Imperatores*, Livius *principes civitatis*, & *regiam poteſtatem* nominat. erantque iidem Romanis, qui Pœnis *Suffetes*, Campanis *Medixtutichi*, Æduis *Vergobreti* ſui. Creabantur, ut reliqui Magiſtratus Patricii, comitiis centuriatis, & initio quidem Patricii ſoli; deinde ex plebe alter; demum Plebeii promiſcue & Patricii.

Deſignati Conſules gratias agebant, dum in libertate Vrbs erat; populo Romano, poſtea Imperatoribus. Quo die magiſtratum inibant, ſinguli Iovi ſingulos boves injuges immolabant. Principio omnia, quæ Prætorum poſtea fuerunt, officia exercebant: deinde iis omiſſis, ſummæ imperii præerant, omniumque publicorum negotiorum curam gerebant. Senatum per præcones coactum de Republica conſulebant, quemque ordinem interrogandi ſententias ſemel inſtituerant, toto anno ſervabant. In caput civis Romani injuſſu populi animadvertendi, poteſtatem, lege Sempronia, non habebant. Exterarum gentium legatos

in

ctos existimat, quod *consulant Senatui.*
bi quidam vir doctus ex ingenio emen-
t, *senatum.* Verum ad prius illud, nisi
lor, respiciens in Bruto Cicero, *Consu-*
, ait, *senatorii ordinis quasi parentem*
um, aut tutorem fidelem esse debere.
lem Salustius *binos Imperatores*, Li-
rincipes civitatis, & *regiam potesta-*
ominat. erantque iidem Romanis,
enis *Suffetes*, Campanis *Medixtu-*
Eduis *Vergobreti* sui. Creabantur,
qui Magistratus Patricii, comitiis
iatis, & initio quidem Patricii soli;
ex plebe alter; demum Plebeii pro-
& Patricii.

gnati Consules gratias agebant,
libertate Vrbs erat; populo Ro-
postea Imperatoribus. Quo die
tum inibant, singuli Iovi singu-
s injuges immolabant. Principio
quæ Prætorum postea fuerunt,
ercebant: deinde iis omissis,
mperii præerant, omniumque
m negotiorum curam gere-
atum per præcones coactum
ica consulebant, quemque or-
errogandi sententias semel in-
toto anno servabant. In caput
ni injussu populi animadver-
tatem, lege Sempronia, non
Exterarum gentium legatos
in

in senatum inducebant, unde apu
tum Nero: *Consulum tribunalibu*
& publicæ provinciæ assisterent.
trum aditum præberent. In urbe
cim fasces absque securibus, a
mensibus habebant: sic ut à senio
minus honorato, ordo inciperet.
sces non habebat, ante eum ac
ibat, lictores pone sequebantur.
morem obsoletum à C. Cæsare re
Suetonius scribit. Extra urbem
cum securibus præ se ferebant.
summum imperium, & absque pr
tione habebant. Nam provocati
longius erat ab urbe mille passuu
Livius locuples auctor est. *Annus*
laris. quo hunc magistratum cape
bat, lege Annali, erat quadragesim
tius. Vnde Cicero in Philippicis
lip. 5.) *Quid Alexander Macedo*
ineunte ætate res maximas gerere c
nonne tricesimo tertio anno morten
qua est ætas nostris legibus decem an
nor, quam Consularis. Eundem ma
trum intra decennium iterum cap
non erat. Quam legem perantiqua
ambitione neglectam, L. Corneliu
Dictator iterum pertulit. nam p
ejus latorem non hunc, (ut quida
docti falso arbitrantur) sed mult
stiorem fuisse ex Livio videre est

Q.Fabio Maximo Cunctatoris avo, quem populus recusantem consulem facere conabatur, loquens: *Acuebat*, inquit, *hac moderatione tam justa studia: quæ verecundia legum restinguenda ratus, legem recitari jussit, qua intra decem annos eundem Consulem refici non liceret. Vix præ strepitu audita lex est, Tribunique plebis nihil id impedimento futurum aiebant, se ad populum laturos uti legibus solveretur.* Videtur autem lata, C. Martio Rutilo, Q.Servilio Coss. anno V.C. CDXII, ut idem scribit libro septimo extremo. Quo anno quoque latum ad populum est, uti liceret Consules ambos plebeios creari. Quod jus tamen post plurimos annos demum cœptum est usurpari bello Punico secundo. Primi *Consules* Regibus exactis creati, L.Iunius Brutus, L.Tarquinius Collatinus, ex commentariis Servii Tullii Regis Romani, qui primus de civium suorum libertate cogitasse fertur. Pro iis Rempublicam complures annos *Tribuni militum consulari potestate*; biennium *Decemviri scribendarum legum* administrarunt. Verum cito horum magistratuum pertæsum est, atque ad Consules reditum: in eoq; magistratu etiam sub Imperatoribus usque ad occasum Imperii & captam à Gothis Romam perseveratum. Itaque & anni Consulum nomi-

Q. Fabio Maximo Cunctatoris avo, quem
populus recusantem consulem facere co-
nabatur, loquens: *Acuebat*, inquit, *hac*
moderatione tam justa studia: qua vere-
cundia legum restinguenda ratus, legem
recitari jussit, qua intra decem annos eun-
dem Consulem refici non liceret. Vix pre
strepitu audita lex est, Tribunique plebis
nihil id impedimento futurum aiebant, se
ad populum laturos uti legibus solveretur.
...etur autem lata, C. Martio Rutilo,
...ervilio Coss. anno V.C. CDXII, ut
...n scribit libro septimo extremo. Quo
...o quoque latum ad populum est, uti
...et Consules ambos plebeios creari.
...d jus tamen post plurimos annos
...m cœptum est usurpari bello Puni-
...undo. *Primi Consules* Regibus ex-
...reati, *L. Iunius Brutus, L. Tarqui-*
...ollatinus, ex commentariis Servii
...Regis Romani, qui primus de ci-
...iorum libertate cogitasse fertur.
...Rempublicam complures annos
... *militum consulari potestate*; bien-
... *Decemviri scribendarum legum*
...trarunt. Verum cito horum ma-
...m pertæsum est, atque ad Con-
...tum: in eoq; magistratu etiam
...eratoribus usque ad occasum
... captam à Gothis Romam per-
... . Itaque & anni Consulum
nomi-

nomine signabantur; unde ...

At vos qui Latios signatis n...
stos.

VIII

Interrex.

I*Nterregnum* Festus esse dicit ...
temporis, quousque in regis ...
locum alius ordinatur. quo i...
qui summæ rerum præerat, *In...*
cebatur. Is magistratus statim ...
Romuli est institutus. Nam cu...
tu omnes essent, ne civitatem si...
rio vis aliqua externa adoriret...
inter se centum Patres consocia...
cem decuriis factis, singulisque ...
gulas decurias creatis, qui ...
rerum præessent. decem imper...
unus cum insignibus Imperii ...
ribus erat: quinque dierum ...
niebatur imperium, ac per o...
ordinem ibat. Id ab re, quod nu...
que tenet nomen, Interregnum ...
latum. Hæc fere Livius. à quo n...
ge discedit Plutarchus; nisi quo...
nius diei imperium uni Interreg...
re videtur. Scribit autem ille his ...
ἔταξαν οἱ πατρίκιοι πεντήκοντα κ...
τὸν ὄντων αὐτῶν ἐν μέρει ἕκαστον ...

σιλικοῖς παρασήμοις κοσμούμενον, θύειν τε τοῖς θεοῖς τὰ νενομισμένα καὶ χρηματίζειν, ἓξ μὲν ὥρας τῆς νυκτὸς, ἓξ δὲ τῆς ἡμέρας κυρίων. καὶ γὰρ ἡ διανομὴ τῶν καιρῶν ἑκατέροις, πρὸς ἰσότητα καλῶς ἔχειν ἐδόκει, καὶ πρὸς τὸν δῆμον ἡ μεταβολὴ τῆς ἐξουσίας ἀφαιρεῖν τὸν φθόνον, ὁρῶντα τῆς αὐτῆς ἡμέρας καὶ νυκτὸς τὸν αὐτὸν ἰδιώτην ἐκ βασιλέως γινόμενον. τὸ δὲ σχῆμα τοῦτο τῆς ἀρχῆς μεσοβασιλείαν ῥωμαῖοι καλοῦσιν. Poſtea exactis etiam Regibus, quoties comitia à Conſulibus, aut morbo, aut bello, aut ſeditione impeditis, haberi non poterant, ſi Dictatorem dici non placuiſſet, Interrex prodebatur, qui cum quinque dies magiſtratum obtinuiſſet, (nam hoc Interregni tempus fuiſſe, ſatis conſtat) alteri imperium tradebat. ille, niſi quid impediret, Senatuſconſulto de comitiis Conſularibus facto, Conſules creabat. Ab eo qui primus interrex proditus erat, comitia haberi non ſolebant, ſi Pedianus verus auctor eſt. Solus hic Patricius magiſtratus cum plebe communis factus non eſt. neque enim populi ſuffragio creabatur, ſed à Patriciis coëuntibus auſpicato prodebatur. Vnde Ap. Claudius apud Livium: *Plebeius quidem Magiſtratus* (inquit)

...ιλικοῖς ... χρωμένων,
... τι τοῖς θεοῖς τὰ νενομισμένα καὶ
... ἐξ μὲν ὥρας τῆς νυκτὸς, ἐξ
... ἡμέρας κυρίαν. καὶ γὰρ διαιρομένῳ τῷ
... ἑκατέρου, τὸ ἰσότητα καλῶς
... ἰδίας, καὶ τῷ δῆμον ἡ μεταβολὴ
... ἀφαιρεῖν τὸν φθόνον, ὁρῶντα τὸ
... ἡμέρας καὶ νυκτὸς τῶν αὐτῶν ἰδιώτην
...βασιλ... γινόμενον. τὸ δὲ σχῆμα τοῦ
... ἀρχῆς μεσοβασιλείαν ἐκάλουν.
...ον. Postea exactis etiam Regibus,
...es comitia à Consulibus, aut mor-
... bello, aut seditione impeditis,
... non poterant, si Dictatorem di-
... placuisset, Interrex prodeba-
...ui cum quinque dies magistra-
...tinuisset, (nam hoc Interregni
... fuisse, satis constat) alteri impe-
...adebat. ille, nisi quid impediret,
...consulto de comitiis Consulari-
..., Consules creabat. Ab eo qui
...nterrex proditus erat, comitia
...on solebant, si Pedianus verus
...t. Solus hic Patricius magistra-
...lebe communis factus non est.
...m populi suffragio creabatur,
...ciis coëuntibus auspicato pro-
... Vnde Ap. Claudius apud Li-
...*beius quidem Magistratus* (in-
quit)

quit) *nullus auspicato creatu... propria sunt auspicia, ut no... populus creat Patricios mag... aliter quam auspicato creet. ... ipsi sine suffragio populi auspi... gem prodamus, & privatim ... beamus, quæ isti ne in magist... dem habent.* Creabatur aute... Pedianus docet, ad III Cale...

Ejus officium erat, omnia e... vel Regum vel Consulum fu... que jus dicebat, senatum vo... publicam quoque turbulen... bus sub extremi atque ulti... consulti formula sæpe accipi... gandisq; magistratibus comi...

IX.

Censores.

CEnsores M. Tullius *magist... censuram, pudoris & mo... rem magistram* definit.. quam... Ciceronem secuti, Valerius M... *cis magistram atque custodem, ... morum legumque regimen* n... Livius à parva origine ortam ... deinde tanto incremento auct... rum disciplinæque Romanæ ... regimen, senatus equitumque... decoris dedecorisque discrim...

tione ejus magistratus, publicorum jus privatorumque locorum, vectigalia populi Romani sub nutu atque arbitrio essent. Instituta est anno Vrb. Cond. ccxi. cum Consulibus operæ non esset populum censere, ideoque duobus viris L. Sempronio Atratino, L. Papirio Mugilano hujus rei procurationem demandassent. jus suum à Mamerco Æmilio Dictatore imminutum (is lege lata ex quinquennali annuam ac semestrem eam fecerat) brevi recepit. Ideoque administrationem Censorum per lustrum, hoc est, quinquennium, tendere Pedianus ait. Censum populi Romani agebant, & publicæ recensionis tabulas in æde Nympharum custodiebant. Itaque quod unusquisque civium tanti rem suam æstimare sit solitus, quantam illi eam sua censione, id est, arbitrio censuissent, Censores dictos Varro & Festus volunt. In senatum quos allegerint, quemque Senatus principem creaverint, alibi tradimus. Indignos Senatores & vitiis deditos è senatu movebant: motis notas antiquitus ascribebant. Vnde *Censoria notatio*, pro animadversione, usitata Scriptoribus loquendi formula. De equitum recensione extat insignis locus apud Plutarchum, quem huc ascribere, quam ipse rem obscure narrare malui,

ne ejus magistratus, publicorum-
privatorumque locorum, vectigalia
puli Romani sub nutu atque arbitrio
nt Instituta est anno Vrb.Cond.ccxi.
n Consulibus operæ non esset popu-
censere, ideoque duobus viris L.Sem-
io Atratino, L.Papirio Mugilano
s rei procurationem demandassent.
um à Mamerco Æmilio Dictatore
nutum (is lege lata ex quinquenna-
uam ac semestrem eam fecerat)
recepit. Ideoque administratio-
Censorum per lustrum, hoc est,
quennium, tendere Pedianus ait.
m populi Romani agebant, & pu-
recensionis tabulas in æde Nym-
m custodiebant. Itaque quod u-
isque civium tanti rem suam æsti-
it solitus, quantam illi eam sua
ne, id est, arbitrio censuissent, Cen-
ctos Varro & Festus volunt. In
n quos allegerint, quemque Se-
rincipem creaverint, alibi tradi-
ndignos Senatores & vitiis dedi-
natu movebant: motis notas an-
s ascribebant. Vnde *Censoria no-*
ro animadversione, usitata Scri-
s loquendi formula. De equi-
censione extat insignis locus
tarchum, quem huc ascribere,
se rem obscure narrare malui,

Ἔθος

Ἔθος ἐστὶ Ῥωμαίων τοῖς ἱππ
στρατεύσωνται, τὸν νόμιμον χρό
ἄγειν εἰς ἀγορὰν τὸν ἵππον, ἐπὶ τοὺς δ
οὓς τιμητὰς καλοῦσι (καταριθ
τῶν στρατηγῶν καὶ αὐτοκρατόρων
οἷς ἐστρατεύσαντο, καὶ δόντας
τῆς στρατείας ἀφίεσθαι. νέμεται
καὶ ἀτιμία προσήκουσα τοῖς ἑ
τότε δὲ προεκάθηντο μὲν ο
Γέλλιος καὶ Λέντλος ἐν κό
πάροδος ἦν τῶν ἱππέων ἐξε
ὤφθη δὲ Πομπήϊος ἄνωθεν
κατερχόμενος, τὰ μὲν ἄλλα
μα τῆς ἀρχῆς ἔχων, αὐτὸς δὲ
ἄγων τὸν ἵππον. ὡς δ' ἐγγὺς ἦν
φανὴς ἐγεγόνει, κελεύσας δι
ῥαβδοφόρους τῷ βήματι πρ
ἵππον. ἦν δὲ τῷ δήμῳ θαῦμα
πὴ πᾶσα, τοὺς δ' ἄρχοντας αἰδ
χαρὰ πρὸς τὴν ὄψιν ἔχειν. εἶτ
βύτερος ἠρώτησε· Πυνθάνο
Πομπήϊε Μάγνε εἰ πάσας ἐσ
τὰς κατὰ νόμον στρατείας. Πομπήϊ
λῃ φωνῇ, Πάσας, εἶπεν, ἐστρά
πάσας ὑπ' ἐμαυτῷ αὐτοκρά

X

ἀκούσας ὁ δῆμος ἐξέκραγε καὶ κατασχεῖν οὐκέτι τὴν βοὴν ὑπὸ χαρᾶς ἦν. ἀλλ' ἀναστάντες οἱ τιμηταὶ περιέπεμπον αὐτὸν οἴκαδε, χαριζόμενοι τοῖς πολίταις ἑπομένοις καὶ κροτοῦσιν. Hæc ille. Equitibus vero infamibus aut parum strenuis equum ex descriptione Servii Tullii assignatum adimebant. Plebeios in Cęritum tabulas referebant, & ærarios faciebant: ac per hoc non esse in albo centuriæ suæ denotabantur, ut cives; sed duntaxat, ut pro capite suo tributi nomine æra penderent. Appellatæ autem eæ *Tabulæ Cæritum* à Cæritibus, qui primi municipes sine suffragii jure facti sunt. Horatius: (*lib.2.epist.6.*)

Quid doceat, quid non obliti, Cærite cera
Digni, remigium vitiosum Ithacensis
Vlißis.

Quinquennio completo, sacrificiis solitaurilibus de sue, ove, tauro factis urbem lustrabant: idque *conditum lustrum* appellabant, quod tum in censendo finis fieret. In lustro condendo solenni carmine precabantur Deos, primum quidem, ut res populi Romani meliores amplioresque facerent; sed postea, auctore P. Africano posteriore, ut easdem perpetuo incolumes servarent. Præterea sarta tecta sacris publicis exigebant, & monumenta

ἀγάσας ὁ δῆμος ἐξέκραγε, καὶ κα-
τέχειν οὐκέτι τὴν βοὴν ὑπὸ χαρᾶς ἠ-
δύνατο, ἀλλ' ἀναστάντες οἱ τιμηταὶ προέπεμ-
ψαν αὐτὸν οἴκαδε, χαριζόμενοι τοῖς πο-
λίταις ἑπομένοις καὶ κροτοῦσιν. Hæc ille.
Equitibus vero infamibus aut parum
strenuis equum ex descriptione Servii
Tullii assignatum adimebant. Plebeios
in Cæritum tabulas referebant, & ærarios
faciebant: ac per hoc non esse in albo
centuriæ suæ denotabantur, ut cives; sed
duntaxat, ut pro capite suo tributi no-
mine æra penderent. Appellatæ autem
æ *Tabulæ Caritum* à Cæritibus, qui pri-
mi municipes sine suffragii jure facti
unt. Horatius: (*lib.2.epist.6.*)

Quid doceat, quid non oblitis, Cærite cera
Digni, remigium vitiosum Ithacensis
Ulyssis.

Quinquennio completo, sacrificiis sol-
ennibus de sue, ove, tauro factis urbem
lustrabant: idque *conditum lustrum* ap-
pellabant, quod tum in censendo finis
fieret. In lustro condendo solenni car-
mine precabantur Deos, primum qui-
dem, ut res populi Romani meliores
amplioresque facerent; sed postea, audi-
tore Africano posteriore, ut easdem per-
petuo incolumes servarent. Præterea fa-
cta sacris publicis exigebant, & mo-
numenta

numenta vel tuebantur vetera, vel nova ipsi exædificabant. Itaque pecuniam publicam, qua in substructiones & opera publica uterentur, sibi attributam habebant. portoria etiam fruenda publicanis locabant. Hæc omnia faciunt, ut Cicero hujus Magistratus *officia maximi animi summique consilii* esse existimet: ut Valer. Maximus *honores censura gravitate consummari* dicat: ut denique Plutarchus de ea ita edisserat: Κορυφὴ δέ τις ἐστὶ τιμῆς ἁπάσης ἡ ἀρχὴ καὶ τρόπον τινὰ τῆς πολιτείας ἁπάσης ἐπιτελείωσις, ἄλλην τε πολλὴν ἐξουσίαν ἔχουσα, καὶ τὴν περὶ τὰ ἤθη καὶ τοὺς βίους ἐξέτασιν: Et mox: ᾑροῦντο τῶν κεκλημένων πατρικίων ἕνα, καὶ τῶν δημοτικῶν ἕνα. τιμητὰς δὲ τούτους προσηγόρευον ἐξουσίαν ἔχοντας ἀφελέσθαι μὲν ἵππον, ἐκβαλεῖν δὲ συγκλήτου τὸν ἀκολάστως βιοῦντα καὶ ἀτάκτως. οὗτοι δὲ καὶ τὰ τιμήματα τῶν οὐσιῶν λαμβάνοντες ἐπεσκόπουν, καὶ ταῖς ἀπογραφαῖς τὰ γένη καὶ τὰς πολιτείας διέκρινον. ἄλλας τε μεγάλας ἔχει δυνάμεις ἡ ἀρχή. Porro religioni erat Romanis in Censoris demortui locũ alium sufficere; quod eo lustro, quo in C. Julii locum M. Cornelius suffectus fuit, Roma à Gallis capta est. Hujus Magistratus jus per quadringentos

tos

tos prope annos retentum, à P. Clodio Tribuno pleb. sublatum, M. Tullius conqueritur. Tulerat ille, ut Pedianus tradidit, legem, Ne quem Censores in senatu legendo præterirent, neve quem ignominia afficerent, nisi quis apud eos accusatus, & utriusque Censoris judicio damnatus esset. cum ante hanc legem, ut interim Iuvenalis (*Sat.* 11.) versu utar,

——severos
Censoris mores etiam Collega timeret.

X.

Prætor.

PRætorem à *praeundo* & M. Tullius (3. *De Legib.*) deducit, & apud Varronem (4 *de L.L.*) Lucilius:

——Ergo Prætorum est ante praire.

Eo verbo veteres, auctore Pediano, omnem magistratum significabant, cui pareret exercitus: postea peculiare nomen fuit ejus magistratus, qui juri dicundo præerat; & juris civilis custos atque disceptator à Cicerone definitur. Is primum unus creatus est anno Vrb. Cond. CCCLXXXVIII, quo anno & Ædilitas Curulis instituta, & primus de plebe Consul L. Sextius Lateranus factus est. Huic deinde bello Punico primo Prætor alter additus: quorum hic Peregrinus; ille

s prope annos retentum, à P. Clodi
ribuno pleb. sublatum, M. Tullius con
eritur. Tulerat ille, ut Pedianus tra
it, legem, *Ne quem Censores in sena*
legendo præterirent, neve quem igno
ia afficerent, nisi quis apud eos accu
& utriusque Censoris judicio dam
esset. cum ante hanc legem, ut in
Iuvenalis (*Sat.* II.) versu utar,

—severos
soris mores etiam Collega timeret.

X.

Prætor.

rem à praeundo & M. Tullius (3.
egib.) deducit, & apud Varronem
L.) Lucilius:

Ergo Prætorum est ante praire.

veteres, auctore Pediano, om
gistratum significabant, ea
xercitus: postea peculiare no
ejus magistratus, qui jur
præerat; & juris civilis custo
eptator à Cicerone definitur
unus creatus est anno Urb
LXXXVIII, quo anno & Ad
is instituta, & primus de plebe
Sextius Lateranus factus est
e bello Punico primo Prætor
us: quorum hic Peregrinus

&

ille Vrbanus dictus: quod alter soc
peregrinis per Italiam; alter civibus i
be jus diceret: quæ posterior præ
functio honoratissima habita fuit. ac
post bellum Punicum primum duc
jecti, qui in Provinciis jurisdictionem
tinerent. inde *Provinciales* appella
latius patescente Imperio pro nun
Provinciarum aucti. Sic bello primo
cedonico prætores sex facti; à Cæsare
ctatore octo; à Divo Augusto decem
mox duodecim instituti. quem nu
rum neque Tiberium excessisse mem
prodidit Cornelius Tacitus, locuple
haud dubio auctor, quam Pompo
IC. qui à C. Cæsare duodecim, ab Au
sto sexdecim Prætores factos scribit, l
Deinde Corn. Sulla. ff. De orig. Iur.

Eorum officium fuit, de controv
jure respondere; bonorum possessior
dare, hæredes in defunctorum bona
mittere; jus atque judices constitu
dolo vel metu lapsis, vel vi dejectis
currere. Præterea ludis præsidere, &
Circensibus signum mittendis quadr
dare; ferias item solennibus verbis c
cipere. quæ verba extant apud Mac
bium ejusmodi: DIE. NONI. PO
KALEND. IANVARII. QVI
TIBVS. COMPITALIA. ERV
Ludis præsidebant triumphali hab

quo respexit Iuvenalis his versibus: (*Sat.*10.)

Quid si vidisset Prætorem in curribus altis
Exstantem, & medio sublimem in pulvere Circi
In tunica Iovis, & picta Sarrana ferentem
Ex humeris aulæa togæ, magnaque corona
Tantum orbem, quanto cervix non sufficit ulla?
Quippe tenet sudans hanc publicus, & sibi Consul
Ne placeat, curru servus portatur eodem:
Da nunc & volucrem, sceptro quæ surgit eburno,
Illinc cornicines, hinc præcedentia longi
Agminis officia, & niveos ad frena Quirites.

Omnia hic triumphantium insignia exprimuntur: currus triumphalis, tunica palmata sive picta, corona aurea, quam servus à tergo sustinebat: (quod Plinius quoque in Historia naturali indicat:) scipio eburneus habens in summitate aquilam, & denique clientes in albis vestibus comites. Insignia Consulum prope omnia habebant, summum quoque in Provinciis imperium; nisi quod sex Prætori

fasces

quo respexit Iuvenalis his versibus: (Sat.10.)

Quid si vidisset Prætorem in curribus alti
Extantem, & medio sublimem in pulvere Circi
In tunica Iovis, & picta Sarrana ferentem
Ex humeris aulæa toga, magnæque coronæ
Tantum orbem, quanto cervix non sufficit ulla?
Quippe tenet sudans hanc publicus, & sibi Consul
Ne placeat, curru servus portatur eodem:
Da nunc & volucrem, sceptro quæ surgit eburno,
Illinc cornicines, hinc præcedentia longi
Agminis officia, & niveos ad frena Quirites.

Omnia hic triumphantium insignia ...rimuntur: currus triumphalis, tunica ...nata sive picta, corona aurea, quam ...us à tergo sustinebat: (quod Plinius ...que in Historia naturali indicat:) sci...burneus habens in summitate aqui... & denique clientes in albis vestibus ...res. Insignia Consulum prope om...abebant, summum quoque in Pro... imperium; nisi quod sex Prætori fasces

fasces duntaxat anteferrentu... sul duodecim haberet. Vnde ... & ob hæc & quod iisdem au... retur, *collegam consulum* Li... nat. Cicero *Præturam*, ob mu... (opinor) eam gerentium, *mag... vissimum & divulgatissimum* ... vocat. Manifestũ tamen est, ... permagnam ejus fuisse: & qu... res atque Censorii sępe iterum ... luerunt; & quod absentibus ... Prætor Vrbis, more majorum ... munus sustinebat. Idem lite... scriptas in senatu, &, si id Patr... sent, ad populum recitabat. ... sub Imperatoribus Quæstori... fuit: quemadmodum vicissim ... rii ab his ad Prætores transiit ... Augusti, auctor est Suetonius ...

X I.

Ædiles plebeii & cu...

Ædiles Varro ab *ædibus* ... dis; Festus ab eo, quod fa... plebi *aditus* esset, dictos ex... ludorum celebratio, annon... rum ædium procuratio, & sa... urbe tuenda commissa erant. ... *ratores urbis, annonæ ludoru...* *niam* à M. Tullio definiuntur.

inprimis curam gerebant. ideo illis Imperatores in urbem reversi frumentum; quemadmodum captivos Prætori; stipendium Quæstori tradebant. Frumentarios & pecuarios, qui annonam dolo malo auxisse videbantur, item fœneratores, ad populum accusatos damnabant: ex eorum bonis mulctaticiis vel ludos, vel dona Deûm, vel opera publica faciebant. Præterea animadvertebant, ne qui nisi Romani Dii, neu quo alio more, quam patrio colerentur.

Ædilium duo erant genera, *Plebeii* alii, alii *Curules* dicebantur.

Ædiles Plebeii ex ordine horum magistratuum non erant; sed Tribunorum plebis veluti ministri quidam, cum quibus eodem etiam tempore sunt creati. Ideo quemadmodum illis, ita & his noceri fas non erat. Ludos plebeios pro salute populi Romani faciebant. Ad eos senatus consulta in ædem Cereris, lege Valeria, referebantur.

Ædiles Curules. id nomen acceperunt ἀπὸ τῶν δίφρων τῶν ἀγκυλοπόδων ἐφ' ὧν καθεζόμενοι ἐχρημάτιζον, inquit Plutarchus. Hi ludos Scenicos, Florales, & Cereales, & Megalesios faciebant, forumque cum tensæ ducerentur ornabant. Hæc & *Ædilitas major* dicitur, estq;

Po-

nis curam gerebant. ideo illis Im-
ores in urbem reverſi frumentum;
admodum captivos Prætori; ſli-
m *Quæſtori* tradebant. Frumen-
& *pecuarios*, qui annonam dolo
ssiſſe videbantur, item fœnerato-
opulum accuſatos damnabant:
n bonis mulctariciis vel ludos,
Deûm, vel opera publica facie-
eterea animadvertebant, ne qui
nani Dii, neu quo alio more,
trio colerentur.

lium duo erant genera, *Plebeii*
Curules dicebantur.

es Plebeii ex ordine horum ma-
m non erant; ſed Tribunorum
uci miniſtri quidam, cumqui-
n etiam tempore *ſunt creati*.
adadmodum *illis*, *ita* & his no-
n erat. Ludos plebeios pro ſa-
Romani faciebant. Ad eos
ſulta in ædem Cereris, lege
rebantur.

Curules. id nomen accepe-
δίφρων τ̃ ἀγκυλοπόδων ἐφ'
ὧν ἐχρημάτιζον, inquit
Hi ludos Scenicos, Flora-
es, & Megaleſios faciebant,
m tenſæ ducerentur orna-
Ædilitas major dicitur, eſtq;
Po-

Polybio *illuſtriſsimus juventuti*
tus; Ciceroni *ad honoris amplior*
primus aſcenſus. Ornamenta
Tullio ſeptimo accuſationum
feruntur, antiquior in ſenatu d
cus, toga prætexta: ſella curulis,
ginis ad memoriam poſteri
prodendam.

Ædilium numerum C. Cæſar
auxit duoſque addidit, quos à
mentariæ rei *Cereales* vulgus no

Hunc Magiſtratum, & eum
tur, (*Quæſtores*) neque vocatio
que præhenſionem (al. prenſio
buiſſe, ex Varrone Agellius (*lib.* 1
admonet. Plutarchus tamen
ſum ab Ædilibus plebeiis Cn.
Coriolanum ſcribit: quod fa
non proprio jure, ſed majoris
juſſu, exiſtimare debemus.

XII.

Quæſtores.

Q*Væſturam* prope ante omn
ſtratus fuiſſe, & à Tullio Ho
ge Romano inſtitutam eſſe,
IC. auctor eſt, (*libro ſingulari*
Quæſtoris ff. lib. 1. *tit.* 13. *l. un.*) G
(*ſcribendum*, Gracchanus) hoc
ad Numam atque ipſum Rom

ginem ejus refert. Plutarchus exactis demum Regibus, à P. Valerio Consule Quæstores duos creatos,& ærarium Saturni institutum narrat. Tacitus priorum sententiæ accedere videtur. Annali XI: *Quæstores, inquit, Regibus etiam tum imperantibus instituti sunt, quod lex Curiata ostendit, ab L. Bruto repetita. Mansitque potestas Consulibus deligendi, donec eum quoque honorem populus mandaret: creatiq́; primum Valerius Potitus, Æmilius Mamercus, LXIII anno post Tarquinios exactos, ut rem militarem comitarentur. Dein gliscentibus negotiis, duo additi qui Romæ curarent. Mox duplicatus numerus, stipendiaria jam Italia, & accedentibus provinciarum vectigalibus. Post, lege Sulla viginti creati supplendo senatui, cui judicia tradiderat.* Quo in loco Iustus Lipsius legit, XXIII *anno*, ut congruat numerus cum Livio, apud quem anno ab V.C. CCLXVII, hoc est, post ejectos Reges, XXIII, prima mentio Quæstorum extat,& quidem uno duntaxat mutato: nam pro Æmilio Cæsonem Fabium nominat.

Erant autem *duo Quæstorum genera*; alii pecuniæ publicæ, alii quæstionibus capitalibus præerant. Vnde Varro (4. *de L. L.*) à *quærendo* dictos putat, *qui conquirerēt publicas pecunias & maleficia.*

Primi

m ejus refert. *Plutarchus exactis*
im Regibus, à P. Valerio Consule
stores duos creatos, & ærarium Sa-
institutum narrat. Tacitus prio-
sententiæ accedere videtur. Annali
estores, inquit, Regibus etiam tum
tribus instituti sunt, quod lex Cu-
ondit, ab L. Bruto repetita. Man-
festas Consulibus deligendi, donec
que honorem populus mandaret:
primum Valerius Potitus, Æmi-
mercus, LXIII anno post Tarqui-
Hos, ut rem militarem comitaren-
glisentibus negotiis, duo additi
curarent. Mox duplicatus nu-
stipendiaria jam Italia, & acce-
provinciarum vectigalibus. Post,
viginti creati supplendo senatui,
tradiderat. Quo in loco Iustus
it, XXIII *anno*, ut congruat
um Livio, apud quem anno
LXVII, hoc est, post ejectos Re-
I, prima mentio Quæstorum
idem uno duntaxat mutato:
milio Cæsonem Fabium no-

item *duas Quæstorum gene-*
uniæ publicæ, alii quæstio-
libus præerant. Unde Var-
à quærendo dictos putat, *qui*
blicas pecunias & maleficia.
Primi

Primi generis qui erant, si in
gistratum gererent, Ærarium
ejusque pecunias expensas & a
tabulas publicas referebant ; tr
gebant ; signa exercitui ex ærar
mebant; stipendium à vectigali
lis, captivam pecuniam ab In
bus accipiebant : eosdem trium
jurare cogebant, recte senatui
ro hostium occisorum, & amis
vium esse perscriptum. Præter
exterarum gentium lautia p
eosdem ægrotos curabant, defu
blico sumptu sepeliebant. Cæsa
poribus, literas quoque public
in senatu legebant; iiq; *Candida*
pi appellabantur. In provinciis
bus & Prętoribus ad ministeria
sto erant: pecuniam ex ærario
ratam in diversos usus erogaba
dam custodiebant, manubiasq
venditione redactas ærario in
obsidum quoque curam non
gerebant. Mansio Provincialis
lege determinata erat annua; d
mam ipsi redire licebat. Hinc f
C. Verri, qui Siciliam provincia
obtinuit triennium, singulis ta
quęstores permutati sint, ut Pe
cet. Erat autem ea quęstoris cu
vel prætore conjunctio, more

liberorum necessitudini proxima: itaque hi illis liberûm loco habebantur; illi ab his ut parentes colebantur.

Alterius generis Quæstores de capite civium Romanorum judicabant: quod munus postea ad Triumviros capitales translatum est. ab his criminalium quæstionum judices Quæsitores dicti.

Gerebant *Quæsturam* fere adolescentuli, ut ex Epistolis Ciceronis patet. Itaque eam idem *primum honoris gradum*; Vlpianus *ingressum & quasi primordium gerendorum honorum sententiaque in senatu dicendæ*; Pedianus *primam Senatoris administrationem* nominat.

XIII.

MAGISTRATVS PLEBEII, ET MINORES.

SEquuntur *Magistratus Plebeÿ*, qui plebeiis solis patebant, ut *Tribuni pleb.* nam de Ædilibus plebis supra diximus: & *Minores*, ut Triumviri Capitales, Nocturni, Monetales seu Mensarii, & Magistri vicorum. quos ut affirmare non ausim Patriciis omnino non patuisse: ita non ab iis solum, sed & paulo clarioribus è plebe ob humilitatem spretos. constanter asseverare possum; quod magis necessa-

orum necessitudini proxima: ita-
i illis liberûm loco habebantur; illi
ut parentes colebantur.

erius generis Quæstores de capite
Romanorum judicabant: quod
postea ad Triumviros capitales
um est. ab his criminalium quæ-
judices Quæsitores dicti.
ant *Quæsturam* fere adolescen-
x Epistolis Ciceronis patet. Ita-
idem *primum honoris gradum;*
s *ingressum & quasi primordium*
um honorum sententiaque in se-
nda; Pedianus *primam Senatoris*
rationem nominat.

XIII.

STRATVS PLEBEII,
T MINORES.

: *Magistratus Plebeij*, qui ple-
patebant, ut *Tribuni pleb.* nam
plebis supra diximus: & Mi-
umviri Capitales, Nocturni,
u Mensarii, & Magistri vi-
s ut affirmare non ausim
uino non patuisse: ita non,
sed & paulo clarioribus è
licatem spretos. constan-
possum; quod magis ne-
cessa-

cessarias, quam speciosi mini
curationes arbitrarentur.

XIV.

Tribuni plebis.

TRibunos plebis Cicero *Custode*
resque juris & libertatis; Li
gistratus sacrosanctos, quibus au
est contra Consules, definit. *Tri*
idem modo *arcem libertatis tue*
do *potestatem sacrosanctam ad*
libertatis creatam; Sallustius *tel*
joribus libertati paratum nomin
ti sunt anno, post Reges exactos
V.C.CCLX, & initio quidem duo
tres collegæ additi, si Livio cred
tim; sin Pisoni, post annos demu
ti & unum, cum lege Voleroni
tributis comitiis primum cre
Anno Vrbis CCXCV decem facti
singulis classibus: itaque cautum
postea crearentur. Sic dictos, q
mi ex tribunatu militari magi
inierint, Varro (4. *de L.L.*) inn
nino *Tribuni* vocabulum à *tribu*
tur deductum; tribus vel à trib
do, vel quod primum tres popu
factæ sint.

Officium eorum erat comm
bis adversus Patricios tueri, & i

omnem intercessione sua prohibere. Itaque januas tam noctu, quam interdiu, ceu profugia & asyla miserorum, patentes habebant. Plus tamen ad vetandum, quam ad jubendum valebant: nam uno intercedente, reliqui, licet complures, aut etiam omnes, efficere nihil poterant. Vnde Scriptores Latini sæpe & recte testantur, per collegarum intercessionem tribuniciam potestatem dissolvi. Dignitas autem tribunorum plebis ex eo maxime Plutarchi loco apparet, qui in Antonio legitur his verbis: ἐστὶ δ' ἡ ἀρχὴ (δημαρχία) δευτέρα τοῦ δικτάτορος παρόντος. ἂν δὲ μὴ παρῇ, πρώτη καὶ μόνη σχεδόν. ἡ γὰρ δημαρχία διαμένει, τὰς δὲ ἄλλας καταλύει πάσας δικτάτορος αἱρεθέντος. Præterea & sacrosancti erant, & à nemine in ordinem cogi poterant. cuicunque volebant, silentium imponebant: ipsos vero interfari nefas erat. denique assurgere tribunis, & loco cedere omnes oportebat, ut libro Epistolarum primo C. Plinius commemorat. Prætextæ jus non habebant: nec lictores, sed viatorem unum: neque sellis curulibus, sed tribunalibus sedebant. Antiquitus curiam non intrabant, sed ante valvas positis subselliis decreta patrum perpendebant; & si quæ ex iis improbassent, rata esse

intercessione sua prohibere. Ita-
as tam nocte, quam interdiu,
gia & asyla miserorum, paten-
ant. Plus tamen ad vetandum,
ubendum valebant: nam uno
te, reliqui, licet complures, aut
es, efficere nihil poterant. Va-
es Latini sæpe & recte testan-
legatum intercessionem tri-
otestatem dissolvi. Dignitas
unorum plebis ex eo maxime
loco apparet, qui in Antonio
verbis: [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
a & sacrosancti erant, &
dinem cogi poterant. Cu-
bant, silentium impone-
ro interfari nefas erat. D-
re tribunis, & loco cedere
ebat, ut libro Epistolarum
ius commemorat. Præter-
bebant: nec lictores, sed
in: neque sellis curulibus
s sedebant. Antiquitus cu-
ibant, sed ante valvas po-
ecreta patrum perpende-
x iis improbassent, rata
esse

esse non sinebant. Itaque veteribu
T. litera ascribi solebat, quo sign
tur, illa tribunos quoq; censuisse.
est Val. Maximus. Huic consuetu
rogatum videtur plebiscito Atin
tribuni pl. primum senatores fact
Neq; fas erat integrum diem illos
abesse. Diem autem Romani à med
cte ad mediam noctem sequente
merant, ut Varronem secuti Agel
Macrobius tradidere. Ita cum post
noctem proficiscebantur, & post pr
facem ante mediam sequētem red
abfuisse unum diem non diceba
Quo magis miror, quod Livius sc
tribunos pl. ad P. Scipionem, cui p
Africano cognomen fuit, è Sicilia
hendum, esse missos: quod lege ha
non potuit, nisi forte aut eam non
tam, aut illos legibus solutos, id quo
rius puto, existimemus. Præterea pr
sionis jus tantum habebant, ita ut co
les quoq; prehendi atque in vincula
sæpius jusserint. Vocationem ide
non habuisse Agellius (*lib. 13, c. 12.*) si
deri ait: *quod antiquitus creati sint*
juri dicundo: nec causis querelisque d
sentibus cognoscendis, sed intercessio
faciendis, quibus præsentes fuissent, ut
ria, quæ coram fieret, arceretur.
propterea jus ad se vocandi (meliores
hab

habent, *jus abnoctandi*) *ademptum, quoniam ut vim fieri vetarent, assiduitate eorum & præsentium oculis opus erat.*

Patriciorum neminem Tribunum plebis fieri licebat. cooptatos tamen aliquot legimus, idque ex antiquo rogationis carmine fuisse defensum. SI. TRIBVNOS. PLEBIS. DECEM. ROGABO. SI. QVOS. MINVS. HODIE. DECEM. TRIBVNOS. PLEBIS. FECERINT. HI. TVM. QVOS. SIBI. COLLEGAS. COOPTASSINT. ITA. ILLI. LEGITIME. EADEM. LEGE. TRIBVNI. PLEBEII. SINT. VT. ILLI. QVOS. HODIE. TRIBVNOS. PLEBEI. FECERITIS. Quod ne postea quoque fieret, Trebonia lege sancitum est, qui plebem Romanam Tribunos plebis rogaret, is usque eo rogaret, dum decem Tribunos plebi faceret.

Vim Tribuniciam L. Sulla Dictator imminuit, ultimo tamen intercessionis jure relicto, ut C. Cæsar in Commentariis indicat: adempta autem omni & ferendarum legum, & aliorum magistratuum capiendorum potestate: quorum illud à Cn. Pompeio & M. Crasso Coss. hoc Aurelia lege, quam C. Cotta Tribunus plebis tulit, brevi receperunt.

Verum quoniam actionibus tribuniciis plurimæ & gravissimæ seditiones excitatæ sunt, non immerito, apud Sallustium,

ſtium, L. Philippus *ex tribunicia poteſt.* *omnes diſcordias accenſas*; apud Liviu Appius Claudius *concordiam ordinu maxime eſſe diſſolvendæ tribunicia po ſtatu*; *tribunos* Tacitus *turbulentos*; Luc nus *turbantes jura*, dixiſſe videntur.

Plutarchus ex opinione quorundar Tribunos in magiſtratu non fuiſſe ſcr bit ἐν κεφαλαιογραφαῖς, his verbis, ut in terpretatur Sigonius: *Cur cum purpu alij Magiſtratus utantur, Tribunus pl bis non utitur? an quia Trib. pl. magiſtra tus non eſt? neque enim ex ſella curuli iu dicunt, neque principio anni, ut reliqu magiſtratus, ineunt. neque creato Dictator ſe abdicant. Verum omni tranſlato ad Di ctatorem imperio, ipſi tamen poteſtatem ſuam retinent, tanquam magiſtratus no ſint. Quemadmodum autem tranſlationem indicium eſſe rhetores quidem negant, ſi tribunatus impedimento potius eſt magi ſtratui quam magiſtratus. Etenim reſiſte re potentiæ magiſtratus, & nimiam ein licentiam coercere, ad eius auctoritatem pertinet.* Huc, niſi fallor, apud Livium quoque reſpicit Conſul Appius, privatum eſſe clamitans tribunum, ſine imperio, ſine magiſtratu. Imperatorum temporibus Tribunicia poteſtas ſummi faſtigii vocabulum erat: quod à Divo Auguſto repertum Tacitus tradit, ne Regis

 aut

aut Dictatoris nomen assumeret, & tamen appellatione aliqua cætera imperia præemineret.

XV.

Triumviri Capitales.

T*Riumviros Capitales* Sallustius *rerum capitalium judices* nominat: Livius in Minoribus Magistratibus numerat,& quidem infra Ædiles collocat lib. XXV. Hi maleficii suspectos conquirebant, & comprehendebant; carceris latomiarum custodes erant, & à Prætore damnatos carnifici in carcere necandos tradebant. Vnde Pomponius IC. (*ff. lib.* I. *tit.* II. *De orig. Iur. l.*2.) carceris custodiam habuisse tradit, ut cum animadverti oporteret, eorum interventu fieret. Ipsi quoque de furibus, homicidis, servis nequam judicabant, & facinoris convictos puniebant; unde & nomen accepere. Nam *capital*, auctore Nonio, *capitis est periculum*. Plautus *Manechmis*: (*act.* I. *Scen.* I.)

Nunquam hercle effugiet, tametsi capital fecerit.

Ea judicia in foro Romano ad Mæniam columnam exercebant. Hinc Cicero in Divinatione, de oratoribus ineptis & quasi proletariis: *Vobis autem tanta inopia*

opia reorum est, ut mihi causam præripere conemini potius, quam aliquos à columna Mania vestri ordinis reos reperiatis. Idem in Cluentiana, de Q. Manilio triumviro: *Ex petulanti* (inquit) *atque improbo scurra in discordiis civitatis ad eam columnam, ad quam multorum sæpe conviciis perductus erat, cum suffragiis populi pervenerat.*

Creati sunt primum, quantum ex XI Livii libro videre est, M' Curio Dentato, P. Cornelio Rufino Consulibus, ab Vrb. Cond. CDLXIV. Fenestella (*is Fioccus est,*) & eum secutus Raphael Volaterranus successisse eos existimant in locū Duumvirûm capitaliū, quos à Tullo Hostilio in Horatii parricidii rei judicio institutos, postea res capitales judicasse, notum est. Verum hos M. quoque Tullii temporibus majestatis judicia exercuisse, nemo ignorat, qui ejus Orationem pro C. Rabirio perduellionis reo legerit. ex qua cognoscimus eum à Duumviris condemnatum, provocatione ad populum certavisse: quod Lege perantiqua, quæ apud Livium extat, fieri licebat. Diversos autem fuisse, ex eo quoque intelligitur, quod Duūviri sorte ducebantur; Triumviri suffragiis populi creabantur: illud ex Suet. colligere licet; hoc supra Ciceronis verbis planū fecimus. Ratū tamen fuisse

Duûmvirale judicium, nec nisi in tristissimis causis usurpatum, in eadem Oratione ostenditur, eo loco, quo *verba solennia, quæ horrendi carminis fuere, non solum tenebris vetustatis, sed quoque luce libertatis oppressa esse*, ait.

XVI.

Triumviri nocturni.

TRiumviri nocturni vigilias noctu in Vrbe circumibant, & ad incendia orta concurrebant. Erant dignitatis minimæ; ideo si parum strenue suo munere fungerentur, puniebantur. Sic Tacitus, quod incendio restinguendo; Val. Maximus, quod excubiis obeundis parum diligentes fuissent, à populo damnatos referunt. Labor, ut *Compitales* eos quoque dictos fuisse existimem, idque ex Pediani verbis, qui servum Milonis dormientem in taberna deprehensum, & ad *Triumvirum Compitalem* perductum scribit. nisi forte magisterio vicorum *Tres viros* functos, & *Compitales* quoque nominatos, quod compitalicios ludos ederent, arbitrabimur. Sed prior opinio magis mihi arridet. In illorum locum à Divo Augusto nocturnæ excubiæ vigilesque ad incendia instituti sunt: fuitque Præfecti vigilum

gilum magna, & secunda ab Vrbis Præfecto dignitas.

XVII.

Triumviri Monetales & Mensarij.

T*Riumviri Monetales* omnis generis monetæ, & formæ cusoribus præerant. Itaque *æris, argenti, atque auri flatores* à Pomponio IC. (*l.2.ff. De Orig. Iur.*) nominantur. Iidem qui hi, aut certe non multum diversi, videntur fuisse *Triumviri Mensarii*, quos propter penuriam argenti bello Punico secundo creatos invenio. Sic dicti fuerunt, quod *mensis* cum ære in foro positis, vel acciperent Reipublicæ nomine, vel expenderent pecuniam. quales apud Tennitas quoque fuerunt Quatuorviri Mensarii, sine quibus nummum nullum Tenni publice moveri posse, Cicero pro Flacco auctor est. In angustiis ærarii pecuniam mutuam à privatis accipiebant, posteaque reddebant. rationes accepti & expensi in tabulas publicas Scribæ referebant. Livius lib. XXVI: *Senatu inde misso, pro se quisque aurum, argentum, & æs in publicum conferunt, tanto certamine iniecto, ut prima inter primos nomina sua vellent in publicis tabulis esse, ut nec Triumviri*

accipiendo, *nec Scribæ referendo sufficerent.* Fuerunt & *Quinque viri mensarij*, extraordinarius Magistratus, & cujus una omnino, quod sciam, in Historia Romana multo ante Triumviros creatos extat mentio, apud Livium lib. VII. rem fœnebrem levavere, impeditioribus nominibus aut ex ærario dissolutis, aut æqua rerum æstimatione liberatis. [*T. Valerio Publicola & C. Marcio Rutilio Coss. Anno V.C.* CDI.]

XVIII.

Magistri vicorum.

Magistri vicorum è plebe cuujusque viciniæ legebantur, qui tuerentur vicos in quos urbem antiquitus descripserant. Ludos quoque compitalicias, quibus per compita tota urbe supplicabatur, faciebant. quos ludos pestilentiæ causa bello Punico secundo primum factos, & deinde lege lata ut in perpetuum in statam diem voverentur, quotannis celebratos Livius lib. XXVII memoriæ prodidit. Infimum hoc genus Magistratuum Vrbanorum fuisse idem alibi scribit: prætextæ tamen jus illis fuisse permissum, nec ut vivi solum haberent tantum insigne, sed etiam ut in eo cremarentur mortui.

XIX.

MAGISTRATUS EXTRA ORDINARII.

Decemviri legibus scribendis.

DEinceps eos Magiſtratus tрademu
qui aut cito è Republica ſublati fu
re, cum annui eſſent; aut non, niſi re c
gente, creari ſolebant. In illis *Decemvi*
& *Tribuni militum Conſulares*, in h
Triumviri coloniis deducendis, *Præf*
ctus urbis atque annonæ præcipue num
rantur.

Ad Decemviros à Conſulibus; quem
admodum ab Regibus ante ad Conſul
venerat, tranſlatū fuit imperium. Muta
tionis cauſam lex Terentia, de creand
Quinqueviris legibus conſulari imperi
ſcribendis lata, præbuit. Ea primum
C.Terentio Arſa Tribuno plebis promu
gata, ac deinde per annos decem vari
jactata, tandem effecit, ut miſſis leg
tis Athenas, qui leges Solonis deſcr
berent, & aliarum Græciæ civitatum in
ſtituta, mores, juraque noſcerent, ii
que reverſis, referente P.Seſtio Con
ſule, Decemviri legibus ſcribendis i
annum unum crearentur, abſqu
provocatione, neve quis alius eo ann

magiſtratus eſſet. Ii decimo die jus populo ſinguli dicebant. eo die penes Præfectum juris faſces duodecim erant, collegis novem ſinguli accenſi apparebant. Dein propoſitis decem Tabulis, cum duę adhuc deeſſe viderentur, quibus adjectis abſolvi poſſet velut corpus omnis juris Romani, iterum in annum inſequentem alii creati: qui cum multa nefaria commiſiſſent, &, nulla comitiorum mentione habita, continuare poteſtatem, & tyrannidem occupare conarentur; tandem ob vindicias Virginii cujuſdam filiæ ſecundum ſervitutem datas ab Appio Claudio, qui ſeipſum Decemvirum refecerat, conſenſu populi magiſtratu abire coacti ſunt. Fuit hæc Reipublicæ mutatio minus inſignis; quia non diuturna. nam intra triennium Decemviri & inſtituti ſunt, & ſublati. Primi & Patricii & Conſulares omnes fuere: ex poſteriobus tres plebeii. Creatos eos primum anno Vrb. Cond. CCCII, Livius & Solinus ſcribunt; M. Varro, CCCIII. Leges duodecim Tabularum promulgarunt; quas *finem æqui iuris, accitis quæ uſquam egregia*, Tacitus nominat: *quod leges ſecutæ, aut per vim, aut iniquis de cauſis, latæ ſint.* Livius *in immenſo aliarum ſuper alias acervatarum legum cumulo fontem omnis publici privatiq; iuris eſſe* teſtatur.

XX.

XX.

Tribuni militum Consulares.

TRibuni *militum consulari potestate* Rempublicam pro Consulibus complures annos administrarunt. Creati primum sunt anno Vrb. Cond. cccx. cum, promulgata lege, ut Consul alter ex plebe fieret, Patres, veriti ne ea lex se invitis perferretur, concessissent, ut Tribuni militum consulari potestate promiscue ex patribus & plebe crearentur. quod jus sero demum plebes usurpavit; contenta eo, quod sui habitu ratio esset. Initio tres, deinde quatuor, mox sex, demum octo facti sunt. Pomponius I.C. (*l. 2. ff. De origine Iuris*) interdum vicenos fuisse, interdum plures, unus omnium veterum Scriptorum prodidit. nisi tamen ibi, pro *viceni*, *seni* erit reponendum: quod jam olim G. Budæus præclare annotavit. Quæ collegarum multitudo fecit, ut quamvis omnia & jura & insignia Consulum haberent: tamen neque potentia, neque dignitate pari præditi viderentur. Ideo *Proconsularem imaginem* eos, Tribunus plebis apud Livium, veluti contemnens, nominat: & P. Manilius Dictator negat Magistri equitum majus, quam Tribuni Consularis impe-

rium esse, cum vellet ostendere, eum à Consule dignitate superari. Creari desiere anno Vrb.Cond.CCCLXXXVIII.quo anno primus è plebe Consul factus est L.Sextius.

XXI.

Triumviri coloniis deducendis.

TRiumvirûm, qui *coloniis deducendis* fiebant, primum apud Livium mentio extat lib.IIII. isque Magistratus fere semper postea fiebat, quoties Romani plebem urbanam, aut veteranos milites, vel augendæ sobolis, vel præsidii causa, in colonias mitterent. Creabantur modo à Consule, modo à Prætore: & potissimum ii, qui ab integritate & justitia maxime commendabantur.

Officium eorum erat locum urbi condendæ deligere, operi maturando præesse, colonis jura describere, & agrum publicum equiti, & pediti; simplum huic; illi duplum, æquis portionibus dividere: ad quæ perficienda in triennium imperium habebant. Et erat ea administratio initium quoddam dignitatis, firmamentum potentiæ, atque veluti gradus ad ampliores honores petendos. Ab his non dissimilis fuit *Quinquevirûm* & *Decemvirûm* functio, quos *ad agros publicos* di-

dimetiendos atq; militibus veteranis dividendos creatos, semel atq; iterum legimus

XXII.

Præfectus Vrbis.

QVos *Præfectos Vrbis* Historiæ Romanæ Scriptores Latini omnes; Græcorum nonnulli *Vrbis custodes* nominant. Et Iuvenalis Satyra XIII:

—qua custos Gallicus urbis,
Vsque à lucifero donec lux occidat, audit.

Statius Papinius, & C. Albinovanus, ejus nominis rationem quoque reddunt. Ille sic:

Quem penes intrepidæ mitis custodia Romæ:

Hic ita, de C. Cilnio Mæcenate:

Num minus urbis erat custos, & Cæsaris hospes?
Num tibi non tutas fecit in urbe vias?

Eos sub Regibus, & Consulibus quoque, quoties abessent, ad præsidium urbis relictos, notum est; qui, dum ipsi abessent, imperium summum haberent: præsidia ad tuendam urbem disponerent: senatum vocarent: jura civibus redderent. Sub Imperatoribus in perpetua fere potestate erant; neq; magistratum, nisi offenso

Principe, deponebant. Sed præstat, (opinor) ipsis C. Taciti verbis, quæ in Annali VI leguntur, altius & originem & officia hujus Magistratus repetere: *Antea* (inquit) *profectis domo Regibus, ac mox Magistratibus, ne urbs sine imperio foret, in tempus deligebatur, qui jus redderet, ac subitis mederetur. Feruntque ab Romulo Dentrem Romulium, post ab Tullio Hostilio Numam Marcium, & ab Tarquinio Superbo Sp. Lucretium impositos. dein Consules mandabant, duratque simulacrum, quoties ob ferias Latinas præficitur, qui Consulare munus usurpet. Cæterum Augustus bellis civilibus, Cilnium Mæcenatem equestris ordinis, cunctis apud Romam atque Italiam præposuit. Mox rerum potitus, ob magnitudinem populi, & tarda legum auxilia, sumsit è Consularibus qui coerceret servitia, & quod civium audacia turbidum, nisi vim metuat. Proximusque Messalla Corvinus eam potestatem, & paucos intra dies finem accepit, quasi nescius exercendi. Tum Taurus Statilius, quanquam provecta ætate, egregie toleravit. Dein Piso viginti per annos pariter probatus, publico funere ex decreto senatus celebratus est.* Ex quo Taciti loco & illud elicitur, Cæsarum temporibus duos Præfectos urbi fuisse: alterum Latinarum causa relictum, quem dignitate vix Senatoria

natoria fuisse præditum Agellius tradidit; alterum qui Vrbis custodiæ præerat. quæ potestas, continua, sicuti diximus, plerumque erat, & prope secundum à Principe locum obtinebat.

XXIII.

Præfectus Annonæ.

P*Ræfectus Annonæ* quo munere functus fuerit, ex ipso nomine satis apparet. Eũ primum Romæ L. Minutium factum Livius scribit. Neque postea is Magistratus, nisi fame cogente, & in incertum quo ad res posceret, creatus est. Frumentum missis circa finitimos populos legationibus coëmebat, emptum populo vendebat: frumentarios ob compressam annonam ad populum accusabat, damnabatque. quæ alias ad Ædilium curationem prope omnia pertinebant.

XXIV.

MAGISTRATVS MILITARES.

Dux. Imperator. Proconsul. Proprætor.

DEinceps de Militaribus dignitatibus dicendum. in quibus principem locum obtinet is, cujus ductu bellum administra-

ministratur, quem ducem Romani nominabant. Livius lib. IV: *Ea tne opima spolia habentur, quæ Dux Duci detraxerit: nec Ducem novimus nisi cujus auspicio bellum geritur.* Iidem, si bene Rempublicam gessissent, *Imperatores* à legionibus salutabantur. quem priscum erga duces honorem fuisse Tacitus ait, ut gaudio & impetu victoris exercitus conclamarentur. *Imperatoris* autem *nomen maximum Romæ esse* apud Livium Scipio dixit. In ejus verba milites jurabant, jussu se illius conventuros, nec injussu abituros. Victoriam adepti, literas laureatas, rei bene gestæ indices, ad senatum mittebant. Fasces quoque laureatos præ se ferebant: eosque demum Romæ in Capitolio acto honore deponebant. Deligebantur Duces à populo Romano, aut Consules & Prætores; aut ex consulatu & prætura; aut pro consulibus & prętoribus; aut peluliari cum magistratu. De consulibus & prætoribus supra diximus. Proconsules erant, qui in provincias consulari cum imperio mittebantur: quemadmodum Proprętores, qui prętorio. Itaque illi consularia; hi prætoria ornamenta omnia habebant. Fasces quoq; proconsules XII habuisse ex Plutarcho videre est, licet illis solos VI Fenestella attribuat. Creabantur vel ex consulatu & præ-

prætura; quod patescentibus provinciis observatum est; ut quo quique anno Consules fuissent, sequenti Proconsules remanerent: vel ex inferioribus magistratibus, aut etiam privatis. Sallustius in Catil. Piso in citeriorem Hispaniam quæstor pro prætore missus est. Sic P. Scipio, & Cn. Pompeius privati, ille acta ædilitate curuli; hic ætate nondum senatoria, in Hispanias cum consulari imperio missi. Denique L. Martius eques Romanus, qui magnis rebus gestis, Proprætor, senatui scripserat, non propterea offendit homines, quod eum titulum honoris usurpasset: sed quod rem mali exempli esse arbitrarentur, imperatores legi ab exercitibus, & solenne auspicatorum comitiorum in castra & provincias, procul ab legibus magistratibusque ad militarem temeritatem transferri. In magistratu autem neque Proconsules neque Proprætores esse dicuntur; sed in imperio tantum. Cicero De Divinat. II. Bellicam rem administrari majores nostri nisi auspicato noluerunt. quam multi anni sunt, cum bella à Proprætoribus, & Proconsulibus administrantur, qui auspicia non habent? Neque enim nisi magistratus habent auspicia, vel majora, si majores; vel minora, si minores essent. Ideo P. Scipio, tota Hispania sub ditionem popul

Ro-

Romani redacta, triumphum pertinaciter non petiit, quia neminem ad eam diem triumphasse, qui sine magistratu res gessisset, constabat. Quod intelligendum est de iis, qui extraordinario cum imperio Procoss. res gessissent: qualis primo fuit T. Quinctius anno Vrb. Conditæ CCLXXXIIX. Nam ex iis qui prorogatum ex Consulatu imperium obtinuissent primus Q. Publius Philo diu ante triumphaverat. Livius VIII: *Actum cum tribunis est, ad populum ferrent, ut, cum Publius Philo consulatu abisset, pro consule rem gereret, quoad debellatum cum Græcis esset.* Et paulo infra: *Duo singularia hæc ei viro primum contigêre, prorogatio imperii ante in nullo facta, &, acto honore, triumphus.*

XXV.

Duumviri Navales.

D*Vumviros Navales* classis ornandæ reficiendæque causa aliquoties creatos legimus. Imperium maritimum habebant, ut maria, maritimaque loca tuerentur, & à piratarum atque hostium incursionibus defenderent. Primum instituti sunt an. V.C. CDXLIII, ex rogatione M. Decii Tribuni plebis. Livius XLI: *Adversus Illyriorum classem creati Duumviri*

viri Navales erant, qui tuendam viginti navibus mari ſuperiore Anconem velut cardinem haberent. inde L. Cornelius dextra litora uſque ad Tarentum, C. Furius læva uſque ad Aquileiam tueretur.

XXVI.

Tribuni Militum.

TRibunorum *Militum* prima mentio apud Livium fit libro tertio, in ſeceſſione plebis ob Decemvirûm tyrannidem: quæ ne ſine capite eſſet, auctore L. Virginio, placuit decem creari, qui ſummæ rei præeſſent, militarique honore Tribunos militum appellari. Eorum deinde duo facta ſunt genera: Ruffuli alii dicti, qui in exercitu creari ſolebant; alii comitiati, qui Romæ comitiis curiatis ſuffragio populi deſignabantur. Initio & hos Imperatores faciebant: ſed poſtea à populo id imperium dari cœptum eſt anno Vrb. Cond. CDXLIII. idque poſt annos quadraginta novem plebes iterum ſcivit, ut Tribuni militum ſenideni in quatuor legiones à populo crearentur. Demum viginti quatuor eligebantur, auctore Polybio: primo quatuordecim, ex iis, qui annua ſtipendia quinque feciſſent: decem ex iis, qui decem; equites quidem quatuor, pedites ſex. Ac quoniam qua-

tuor legionibus Romana res gerebatur, quadrifariam in singulas legiones dividuntur, attribuunturque è junioribus quatuor primum lecti, primæ legioni; tres proximi, secundæ; quatuor sequentes, tertiæ; tres postremi, quartæ. At è decem majoribus natu primi duo, primæ legioni; tres secundi, secundæ; duo proximi, tertiæ; tres ultimi, quartæ.

Officium ipsorum erat, centurionibus quid facto opus sit imperare, *milites in castris continere, ad exercitationem producere, claves portarum suscipere, vigilias interdum circumire, frumentationibus commilitonum interesse, frumentum probare, mensuræ* [*in ff. est*, mensorum] *fraudes coercere, delicti castigare, principiis frequenter interesse, querelas commilitonum audire, valetudinarios inspicere.* [*Hactenus Macer I.C. ff. lib. 49. tit. 16. l. 12. ex ejusdem libro primo De re militari.*]

Græci χιλιάρχους nominant, vel ad militum etymon, quos à mille quidam deducunt, respicientes; vel quod mille viris & decē centurionibus pręfecti essent.

Quoniam vero viros fortes esse, qui hunc honorem caperent, oportebat, & multitudo in eligendo sæpe errabat; difficilioribus Reipublicæ temporibus ex SC. ad populum ferebatur, ne Tribuni militum eo anno suffragiis crearentur:

sed

tuor legionibus Romana res gerebatur
quadrifariam in singulas legiones di-
duntur, attribuunturque è junioribus
quatuor primum lecti, primæ legioni
tres proximi, secundæ; quatuor sequen-
tes, tertiæ; tres postremi, quartæ. At
decem majoribus natu primi duo, pri-
mæ legioni; tres secundi, secundæ; duo
proximi, tertiæ; tres ultimi, quartæ.
Officium ipsorum erat, centurionis
quid facto opus sit imperare, *milites*
castris continere, ad exercitationem pro-
ducere, claves portarum suscipere, vi-
interdum circumire, frumentationi
commilitonum interesse, frumentum
bare, mensura [in ff. est, mensorum]
des coercere, delicti castigare, prin-
frequenter interesse, querelas commi-
m audire, valetudinarios inspi-
Aemilius Macer I.C. ff. lib. 49. tit. 16
ejusdem libro primo De re militari
ci χιλιάρχους nominant, vel
m etymon, quos à mille quidem
unt, respicientes; vel quod mille
decé centurionibus præfecti essent
niam vero viros fortes esse, qui
onorem caperent, oportebat,
do in eligendo sæpe errabant
us Reipublicæ temporibus
pulum ferebatur, ne Tribuni
eo anno suffragiis crearentur
sed

sed Consulum Prætorumq
ciendis judicium arbitriumq

XXVII.

Centurio.

C*Enturiones* à militum nu
militia præerant, dictos N
bit. ii militum quasi magis
& judices erant. Nam & exer
in armis, & litigantium causa
bant: quod Lex antiqua Cam
mitteret, militem vocari ad ju
tra vallum, neque ad alium
quam centurionem. Iuvenalis

Bardiacus judex datur hæc
lenti
Calceus, & grandes magna
sura,
Legibus antiquis castrorum
Camilli
Servato, miles vallum ne li
Et procul à signis. justissima
num.
Cognitio est igitur de milite.

Gestabant in castris bardo
vestem Gallicam & militarem
ligas, hoc est, calceos multis a
clavis suffixos. Verum hæc ipsi
quis militibus erãt communia

habebant insigne, Vitis gestamen, ad milites in officio continendos. Silius Punicorum III:

——Levinus ab alto
Priverno, Latiæ vitis præsignis honore.

Milites ob leviora delicta vitibus cædebant. Tacitus Annali primo: *Centurio Lucilius interficitur, cui militaribus facetiis vocabulum*, CEDO ALTERAM, *indiderant; quia fracta vite in tergo militis, alteram clara voce, ac rursus aliam poscebat.* Non erat autem ea pœna ignominiosa, si Plinio credimus, qui lib. XIV. cap. I. de vitibus loquens, *Insertæ*, inquit, *castris summam rerum imperiumque continent. centurionum in manu vitis & optimo præmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas: atque etiam in delictis pœnam ipsam honorat.* Livius lib. LVII, de Scipione: *Quem militem extra ordinem deprehendit, si Romanus esset, vitibus; si extraneus, fustibus cecîdit. Si miles vitem tenuit, militiam mutat; si ex industria fregit, vel manum centurioni intulit, capite punitur*, auctore Marciano IC. in Digestis. [*Immo non* Marciano *auctore, sed* Macro *IC. lib. II. De re militari, ff. lib. 49. tit. 16. l. 13. §. 3.*]

De centurionatus agendi, hoc est, centurionum eligendorum atque probandorum consuetudine, Tacitus his verbis scribit:

habebant insigne, Vitis gestamen, ad r
lites in officio continendos. Silius Pu
corum III:

—Levinus ...

Priorem, Latiæ vitis præsignis hon
Milites ob leviora delicta vitibus cæ
bant. Tacitus Annali primo: *Centu*
Lucilius interficitur, cui militaribus
cetia vocabulum, CEDO ALTERA
indiderant; quia fracta vite in tergo mi
tis, alteram clara voce, ac rursus alia
poscebat. Non erat autem ea pœna ign
miniosa, si Plinio credimus, qui lib. XI
cap. I. de vitibus loquens, *Inseria*, inqu
castris summam rerum imperiumque co
ment. centurionum in manu vitis & o
præmio tardos ordines ad lentas pe
aquilas: atque etiam in delictis poe
nam honorat. Livius lib. LVII, de Sc
Quem militem extra ordinem de
dit, si Romanus esset, vitibus; si ex
, fustibus cecidit. Si miles vitem
, militiam mutat; si ex industria
el manum centurioni intulit, cap
ur, auctore Marciano IC. in Dig
immo non Marciano auctore. *[sed M*
lib. II. De re militari, ff. lib. 49. ti
I. §. 3.]
enturionatus agendi, hoc est, cen
m eligendorum atque proban
onsuetudine, Tacitus his verb
scribit:

scribit: *Centurionatum inde eg*
Imperatore nomen, ordinem, p
merum stipendiorum, quæ stre
fecisset, & cui erant donari
edebat. Si tribuni, si legio inc
nocentiamque approbaverai
ordines: ubi avariciam aut c
consensu objectavissent, solv
tia. Eligebatur autem robust
unde Iuvenalis (*supra ex Sa*
des suras; tum horridus & in
Persius (*Sat. 3.*) *hircosam ge*
rionum dixit: denique talis,
Cato militem optabat, qui
tantum strenuus, verum & v
aspectu hosti terribilis esset.

XXVIII.

MAGISTRATVVM M

Ministri Magistratuum co
nes nomine *Apparitores*
tur: quod magistratibus præs
rumque jussa ac nutus e
Nam hoc *apparendi* verbo
etiam apud Virgilium Ænei

Hæ Iovis ad solium, sævig
regis
Apparent.—

Livius II: *Viginti quatuor lict*
Consulibus, & eos ipsos plebis

Valer. Maximus lib. II, cap. I: *Quod cum filius sensisset, proximo lictori, ut sibi appareret, imperavit*, hoc est, ut Livius explicat, animadverteret, vel suo officio fungeretur. Hinc *apparituram facere*, apud Suetonium in Orbilio Grammatico, est Magistratibus ministrare: quod primo ingenui è plebe homines, mox servi publici aut liberti factitabant. Erant autem complures, nec unius omnis generis: præcipui, quorum scriptores meminere, fuerunt *Scribæ, Lictores, Viatores, Accensi, Statores*: de quibus deinceps ordine dicemus.

XXIX.

Scribæ.

SCribæ Magistratuum acta & rationes in tabulas publicas referebant: legis promulgandæ verba recitanti præconi subjiciebant: Censoribus in lustro condendo solenni precationis carmine præibant. quæ officia dum præstarent, *scriptum facere*; cum deponerent, *scriptu se abdicare* dicebantur. Ordinem scribarum honestum fuisse, quinto accusationum libro Cicero ait: quod eorum hominum fidei tabulæ publicæ, periculaque magistratuum committerentur. Idem annulis aureis ab Imperatoribus in con-

cione

Valer. Maximus lib. II, cap. I: *Quod cum filius sensisset, proximo lictori, ut sibi pareret, imperavit*, hoc est, ut Livius explicat, animadverteret, vel suo officio fungeretur. Hinc *apparituram* fecit apud Suetonium in Orbilio Gramm... est Magistratibus ministrare; quod ... primo ingenui è plebe homines, mox ... publici aut liberti factitabant. Erant ... rem complures, nec unius omnis generis: præcipui, quorum scriptores meminere, fuerunt *Scribæ, Lictores, Viatores, Accensi, Statores*: de quibus deinceps ... diceemus.

XXIX.

Scribæ.

... Magistratuum acta & rationes ... tabulas publicas referebant: ... ... legandæ verba recitanti præconi ... bant: Censoribus in lustro con... solenni precationis carmine præ... quæ officia dum præstarent, *scri*... *ere*; cum deponerent, *scriptus f*... dicebantur. Ordinem scriba... estum fuisse, quinto accusatio... Cicero ait: quod eorum ho... ei tabulæ publicæ, periculaque ... committerentur. Idem ... is ab Imperatoribus in con... cione

cione sæpe donatos scribit. ... auctor est, leges omnes & ... publica ita habuisse cognita ... adolescentes, rerumque imp... stratum adeptos, ipsi plane g... atque suo arbitrio regerent. ... Scriba Ædilis curulis factus ... men adeo indigne & Patricii ... plebs tulere, ut insignia or... rent. Faciebant autem scrip... lum ingenui & liberti, sed & ... Cicerone patet, Epist. Famil. ... *librum à servo meo scriba.* ... *apparitores parva populi me... ctos* nominat. Et Æmilius Pr... tius Cornelius Nepos) in ... *que eum habuit*, inquit, *ad m... loco: quod multo apud Gr... centius est, quam apud Roman... nos revera, sicut sunt, merc... existimantur. at apud illos è ... mo ad id officium admittitur ... loco, & fide & industria cog...*

XXX.

Lictores.

Lictorum collegia Romæ ... nus prodidit; ex quibu... tur, qui cum fascibus Ma... t ecederent & illorum ju... linquentibus ingererent. S...

ro Tullius existimavit à licio vel lino. Licio enim transverso, inquit, quod linum appellabatur, qui magistratibus præministrabant, cincti erant. cæteri à ligando derivant: quod cum magistratus populi Romani virgis quempiam verberari jussissent, crura ejus & manus ligari vincirique à viatore solita sint, isque qui ex collegio viatorum officium ligandi haberet, lictor sit appellatus. hinc apud Ciceronem, & Livium: *Lictor colliga manus.* Nonius carnificis officio functos antiquitus retulit: & Cicero Accusationum septimo: *Ianitor carceris, carnifex prætoris, mors terrorque sociorum & civium, lictor Sextius.* Ita ne cives quidem fuerunt. nam carnificem Censoriæ leges non modo foro, sed etiam urbis domicilio carere voluerunt.

XXXI.

Viatores.

Viatores, auctore Festo, sic dicti, quod initio omnium tribuum, cum agri in propinquo erant urbis, atque assidue homines rusticabantur, crebrior opera eorum erat in via quam urbe, quod ex agris plerumque homines vocabantur à Magistratibus, & frequens eorum erat ab agris ad urbem via. Cum quo consentiens Ci-

ro Tullius existimavit à licio vel lino
Licio enim transverso, inquit, quod li
num appellabatur, qui magistratibus
præministrabant, cincti erant. cæteri
ligando derivant: quod cum magistratus
populi Romani virgis quempiam verbe-
rari jussissent, crura ejus & manus liga-
vincirique à viatore solita sint, isque qui
è collegio viatorum officium ligandi
haberet, lictor sit appellatus. hinc apud
Ciceronem, & Livium: *Lictor colliga ma-*
nus. Nonius carnificis officio functos in-
nitus retulit: & Cicero Accusationum
timò: *Ianitor carceris, carnifex præ-*
mors terrorque sociorum & civium,
Sextius. Ita ne cives quidem fuerunt
carnificem Censoriæ leges non mo-
oro, sed etiam urbis domicilio carce-
erunt.

XXXI.

Viatores.

ores, auctore Festo, sic dicti, quod
io omnium tribuum, cum agri
in quo erant urbis, atque assidue
rusticabantur, crebrior opera
rat in via quàm urbe, quod et
umque homines vocabantur à
ibus, & frequens eorum erat ab
bem via. Cum quo consentiens
Ci-

Cicero, à *villa*, inquit, *in Sen*
sebantur & Curius, & cæteri s
qui eos quoque accersebant,
minati sunt. Plinius l. XIIX. c
quatuor sua jugera in Vatica
to viator attulit Dictaturam
Norbanus, nudo plenoque pul
num ore. cui viator, Vela co
ut proferam senatus populi
mandata. Tales tum eti
erant: quibus id ipsum nor
est, subinde ex agro senat
accersentibus. Ex quibus l
stum sit, viatores eosdem in
censos & præcones, fuisse:
men minorum magistratuu
norum plebis & Ædilium a
est attributum. Livius II:
ira Tribunus viatorem mittit
Consul lictorem ad Tribunum
XXX: *Pecuniam ex ærario s*
resque ædilitii clam egessisse
comperti, damnati sunt.

XXXII.

Accensi.

A*Ccensi* ab *acciendo* sic nor
ad res necessarias sæpe ac
quemadmodum & præcon
ad comitia convocabant.

rius generis Accensi in exercitu, adjutores centurionum & decurionum, qui illis impeditis vicariam operam præstarent. quos Optiones postea, quod Centurionum arbitrio cooptarentur, & honorem ipsum, Optionatum dixere. Allusit huc Plautus in Asinaria: (*Act. 1. Sc. 1.*)

Tibi optionem sumito Leonidam.

XXXIII.

Statores.

S*Tatores* à sistendis reis Budæus deducit. ii erant Consulum atque aliorum jura reddentium nuncii quidam : Proconsulum quoque veluti tabellarii. Cicero Epist. Famil. II, XV : *Literas à te mihi stator tuus reddidit Tarsi.* Ibidem XVII: *Existimavi tamen faciendum esse, ut ad te statores meos & lictores cum literis mitterem.*

FINIS.

Ritus

tius generis Accensi in exercitu, adjuto res centurionum & decurionum, qui lis impeditis vicariam operam præsta rent. quos Optiones postea, quod Cen turionum arbitrio cooptarentur, & ho norem ipsum, Optionatum dixere. Ali sit hæc Plautus in Asinaria: (*Act. 1. Sc. 1*)

Tibi optionem sumito Leonidam.

XXXIII.

Statores.

S*Tatores* à sistendis reis Budæus dedu cit. ii erant Consulum atque aliorum ra reddentium nuncii quidam: Pro onsulum quoque veluti tabellarii. Cic. Epist. Famil. 11, XV: *Literas à te mi tor tuus reddidit Tarsi.* Ibidem XVI: *stimavi tamen faciendum esse, ut ab ores meos & lictores cum literis mi m.*

FINIS.

Ritus

Ritus aliquot Cons

EX

P. OVIDII NA

EPISTOLAR. PONT.

Elegia IIII.

Ad Sextum Pompeium

designatum.

*C*Onsule Pompeio, qu
rior alter,
Candidus & fœlix
nus erit.
Dixit, & ut læto Pontum ru
Ad gentes alias hinc dea
At mihi dilapsis inter nova
Excidit asperitas huius in
Ergo ubi Iane biceps longu
annum,
Pulsus & à sacro mense I
Purpura Pompeium summi v
Nec titulis quicquam deb
Cernere jam videor rumpi p
ba,
Et populum lædi deficient
Templaq; Tarpeia primum t
Et fieri faciles in tua vota
Colla boves niveos certa præb
Quos aluit campus herba
Cumq; deos omnes, tum quos im
Esse tibi cupias, cum Iove

Curia te excipiet, Patresque ex more vocati
Intendent aures ad tua verba suas.
Hos ubi facundo tua vox hilaraverit ore,
Vtque solet, tulerit prospera verba dies,
Egeris & meritas Superis cum Cæsare grates,
Qui causam facias cur ita sæpe, dabit.
Inde domum repetes toto comitante Senatu,
Officium populi vix capiente domo.
Me miserum, turba quod non ego cernor in illa,
Nec possunt istis lumina nostra frui.
Qua licet absentem; qua possum mente videbo:
Adspiciet vultus Consulis illa sui.

ELEG. V.

Ad Sex. Pompeium, Cos.

AVt reget ille suos dicendo jura Quirites,
Conspicuum signis cum premet altus ebur.
Aut populi reditus positam componet ad hastam;
Et minui magnæ non sinet urbis opes.
Aut ubi erunt Patres in Iulia templa vocati,
De tanto dignis Consule rebus aget.
Aut feret Augusto solitã natoq; salutem,
Deq; parum noto consulet officio.

ELEG.

Curia te excipiet, Patresque ex more vocati
Intendent aures ad tua verba suas.
Hos ubi facundo tua vox hilaraverit ore,
Vtque solet, tulerit prospera verba dies,
Egeris & meritas Superis cum Cæsare grates,
Qui causam facias cur ita sæpe, dabit:
Inde domum repetes toto comitante Senatu,
Officium populi vix capiente domo.
Me miserum, turba quod non ego cernor in illa,
Nec possunt istis lumina nostra frui.
Qua licet absentem, qua possum mente videbo:
Adspiciet vultus Consulis illa sui.

ELEG. V.

Ad Sex. Pompeium, Cos.

Vt reget ille suos dicendo jura Quirites
Conspicuum signis cum premet altus ebur.
t populi reditus positam componet ad hastam,
t minui magna non sinet urbis opes.
u: erunt Patres in Iulia templa vocati,
tanto dignis Consule rebus aget.
ret Augusto solitã natoq; salutem,
parum noto consulet officio.

ELEG.

ELEG. I

Ad Græcinum Cons
gnatum.

VNde licet, non unde juv
lutem
Mittit ab Euxinis hanc
Missaq; dij faciant aurora
illam,
Bis senos fasces quæ tibi
Et quoniam sine me tange
sul,
Et fiam turbæ pars ego
Dumque latus cinget sanc
natus,
Consulis ante pedes ire ju
Quoque magis noscas, qua
tangunt,
Spectarem qualis purpu
Signa quoque in sella nosse
ruli,
Et totum Numida scul
At cum Tarpeias esses d
Dum caderet jussu vic
Me quoque secreto grates si
tem
Audisset, media qui sed
Thuraque mente magis ple
dedissem,
Terquater imperii latus

Mente tamen, quæ sola loco non exulat, utar:
Prætextam, fasces aspiciamque tuos.
Hæc modo te populo reddentẽ jura videbit:
Et se secretus finget adesse tuis.
Nunc longi reditus hastæ supponere lustri
Credet, & exacta cuncta locare fide:
Nunc facere in medio facundum verba Senatu,
Publica quærentem quid petat utilitas.
Nunc pro Cæsaribus superis decernere grates,
Albave opimorum colla ferire boum.
Atque utinam, cum jam fueris potiora precatus,
Vt mihi placetur Principis ira, roges.
Surgat ad hanc vocem plana pius ignis ab ara,
Detq; bonum voto lucidus omen apex.
Interea, qua parte licet, ne cuncta queramur,
Hic quoq; te festũ Consule tempus agam.
Altera lætitiæ est, nec cedens causa priori:
Successor tanti frater honoris erit.
Nam tibi finitum summo, Græcine, Decembri
Imperium Iani suscipit ille die.
Quæque est in vobis pietas, alterna feretis.
Gaudia, tu fratris fascibus, ille tuis.
Sic tu bis fueris Consul, sic Consul & ille,
Inque domo binus conspicietur honor.
Qui

Mente tamen, quæ sola loco non exulat, utar:
Prætextam, fasces aspiciamque tuos.
Hæc modo te populo reddentē jura videbit:
Et se secretis finget adesse tuis.
Nunc longi reditus hastæ supponere lustri
Credet, & exacta cuncta locare fide:
Nunc facere in medio facundum verba Senatu,
Publica quærentem quid petat utilitas:
Nunc pro Cæsaribus superis decernere grates,
Albave opimorum colla ferire boum.
Atque utinam, cum jam fueris potiora precatus,
Ut mihi placetur Principis ira, roges.
Surgat ad hanc vocem plena pius ignis ab ara,
Detq; bonum voto lucidus omen apex.
...terea, qua parte licet, ne cuncta quera-mur,
Hic quoq; te festū Consule tempus agam.
...tera lætitiæ est, nec cedens causa priori:
Successor tanti frater honoris erit.
...n tibi finitum summo, Græcine, Decembri
...perium Iani suscipit ille die.
...ue est in vobis pietas, alterna feretis
...udia, tu fratris fascibus, ille tuis.
...us fueris Consul, sic Consul & ille,
...e domo binus conspicietur honor.
Qui

Qui quanquam est ingens, ... tia summo
Altius imperium Consu...
Multiplicat tamen hunc g... honorem,
Et majestatem res data ...
Iudiciis igitur liceat Flacc...
Talibus Augusti tempu...

Consulem designare Im... scipionem & fasces ... natus solet.

Fl. Vopiscus in Vita A...

VAlerianus Augustus ... *tibi agit, Aureliane, Re... eam Gothorum potestate li... damus per te præda, abunda... iis omnibus quibus Roman... scit. Cape igitur tibi pro re... coronas murales quatuor, co... quinque, coronas navales du... vicas duas, hastas puras dece... colora quatuor, tunicas duca... tuor. pallia proconsularia du... textam, tunicam palmatam... ctam, subarmalem profundu... ratam. Nam te Consulem h...*

scripturus ad Senatum, ut tibi deputet scipionem deputet etiam fasces. Hæc enim Imperator non solet dare, sed à Senatu, quando fit Consul, accipere. Aurelianus dixit: *Et ego, Domine Valeriane Imperator Auguste, ideo cuncta feci, ideo vulnera patienter accepi, ideo & equos & cantherios meos lassavi, ut mihi gratias ageret Resp. & conscientia mea. At tu plus fecisti: ago ergo gratias bonitati tuæ, & accipio Consulatum quem das Dii faciant & Deus certus Sol, ut & Senatus de me sic judicet.*

FINIS.

scripturus ad Senatum, ut tibi deput[…] scipionem deputet etiam fasces. Hac enim Imperator non solet dare, sed à Senatu quando fit Consul, accipere. Aurelianus dixit: *Et ego, Domine Valeriane Imperator Auguste, ideo cuncta feci, ideo vulnera patienter accepi, ideo & equos & cantherias meos lassavi, ut mihi gratias ageret Resp. & conscientia mea. At tu plus fecisti: ago enim gratias benitati tuæ, & accipio Consulatum quem das Dii faciant & Deus certus Sol, ut & Senatus de me sic judicet.*

FINIS.

GEORGII VAV[…]
SCOT[…]
De
MAGISTRA[…]
VET. POP. […]
TRACTAT[…]

CONTENTA HOC […]

XII. *Ætas legitima. Census Equestris, & opes. Insignia. Patricius plebeij ordinis, &c. Pedarij Senatores.*

XIII. *Senatorum numerus.*

XIV. *Senatus auctoritas, & munera.*

XV. *Quando Senatus dignitas imminuta, & restituta denuo.*

XVI. *Senaculum, & Senatorum locus auguratus.*

XVII. *Quando Senatus convocari solitus.*

XVIII. *Quomodo Senatus, & per quos convocatus. Deq; honore Consulis priore loco designati.*

XIX. *Ritus in sententiis colligendis, & ferendis.*

XX. *Quibus Senatum ingredi non licebat. De Papirio Prætextato nobilis & perlepida historia.*

XXI. *Solennia in scribendis Senatusconsultis observata. Differentia inter Senatus Decretum, & Consultum.*

XXII. *Senatorum ornamenta, sive insignia, & dignitas.*

XXIII. *Census Senatorum. Pauperes etiam in Senatum ob virtutem & continentiam à Censoribus lecti. Censorum munus. Præteriti Senatorum munus.*

I. *Equester Ordo quando institutus, & Magistratui admotus. Publicani.*

Instituta Equitum Rom. solennia, & ornamenta.

XXVI.

XXVI. *Plebs Rom. & m*
tio. Ad sedandar
bus studentem;

XXVII. *Potestas plebeij o*
cemviratum, C
ctaturam, Aug
quemagistratus

XXVIII. *Qui olim vere*
Rom. deq; major

XXIX. *De Novis homin*

PRAEFAT

AD

GEORGIVM DV

ELINHI

Apud Scotos Equitem

QVatuor Respubli
maxime celebres,
clytisque instituti
accepimus; utpote Cret
niensium, Lacedæmonic
norum. Priores tres a
Rempublicam floruerun
publica omnium antiqu
nobilitata legibus Rada
noïs. Sed hic bene institu
Nam faciendis judiciis,
bus assiduus atque integ
nium legibus emendand
vavit. Atheniensis Resp

Draconis legbus, non atramento sed sanguine scriptis, instituta est: deinde his propter nimiam asperitatem obliteratis, Solon multo mitiores humanioresque dedit, & constituto Areopagitarum concilio, cives bonos mores edocuit. Lacedæmoniorum Rempublicam Lycurgus inclitus legislator, senatum ex trecentis componens, regi, magistratibus, &populo peculiaria officia imponens, ita instituit, ut Spartani legibus moribusque ab eo introductis utentes, annis fere DC in Græcia floruerint, cum æquitate, tum gloria: ubi vero ejus institutis neglectis, ad luxum, delicias, & pecuniarum aviditatem desciverunt, gloriam simul cum libertate amiserunt. Romanam autem Rempublicam superioribus pacis bellique legibus, ac disciplina longe præstantiorem, primus instituit Romulus urbis conditor: eam deinceps præclaris institutis auxerunt Reges & Magistratus, æquitatis, honestatis, ac virtutis amantes. Qui ad se hæc magnopere pertinere semper existimabant; primum utilitatem civium tueri, & ad eam quicquid agerent referre, obliti commodorum suorum: deinde totum Reipublicæ corpus curare, utpote senatum & plebem, pauperes juxta divites; ne partem aliquam corporis tuendo curandoque, reliquas de-

Draconis legibus, non atramento sed san-
guine scriptis, instituta est: deinde his
propter nimiam asperitatem obliteratis,
Solon multo mitiores humanioresque
dedit, & constituto Areopagitarum
concilio, cives bonos mores edocuit.
Lacedæmoniorum Rempublicam Ly-
curgus inclitus legislator, senatum ex tre-
centis componens, regi, magistratibus,
& populo peculiaria officia imponens, ita
instituit, ut Spartani legibus moribusque
ab eo introductis utentes, annis fere DC
in Græcia floruerint, cum æquitate, tum
gloria: ubi vero ejus institutis neglectis,
ad luxum, delicias, & pecuniarum avidi-
tatem desciverunt, gloriam simul cum
libertate amiserunt. Romanam autem
Rempublicam superioribus pacis belli-
que legibus, ac disciplina longe præstan-
tem, primus instituit Romulus urbis
conditor: eam deinceps præclaris insti-
tis auxerunt Reges & Magistratus,
itatis, honestatis, ac virtutis aman-
Qui ad se hæc magnopere pertinere
er existimabant; primum utilitatem
n tueri, & ad eam quicquid age-
eferre, obliti commodorum suo-
deinde totum Reipublicæ corpus
, utpote senatum & plebem, pau-
rta divites; ne partem aliquam
tuendo curandoque, reliquas
de-

desererent, neve parti ci
do, partem negligendo,
cessiones, discordiasque c
non pestiferas moverent
militiæque cives ad virtu
eis justa, honesta, utilia, &
ret facere, præcipere; præ
dientes, virgis aut securi p
his efficacius est, integræ
specimen in ipsis exhiber
sapientia, modestia, justit
frugalitate, ac fortitudine
erant anteire. Nam magis
cipum, & regum vita, m
omnium ita sunt oculis,
me ab iis bona aut ma
Quales enim summi in R
cæteri cives esse solent: It
quidem cives leges scripta
magistratus, principis, & r
resque, illos magis flectere
valent. Siquidem bonum
principem, & regem, dici
πονζα νόμον, quod videat
puniatque delinquentes, ne
quamvis nobilissimum, co
vis infimi, sanguinem hau
injuria gravi afficere. Ita
rint boni Rom: reges, Ron
Martius, Hostilius, Servius,

gistratus, ut Bruti, Horatii, Publicolæ, Agrippæ, Fabii, Cincinnati, aliique innumerabiles: boni quoque fuerunt prisci illi Romanæ civitatis cives. Quorum hęc erant: famem, sitim, frigus, calorem, laborem omnem, & militiæ duritiem tolerare: in prælio aut vincere, aut occumbere: domi militiæque bene parere magistratibus: alienam virtutem, quam vitia imitari, & virtutum omnium exempla imitatione quam dignissima edere. Quæ profecto nusquam plura majoraque, quam in Romanæ civitatis monumentis reperientur. An fortitudinem, justitiam, fidem, continentiam, frugalitatem, contemptum doloris ac mortis, divitiarum humanarumque rerum, melius alii docebunt; quam Horatii, Mutii, Cincinnati, Fabii, Camilli, Catones, Scipiones, Reguli, Fabricii, Curii, Decii, aliique innumerabiles? Quantum enim Græci præceptis valent, tantum Romani (quod est majus) exemplis. Siquidem Athenienses sciebant crebris disputationibus, ac Philosophorum monitis, quæ recta essent & honesta, sed facere nequibant; ut dixit legatus ille Lacedæmoniorum, qui seni cuidam Atheniensi defesso suum in theatro locum concesserat, cum Atheniensium nemo ei assurgeret, aut senectuti reverentiam exhiberet. Nota

est

gistratus, ut Bruti, Horatii, Publicol
Agrippæ, Fabii, Cincinnati, aliique i
numerabiles: boni quoque fuerunt pr
illi Romanæ civitatis cives. Quorum h
erant: famem, sitim, frigus, calorem,
borem omnem, & militiæ duritiem t
rare: in prælio aut vincere, aut occu
bere: domi militiæque bene parere m
gistratibus: alienam virtutem, quam
ria imitari, & virtutum omnium exe
pla imitatione quam dignissima ed
Quæ profecto nusquam plura majo
que, quam in Romanæ civitatis m
mentis reperientur. An fortitudin
justitiam, fidem, continentiam, fru
litatem, contemptum doloris ac mor
divitiarum humanarumque rerum,
lius alii docebunt; quam Horatii, M
rii, Cincinnati, Fabii, Camilli, Cat
Scipiones, Reguli, Fabricii, Curii, De
lique innumerabiles? Quantum e
Græci præceptis valent, tantum Ro
(quod est majus) exemplis. Siquide
henienses sciebant crebris disputati
ous, ac Philosophorum monitis, qu
a essent & honesta, sed facere nequ
; ut dixit legatus ille Lacedæmoni
, qui seni cuidam Atheniensi defessi
in theatro locum concesserat, cum
iensium nemo ei assurgeret, et
uti reverentiam exhiberet. Nos

est cæterorum Græcorum
desidia; quibus Lacedæ
adjungo, postea quam c
curgi legibus cæterorum
sunt, qui antea cum Ath
pius quam Græcorum r
facinora edidisse tradunt
tem Romanos illos voco,
mantiæ ac Carthaginis ex
Quibus vita fuit sæpius in
otio; qui maluere hostem
civem; magistratibus in
quam armati resistere; m
fuco ac fallaciis secundu
quam vi aut corruptelis c
cupare; sobrie ac contine
xuriose ac insolenter vive
tate, quam cumulatis
ri. Vbi vero Pœnorum
norum timor sublatus es
corum luxuria, Macedon
siaticorum deliciæ civitat
tum Romani militiæ aspe
sari, domi otium quære
riari; optimates tenuior
da non defendere, sed d
gistratus ad suum quam
commodum cuncta agere
quitate sed vi continere,
tio addicere, luxuriam to
sautem non dissuadere, sed

publicæ partis, videlicet plebis favorem corruptelis multifariis conciliare, ad poteſtatem ipſorum vel continuandam, vel augendam, vel tuendam; inter magiſtratus quoque ipſos & cives, exiſtere graves controverſiæ, naſci multæ injuriæ, fierique magnæ contentiones ob principatum cœperunt. Adhuc tamen uſque ad Imperatorum ætatem priſtinæ virtutis morumque veſtigia aliqua nonnulli retinuerunt. Nam cum civium proſcriptorum bona occupanda (bona malis artibus & ſcelere nefando capta) prædia amœna poſſidenda, locupletes domos diripiendas Romanæ plebi Marius dediſſet & Cinna, vulgi etiam rudes animi ac humana ſoliti reſpectare, alienis laboribus partis adeo pepercerunt, ut nullus egens reperiretur, aut infimus qui de civili luctu fructum contrectare pateretur ſibi conceſſum. Denique Imperatorum ſeculo in quos mores delapſus ſit populus Romanus, qui

Quondam armis terras, ratibusq; ſubegerat undas,
Atque ijdem fines Orbis & Vrbis erant,

declarant monumenta eorum, qui Cæſarum vitas deſcriptas poſteritati reliquerunt. Certe quales ſceleſtiſſimi ac impuriſſimi illi Imperatores; tales fuerunt &

& cives majorum disciplinæ prorsus immemores. Vnde merito tunc dicere potuere & ipsi cives:

Hei mihi quo Latiæ vires, Vrbisq; potestas
Decidit? in qualem paulatim fluximus umbram?
Moribus antiquis stat res Romana virisque: –

& ipsa Roma:

Armatis quondam populis, patrumque vigebam
Consiliis: domui terras, hominesque revinxi
Legibus: ad solem victrix utrumque cucurri.
Postquam jura ferox in se communia Cæsar
Transtulit: elapsi mores, desuetaque priscis
Artibus, in gremium pacis servile recessi.

Quare GEORGI DVGLASSI, Elinheli Eques illustrissime, non de Romanis, qui sub Imperatoribus jugo servitutis, ac tyrannide pressi fuerunt, quorum mores non tantum legere me tæduit, verum & exscribere puduit; sed de statu illius Populi Romani, qui ante deletam Carthaginem, saltem ad tyrannicum Cæsarum dominatum vixisse dicitur, Tractatum

institui: quem in lucem jamprimum editum, tuoque nomini dicatum ad te mitto. De tuis rebus gestis alias dicam. Nec hic in singularem tuam prudentiam ac rerum experientiam, vitæ integritatem, pietatem, fidem in Principes, humanitatem in omneis, excurram; ut facere solent plerique in suis nuncupatoriis scriptis, laudes eorum quibus aliquid dedicant, limato orationis stilo complectentes. Cæterum hoc unum abs te magnopere peto, ut qua hilaritate præsentem me amplexari sis solitus, eadem absentis libellum accipias; eumque vindices à calumniis illorum, qui sæpenumero me & theonino dente lacerare, & ob ætatem nondum legitimam contemnere, & supra, eam quasi excelsa quædam agentem temeritatis insimulare haud desinunt. Ex Musæo, XII August. anno Domini cIↃ IↃ VC.

SECTIO I. Romulus natus annos XIX, vel, ut alii volunt, XVIII, Vrbis Romæ fundamenta jecit, anno Mundi secundum LXX Interpretum supputationem, 4580: secundum Hebræorum, 3214: secundum vero Origenis & Eusebii, 4450. septimæ Olympiadis anno primo, utpote post quatuor & viginti annos quam prima constituta fuerat. circa quod tempus Athenis principes, quos Ar-

instituit: quem in lucem jamprimum e... tum, tuoque nomini dicatum adue... to. De tuis rebus gestis alias dicam. N... hic in singularem tuam prudentiam... rerum experientiam, vitæ integritat... pietatem, fidem in Principes, huma... tatem in omneis, excurram; ut fa... solent plerique in suis nuncupatoriis... pis, laudes eorum quibus aliquid d... cant, limato orationis stilo complecti... tes. Cæterum hoc unum abs te mag... pere peto, ut qua hilaritate præsente... me amplexari sis solitus, eadem abs... libellum accipias; eumque vindices à c... lumniis illorum, qui sæpenumero me... theonino dente lacerare, & ob ætat... nondum legitimam contemnere, & i... pra, eam quasi excelsa quædam agen... temeritatis insimulare haud delin... Ex Musæo, XII August. anno Do... Iↄ Iↄ VC.

SECTIO I. Romulus natus an... IX, vel, ut alii volunt, XVIII, Vrbis ... e fundamenta jecit, anno Mundi ... ndum LXX Interpretum supputati... n, 4580: secundum Hebræorum ...: secundum vero Origenis & Eu... 450. septimæ Olympiadis anno p... rpore post quatuor & viginti anno... prima constituta fuerat. cir... tempus Athenis principes, quo... A...

Archontas seu Medontic... non pro toto vitæ tempor... decennio regnare cœperu... primus fuit Charops. Post T... nam, CDXXXIII. ante Chris... DCCLI. Fundamenta, inq... Kal. Maii, hoc est, XX April... dam & tertiam horam ejus... quia Natalis patriæ habeba... guine sacrificabant, atqu... in agris Palilia celebraban...

Vrbi festus erat, dixere P...

Hic primus cœpit mo...

Vbi autem Vrbem in Pa... cœptam absolvisset, duo j... non majorem modum, p... tribuit. Ii haud multo pl... mille peditibus, & pauci... equites. Porro eos qui m... rant, in legiones (inde di... gnaces belloque apti ex om... ne legerentur) distribuit: ... nomine censebantur, & ... plebeii vocabantur. Vnive... dinem in triginta curias ... per curiarum sententias R... pediret: quibus qui præe... dicebantur: easque virgin... raptarum nomine nomin... apud Græcos plebs in phr... chos dividebatur, & præ...

habebat phratriarchos ſive lochagos. Ex ſingulis x x x curiis denos armatos, ad cuſtodiam corporis, cum in pace tum bello, Romulus elegit, quos vel à celeritate opis ferendæ, vel à Celere eorum tribuno, Celeres appellatos eſſe fama eſt, quorum alii equites, alii pedites fuerunt, ſi Dionyſio credendum. quique per urbem haſtati Regem comitabantur, & juſſi mandata obibant: in militia vero ante ſigna veluti protectores collocati, prælium primi inibant & poſtremi ſe recipiebant. Hunc morem Romulus à Lacedæmoniis accepiſſe videtur: quandoquidem apud illos fortiſſimi ac generoſiſſimi quique juvenum erant in cuſtodia regia, quibus in pugna Reges utebantur protectoribus, equeſtri atque pedeſtri prælio idoneis.

SECTIO II. Romulus populo in curias diſtributo, centum, quibus corpus annis infirmum, ingenium ſapientia validum erat, quique genere, prudentia, inſtituto vitæ, virtute, atque divitiis excellebant, Reipublicæ cauſa delegit. quos vel ab ætate Senes, (unde Senatores) vel honore, vel curæ ſimilitudine, vel à patrocinio & ope ferenda, vel quod patres ſuos demonſtrare poſſent, nobili quiſque ortus genere, vel à comite quondam Evandri, qui Patroni nomen meruerat,

quod

habebat phratriarchos sive lochagos,
singulis XXX curiis denos armatos,
custodiam corporis, cum in pace t
bello, Romulus elegit, quos vel à cele
tate opis ferendæ, vel à Celere eo
tribuno, Celeres appellatos esse fama
quorum alii equites, alii pedites fuer
si Dionysio credendum. quique pe
bem hastati Regem comitabantur, &
mandata obibant: in militia vero an
gna veluti protectores collocati, præ
primi inibant & postremi se recipieb
Hunc morem Romulus à Lacedæmo
accepisse videtur: quandoquidem a
illos fortissimi ac generosissimi qu
juvenum erant in custodia regia, q
in pugna Reges utebantur protect
bus, equestri atque pedestri prælio
neis.

SECTIO II. Romulus populo in
rias distributo, centum, quibus co
annis infirmum, ingenium sapienti
lidum erat, quique genere, prud
instituto vitæ, virtute, atque divit
cellebant, Reipublicæ causa delegit, q
vel ab ætate Senes, (unde Senatores)
honore, vel curæ similitudine, vel
rocinio & ope ferenda, vel quod pa
os demonstrare possent, nobili quisq
tus genere, vel à comite quondam
ndri, qui Patroni nomen meruera
qu

quod imbecillorum curam g
que præsidio fuisset, Patres
Propterea variis nominibus à
bus vocantur: ut Senatores,
troni, Patricii, Consiliarii, Co
lecti. Senatores à senectute: P
paterno studio Reipublicæ c
perent, tenuioribusque agro
seu liberis propriis attribueren
quod præsidium ac opem i
ferrent: Patricii, quod Patr
orti: Consiliarii, quod civibu
blicæ consulerent: Conscripti
ptis essent adnotati: Allecti v
propter inopiam senatorii or
questri ordine in Senatorum
adsumpti essent. Ovidius ab a
nio Senatores, Patresque dict

Nec nisi post annos patuit t
seros,
Nomen & ætatis mite Sen
Romulus hoc vidit, selectaq
Patres
Dixit: ad hos Vrbis sum
novæ est.

Dionysius arbitratur Patres di
pter & ætatem, & generis no
& quod haberent liberos: und
filii (Atheniensium more, qui s
co natos eupatridas, obscur
vocarunt) Patricii dicebantur.

ſes enim bifariam diſtincta multudine, patricios nuncupabant ex claris ortos familiis & potentes opibus, penes quos fuit Reipublicæ gubernaculum: cæteros vero cives, ruſticos & agreſteis, quibus nullum erat in civitate ſuffragium. Id intelligi debet de Athenienſium Reip. ſtatu, qui Romuli tempore florebat. Siquidem poſt, non penes optimates & illuſtres, ſed plebem, obſcuros & infimos quoſque, fuerant ſuffragia & civitatis regimen. Verum ex Plutarchi & Zonaræ ſententia, is probabilius ſentire, ac proxime ad Romuli mentem accedere, videri queat, qui eum nomine Patriciorum & Patrum ſignificare voluiſſe crediderit, principibus & potentiſſimis civitatis, humiliores patria cura complectendos eſſe, ſimulque plebem eo perducere ſtuduiſſe, ne ſuperiorum ac primatum honoribus inviderer, ſed faveret potius iis, quos Patres & putaret, & appellaret. Sic Plutarchus: Illud mihi probabilius videtur, ſi quis opinetur Romulum decreviſſe, primores & potentes oportere paterno officio & indulgentia, humiliorum cauſam in fidem ſuam curamque ſuſcipere: ſimulque quo cæteros edoceret, ut tutiorem ſibi vitam in eorum præſidio vivendam ſtatuerent, neque quibus virtute cederent,

ses enim bifariam distincta multitud
patricios nuncupabant ex claris ortos
miliis & potentes opibus, penes qu
fuit Reipublicæ gubernaculum: cæt
vero cives, rusticos & agresteis, qui
nullum erat in civitate suffragium.
intelligi debet de Atheniensium R
statu, qui Romuli tempore flore
Siquidem post, non penes optimat
illustres, sed plebem, obscuros & i
mos quosque, fuerant suffragia & c
tatis regimen. Verum ex Plutarchi
Zonaræ sententia, is probabilius se
re, ac proxime ad Romuli mentem
cedere, videri queat, qui eum nom
Patriciorum & Patrum significati
luisse crediderit, principibus & p
tissimis civitatis, humiliores patri
complectendos esse, simulque plebe
perducere studuisse, ne superiorum
primatum honoribus inviderer, se
veret potius iis, quos Patres & p
& appellaret. Sic Plutarchus: Illud
i probabilius videtur, si quis opi
omulum decrevisse, primores & p
ntes oportere paterno officio & ind
ntia, humiliorum causam in fide
m curamque suscipere: simulque
eros edoceret, ut tutiorem sibi
in eorum præsidio vivendam fo
ent, neque quibus virtute ced
rent,

rent, eorum honoribus
sed benevolo & amico ani
rent, Patresque illos hono
pellarent, & esse opinare
eo nomine appellasse. Hi
tres senatores ideo appella
agrorum partes, tenuiori
propriis attribuebant. & o
publicæ Romanæ tempesta
tiones devictæ, aut societa
ex senatorio ordine patr
lebant adoptare, & duces
tis bonorumque defensore
Romulus certe ne qua invi
ceres & inferiores oriretur,
vit Patriciis plebeios, op
& vulgo data, ut quem vell
sibi legeret: atque tutelan
ac humilium patronatum
commoda utrisque officia a
hujusmodi fuisse cum Plut
nysius tradit: Patronos opo
tibus respondere de jure,
des essent, & absentium a
sentium curam gerere, fac
quid pro filiis parentes so
Quod ad pecunias & contra
& lites pro affectis injuria c
cipere, si quis præter pacta de
acciperet, & sustinere accus
tum: & ut compendio dicam,

qua maxime opus haberent, parare à privatis, publicisve negotiis. Vicissim clientum erat, patronos juvare elocantes filias, si his parum esset pecuniæ, & ab hoste captivos redimere, vel ipsos, vel eorum filios: privatarum quoque litium perditarum æstimationes, & mulctas publicas pecuniarias pro eis solvere, idque sumptu proprio, non quasi fœnoris loco, sed ad referendam gratiam: publicorum quoque impendiorum, quæ magistratuum honorumve causa fiunt, esse participes, non secus quam conjunctos genere. Commune autem utrisque erat, ne fas esset alteris accusare alteros, aut adversum dicere testimonium, ferreve suffragium, aut censeri inter inimicos. Quod si quis deprehensus fuisset aliquid horum facere, tenebatur lege De proditoribus, quam sanxit Romulus, convictumque ejus criminis, cuivis licebat ut Diti sacrum interficere. mos enim erat Romanis, quos vellent impune occidi, eorum corpora devovere Deo cuipiam, præcipue Diis inferis, quod fecit Romulus. Quapropter per multas ætates permanserunt mutua patronorum & clientium officia, haud secus quam cognatæ necessitudines, posteris per manus tradita: Et maxima laus erat nobilium, habere clientes quamplurimos, tam hæredita-

qua maxime opus haberent, parare a p
vatis, publicisve negotiis. Vicissim clie
tum erat, patronos juvare elocantes
lias, si his parum esset pecuniæ, & ab hi
ste captivos redimere, vel ipsos, vel eo
rum filios: privatarum quoque litiu
perditarum æstimationes, & mul
publicas pecuniarias pro eis solvere,
que sumptu proprio, non quasi fœno
loco, sed ad referendam gratiam: pu
corum quoque impendiorum, quæ m
gistratuum honorumve causa fiunt,
participes, non secus quam conjun
genere. Commune autem utrisque e
ne fas esset alteris accusare alteros,
adversum dicere testimonium, fer
suffragium, aut censeri inter inimi
Quod si quis deprehensus fuisset ali
horum facere, tenebatur lege De p
ditoribus, quam sanxit Romulus,
victumque ejus criminis, cuivis lice
ut Diti sacrum interficere. mos
erat Romanis, quos vellent impune
cidi, eorum corpora devovere Deo
iam, præcipue Diis inferis, quod le
omulus. Quapropter per multas æta
s permanserunt mutua patronorum
clientium officia, haud secus quam co
atæ necessitudines, posteris per manu
dita: Et maxima laus erat nobilium
ere clientes quamplurimos, tam he
redita

reditariarum tutelarum quam partarum industria virtuteq; propria; ingensque certamen erat utrisque, ne vincerentur mutua gratia & benevolentia, dum clientes nullum patronis negant ministerium, vicissim patroni nullo corrumpi possunt pretio, ut clientes molestari sinerent. Tanta illis erat in omni vita temperantia, & felicitatem virtute, non fortuna metiebantur. Nec tantum in ipsa Vrbe plebs tuta erat Patriciorum patrocinio, sed & coloniarum, & sociarum ac amicarum civitatum, & bello subactarum, quæque suos habebat in Vrbe patronos, quoscunque vellet e Patribus & Romanis civibus: & sæpenumero Senatus, controversias civitatum ac gentium ad earum patronos remisit, eorumque judicia rata habuit. Siquidem prisci Romani magistratus Imperatoresque ex una hac re maximam laudem capere studebant, si provincias, si socios æquitate & fide defendissent: id quod patrocinium orbis terræ verius, quam Imperium poterat nominari. Postremo, quo vinculo patroni ac clientes connectebantur, eorumque mutua officia quanti habebantur, ex eo intelligere possumus; quod prisci Romani sanctius habuerint defendi clientem, quam cognatum aut affinem non fallere! ad-

versus cognatos pro cliente testari, quam adversus clientem pro cognatis: quod existimarint patrem primum, postea patronum proximum nomen habere, atque post pupillos omnibus officiorum modis esse juvandos. Post pupillos defendendos esse dico, quia constat ex moribus Pop. Rom. primum juxta parentes locum tenere pupillos debere, fidei tutelæque nostræ creditos: secundum eos proximum locum clientes habere, qui sese in fidem patrociniumque nostrorum dederunt: tum in tertio loco esse hospites: postea esse cognatos & affines, quamquam apud Gellium Masurius Sabinus lib. Iuris civilis III, & C. Cæsar, tribuant antiquiorem locum hospiti, quam clienti. Ab his initiis ex auctoritate Romuli, firma Romana adeo coaluit concordia, ut per sexcentos & triginta annos nunquam inventum sit, clientes & patronos cum armis per urbem & comitia volitasse, aut honores & magistratus adhibita violentia petiisse: nunquam ventum sit ad cædem & sanguinem, multæ licet ac magnæ inter plebem & senatum exortæ controversiæ de Republica & seditiones, factæ extiterint: sed Patricii ac Plebeii parentes, & monentes mutuum, & partim concedentes, partim impetrantes à volentibus,

versus cognatos pro cliente testari, q
adversus clientem pro cognatis: q
existimarint patrem primum, p
patronum proximum nomen habe
atque post pupillos omnibus offici
modis esse juvandos. Post pupillos d
[illegible]ndos esse dico, quia constat ex
[illegible]bus Pop.Rom. primum juxta pare
locum tenere pupillos debere, fidei
[illegible]que nostræ creditos: secundum
proximum locum clientes habere,
sese in fidem patrociniumque nostra
dederunt; tum in tertio loco esse h
tes: postea esse cognatos & affines, qu
quam apud Gellium Masurius Sa
lib. Iuris civilis III, & C.Cæsar, trib
antiquiorem locum hospiti, quam cl
ti. Ab his initiis ex auctoritate Ro
li, firma Romana adeo coaluit co
cordia, ut per sexcentos & triginta
nos nunquam inventum sit, client
patronos cum armis per urbem &
mitia volitasse, aut honores & ma
stratus adhibita violentia petiisse:
quam ventum sit ad cædem & sangui
em, multæ licet ac magnæ inter ple
m & senatum exortæ controversiæ
publica & seditiones, factæ ent
; sed Patricii ac Plebeii parentes, &
ientes mutuum, & partim conce
es, partim impetrantes à volent

bus, per expostulationes civiles componebant negotia, tollebant controversias, sedabant seditiones, mitigabant factiosos. Ex quo autem Tiberius & Caius Gracchi post Carthaginis excidium tribunatum plebis adepti, perturbarunt civitatis concordiam perniciosis suis actionibus, abalienarunt plebem à Senatu, stimularunt pauperes in divites, effecerunt humiles absque reverentia optimatum imperium & jussa detrectare: ex quo (inquam) hæc evenerunt, præclara illa Romuli instituta cum bono & tranquillo Reipublicæ statu ceciderunt, cives urbe in viscera sua armatâ absque satietate seinvicem occiderunt, ex urbe alii alios ejecerunt, ejectorum bona proscripserunt, nullum nefas non patrantes modo inimicos vicissent.

SECTIO III. Romulus cum populum novum in XXX curias dispofuisset, ac C Patres quo publicum consilium institueret, selegisset, & Plebi & Patribus sua munia addidit. His, sacra, auspicia, judicia, honores & magistratus, curiam & totius Reipublicæ curam commisit. Plebeios autem dignitatibus vacuos, à muneribus publicis exclusos; quæstuosas artes exercere atque agros colere, voluit. Hi exercitus ducebant; illi sub eorum ductu militiæ labores & discrimina

ſubibant: hi gentes habebant, illi ſine gentibus erant: hi poſt exactos Reges, Dictaturam & Conſulatum, id eſt Regium imperium, divina, opes, decus, gloriam, & (quod omnium injuſtiſſimum eſt) in plebem vitæ neciſque poteſtatem, donec ejus ſacroſancti defenſores crearentur, habebant: illi vero à ſacris excluſi; honorum omnium expertes, egeſtate laborantes, ære alieno oppreſſi, vitam inhoneſtam agebant, nihilque præter miſeram animam & eam Patriciorum dominationi obnoxiam, poſſidebant. denique Patricios, ſi deliquiſſent, nobilitas, majorum præclara facta, & imagines, divitiæ, præſidia clientum, cognatorum, affinium & gentilium (ſoli namque gentem habuerunt) vires & opes, duriori animadverſioni ſubtrahebant: Plebeii vero omnibus his deſtituti, ſi in ære non habuiſſent, corpore perferebant.

SECTIO IV. Sed populi Romani conditionem, quia operis inſtitutio poſtulat, apertius & copioſius perſtringam, & cujuſmodi illa Romuli, & deinceps Regum ac mutatæ Reipublicæ tempore fuerit, demonſtrabo. Ego omnem Romanorum civium ſtatum tribus Diviſionibus perpenſis, quam facillime intelligi poſſe autumo. Quarum una ad genus

subibant: hi gentes habebant, illi
gentibus erant: hi post exactos Re
Dictaturam & Consulatum, id est
gium imperium, divina, opes, decu
rum & (quod omnium injustissim
essent plebem vitæ necisque potesta
donec ejus sacrosancti defensores c
rentur, habebant: illi vero à sacr
clusi; honorum omnium expertes,
state laborantes, ære alieno oppres
tam inhonestam agebant, nihilque
ter miseram animam & eam Patr
rum dominationi obnoxiam, pos
bant. denique Patricios, si deliqu
nobilitas, majorum præclara facta
imagines, divitiæ, præsidia clientu
gnatorum, affinium & gentilium
namque gentem habuerunt) vires
pes, duriori animadversioni subt
bant: Plebeii vero omnibus his dest
si in ære non habuissent, corpore p
rebant.

SECTIO IV. *Sed populi Roma*
conditionem, quia operis institutio
lular, apertius & copiosius perstringam
& cujusmodi illa Romuli, & deinceps
egum ac mutatæ Reipublicæ tempor
erit, demonstrabo. Ego omnem Ro
anorum civium statum tribus Div
nibus perpensis, quam facillime is
gi posse autumo. Quarum una ad ge
nu

nus & sanguinem; altera ad
censum; tertia ad honores
quidem omnes cives Roman
aut Plebeii sunt: vel Senator
aut de plebe, vel Nobiles, aut
de Rege? Rex nec erat senato
beius, nec ullo ordine esse ce
rum cum Patriciis & Plebi,
populi ordinibus præsideret,
ta, honores, dignitates, atqu
tus in manu sua haberet, ordi
gistratuum culmen habetur
tificatus sive Papatus sacerd
est, sed sacerdotiorum omn
& fastigium, ut volunt Canc
eximia munia hæc esse volu
Primum ut sacra curaret atq
& ageret quicquid ad plac
attinebat. Deinde ut legu
rum patriorum haberet cus
juris, sive naturalis, sive quo
pacta continet: Vtque de inj
simas causas ipse decerneret,
mittteret senatoribus, provi
rim ne quid peccetur in judi
natum cogeret per præconem
cornibus bubulis in concion
caret: primus ipse sententi
quod pluribus placuisset, rat
ejus præterea summum in
bello esset. Auctor Dionysiu

SECTIO V. Patricii dicuntur, qui à priſcis ſenatoribus ſunt oriundi. Priſci autem ſenatores fuerunt centum illi primi, quos Romulus ob curam Reipublicæ ſelegit, qui majorum gentium: & centum illi quos Tarquinius Priſcus addidit (Livium hîc ſequimur) qui minorum gentium: & centum illi quos liberata Republica Brutus delegit, qui Patres-conſcripti ſunt appellati. Hic trecentorum numerus manſit in Republica uſque ad tribunatum C. Gracchi, perniciosiſſimi civis. Illi, quotquot in curiam electi erant, gentes & familias ſimiliter Patricias appellatas conſtituerunt. Patricii itaque proprie nominantur, qui primis patribus & adſcriptis ſunt geniti. Quamobrem Patricii calceos urbanos (in hoc à plebe differentes) geſtarunt & corrigiarum implexione & forma literæ adornatos, ut à primis patribus & ſenatoribus orti eſſe viderentur. Literam autem fuiſſe tradunt R, ſive quod ea apud Græcos centenarium numerum ſignificet, ſive quod prima nominis Romani & Romuli ſit litera. Alii dicunt, Romulum tales calceos patricios quatuor corrigiarum, quibus inſuta erat luna, reperiſſe; lunam autem in eis non ſideris formam, ſed notam centenarii numeri ſignificaſſe: quod initio

SECTIO V. Patricii dicuntur,
à priscis senatoribus sunt oriundi.
autem senatores fuerunt centum
primi, quos Romulus ob curam
publicam legit, qui majorum gen
& centum illi quos Tarquinius Pri
addidit (Livium hîc sequimur) qui m
rum gentium: & centum illi quos
rata Republica Brutus delegit, qui
tres-conscripti sunt appellati. Hic
centorum numerus mansit in Rep
ea usque ad tribunatum C. Gracchi,
niciosissimi civis. Illi, quotquot in
riam electi erant, gentes & famili
militer Patricias appellatas con
runt. Patricii itaque proprie nom
tur, qui primis patribus & adscr
sunt geniti. Quamobrem Patricii
ceos urbanos (in hoc à plebe dis
tes) gestarunt & corrigiarum impl
& forma literæ adornatos, ut à pri
patribus & senatoribus orti esse
rentur. Literam autem fuisse trad
R, sive quod ea apud Græcos cent
rium numerum significet, sive qu
rima nominis Romani & Romuli
ra. Alii dicunt, Romulum tales calce
tricios quatuor corrigiarum, quib
uta erat luna, reperisse; lunam a
in eis non sideris formam, sed n
centenarii numeri significasse: quo
initi

initio patricii senatores cent
alii ferunt eos calceis mullei
usos fuisse, cum cæteri per
rent. Nonnulli quoque non
guine prognati patricii hab
ii qui in patrum & patrici
cum suis familiis traducti,
id est, jus sacra peragendi,
ineundi, Reipublicæ ratio
di, singulari ejus beneficio
summa rerum & potestas
tio fuerat, consequebantu
bantur vero, vel à Regibu
lo, vel ab Imperatore. Nu
genere nec sanguine Patri
gnitatem obtinebant, ni
Regum, Populi, aut Imp
eptatione & meritis allec
vius lib. IIII Romulum S
actas à se gentes novæ urb
nasse accepimus. Patricio
quosdam fecit ac in senato
legit. Tullus Hostilius, ev
milias Albanas, Iuliam, G
teliam, Quintiliam Rom
& inter patricias constitui
tius Lucumonem Etru
tum adscripsit. Priscus T
vium Tullium Cornicula
ciorum numerum ascivit,
que generum assumpsit:

Octaviam familiam in patricias tranſtulit.

Liberata autem regio dominatu Republica, L.Iunius Brutus, P.Valerius Publicola Conſules, ſummo omnium conſenſu, præcipuos ex plebe allegerunt in Patriciorum ordinem ac familias, & ex his ſenatum ſuppleverunt ad trecentorum numerum. Ante Brutum & collegam ejus, fueruntne trecenti patricij? Fuerunt equidem ſub Tarquinio Priſco Romanorum Rege quinto. Nam is ſtatim ut principatum accepit, ad conciliandum ſibi plebis favorem, ſelectos ex omni plebeiorum numero viros centum, ſpectatæ vel fortitudinis vel prudentiæ, in Patriciorum primo allectos ordinem, Patrum etiam adſcripſit numero: ac tum primum Roma trecentos Patricios habuit, qui ducenti ante fuerant. Auctor Dionyſius. Ante Priſcum Tarquinium quis ducentos conſtituit? Romulus ipſe: nam ante virginum raptum, ex multitudine illa, quam ſecum habebat, ad perficiendam Reipublicæ formam centum elegit; qui ſenatum conſtituerent; deinde ex Sabinis in civitatis ſocietatem acceptis centum in Patricios legit. Sic centum erant Patricii Romani nominis, totidem Sabini: Reges tamen Romulus & Tatius, non ſtatim commu-

Octaviam familiam in patricias tra
rulit.

Liberata autem regio dominatu Re
publica, L.Junius Brutus, P.Valerius P
blicola Consules, summo omnium co
sensu, præcipuos ex plebe allegerunt i
Patriciorum ordinem ac familias, &
his senatum suppleverunt ad trecen
rum numerum. Ante Brutum & co
gam ejus, fueruntne treceati patrici
Fuerunt equidem sub Tarquinio Pri
Romanorum Rege quinto. Nam is s
tim ut principatum accepit, ad con
liandum sibi plebis favorem, selectos
omni plebeiorum numero viros ce
tum, spectatæ vel fortitudinis vel p
dentiæ, in Patriciorum primo allectu
ordinem, Patrum etiam adscripsit n
mero: ac tum primum Roma trecent
Patricios habuit, qui ducenti ante fu
ant. Auctor Dionysius. Ante Priscum
Tarquinium quis ducentos constituit?
omulus ipse: nam ante virginum ra
um, ex multitudine illa, quam secum
bebat, ad perficiendam Reipublicæ
mam centum elegit, qui senatum con
erent; deinde ex Sabinis in civitatis
tatem acceptis centum in Patricios
Sic centum erant Patricii Romani
nis, totidem Sabini: Reges tamen
lus & Tatius, non statim commu-
niter

niter de Republica; sed cum
centum Patribus seorsum
deinde in locum unum om
re. Auctor Zonaras. Acti
(qui deinde Appius Claud
jussu populi & senatus Patr
Dionysius his verbis reliqu
dius Regillum oppidum Sab
inhabitans, vir opulentu
transfugit ad eos cum tot
comitatus insuper multis
clientium familiis, in quib
ter millia quinque, militar
ferendis idonei: & exposit
causa eum populus inter
scripsit. Sic Livius lib. x.
venam principem nobilita
Appium Claudium mavu
qui patricii in suum num
runt. Quibus verbis inn
ptum non suffragiis popul
tione senatorum. Ap. Cla
dentia gerendæ Reipublica
dignitatem pervenit, ac
diam reliquit, quæ temp
floruit summam adepta

Redacta Republica ad
ac nomine mutato Regia
primus C. Cæsar, mox O
stus tum Senatum supplev
ciorum numerum & fam

Denique Claudius Imperator conſumptis fere familiis, quas Romulus, Tarquinius Priſcus, & Iunius Brutus conſtituere, exhauſtis ſimul quas Dictator Cæſar lege Caſſia, & Auguſtus lege Senia ſubſtituere, vetuſtiſſimum quemque è Senatu in Patriciorum ordinem allegit. Itaque Romani, Reges, Conſules populi juſſu, Imperatores, conſueverunt & plebeios cum familiis inter patricios referre, & exterarum nationum partim armis ſubactarum, partim ſociarum, nonnullos in Patriciorum numerum aſſumere, alios civitate ac Quiritium jure donare; volentes permultos Imperii defenſores habere, & urbem civibus reddere frequentem; recedentes in hoc quam longiſſime à Græcorum moribus, Athenienſium, Corinthiorum, Lacedæmoniorum, Thebanorum, qui ob retinendam nobilitatem generis, vel nullos, vel raros, in jus civitatis admittebant. Maximum enim illi præmium exiſtimabant, civitatis ſuæ jus & honores peregrinis tribuere. Corinthii Alexandro Magno per legatos jus ſuæ civitatis: Item & Athenienſes T. Pomponio Attico, detulerunt. Alexander primum ſpreto munere legatos riſit, mox cum illi dicerent, ſe nulli civitatem unquam donaſſe præterquam ipſi & Herculi, lubens accepit

oblatum

Denique Claudius Imperator con...
ptis fere familiis, quas Romulus, Ta-
quinius Priscus, & Iunius Brutus con...
tuere, exhaustis simul quas Dictat...
Cæsar lege Cassia, & Augustus lege ...
nia sublimere, vetustissimum quemq...
è Senatu in Patriciorum ordinem ...
git. Itaque Romani, Reges, Consules p...
puli jussu, Imperatores, consueverun...
& plebeios cum familiis inter patricio...
referre, & exterarum nationum p...
tim armis subactarum, partim sociaru...
nonnullos in Patriciorum numerum ...
sumere, alios civitate ac Quiritium ju...
donare; volentes permultos Imperii d...
fensores habere, & urbem civibus ...
dere frequentem; recedentes in h...
quam longissime à Græcorum moribu...
Atheniensium, Corinthiorum, Lacedæ...
moniorum, Thebanorum, qui ob ...
endam nobilitatem generis, vel nullo...
el raros, in jus civitatis admittebant.
Maximum enim illi præmium existima-
nt, civitatis suæ jus & honores pere...
inis tribuere. Corinthii Alexandro
gno per legatos jus suæ civitatis: Item
Athenienses T. Pomponio Attico, de...
runt. Alexander primum spreto mu...
legatos risit, mox cum illi dicerent,
lli civitatem unquam donasse præ...
am ipsi & Herculi, lubens accepit
oblatum

oblatum honorem, cum p...
tem, tum ob societatem c...
At Pomponius & Athenie...
sibi ponere noluit, & urbi...
jus ac honores oblatos recu...
ritium jura perderet; quo...
mana alia ascita amitteret...
ctus Romanorum mos à ...
xit, qui bello captos vetuit...
sub hasta venundari: sed e...
tem urbis introduxit, aut ...
obnoxios ac fidos reddidit...
rum in civium Romanoru...
adoptatio gratuita, perma...
Imperatoris dominatum ...
mũ Romana civitas emi a...

SECTIO VI. Nonnu...
Patriciis in liberorum locu...
patricios per adoptionem ...
cum in adoptantium fa...
pissent, adsumptis patrum...
nominibus, familiæ Patri...
tatis videlicet jura & priv...
scripsere. Adoptatus eni...
conditionem sequi necess...
nobis sit M. Brutus pleb...
pione patricio adoptatu...
pio Brutus dictus. Nam...
tento suo gentilitio no...
na illius vel duo plura...
à quo adoptabatur, su...

Quinimo qui adoptabantur, vere patricij meo judicio vocari non poſſunt. Quippe nulli non patricii ſunt gentiles, & omnes gentiles ſunt patricii, quod ipſi ſoli gentem haberent, (auctor Livius lib. x) unde majorum & minorum gentium ſunt dicti. Gentiles vero dicuntur (auctore Scævola) qui inter ſe eodem ſunt nomine & ab ingenuis oriundi, quorum majorum nemo ſervitutem ſervivit, & qui capite diminuti non ſunt. Sicut igitur nec liberti, manumiſſione aſſecuti dominorum prænomen & nomen gentilitium (conditionem patronorum ac familiæ jura non ſumebant) in alienam gentem tranſeuntes, Gentiles: ita nec adoptione in alienam gentem ac familiam migrantes, apte Gentiles ac conſequenter Patricii dici poſſunt: Illi quod ſervitutem ſerviſſent, iſti quod capite eſſent diminuti. Adoptio enim eſt quædam capitis diminutio. Liberti non tantum, ſed ne libertini quidem inter Gentiles ſive Patricios aſciri poterant; tum quia eorum parentes ſervitutis jugum ſuſtinuerunt, tum etiam quia Sabinus, libertinos ab ingenuis adoptari jure poſſe, ſcripſit. Sed id neque permitti dicit, neque permittendum eſſe unquam cenſuit: ut homines libertini ordinis in jura ingenuorum ſeu patriciorum invaderent. alioqui

ſi ju-

Quinimo qui adoptabantur, vere patrici meo judicio vocari non possunt. Quippe nulli non patricii sunt gentiles, & omnes gentiles sunt patricii, quod ipsi soli gentem haberent, (auctor Livius lib. x) unde majorum & minorum gentium sunt dicti. Gentiles vero dicuntur (auctore Scævola) qui inter se eodem sunt nomine, ab ingenuis oriundi, quorum majorum nemo servitutem servivit, & qui capite diminuti non sunt. Sicut igitur nec liberti, manumissione assecuti dominorum prænomen & nomen gentilitium (conditionem patronorum ac familiæ jura non sumebant) in alienam gentem transeuntes, Gentiles: ita nec adoptione in alienam gentem ac familiam migrantes, apte Gentiles ac consequenter Patricii dici possunt: Illi quod servitutem servissent, isti quod capite essent diminuti. Adoptio enim est quædam capitis diminutio. Liberti non tantum, sed ... libertini quidem inter Gentiles sive Patricios asciri poterant; tum quia eorum ... ntes servitutis jugum sustinuerunt, etiam quia Sabinus, libertinos ab ... uis adoptari jure posse, scripsit, neque permitti dicit, neque per... dum esse unquam censuit: ut ho... libertini ordinis in jura ingenuorum patriciorum invaderent. alioqui si ju-

si juris ista antiquitas servata e... servus à domino per prætore... adoptionem posset.

SECTIO VII. Nos porro ... debet, plerosque ut acceptos ... tricios fuisse: ita aliquos è pat... visse, & ad plebem se contuli... firmet hoc primum gens Octa... Iulius cum ad plebem se tra... in patriciatum reduxerat. Dei... nutius Augurinus & P. Corn... labella patricii, qui ad plebem ... lerunt. Quemadmodum adop... tricii fieri; sic & desinere esse p... lebant: P. Scipio patricius Q. M... beio, & P. Claudius M. Front... ter plebeio se tradiderunt, fa... suas plebeias reddiderunt. H... tamen ego quodammodo è pat... exire arbitror. Patricio enim ... natum, patricium non esse, ... adynaton. fortuna non mutat ... si eorum originali consideratio... no adversari (namque Reipub... genitus patricius dicebatur) au... ne ac jure civili sanguinis jura t... verare velimus. Quid igitur aufe... tio in familiam inferiorem? Pat... id est, jus, honores ac magistr... piscendi, curiam adeundi, (... Reipublicæ prima respicio) pr...

gnitatis, etiam in omni florescentis Reipublicæ statu, splendorem. Quippe alteri inferiori se adoptandum dando, juri dignitatis & eminentiæ, sanguinis privilegiis à Romulo introductis, à reliquis deinceps Regibus confirmatis, à populo & Imperatoribus receptis, renuntiasse videtur. Quid aliud P. Clodius M. Fronteio plebeio se tradendo cogitavit, quam decus & familiæ excellentiam Ciceronis ulciscendi gratia cum dedecore repudiare, ad tribunatum plebis aspirare, cum nemo lege, plebis defensioné tutelamq; præter plebeium, suscipere auderet? Tribunatum ut assecutus est, omnem bilem in Ciceronem evomuit, nauseam & virus omne nauseavit, & quicquid potuerat, fas an nefas esset sine discrimine considerando, in eum quam inhumanissime exercuit. Quocirca isti Patricii id est sanguine patrum & patricio ordine geniti remanentes, curiam & magistratus primis Reip. temporibus, mediis etiam patriciorum ordinem, & familiæ prærogativam, amittebãt: illi vero genere plebeio orti, plebeii residentes, per eos adoptionę amissã, adoptione acquirebant: posterioribus autem Reipubl. temporibus, patricius inferioris dignitatis homini veluti plebeio in adoptionem datus, nec amittebat familiæ dignitatem, nec honores,

gnitatis, etiam in omni florescentis R
publicæ statu, splendorem. Quippe
ri inferiori se adoptandum dando, p
dignitatis & eminentiæ, sanguinis p
legiis à Romulo introductis, à reli
deinceps Regibus confirmatis, à popu
& Imperatoribus receptis, renunti
videtur. Quid aliud P. Clodius M. Fra
trio plebeio se tradendo cogitavit, qu
decus & familiæ excellentiam Cicero
ulciscendi gratia cum dedecore repu
re, ad tribunatum plebis aspirare, c
nemo lege, plebis defensioné tutelam
præter plebeium, suscipere auderet? T
bunatum ut assecutus est, omnem b
in Ciceronem evomuit, nauseam & vi
omne nauseavit, & quicquid potu
fas an nefas esset sine discrimine con
rando, in eum quam inhumanissime
ercuit. Quocirca isti Patricii id e
guine patrum & patricio ordine g
remanentes, curiam & magistratus p
mis Reip. temporibus, mediis etiam
riciorum ordinem, & familiæ prærog
vam, amittebát: illi vero genere plebei
ti, plebeii residentes, per eos adoptio
amissa, adoptione acquirebant: poste
ribus autem Reipubl. temporibus, p
ius inferioris dignitatis homini vel
ebeio in adoptionem datus, nec a
ebat familiæ dignitatem, nec hono-
res,

res, nec jus adipiscendi magist
scribit Paulus Iurisconf. lib. Dig
2. Tit. De adoptionibus) nec jus
in honoribus obeundis ac mu
suscipiendis, ut tradit Papinian
lib. Digestorum L. Tit. ad Munic
per adoptionem illa tempestate
augeri, non minui soleret.

SECTIO VIII. Patricii, ut
sui, curiam & senatum soli c
bant, assumebant soli magistrat
nores, quoad annum V. C. c c
demagogos & demarchos, duc
que contra patriciorum poten
vitatemque defensores, sibi ple
stituerat. Quorum ductu ad c
Reipublicæ curam plebeii aspira
commoda, honores, dignitate
nes pervenerunt: cum patribus
bia, familias, gentes, magistrat
cia, sacerdotia, imperia & triu
consecuti sunt, & patriciis in o
re adæquati. De plebis & opt
potestate, postea in sequenti D
nunc ut primæ Divisionis pars
delicet de patriciis, absolvatur
cam de loco ubi Patricii habit
sueverunt. Priorum quinque R
Romanorum tempore ubi Pa
bitaverint, certo affirmare no
prope tamen Regem eos in

monte domicilia habuisse puto: at certum est, Servium Tullium sextum Romanorum Regem, coegisse illós in Vico, qui inde Patricius dictus est, habitare: ut si quid molirentur adversus ipsum, ex locis superioribus (auctor Festus) opprimerentur. Nam Patricii jamdudum Servium, quasi serva natum, dominari ægre ferebant, eique maxime succensebant, quod ad plebis animos conciliandos pecuniam distribuisset, agros singulis assignasset, servos manumittendos & in tribus referendos curasset. post cum Imperatoribus patricios & principes civitatis habitasse, Ovidius his versibus declarat:

Regalemque domum, dextra lævaque Deorum,
Atria nobilium valvis celebrantur apertis,
Plebs habitat diversa locis: à fronte potentes
Cœlicolæ; clariq; suos posuere penates:
Hic locus est, quem (si verbis audacia detur)
Haud timeam magni dixisse palatia cœli.

SECTIO IX. Prima Divisio respicit genus & sanguinem: ita Romani omnes vel Patricii, vel Plebeii. De Patriciis hactenus; de Plebeiis nunc pauca dabimus.

monte domicilia habuisse puto: a…
tum est, *Servium Tullium* sextum R…
manorum *Regem*, coegisse illos in V…
qui inde Patricius dictus est, habita…
si quid molirentur adversus ipsum, a…
cis superioribus (auctor Festus) oppri…
rentur. Nam Patricii jamdudum …
rium, quasi serva natum, domina…
gre ferebant, eique maxime succe…
bant, quod ad plebis animos concil…
dos pecuniam distribuisset, agros …
lis assignasset, servos manumittend…
& in tribus referendos curasset. post…
Imperatoribus patricios & princip…
vitaris habitasse, Ovidius his vers…
declarat:

Regalemque domum, dextra laeva…
Deorum,
Atria nobilium valvis celebrantur …
pertis,
Plebs habitat diversa locis: a fronte …
tentes
Caelicolae; clarique suos posuere penat…
Hic locus est, quem (si verbis audacia …
detur)
Haud timeam magni dixisse palatia
caeli.

SECTIO IX. Prima Divisio resp…
genus & sanguinem: ita Romani…
nes vel Patricii, vel Plebeii. De Patriciis
ctenus; de Plebeiis nunc pauca dabi-
mus

mus. Plebeii dicuntur, qui de p…
multitudine sine gente, & vili illa p…
parte sunt, nec à Patriciis familiis or…
tur. Quibus Romulus pacis belliqu…
bitrium; in renuntiandis magistrati…
in sanciendis legibus consensum & …
fragia viritim declaranda reliquit: u…
ministrationem Reip. suscipientibus …
triciis consentirent, & rei quasi pub…
curam illis delegarent. Nam cum Sc…
Africanus minor, Ædilitatem curu…
petiturus in campum Martium cand…
tus descendisset, plebs in eum solum …
gitationem suam convertit, ac non …
dilem, sed Consulem ante legitiman…
tatem creare voluit; cum etiam Pa…
adversum niterentur, proferentes leg…
qua cuique ad singulos magistratus …
piendos anni sunt constituti, populus …
gare, instare, postremo reclamare cœ…
ac dicere, tum ex Romuli, tum ex T…
legibus, penes se comitiorum esse jus …
ut cui vellet, per suffragia sua manda…
cui nollet, abrogare magistratum suo…
re posset. Ferebat autem suffragia …
universus populus, sed Romuli temp…
per curias: Tullii vero diviso popul…
classeis, per centurias; & quicquid …
sum fuisset pluribus curiis vel centu…
id ad senatum referebatur. Auctor D…
nysius. Qui mos postea mutatus est: …

 e…

enim senatus plebis scita, sed plebs senatusconsulta suo assensu comprobabat. Et Imperatorum tempore, populi potestas, jus, comitiaque ad senatum, mox ipsum Imperatorem translata sunt. Itaque in bello aliquo decernendo, in magistratibus creandis & honoribus deferendis, in comitiis habendis & legibus ferendis, necessaria populi & cognitio & authoritas & consensus fuit. Lycurgum sanctissimum legislatorem idem fecisse legimus. Is divinis legibus Laconum Rempublicam ita instituit; Regibus militiæ administrationem & bellorum potestatem, principibus civitatis magistratus, magistratibus judicia & annuas successiones, senatui custodiam legum, populo sublegendi senatum, creandique quos vellet magistratus, potestatem permisit.

SECTIO X. Altera Divisio respicit ordinem & censum quæ post exactos Reges maxime inveteravit crescente Imperio. Ita cives Romani aut senatores, aut equites, aut de plebe. Singula Divisionis hujus membra persequamur, & verba priori loco faciamus de senatoribus, videlicet qui sunt senatores, unde dicti, quando & quomodo primum instituti, ex quibus constaret senatus, quis eorum esset numerus, quæ eorum potestas

enim senatus plebis scita, sed pleb
tusconsulta suo assensu comprob
Imperatorum tempore, populi po
jus, comitiaque ad senatum, mo
Imperatorem translata sunt. In
bello aliquo decernendo, in ma
bus creandis & honoribus deferen
comitiis habendis & legibus fere
necessaria populi & cognitio & au
tas & consensus fuit. Lycurgum
simum legislatorem idem fecisse
mus. Is divinis legibus Laconum
publicam ita instituit; Regibus m
administrationem & bellorum po
tem, principibus civitatis magis
magistratibus judicia & annuas
siones, senatui custodiam legum
pulo sublegendi senatum, crean
quos vellet magistratus, potestat
misit.

SECTIO X. Altera Divisio re
ordinem & censum quæ post e
Reges maxime inveteravit crescente
perio. Ita cives Romani aut senato
aut equites, aut de plebe. Singul
visionis hujus membra persequu
& verba priori loco faciamus de sen
bus, videlicet qui sunt senatores,
cti, quando & quomodo primum
tuti, ex quibus constaret senatus,
rum esset numerus, quæ eorum
te

testas & auctoritas, ubi & quibus die
more Romanorum senatus haberi,
senatum cogere, qui in senatu senten
rogare & dicere, qui senatum ing
possent, quæ in senatu procedendi
ma observata, quæ ornamenta, qui
natorum esset census. Denique alia
lectu laboriosa, scitu digna, memor
jucunda, & ad antiquitatum ac histo
rum cognitionem conducentia, profe
mus.

Senatores sunt, qui prudentia & co
silio, cives Remq; publicam haud secus
senex juvenem, aut pater filium, gub
nant. Quamobrem eorũ consilium co
sultumque à consulendo & tractando
dictum: quod sic fit, ut consulat, & noc
non possit: atq; senatusconsultum hab
tur, quod tantum senatores populis co
sulendo decernũt. *Senatores* dicti sunt
ætate ad senium vergente, quod senes
principio à Romulo in senatum electi fu
rint: vel à sinendo, (ut visum aliis ap
Isidorum Orig. lib. IX, c. IV.) quod nihil
Rep. sine eorum jussu fieret, & magistr
tibus faciendi potestatẽ darent. Hinc i
passim in Historiarum monumentis:
SC. ut provideant Consules; Prætor
cæterique magistratus, ne quid Respu
detrimenti capiat: Si modo patres auct
res sint: id est sinant. populus enim om

 pat

patribus auctoribus & permittentibus consciscere solebat: & quisque magistratus legem laturus, prius ad senatum de rogatione nisi seditiosus esset, referebat. Quocirca curæ publicæ senatores invigilabant, & adeo vigiles atque assidui esse tenebantur, ut nemini eorum ab Vrbe abesse liceret, nisi impetrata venia & legatione libera: id Numa instituisse videtur. Lucanus:

Rus vacuum, quod non habitet nisi nocte coacta
Invitus, questusque Numam jussisse senator.

Cujus tempus indefinitum erat, & quamdiu vellent, abesse poterant ante consulatum Ciceronis, in quo ille statuit annuum tempus liberæ legationis. Augustus summam rerum nactus etiam cavit, ne senatores ex Italia nisi jussu aut permissu suo proficiscerentur: id quod post sub reliquis Imperatoribus obtinuit. Non enim jus erat senatoribus proficisci extra Italiam, nisi in Siciliam aut provinciam Narbonensem. Poterant namque in has provincias abire non habita discedendi licentia, quod proximæ essent, & quod eas incolerent homines inermes.

SECTIO XI. Romulus primus omnium Senatores instituit, ut essent quos curæ participes haberet, & quibuscum

cum Rempublicam gereret. Instituit autem hoc modo; ex omnibus unum præcipuum ipse declaravit, (auctor Dionysius) cui rerum urbanarum regimen committeret, quoties ipse foras duceret exercitum. Prȩterea tribum unamquamque (tres tum erant) jussit tres viros seligere, qui per ætatem maxime saperent, & genere præcellerent: post hos novem, mandavit singulis curiis (quæ tunc triginta erant) ut è patriciis ternos (sic Patricii ante Senatores instituti) eligerent maxime idoneos: adjectisque ad illos novem quos tribus legerant, his XC. promotis curiarum suffragiis, & omnibus præfecto duce, quem ipse secreverat, centenarium explevit Senatorum numerum. Hoc consistorium Græco more Senatum appellare licet, sicque usque in præsens tempus Romani vocitant.

Romulum primo decem curias Senatorum elegisse, deinde eos in tabulas aureas relatos curiarum consensu confirmasse, Isidorus literarum monumentis mandavit. *Patres Conscripti* (inquit) *dicti, quia dum Romulus decem curias senatorum elegisset, nomina eorum præsente populo in tabulas aureas contulit, atque inde Patres conscripti vocati.* [*Origin. l.* IX. *cap.* IV.] *Hæc unde sint, quærendum: & consulendus Dionysius. Neque tamen sic satis pla-*

placere possunt, neque si tabulas aureas in areas commutes, adducemur, ut hæc non adulterina sint.]

SECTIO XII. Senatus primum ex solis patriciis adultis, postea etiam ex plebeiis constabat, postquam plebi curia & magistratus patuerint. Ita ab initio vere dicere potuisses, est senator, ergo patricius; non auté, est patricius, ergo senator. Siquidé non omnibus patriciis in curiam aditus, sed solis consilio pollentibus patebat: & quamvis senatoria quisque origine essent, tamen usque ad legitimũ annum, utpote trigesimum, quo senatores legi in senatum consueverant, extra summum illum ordinem remanebant: deinde accipiebant senatoriæ dignitatis honorem. Temporibus autem inde subsecutis nequaquam vere dixisses, est senator, ergo patricius; est patricius, ergo senator: cum senatus ex viris patricii sanguinis & plebeii conficeretur. Quare patricii, alii senatores, alii equites, alii de plebe fuerant. Nam si nondum in senatum essent lecti, equestris ordinis dicebantur, modo quisque equestri censu esset, H.S. scilicet quadringenta millia possideret: alioquin de plebe: Horatius:

Si quadringentis sex septem millia desint,
Plebs eris ——

Vnde

... Catilina patricio genere natus, a-
... socios suos ac conspirationis nefa-
... participes, questus est, se cæterosque
... iles ob rei familiaris angustiam jux-
... ignobiles, vulgus fuisse. Sin ex eque-
... ordine in senatoriam dignitatem
... sissent, tum & ordinis senatorii di-
... rum, & inter eos quidem censeban-
... ut siquid summo hoc ordinis gra-
... dignum commisissent, senatu mo-
... tur: qui deinde cum equitum cen-
... recenserentur, inter equites, quo-
... equum publicum haberent, cita-
... ur, ut si ullum facinus equite Ro-
... minus dignum perpetrassent, e-
... publicum, annulum aureum &
... stria insignia amitterent. Testes,
... dius Nero, Livius Salinator, am-
... Censores, ambo Romani Imperii cla-
... lumina, & secundi belli Punici
... poribus firmissima latera; sed æmu-
... ne & simulatione diffidentes, qui
... equites recognoscerent, alter alteri
... m ademit, quos tamen ante inter
... atores censos fuisse dubitari non po-
... Præterea iis nondum in senatorium
... dinem à censoribus electis, qui hono-
... gerebant aut gesserant: in curiam
... us dabatur. Senatores tamen non
... Festus & Gellius tradunt. Quando
... dem non quicunque jus adeundi cu

Vnde Catilina patricio genere natus, apud ſocios ſuos ac conſpirationis nefariæ participes, queſtus eſt, ſe cæteroſque nobiles ob rei familiaris anguſtiam juxta ignobiles, vulgus fuiſſe. Sin ex equeſtri ordine in ſenatoriam dignitatem aſciti eſſent, tum & ordinis ſenatorii dicebantur, & inter eos quidem cenſebantur, ut ſi quid ſummo hoc ordinis gradu indignum commiſiſſent, ſenatu moverentur: qui deinde cum equitum centuriæ recenſerentur, inter equites, quoniam equum publicum haberent, citabantur, ut ſi ullum facinus equite Romano minus dignum perpetraſſent, equum publicum, annulum aureum & equeſtria inſignia amitterent. Teſtes, Claudius Nero, Livius Salinator, ambo Cenſores, ambo Romani Imperii clariſſima lumina, & ſecundi belli Punici temporibus firmiſſima latera; ſed æmulatione & ſimulatione diſſidentes, qui cum equites recognoſcerent, alter alteri equum ademit, quos tamen ante inter ſenatores cenſos fuiſſe dubitari non poteſt. Præterea iis nondum in ſenatorium ordinem à cenſoribus electis, qui honores gerebant aut geſſerant: in curiam aditus dabatur. Senatores tamen non fuiſſe Feſtus & Gellius tradunt. Quandoquidem non quicunque jus adeundi curiam,

riam, & dicendi in ſenatu ſententiam habebant, ſenatores erant: quia illi poſt luſtrum conditum ex minoribus magiſtratum ceperunt, & in ſenatu ſententiam dicebant, & non vocabantur ſenatores, antequam inter ſeniores eſſent cenſi. At Attinius plebiſcito ſuo non plebis modo libertatem defendit, Trib. pl. in curiam ingreſſum patefecit, verum etiam poteſtatis tribunitiæ dignitatem auxit, ſcivitque, ut quem tribunum plebes creaſſet, hoc ipſo in poſterum ſenator eſſet. M. Pupio Piſone & M. Val. Meſſala Coſſ. anno V.C. DCXCII, omnes eos, qui magiſtratus geſſerant, in ſenatum cenſores provexerunt. Pompeius magnus Ponticis gentibus & Bithynicis ſubactis, Romanæ civitatis inſtituta ſecutus, legem dedit, ne quis annis XXX minor magiſtratum iniret, neve in curia eſſet: ſin vero magiſtratum cepiſſet, & in ſenatu eſſe liceret. Etenim moris erat, ut Romani magiſtratus ſecundum Romanæ civitatis inſtituta, leges darent nationibus devictis, vel ſociis amicisque eas petentibus; quæ leges ſociis amicisque datæ ab eo, qui haberet imperium à pop. Rom., auctoritatem legum dandarum à ſenatu, ſolebant & pop. Rom. & ſenatus exiſtimari. Senatus ex libertinis & ſervis aliquando conflatus eſt. Nam C. Cæſar firmandæ ſuæ

...poteſtatis gratia, libertinos & Trium... Antonius, Octavius, Lepidus ſervos ...orum numerum cooptarunt. Et ...od majus eſt, Eutropium ſervum ...doſii tempore Conſulem factum ...eſt. Cæterum eorum, ex quibus ...us conſtabat, alii erant honorati, ...e, curuli magiſtratu defuncti: alii ...m aliquo magiſtratu functi. Ita... Gab. Baſſo apud Gellium didici. ..., ſenatores in veterum ætate, qui ...em magiſtratum geſſiſſent, curru ...os honoris gratia in curiam vehi, in ...curru ſella eſſet, ſupra quam conſi... ...i, quæ ob eam cauſam curulis ap... ...etur. Sed eos ſenatores qui magi... ...am curulem nondum ceperant, ita... ...e pedibus in curiam. Propterea Se... ...tores nondum majoribus, ut Cenſura, ...itate, Conſulatu, & Dictatura fun... ..., pedarios quodammodo nomina...

SECTIO XIII. Patrum numeru... ...us fuit; ſub Romulo ſenatores cen... ...n numero fuerunt: aucti deinde ...co & Bruto ad trecentos: Ciceror... ...peſtate, CCCCXV erant: C. vero C... ..., DCCCC. Deinceps poſt Rempu... ...m ab eodem occupatam ſupra m... ...ſenatores obortivi dicebantur. ... ...avius Auguſtus affluentem ſer...

ſuę poteſtatis gratia, libertinos: & Triumviri, Antonius, Octavius, Lepidus ſervos in ſenatorum numerum cooptarunt. Et quod majus eſt, Eutropium ſervum Theodoſii tempore Conſulem factum certum eſt. Cæterum eorum, ex quibus ſenatus conſtabat, alii erant honorati, id eſt, curuli magiſtratu defuncti: alii nondum aliquo magiſtratu functi. Itaque ex Gab. Baſſo apud Gellium didicimus, ſenatores in veterum ætate, qui curulem magiſtratum geſſiſſent, curru ſolitos honoris gratia in curiam vehi, in quo curru ſella eſſet, ſupra quam conſiderent, quæ ob eam cauſam curulis appellaretur. Sed eos ſenatores qui magiſtratum curulem nondum ceperant, itaviſſe pedibus in curiam. Propterea Senatores nondum majoribus, ut Cenſura, Ædilitate, Conſulatu, & Dictatura functos, pedarios quodammodo nominatos.

SECTIO XIII. Patrum numerus varius fuit; ſub Romulo ſenatores centum numero fuerunt: aucti deinde à Priſco & Bruto ad trecentos: Ciceronis tempeſtate, CCCCXV erant: C. vero Cæſaris, DCCCC. Deinceps poſt Rempublicam ab eodem occupatam ſupra mille, qui ſenatores obortivi dicebantur. Mox Octavius Auguſtus affluentem ſenato-

rum numerum, ad splendorem, modum, & pristinum numerum non primum & antiquiorem, sed medium, utpote pene sexcentos, redegit: & eorum nomina scripta in albo proposuit (quod ex eo tempore quotannis fieri consuevit) iisque qui sine causa desiissent in senatum venire, mulctam dixit: post vero, quoniam jam solebant impune relinqui, propter magnam multitudinem eorum qui in pœnam inciderent, jussit, quoties multi deliquissent, ut inter eos sortes ducerentur, quibus ductis, quintus quisque pœnas persolveret.

SECTIO XIIII. Senatus magna & potestas & auctoritas fuit. Nam hujus erat provincias Consulibus & prætoribus, Proconsulibus & Proprætoribus, lege Sempronia decernere: subrogare Provincialibus magistratibus successores: delegare ad militiam Imperatores; tamen Licinius Lucullus sine SC. bellum intulit, & die dicta, quod gessisset ejus ordinis injussu, absolutus est: mittere exercitibus supplementa, frumentum, vestitus, stipendia: Imperatorum acta, consilia, proposita, confirmare vel irrita reddere: de ærario erogare in usus publicos, ut ludos, tecta publica, opera publica, templa, & loca fluviorum, stagnorum, hortorum, metallorum. Nam Quæsto-

ribus

...ibus Tribunisque ærariis, ne ad particu...ares quidem usus, integrum erat ali...quid expendere sine Senatorum decreto, ...si in Consules tantum, quibus pote...tas fuerat sumptus ex ærario publico, ...quantum ipsis videbatur, sumere, Quæ...store ad hoc ipsos consequente, & impe...rata incunctanter faciente. Hæc præter...ea ad Senatum pertinebant; publicas ...controversias dirimere, judices dare plu...rimarum tam publicarum quam priva...tarum conciliationum, & criminum sce...leris magnitudinem habentium: punire ...quæcunque commissa flagitia, utpote ...seditionis, conjurationis, veneficii, & ...cædis dolo malo perpetrata: Civita...tes quoque in fide fluctuantes aut con...firmare, aut objurgare: auxilium aut ...præsidium sociis civitatibus & provin...ciis decernere: dissidentes Reges, popu...los, provincias, per legatos conciliare ...atque dissidia componere: Subactis na...tionibus leges dare, aut ducis exercitu ...arbitrio committere: ad ducum & im...peratorum postulata respondere, acta ...que eorum audire, victoribus solenn... triumphi vel concedere vel negare; ...respondere exterarũ legatis gentium, n... ...ec ad exteras gentes legatos, qui vel ...bellum indicerẽt, vel res abactas repeter... ...vel cum eis de rupta fide expostula...

ribus Tribuniſque ærariis, ne ad particulares quidem uſus, integrum erat aliquid expendere ſine Senatorum decreto, niſi in Conſules tantum, quibus poteſtas fuerat ſumptus ex ærario publico, quantum ipſis videbatur, ſumere, Quæſtore ad hoc ipſos conſequente, & imperata incunctanter faciente. Hæc præterea ad Senatum pertinebant; publicas controverſias dirimere, judices dare plurimarum tam publicarum quam privatarum conciliationum, & criminum ſceleris magnitudinem habentium: punire quæcunque commiſſa flagitia, utpote proditionis, conjurationis, veneficii, & cædis dolo malo perpetratæ: Civitates quoque in fide fluctuantes aut confirmare, aut objurgare: auxilium aut præſidium ſociis civitatibus & provinciis decernere: diſſidentes Reges, populos, provincias, per legatos conciliare atque diſſidia componere: Subactis nationibus leges dare, aut ducis exercitus arbitrio committere: ad ducum & imperatorum poſtulata reſpondere, actaque eorum audire, victoribus ſolennia triumphi vel concedere vel negare; reſpondere exterarũ legatis gentium, mittere ad exteras gentes legatos, qui vel bellum indicerẽt, vel res abactas repeterent, vel cum eis de rupta fide expoſtularent,

vel

vel cum eis amicitiam & societatem jungerent, vel res & controversias componerent, vel cum eis fœdus facerent, aut in fœdere & fide confirmarent.

SECTIO XV. Sed hæc Senatorum ampla auctoritas, partim contempta, partim invidorum ac seditiosorum civium legibus debilitata est, non sine ingenti ordinum contentione, & Reipublicæ procella. Quandoquidem Publilia & Mænia, quibuscunque de rebus comitiis centuriatis ferendis consentire, & ante inita centuriarum suffragia, in incertum comitiorum eventum auctores fieri, patres tenebantur. Verum Sulla hac in parte diminutam senatus potentiam in comitiis restituit, sanciendo, ne quid ad populum referretur, nisi quod antea à senatu confirmatum fuisset. Lege Publilia, Hortensia, Horatia, senatorii viri plebiscitis altringebantur, cum antea soli plebeii plebis decretis tenerentur. Vatinius sua rogatione eripuit Senatui provinciæ decernendæ potestatem, Imperatoris deligendi judicium, ærarii dispensationem, quæ nunquam sibi populus Romanus appetiverat, quæque nunquam à summi consilii gubernatione auferre est conatus. Quinetiam leges Agrariæ, judiciariæ, & permultæ aliæ (de quibus alias dicemus) Senatorum vires

...maxime fregerunt. Cæterum occi-
...à Julio Republica prisca, cum Sena-
...auctoritas interiit, tum Reipublicæ
...ma mutata est.

—Non tunc regnare pudebat,
...Imperii, nec frenis erat ulla Senatus.

...Augusto tamen popularis imperii,
...senatoriæ auctoritatis umbra re-
... multas leges condebat, non suo
...lio, sed eas ad populum ferebat, ac
...omnibus iis (more antiquo) qui pos-
..., emendandi potestatem faciebat;
...ltabat quoque de multis rebus cum
...libus & optimatibus. Nam & sor-
...quindecim Senatores adhibebat in
...lium in sex menses, cum quibus
...nunquam jus reddebat. Quinetiam
...tus per se judicabat ut antea, dabat
...onsa legatis quorumdam Regum &
...pulorum, Senatoresque absente Cæ-
...consultabant, atque eorum scribe-
...sententia; quanquam sine effectu
...quod rata non esset sine Cæsaris au-
...itate: videlicet, nisi certa ejus ac ma-
...la accessisset voluntas. Sub reliqu
...Imperatoribus, usque ad Theod
...imperium, aut raro aut nunquam S
...us & Reipublicæ umbra fuit. P
...oninus Senatum nonnunquam
...empsit, ut Senatores mancipia

res maxime fregerunt. Cæterum occupata à Iulio Republica prisca, cum Senatus auctoritas interiit, tum Reipublicæ forma mutata est.

——Non tunc regnare pudebat,
Nec color Imperij; nec frons erat ulla Senatus.

Sub Augusto tamen popularis imperii, atque senatoriæ auctoritatis umbra relicta. Is multas leges condebat, non suo consilio, sed eas ad populum ferebat, atque omnibus iis (more antiquo) qui possent, emendandi potestatem faciebat; consultabat quoque de multis rebus cum Consulibus & optimatibus. Nam & sorte quindecim Senatores adhibebat in consilium in sex menses, cum quibus nonnunquam jus reddebat. Quinetiam Senatus per se judicabat ut antea, dabat responsa legatis quorumdam Regum & populorum, Senatoresque absente Cæsare consultabant, atque eorum scribebatur sententia; quanquam sine effectu erat, quod rata non esset sine Cæsaris auctoritate: videlicet, nisi certa ejus ac manifesta accessisset voluntas. Sub reliquis vero Imperatoribus, usque ad Theodosii imperium, aut raro aut nunquam Senatus & Reipublicæ umbra fuit. Pseudantoninus Senatum nonnunquam ita contempsit, ut Senatores mancipia togata

gata appellaret (siquidem pone Imperatoris currum sequebantur) populum vero Romanum unius fundi cultorem, equestrem ordinem in nullo loco habens. Sed merito eum omnes omnium ordinum Romani contempserunt, ejusque cadaveri illuserunt, quod per pontem Æmilium annexo pondere, ne fluitaret, neve unquam sepeliri posset, in Tiberim abjectum est. Theodosii denique tempestate, opera Stiliconis, Senatus auctoritas restituta est. Claudianus:

Neglectum Stilico tot jam per secula morem
Rettulit, ut ducibus mandarent prælia patres,
Decretoque togæ fælix legionibus iret
Tessera: Romuleas leges remeasse fatemur,
Cum procerum jussu famulantia cernimus arma.

SECTIO XVI. Senatores Rempublicam administrabant, & quicquid ad civium commoda pertineret, convocato senatu ab eo qui vocandi jus haberet, suis sententiis, rogante eo qui vocaverat, si alius magistratus in eo concilio dignitate non præiret, expediebant. Senatus habebatur vel in Vrbe, vel extra Vrbem: extra Vrbem, in æde Bellonæ dabatur senatus præsertim triumphum postulantibus, & ex-

tra V...

ceterarum gentium legatis, quos Vrbem ingredi nolebant: in Vrbe, modo in templo Apollinis, modo in delubro Concordiæ, modo in hoc, modo in illo templo; plerumque in Capitolium convenire solebant, si de bello alicui populo inferendo deliberandum esset. Nefas autem erat senatum alibi haberi, quam in loco augurato, proinde in curia Hostilia, in Pompeia, in Iulia: & per augures dicato, quod templum appellaretur. Locus in quo senatores considebant dictus est Senaculum, Græce βουλευτήριον: prope quod senatores habitare fueverunt, ut vocati citius in curiam properarent. Senacula autem tria fuisse, me docuit Festus; unum ubi erat ædes Concordiæ, in quo cum senioribus magistratus solebant deliberare; alterum ad portam Capenam; tertium intra ædem Bellonæ. Posui paulo ante, nefas fuisse alibi senatum haberi, quam in loco augurato dicatoq;. At anno V.C. cccxcix & cccx, dum plebs secessionem minitaretur, atque seditiones agitarentur, Consules intra privatos pariet... patrum habuisse proditum est.

SECTIO XVII. Senatus omnib... diebus haberi poterat, quibus lex & consuetudo minime repugnaret. N... senatum haberi ante solem exor... & occasum. Tullus tamen Hos...

& exterarum gentium legatis, quos Vrbem ingredi nolebant: in Vrbe, modo in templo Apollinis, modo in delubro Concordiæ, modo in hoc, modo in illo templo; plerumque in Capitolium convenire solebant, si de bello alicui populo inferendo deliberandum esset. Nefas autem erat senatum alibi haberi, quam in loco augurato, proinde in curia Hostilia, in Pompeia, in Iulia: & per augures dicato, quod Templum appellaretur. Locus in quo senatores considebant dictus est Senaculum, Græce βουλευτήριον: prope quod senatores habitare sueverunt, ut vocati ocyus in curiam properarent. Senacula Romæ tria fuisse, me docuit Festus; unum ubi erat ædes Concordiæ, in quo cum senioribus magistratus solebant deliberare; alterum ad portam Capenam; tertium intra ædem Bellonæ. Posui paulo ante, nefas fuisse alibi senatum haberi, quam in loco augurato dicatoq;: At anno V.C. CCXCIX & CCCX, dum plebs secessiones minitaretur, atque seditiones agitaret, Consules intra privatos parietes cœtum patrum habuisse proditum est.

SECTIO XVII. Senatus omnibus diebus haberi poterat, quibus lex vel consuetudo minime repugnaret. Nefas fuit senatum haberi ante solem exortum aut occasum. Tullus tamen Hostilius

ante mediam noctem ſenatores convocavit, ut Metii Suffetii & cæterorum Albanorũ proditionem narraret. A. Poſtumius Conſul anno V.C. ccxc. Æquis & Volſcis Romanos bello urgentibus, patres per præcones domibus excitos noctu in curiam convocavit, factumque eſt Senatuſconſultum, antequam clara illuxiſſet dies. Noctu etiam in Dictatoris renuntiatione Senatores quandoque conveniebant: dixi quandoque, quia plerumque ſine Senatorum præſentia vel in caſtris Dictator à Conſule dicebatur. Auguſtus ſtatuit ne ſæpius quam bis in menſe legitimus ſenatus (indictus ſenatus pro re nata indicebatur) agerentur, Calendis ſcilicet, & Idibus. Comitialibus diebus ſenatum convocari lex Pupia vetabat, ne ſenatores à ſuffragiis ferendis avocarentur: ante eam legem poterat quidem haberi, & poſt eam, ut declarat Cicero ad Q. fratrem lib. II. Epiſt. XII. Ex conſuetudine Romanorum menſis Februarius exterarum nationum legatis audiendis tribui ſolebat: unde toto hoc menſe ſenatus haberi non potuit, niſi perfectis legationibus, aut in aliud tempus rejectis.

SECTIO XVIII. Vt non omni in loco, nec quibuſlibet diebus; ita nec haberi ab omnibus ſenatus poterat. Quare ſena-

ſenatum convocare ſolis magiſtratibus, non cunctis, permiſſum eſt. Cogendique ſenatum jus habuerunt ...x, Interrex, Conſules, Dictator, De...viri, Tribuni militum conſulari poteſtate, Prætor Vrbanus profectis ab Vrbe Conſulibus, Imperator, triumviri ...blicæ conſtituendæ, & Præfectus ...i. Horum omnium munus erat, ea ...bus ſenatores conſulerentur proponere, & ſingulorum ſententias colligere. Vocabant quandoque viritim ubi ...lica res poſtularet; vel in urbe per ...conem ſenatorum ſuo quemque nomine ac paterno appellantem: vel extra ... per viatores.

...d ex Conſulibus, cum fuerint duo, ... aliorum ſententias rogabat? Ego ...lam rationem generis, eſſent ne ſan... ...patricii an plebeii: dignitatis, geſſent ne antea ambo aut alteruter magiſtratum curulem: ordinis, ſenatorii ...eſtris an plebeii eſſent: cenſus, octin... ...na ne aut quadringenta H.S. millia ... ...is haberent: iſtorum nullam (i... ...) rationem in Conſulibus habit... ...ſſe reſpondeo, & priori loco deſig... ...m Conſulem, priorem in magiſt... ...ſententiam rogaſſe, ſive patricius & ...s, ſive ambo plebeii (quod leg... ...it) Conſules eſſent deſignati.

Ec-

ſenatum convocare ſolis magiſtratibus, & non cunctis, permiſſum eſt. Cogendi habendique ſenatum jus habuerunt Rex, Interrex, Conſules, Dictator, Decemviri, Tribuni militum conſulari poteſtate, Prætor Vrbanus profectis ab Vrbe Conſulibus, Imperator, triumviri Reipublicæ conſtituendæ, & Præfectus Vrbi. Horum omnium munus erat, ea de quibus ſenatores conſulerentur proponere, & ſingulorum ſententias colligere. Vocabant quandoque viritim ubi publica res poſtularet; vel in urbe per præconem ſenatorum ſuo quemque nomine ac paterno appellantem: vel ex agris per viatores.

Sed ex Conſulibus, cum fuerint duo, uter aliorum ſententias rogabat? Ego nullam rationem generis, eſſent ne ſanguinis patricii an plebeii: dignitatis, geſſiſſent ne antea ambo aut alteruter magiſtratum curulem: ordinis, ſenatorii, equeſtris an plebeii eſſent: cenſus, octingenta ne aut quadringenta H. S. millia in bonis haberent: iſtorum nullam (inquam) rationem in Conſulibus habitam fuiſſe reſpondeo, & priori loco deſignatum Conſulem, priorem in magiſtratu ſententiam rogaſſe, ſive patricius & plebeius, ſive ambo plebeii (quod lege fieri potuit) Conſules eſſent deſignati. M. Pupius

pius Piſo plebeius, ſententias in ſenatu rogavit anno V.C. DCXCII, non ejus collega M. Valerius Meſſala patricius: Piſo ergo ex familia plebeia, patricio anteponitur? recte. cur ita? quia primo deſignatus, quod & ordo in Capitolinis tabulis confirmat. Spirante Catilinaria procella non prius C. Antonius, ſed M. T. Cicero, quod Conſul priori loco declaratus, ſententias rogavit, uterque nihilominus plebeius, & genere pares erant. Fuerat ſane apud veteres Romanos honos, Conſul priori loco creari. Refert enim Plutarchus, M. Lepidum ante Q. Catulum, Cn. Pompeio annitente, Conſulem eſſe renuntiatum. Et Cicero de ſe loquens ait, Prætorem me Pop. Rom. primum fecit, Conſulem priorem. Auſonius quoque Gratiano Imperatori gratias agit, quod ſe priorem Conſulem nuncupaſſet. Ab utroque tamen Conſule quam ſæpiſſime ſenatus ſcitum & lex denominabatur: & niſi utroque authore patribus in ſenatum coire non licebat.

SECTIO XIX. Superius qui rogare, nunc qui rogari in ſenatu ſolerent, demonſtrandum eſt. Rogabantur primi (non ut in centuriis ac tribubus ſortitione, aut in cenſura cenſoris voluntate) Conſules deſignati, à quocunque rogante, vel Dictatore vel Conſule, ſi modo

poſt

poſt conſularia comitia, ſenatus eſſet habitus. Et ex deſignatis Conſulibus quis priori loco deſignatus. Conſul D. Iunium ... de Catilina & reliquis conjuratis ante omnes rogavit, quod eo tempore primus Conſul deſignatus eſſet. Ideo deſignati Conſules primo ſententiam rogabantur, quod decretorum ſenatus executio, ad ejus loci ſenatores plerumque pertineret, quo circumſpectiora cautiora par eſt eſſe eorum conſilia. ... deſignatos Conſules, arbitratu ... conſul rogabat, non quem vellet ex ... ſenatorum frequentia, ſed è numero conſularium, ne conſularibus ... conſulatu functi anteponerentur. ... conſularibus is præſertim rogabatur, ... à Cenſoribus princeps in ſenatum lectus fuerat. Quidam tamen Conſules ... aut neceſſitate aliqua adducti, ... iis viſum erat, honoris gratia extra ordinem ſententiam primum rogabant. Apud veteres præterea invaluit, ut ... ordinem ſententias interrogandi ... Conſul Cal. Ian. (hoc enim menſe magiſtratum inibat) inſtituiſſet, eundem toto anno ſervaret. Sed C. Cæſar neglecta ... conſuetudine, Pompeium poſt ... rogare ſententiam cœpit, c... Craſſum rogare inſtituiſſet. D... curules magiſtratus gerentes

ii

ius Piso plebeius, sententias in senatu
ogavit anno V.C. DCXCII, non ejus
ollega M.Valerius Messala patricius: Pi-
o ergo ex familia plebeia, patricio an-
ponitur? recte. cur ita? quia primo de-
natus, quod & ordo in Capitolinis
alis confirmat. Spirante Catilinaria
cella non prius C.Antonius, sed M.
icero, quod Consul priori loco de-
tus, sententias rogavit, uterque ni-
ninus plebeius, & genere pares &
Fuerat sane apud veteres Romanos
s, Consul priori loco creari. Refert
Plutarchus, M. Lepidum ante Q.
um, Cn. Pompeio annitente, Con-
esse renuntiatum. Et Cicero de se
s ait, *Prætorem me Pop. Rom.*
n fecit, Consulem priorem. Au-
quoque Gratiano Imperatori gra-
, quod se priorem Consulem nun-
Ab utroque tamen Consule
issime senatus scitum & lex de-
atur: & nisi utroque authore
n senatum coire non licebat.
o XIX. Superius qui roga-
i rogari in senatu solerent, de-
dum est. Rogabantur primi
centuriis ac tribubus sortitio-
censura censoris voluntate)
signati, à quocunque rogan-
tore vel Consule, si modo
post

post consularia comitia, senatus esset habitus. Et ex designatis Consulibus quis? priori loco designatus. Consul D. Iunium Silanum de Catilina & reliquis conjuratis ante omnes rogavit, quod eo tempore primus Consul designatus esset. Ideo designati Consules primo sententiam rogabantur, quod decretorum senatus executio, ad ejus loci senatores plerumque pertineret, quo circumspectiora cautioraque par est esse eorum consilia. Ante vero designatos Consules, arbitratu suo consul rogabat, non quem vellet ex tota senatorum frequentia, sed è numero consularium, ne consularibus nullo consulatu functi anteponerentur. Ex consularibus is præsertim rogabatur, qui à Censoribus princeps in senatum lectus fuerat. Quidam tamen Consules subito aut necessitate aliqua adducti, quem iis visum erat, honoris gratia extra ordinem sententiam primum rogabant. Apud veteres pæterea invaluit, ut quem ordinem sententias interrogandi Consul Cal. Ian. (hoc enim mense magistratum inibat) instituisset, eundem toto anno servaret. Sed C. Cæsar neglecta majorum consuetudine, Pompeium post affinitatem rogare sententiam cœpit, cum antea Crassum rogare instituisset. Deinceps curules magistratus gerentes, &

iiſdem defunctos, Conſul ſuo nomine quoſque appellans, perrogabat. Nam non ædilitios, non prætorios, non conſulares, & nullo magiſtratu curuli functos rogare conſuetudo non erat; ſed illi in rogatorum ſententias pedibus ibant. Octavius tamen ex S.C. obtinuit, ut non ſolum cum Coſſ. Hircio & Panſa, pari poteſtate & imperio ſuis copiis præeſſet; verumetiam adhuc nullo magiſtratu functus inter conſulares ſententiam diceret. Ordinem eundem in dicendis ſententiis Dionyſius his verbis complexus eſt: Cum jam à conſeſſu dicendæ eſſent ſententiæ, primi aſſurgebant qui ætate & honore inter conſulares excellerent, ordine citati à Conſulibus: deinde his ætate dignitateque proximi: poſtremi juniores, non ut dicerent aliquid (id enim adhuc pudori apud Romanos erat, nec ullus juvenis ſe ſapientiorem ſene ducebat,) ſed ut diſcederent in conſularium ſententias. Hunc ordinem Appius Claudius, cæterique Decemviri inverterunt, non ætatis ac dignitatis rationem, ſed conjunctionis & ſodalitatis habentes. Poſtremo cum omnes dixiſſent, ſententiæ numerabantur, dijudicabantur, & quæ probata eſſet, ſcriptis mandabatur. Iubebantur autem quotquot aderant ſenatores, quemadmodum ſolent in judiciis,

ciis,

cis, præferre ſententiam. Et ſententiam rogatus, jus habebat dicere quicquid vellet, & quoad vellet. M. Cato ſententiam rogatus à C. Cæſare conſule de ea re, quæ ab re videbatur publica, longa oratione uſus eſt, diemque dicendo exemit: cujus prolixitate Cæſar impenſe offenſus, quia finem non faceret, prehendi loquentem, & in carcerem ab apparitore duci, juſſit: ſenatus id indigne ferens ſurrexit, & Catonem ad carcerem proſecutus eſt: ita Iulius Cæſar Catonem dimittere coactus eſt. Cæterum rogatus ſententiam dicere, aſſurgere & ſtans dicere ſolebat: & ſi in dicenda ſententia plures res eſſet complexus, à quovis aſſidentium rogabatur ſententiam dividere, hoc eſt, de ſingulis rebus referre. Porro illud relatu dignum, qui ſenatores eſſent, aut in ſenatum aditum haberent, arcana Patrum Conſcriptorũ conſulta promulgare, aut cuipiam enuntiare non ſolebant. Proinde jure Q. Fabius Maximus à Conſulibus objurgatus eſt, quod P. Cra[...]o, quæ de tertio Punico bello ſecreto [...]ria acta erant, imprudenter narraver[...]

SECTIO XX. Ingredi ſenatum [...]tiam Tribuno plebis nefas erat: ſed [...]ante valvas poſitis ſubſelliis, decreta [...]rum attentiſſima cura examinaban[...] quæ ex iis improbaſſent, rata eſſe

iisdem defunctos, Consul suo nomine quosque appellans, perrogabat. Nam non ædilitios, non prætorios, non consulares, & nullo magistratu curuli functos rogare consuetudo non erat; sed illi in rogatorum sententias pedibus ibant. Octavius tamen ex S.C. obtinuit, ut non solum cum Coss. Hircio & Pansa, pari potestate & imperio suis copiis præesset; verumetiam adhuc nullo magistratu functus inter consulares sententiam diceret. Ordinem eundem in dicendis sententiis Dionysius his verbis complexus est: Cum jam à consessu dicendæ essent sententiæ, primi assurgebant qui ætate & honore inter consulares excellerent, ordine citati à Consulibus: deinde hi ætate dignitateque proximi: postremi uniores, non ut dicerent aliquid (id etiam dhuc pudori apud Romanos erat, nec llus juvenis se sapientiorem sene duceat,) sed ut discederent in consularium ntentias. Hunc ordinem Appius Claus, cæterique Decemviri inverterunt, n ætatis ac dignitatis rationem, sed njunctionis & sodalitatis habentes. tremo cum omnes dixissent, senten- numerabantur, dijudicabantur, & probata esset, scriptis mandabatur. bantur autem quotquot aderant seres, quemadmodum solent in judiciis,

ciis, jurati ferre sententiam. Et sentẽtiam rogatus, jus habebat dicere quicquid vellet, & quoad vellet. M. Cato sententiam olim rogatus à C. Cæsare consule de ea re, quæ ab re videbatur publica, longa oratione usus est, diemque dicendo exemit: cujus prolixitate Cæsar impense offensus, eum cum finem non faceret, prehendi loquentem, & in carcerem ab apparitore duci, jussit: senatus id indigne ferens consurrexit, & Catonem ad carcerem prosecutus est: ita Iulius Cæsar Catonem dimittere coactus est. Cæterum rogatus sententiam dicere, assurgere & stans dicere solebat: & si in dicenda sententia plures res esset complexus, à quovis assidentium rogabatur sententiam dividere, hoc est, de singulis rebus referre. Porro illud relatu dignum, qui senatores essent, aut in senatum aditum haberent, arcana Patrum Conscriptorũ consulta promulgare, aut cuipiam enuntiare non solebant. Proinde jure Q. Fabius Maximus à Consulibus objurgatus est, quod P. Crasso, quæ de tertio Punico bello secreto in curia acta erant, imprudenter narraverit.

SECTIO XX. Ingredi senatum & curiam Tribuno plebis nefas erat: sed illi ante valvas positis subselliis, decreta patrum attentissima cura examinabant, ut si quæ ex iis improbassent, rata esse non

 sine-

ſinerent; ſi approbaſſent, T. literam ſubſcriberent: itaque neque ſenatum cogere, neque in ſenatu ſententiam dicere poterant. M. Valerio, Sp. Virginio Coſs. Tribuni plebis auctore Icilio, primum auſi ſunt ſenatum convocare, cum antea tantum in concionibus regnarent, ſenatum vocare aut ſententiam dicere iis non liceret, ſed Conſulis is honos eſſet. Imo quinquennio ante Valerii & Virginii conſulatum, Volumnio & Sulpitio Coſs. in ſenatum ex conſenſu Patrum admiſſi ſunt, ut unanimi conſenſu de Republica tractarent, cum multa prodigia viſa eſſent.

Mulieribus nunquam datum eſt jus ingrediundi ſenatum, ne Imperatorum quidem tempore ante Heliogabalum: ſub quo mater ſua Semiamira loco viri ſenatum ingreſſa eſt, quæ cum veniſſet vocata ad Conſulum ſubſellia, ſcribendo affuit, id eſt, Senatuſconſulti conficiendi teſtis. Heliogabalo autem in latrina, ad quam confugerat, occiſo, cautum eſt: ne mulier ſenatum ingrederetur.

Curiam intrare permiſſum eſt eis, qui ſenatorii ordinis non erant, modo magiſtratum curulem geſſiſſent: & ſenatorum filiis prætextatis, quibuſcum patres introire ſolebant. Quem morem ad Papirii Prætextati ætatem obſervatum fuiſſe

legi-

...imus; cujus mater priſtini moris in-
...ndi cauſam præbuerat. Ejus hiſtoriæ
...ratione lectoris aures perſonare mihi
...cet, quod in ſe plurimum & leporis &
...dentiæ habeat. Mos ſenatoribus Ro-
...is fuit, in curiam cum prætextatis pue-
...is bulleis ornatis, introire. Tamen cum
...ſenatu res major quæpiam conſulta,
...que in diem poſterum prolata eſt, placuit
...eam rem, ſuper quam tractaviſſent, ne
...enunciaret, priuſquam decreta eſſet.
...ater Papirii pueri, qui cum parente ſuo
...curia fuerat, percunctata eſt filium,
...uidnam in ſenatu Patres egiſſent. Puer
...ſpondit tacendum eſſe, neque id dici li-
...re: mulier fit audiendi cupidior. Secre-
...um rei & ſilentium pueri, animum ejus
...d inquirendum everberat. Quærit igitur
...compreſſius volentiuſq;. Tunc puer ma-
...tre urgente lepidi atque feſtivi mendacii
...conſilium capit; actum in ſenatu dixit,
...trum videretur utilius, exque Rep. eſſe
...unuſne ut duas uxores haberet, (ſicu
...Athenienſium decreto ſancitum fuerat
...an ut una apud duos nupta eſſet. H
...da ut audivit, animus compaveſcit: d
...no trepidans egreditur: ad cæteras n
...tronas pervenit: ad ſenatum poſtr
...matrum familias caterva, lachrim
...ei atque obſecrantes orant, una p
...ut duobus nupta fieret, quam ut uni

ſinerent; ſi approbaſſent, T. literam ſubſcriberent: itaque neque ſenatum co- gere, neque in ſenatu ſententiam dicere poterant. M. Valerio, Sp. Virginio Coſſ. Tribuni plebis auctore Icilio, primum auſi ſunt ſenatum convocare, cum an- tea tantum in concionibus regnarent, ſenatum vocare aut ſententiam dice- re iis non liceret, ſed Conſulis is honos eſſet. Imo quinquennio ante Valerii & Virginii conſulatum, Volumnio & Sul- pitio Coſſ. in ſenatum ex conſenſu Pa- rum admiſſi ſunt, ut unanimi conſenſu le Republica tractarent, cum multa pro- igia viſa eſſent.

Mulieribus nunquam datum eſt jus grediundi ſenatum, ne Imperatorum idem tempore ante Heliogabalum quo mater ſua Semiamira loco viri atum ingreſſa eſt, quæ cum veniſſet ata ad Conſulum ſubſellia, ſcribendo it, id eſt, Senatuſconſulti conficiendi s. Heliogabalo autem in latrina, ad n confugerat, occiſo, cautum eſt: ne er ſenatum ingrederetur.

riam intrare permiſſum eſt eis, qui rii ordinis non erant, modo magi- n curulem geſſiſſent: & ſenatorum ætextatis, quibuſcum patres in- olebant. Quem morem ad Papi- extati ætatem obſervatum fuiſſe legi-

legimus; cujus mater priſtini moris in- vertendi cauſam præbuerat. Ejus hiſtoriæ narratione lectoris aures perſonare mihi liceat, quod in ſe plurimum & leporis & prudentiæ habeat. Mos ſenatoribus Romæ fuit, in curiam cum prætextatis pueris, mulleis ornatis, introire. Tamen cum in ſenatu res major quæpiam conſulta, eaq; in diem poſterum prolata eſt, placuit ut eam rem, ſuper quam tractaviſſent, ne quis enunciaret, priuſquam decreta eſſet. Mater Papirii pueri, qui cum parente ſuo in curia fuerat, percunctata eſt filium, quidnam in ſenatu Patres egiſſent. Puer reſpondit tacendum eſſe, neque id dici licere: mulier fit audiendi cupidior. Secretum rei & ſilentium pueri, animum ejus ad inquirendum everberat. Querit igitur compreſſius volentiuſq;. Tunc puer matre urgente lepidi atque feſtivi mendacii conſilium capit; actum in ſenatu dixit, utrum videretur utilius, exque Rep. eſſe, unuſne ut duas uxores haberet, (ſicut Athenienſium decreto ſancitum fuerat,) an ut una apud duos nupta eſſet. Hoc illa ut audivit, animus compaveſcit: domo trepidans egreditur: ad cæteras matronas pervenit: ad ſenatum poſtridie matrum familias caterva, lachrimantes atque obſecrantes orant, una potius ut duobus nupta fieret, quam ut uni duæ

 (id

(id quod C. Cæſar poſt conſtituerat: nam cum luxuria flagraret, Hælio Cinnæ trib. pl. mandavit, ut ipſo abſente legem ferret, uti uxores liberorum quærendorum cauſa, quas & quot ducere vellent, liceret.) Senatores ingredientes curiam, quæ eſſet illa mulierum intemperies, & quid ſibi poſtulatio vellet, mirabantur. Puer Papirius in medium curiæ progreſſus, quid mater audire inſtituiſſet; quid ipſe matri dixiſſet, rem ſicuti fuerat, denarrat: ſenatus fidem atque ingenium pueri exoſculatur; Conſultum facit, uti poſthac pueri cum patribus in curiam ne introeant, niſi ille Papirius: atque puero poſtea Prætextati cognomen, tum primum honoris gratia decreto inditum, ob tacendi loquendique in ætate prætexta prudentiam.

SECTIO XXI. Cum res poſtularet publica, miniſtri publici ex agris ſenatores vocabant; qui viatores vocati ſunt, quod ſenatum duceſque ſubinde ex agris accerſerent. Magiſtratus qui ſenatum habiturus eſſet, tenebatur prius auſpicari, immolare hoſtiam, ſupplicareque thure ac mero apud aram ejus Dei, in cujus templo conveniebant: referebatque prius de rebus divinis quam humanis. Deinde vocabantur ſenatores in curiam per edictum, cujus hæc circumferuntur

…verba: SENATORES, QUIBUS… IN SENATU SENTENTIAM DI… LICET. Mox eorum percenſeban… nomina, eique multa dicebatur, qui … in ſenatum venire deberet, non … ſi modo abſentiæ cauſam non …baſſet. Senatores intelligo intra ſexa… annum natos. Nam qui ſupra … annum erant, nec multabantur, … in curiam venire cogebantur. Ubi in …culo ſenatores conſediſſent, tum qui … ſolebat, primum ſummatim id ex…bat, de quo ſententiæ eſſent ſumen…, ac Senatuſconſultum faciendum. …bat S.C. aut per diſceſſionem, ſi con…irent, in qua Præco dicere ſolebat: QUI HOC CENSETIS, ILLUC TRANSITE; QUI ALIA OMNIA, IN HANC PARTEM: aut ſi res du…eſſet, per ſingulorum ſententias con…ſitas. Deinde perrogatis omnibus, & … aliqua ſententia comprobata, ad p… … ac ſubſellia Conſulis, Prætoris, aut …rius, qui ſenatum habere, conſule… …gareque potuerat, ſenatus decret… …bebatur. Cui ſolebat adſcribi dies …, nomen, rogantis, ejus, in cujus …tiam S.C. factum foret, ejuſq;, … … S.C. intercederet, adnotarique … …oritates ſive nomina eorum … …ero præſto fuiſſent. Quod con…

*(id quod C. Cæsar post constituerat: nam
cum luxuria flagraret, Hælio Cinnæ trib.
pl. mandavit, ut ipso absente legem fer-
ret, uti uxores liberorum quærendorum
causa, quas & quot ducere vellent, lice-
ret.) Senatores ingredientes curiam, quæ
esset illa mulierum intemperies, & quid
sibi postulatio vellet, mirabantur. Puer
Papirius in medium curiæ progressus,
quid mater audire instituisset; quid ipse
matri dixisset, rem sicuti fuerat, denar-
rat: senatus fidem atque ingenium pue-
ri exosculatur; Consultum facit, uti post-
hac pueri cum patribus in curiam ne in-
troeant, nisi ille Papirius: atque puero
postea Prætextati cognomen, tum pri-
mum honoris gratia decreto inditum,
ob tacendi loquendique in ætate prætex-
ta prudentiam.*

SECTIO XXI. *Cum res postularet
publica, ministri publici ex agris senato-
res vocabant; qui viatores vocati sunt,
quod senatum ducesque subinde ex agris
accerserent.* Magistratus qui senatum
habiturus esset, tenebatur prius au-
spicari, immolare hostiam, supplicare-
que thure ac mero apud aram ejus Dei,
cujus templo conveniebant: refere-
bantque prius de rebus divinis quam hu-
manis. Deinde vocabantur senatores in
curiam per edictum, cujus hæc circum-
feruntur*

feruntur verba: SENATORES, QVIBVS-QVE IN SENATV SENTENTIAM DICERE LICET. Mox eorum percensebantur nomina, eique multa dicebatur, qui cum in senatum venire deberet, non adesset, si modo absentiæ causam non probasset. Senatores intelligo intra sexagesimum annum natos. Nam qui supra hunc annum erant, nec multabantur, nec in curiam venire cogebantur. Vbi in senaculo senatores consedissent, tum qui consulebat, primum summatim id exponebat, de quo sententiæ essent sumendæ, ac Senatusconsultum faciendum. Fiebat S.C. aut per discessionem, si consentirent, in qua Præco dicere solebat: QVI HOC CENSETIS, ILLVC TRANSITE; QVI ALIA OMNIA, IN HANC PARTEM: aut si res dubia esset, per singulorum sententias conquisitas. Deinde perrogatis omnibus, & una aliqua sententia comprobata, ad pedes ac subsellia Consulis, Prætoris, aut alterius, qui senatum habere, consulere, rogareque potuerat, senatus decretum scribebatur. Cui solebat adscribi dies, locus, nomen, rogantis, ejus, in cujus sententiam S.C. factum foret, ejusq;, qui eidem S.C. intercederet, adnotarique authoritates sive nomina eorum qui decreto præsto fuissent. Quod consultum

senatus ita demum firmum, stabile, & ratum esse consuevit, si lex aut intercessio impedimentum non attulisset. Lex impediebat, si ante ortum, vel post occasum solis factum: si definitus lege senatorum numerus non affuisset. Idcirco cuivis senatori impedimentum afferre volenti fas erat, roganti sententias dicere; Numera senatum. Adesse autem Augusti tempestate quadringenti debebant; priscis vero temporibus trecenti, ut refert Prudentius contra Symmachum:

Si consulta patrum subsistere conscriptorum
Non aliter licitum prisco sub tempore: quam si
Tercentum sensisse senes legerentur in unum,
Servemus leges patrias? Infirma minoris
Vox cedat numeri, parvaque in parte silescat.

Senatus quoque consultum impediebatur per intercessionem, & ejus qui majorem potestatem habebat, vel parem cum eo, qui S.C. facere vellet: & Tribuno pl. quibus curæ erat plebis cum defensio, tum utilitas. Quapropter mos increbuit, ut hujusmodi clausula S. C. adderetur: SI QVIS INTERCESSERIT, SENATVI PLACERE AVTORITATEM PERSCRIBI, ET DE EA RE AD SENATVM

SI

...ITVM POPVLVMQVE REFERRE. Ubi relata ad se S. C. populus probasset, sic ad senatum plebes per tribus scitis referebat: QVOD SENATVS ... ULTIMA PARS CENSEAT QVI ... SIDETIS, ID VOLVMVS IVBEMVSQVE. Eadem his omnibus peractis, qui senatum habuit, in hæc verba cunctos senatores dimittebat: NIHIL VOS MORAMVR, PATRES CONSCRIPTI. Senatusconsulta ærario reponebantur: primis autem temporibus arbitrio Consulum supprimebantur, nuntiabanturque; idcirco in secunda secessione plebis, ubi primum Decemviri se magistratu abdicassent, M. Horatius & L. Valerius Coss. legem populo tulerunt, ut Senatusconsulta in ædem Cereris ad Ædiles plebis deferrentur. Cæterum, quia mentionem fecimus de Senatus decreto & consulto, non ... erit illorum differentiam subjungere. Senatus Decretum à Consulto Æ... lius Gallus apud Festum sic distinguit, ... id dicat particulam quandam esse Senatusconsulti, uti cum provincia alic... decerneretur, quod tamen ipsum Sen... atusconsulti est. Denique senatus dec... ... consulta perpetuæ legis vim ... habuisse, sed fuisse instituta unius an... Dionysius auctor est in anno ducen... ... octagesimo primo.

SE...

senatus ita demum firmum, stabile, & ra-
tum esse consuevit, si lex aut intercessio
impedimentum non attulisset. Lex im-
pediebat si ante ortum, vel post occa-
sum solis factum : si definitus lege sena-
torum numerus non affuisset. Idcirco
cuivis senatori impedimentum afferre
volenti fas erat, roganti sententias dic-
re ; Numera senatum. Adesse autem Au-
gusti tempestate quadringenti debebant;
priscis vero temporibus trecenti, ut re-
fert Prudentius contra Symmachum:

Si consulta patrum subsistere conscri-
ptorum
Non aliter licitum prisco sub tempore:
quam si
Tercentum sensisse senes legerentur in
unum,
Servemus leges patrias? Infirma minoris
Vox cedat numeri, parvaque in parte
silescat.

atus quoque consultum impediebat
per intercessionem, & ejus qui majo-
potestatem habebat, vel parem cum
ui S.C. facere vellet : & Tribuno pl.
is curæ erat plebis cum defensio,
tilitas. Quapropter mos increbuit,
usmodi clausula S. C. adderetur:
VIS INTERCESSERIT, SE-
I PLACERE AUTORITATEM
RIBI, ET DE EA RE AD SE-
NATUM

NATUM POPULUMQUE REFER-
RI. Ubi relata ad se S. C. populus pro-
basset, sic ad senatum plebes per tribu-
nos suos referebat: QUOD SENATUS
MAXIMA PARS CENSEAT QUI
ASSIDETIS, ID VOLUMUS JUBEMUSQUE.
Tandem his omnibus peractis, qui sena-
tum habuit, in hæc verba cunctos sena-
tores dimittebat: NIHIL VOS MORAMUR,
PATRES CONSCRIPTI. Senatusconsulta
in ærario reponebantur : primis autem
temporibus arbitrio Consulum suppri-
mebantur, nuntiabanturque ; idcirco in
secunda secessione plebis, ubi primum
Decemviri se magistratu abdicassent, M.
Horatius & L. Valerius Coss. legem popu-
larem tulerunt, ut Senatusconsulta in æ-
dem Cereris ad Ædiles plebis deferren-
tur. Cæterum, quia mentionem feci-
mus de Senatus decreto & consulto, non
abs re erit illorum differentiam subjun-
gere. Senatus Decretum à Consulto Æ-
lius Gallus apud Festum sic distinguit,
ut id dicat particulam quandam esse Se-
natusconsulti, uti cum provincia alicui
decerneretur, quod tamen ipsum Sena-
tusconsulti est. Denique senatus decre-
ta sive consulta perpetuæ legis vim non
habuisse, sed fuisse instituta unius anni,
Dionysius auctor est in anno ducentesi-
mo octagesimo primo.

SECTIO

SECTIO XXII. De ornamentis ſenatoriis jam pauca proferam. Senatorum omnium communia ornamenta fuerunt, lati clavi, tunica, calcei lunati, toga prætexta, annulus: Senatorum qui magiſtratus geſſerant, præter ſuperiora etiam ſella curulis, ſtatuæ, dona in magiſtratu accepta, toga picta & palmata, corona triumphalis: Senatorum vero qui magiſtratus gerebant, locus, auctoritas, domi ſplendor, apud exteras nationes nomen & gratia, faſces, ſecures, tribunal, domi toga, militiæ paludamentum, ſagum purpureum, exercitus, imperia, provinciæ. Poſui inter communia ſenatorum ornamenta & annulum; cur ita, cum annuli equeſtrem ordinem à plebeio diſtinxerint, ſicuti tunica ab equitibus ſenatum tantum? Quanquam Senatores & Equites, annulis ab initio uſi non ſint; tamen ex Plinii monumétis didicimus, ſenatores ante equites annulis primum ferreis, deinde aureis uſos. Quorum annulorum frequentior uſus, non ante Cn. Flavium ſcribam Appii Cœci deprehenditur. Nam P. Sempronio Longo & L. Sulpitio Coſs. cum populus eum, qui jus civile ſolis Pontificibus & patriciis cognitum vulgaverat, Ædilem curulem creaſſet, ſenatus cum nobilitate tanta indignatione exarſit, ut annulos ab eo abje-

ctos, ab equeſtri vero ordine non an-
nulos, ſed phaleras depoſitas fuiſſe, in an-
tiquiſſimis reperiatur annalibus. Poſt et-
iam equites annulos, ceu ſenatores ſum-
pſere, quibus à plebeiis ſeparati fuere, ut
& celebres cœperunt eſſe celebres. Ornamen-
ta Rom. peculiaria quidam vel muta-
runt, vel peregrina Romanis addide-
runt. Gabinius Poſthumius palliatus A-
lexandriæ; Sulla chlamydatus & crepida-
tus Neapoli ambulavit. Quidam mitel-
las ſumpſerunt. P. Scipio Africanus in
Sicilia antequam in Africam trajiceret,
pallio & crepidis uſus eſt. L. Scipioni A-
ſiatico, ſtatua in Capitolio erecta eſt,
chlamyde & crepidis ornata: quod eo ha-
bitu uſus eſſet. P. Rutilius Mithridatis
crudelitatem in togatos ſive Romanos
vitavit, ſumendo pro calceis Romanis
soccos, pro toga pallium. Senatores et-
iam orcheſtra maxime ornabat, ubi ſe-
paratim ab equitibus & plebeiis ludos
ſpectabant, cum ab initio permixti equi-
tibus & plebeiis, ludos ac munera ædi-
lium ſpectarent. Nam Scipio Africanus
& Sempronius Longus primi fuiſſe di-
cuntur, qui in ſpectandis ludis patres
à populo ſecreverunt, quam ſecretione
plebs Romana quam moleſtiſſime tul
adverſus conſules indignata, qui hon
rem ſenatorii ordinis extuliſſe, ſu

SECTIO XXII. De ornament
senatoriis jam pauca proferam. Senato-
rum omnium communia ornamenta
fuerunt, lati clavi, tunica, calcei lunati,
toga prætexta, annulus: Senatorum qui
magistratus gesserant, præter superiora
etiam sella curulis, statuæ, dona in ma-
gistratu accepta, toga picta & palmata,
corona triumphalis: Senatorum vero
qui magistratus gerebant, locus, aucto-
ritas, domi splendor, apud exteras natio-
nes nomen & gratia, fasces, secures, tri-
bunal, domi toga, militiæ paludamen-
tum, sagum purpureum, exercitus, im-
peria, provinciæ. Posui inter communia
senatorum ornamenta & annulum; cur
ita, cum annuli equestrem ordinem à
plebeio distinxerint, sicuti tunica ab e-
quitibus senatum tantum? Quanquam
Senatores & Equites, annulis ab initio usi
non sint; tamen ex Plinii monumétis di-
dicimus, senatores ante equites annulis
primum ferreis, deinde aureis usos. Quo-
rum annulorum frequentior usus, non
ante Cn. Flavium scribam Appii Cæci
deprehenditur. Nam P. Sempronio Lon-
go & L. Sulpitio Coss. cum populus eum,
qui jus civile solis Pontificibus & patri-
bus cognitum vulgaverat, Ædilem curu-
lem creasset, senatus cum nobilitate tan-
ta indignatione exarsit, ut annulos ab eo
abje-

abjectos, ab equestri vero ordine non annulos, sed phaleras depositas fuisse, in antiquissimis reperiatur annalibus. Post etiam equites annulos, ceu senatores sumpsere, quibus à plebeiis separati fuere, ut semel cœperunt esse celebres. Ornamenta Rom. peculiaria quidam vel mutarunt, vel peregrina Romanis addiderunt. Gabinius Posthumius palliatus Alexandriæ; Sulla chlamydatus & crepidatus Neapoli ambulavit. Quidam mitellam sumpserunt. P. Scipio Africanus in Sicilia antequam in Africam trajiceret, pallio & crepidis usus est. L. Scipioni Asiatico, statua in Capitolio erecta est, chlamyde & crepidis ornata: quod eo habitu usus esset. P. Rutilius Mithridatis crudelitatem in togatos sive Romanos evitavit, sumendo pro calceis Romanis soccos, pro toga pallium. Senatores etiam orchestra maxime ornabat, ubi separatim ab equitibus & plebeiis ludos spectabant, cum ab initio permixti equitibus & plebeiis, ludos ac munera ædilitia spectarent. Nam Scipio Africanus & Sempronius Longus primi fuisse dicuntur, qui in spectandis ludis patres à populo secreverunt, quam secretionem plebs Romana quam molestissime tulit, adversus consules indignata, qui honorem senatorii ordinis extulisse, suum con-

contempſiſſe, viſi erant: & ipſum Africanum aliquando pœnituiſſe tradit Plutarchus, ſe veteris moris tollendi, novi introducendi auctorem fuiſſe.

SECTIO XXIII. Nunc de cenſu ſenatorio, de quo ſermonem facere inſtitui. Senatorum cenſus fuit octingenta millia ſeſtertium, viginti ſcilicet millia coronatorum. Ita equeſtri cenſu duplo plus. Equitum enim cenſus erat quadringenta H.S. millia, hoc eſt coronatorum decem millia. Cenſus ii ad Imperatorum tempora valuerunt, ſub quibus utriuſque ordinis cenſus varius, nunc diminutus, nunc auctus fuerat: ut patet ex Senatorum cenſu ſub Auguſto ampliato; qui pro octingentorum millium ſumma, duodecies H.S. taxavit, id eſt triginta millia coronatorum. Sed ſeſtertium quadringenta, aut octingéta poſſideo, equeſne ſum aut ſenator? minime: non enim dat cenſus, ut eques aut ſenator neceſſario ſis; ſed ut eſſe poſſis: neque propter opes honos datur, ſed ob inopiam negatur: nec receptus rejicitur, aut ſenatu ob egeſtatem movetur. Quam enim eſſet inhumanum & inhoneſtum, ne dicam Reipublicæ incommodiſſimum, Valerium Publicolam tyrannidis vindicem, & libertatis conditorem; Menenium Agrippam ordinum reconciliatorem; Æmilium

lium Paulum Macedonicum; Scipionem Æmilianum Carthaginienſis ac Numantini excidii ducem, cujus opes XXXII. libras argenti, duas & ſemilibram auri non excellerant; C. Fabricium, Æmilium Papum, Attilium Calatinum, ...os ſolum verſantes, glebas cum ſudore diſſipantes, ſemen aſpergentes, ad conſulatum & imperium ſuſcipiendum Reſpublica accerſerat, quorum ruſtico opere attritæ manus, ſalutem publicam ...verunt; Cn. Scipionem, Attilium Regulum, Mummium Achaicum, Fabium Rutilianum, Q. Cincinnatum ſeptem tantum agri jugera poſſidentem, ... aliis infinitis bene de populo Romano meritis; quam (inquam) inhumaniſſimum eſſet, ob patrimonii anguſtiam Senatorio ordine moviſſe, qui ipſi ... opibus opes cumulatiſſimas, im... & regna, Reipublicæ acquiſiverunt. Quorum virtute Roma ad tantum ...gium pervenit, nec unquam tale ...iſſe pœnituit: Sed his ſemper Ro... ætas gloriabitur. Horum indigen... indigentes conſolari, imo locupl... docere potuit ac poteſt, quam non ... ſolidæ laudis cupidini, an... comparatio. Non modo ... ſenatores ordine non mot... excellentes viros floreſcente ...

pub

contempsisse, visi erant: & ipsum Afr-
canum aliquando pœnituisse tradit Plu-
tarchus, se veteris moris tollendi, novi
introducendi auctorem fuisse.

SECTIO XXIII. Nunc de censu Se-
natorio, de quo sermonem facere insti-
tui. Senatorum census fuit octingen-
ta millia sestertium, viginti scilicet milli-
a coronatorum. Ita equestri censu duplo
plus. Equitum enim census erat quadrin-
genta H.S. millia, hoc est coronatorum
decem millia. Census ii ad Imperatorum
tempora valuerunt, sub quibus utrius-
que ordinis census varius, nunc diminu-
tus, nunc auctus fuerat: ut patet ex Se-
natorum censu sub Augusto ampliato;
qui pro octingentorum millium summa,
duodecies H.S. taxavit, id est triginta
millia coronatorum. Sed sestertium qua-
dringenta, aut octingéta possideo, eques-
ne sum aut senator? minime: non enim
dat census, ut eques aut senator necessa-
rio sis; sed ut esse possis: neque propter
opes honos datur, sed ob inopiam nega-
tur: nec receptus rejicitur, aut senatu ob
egestatem movetur. Quam enim esset in-
humanum & inhonestum, ne dicam Rei-
publicæ incommodissimum, Valerium
Publicolam tyrannidis vindicem, & li-
bertatis conditorem; Menenium Agrip-
pam ordinum reconciliatorem; Æmi-
lium

lium Paulum Macedonicum; Scipionem Æmilianum Carthaginiensis ac Numantini excidii ducem, cujus opes XXXII. libras argenti, duas & semilibram auri non excesserant; C. Fabricium, Æmilium Papum, Attilium Calatinum, quos solum versantes, glebas cum sudore dissipantes, semen aspergentes, ad Consulatum & imperium suscipiendum Respublica accerserat, quorum rustico opere attritæ manus, salutem publicam stabiliverunt; Cn. Scipionem, Attilium Regulum, Mummium Achaicum, Fabium Rutilianum, Q. Cincinnatum septem tantum agri jugera possidentem, cum aliis infinitis bene de populo Romano meritis; quam (inquam) inhumanissimum esset, ob patrimonii angustiam Senatorio ordine movisse, qui ipsi sine opibus opes cumulatissimas, imperia & regna, Reipublicæ acquisiverunt. Quorum virtute Roma ad tantum fastigium pervenit, nec unquam tales genuisse pœnituit: Sed his semper Romana ætas gloriabitur. Horum indigentia indigentes consolari, imo locupletes docere potuit ac potest, quam non sit necessaria solidæ laudis cupidini, anxia divitiarum comparatio. Non modo egentes senatores ordine non motos, sed & excellentes viros florescente Rei-
publicæ

publicæ ſtatu, creſcente Imperio, poſthabita paupertatis ratione à Cenſoribus in ſenatorium ordinem allectos & cenſos fuiſſe, exiſtimo. Teſtis M. Scaurus, & plerique nuper à me nominati, qui parce, ſobrie, & non avare viventes, exigua accepta patrimonia, pariter anguſta reliquerunt: quos tamen in ſummo ordine, ac inter ſenatores cenſos fuiſſe, Hiſtoriarum, & antiquitatum monumenta prodiderunt. Sub Principibus etiam, quibus tenues erant facultates, in equeſtrem ordinem aſſumebantur. Teſtis ipſe Martialis de ſe:

Sum, fateor, ſemperque fui, Calliſtrate, pauper:
Sed non obſcurus, nec male notus eques.

Etenim ante bellum tertium Punicum & Aſiaticas delitias in Vrbem invectas, non tam arcte civium (præcipue vero fortium virorũ) patrimonia, & privatas res cenſebant, quam vitia caſtigabant: probitatem, continentiam, & facta omnia, cenſorio ſupercilio examinabant: bonos & virtute præſtantes, beneq; de patria meritos, ad ordines & dignitates promovebãt, ſicut impios & vitiis contaminatos exauctorabant. Nam virtutes, non divitiæ, decus ac gloriam; vitia vero, dedecus hominibus comparare ſolent. Recte Zonaras cen-

ſorum munus fuiſſe tradit; Vitam ci-
um examinare ac notare, laude qui-
m dignos in tribus, in equeſtrem or-
dinem, in ſenatum adſcribere, prout ſin-
gulis convenire exiſtimabant: minus au-
tem probe viventes, eodem modo ex al-
bo & ordine delere. Romani certe poſt
annum V.C. CDLXVII. quo plebs in Ja-
niculum ſeceſſit, uſque ad annum DCIV.
quo bellum tertium Punicum cœpit, cum
imperius & potentia, tum virtute vere flo-
ruiſſe dicuntur. Tunc enim nulla nobi-
lium diſcordia, nulla Reipublicæ procel-
la, nullus ordinum motus: ſed ſumma
animorum & rerum omnium commu-
nio viguit: nulli humanarum rerum
concupiſcentia, ſed gloriæ & virtutis cer-
tamine tenebantur: hoſtem ferire, mu-
ros aſcendere, vallum tranſcendere, in
quæ diſcrimen pro ſalute communi pro-
ficare, occumbere, glorioſa & nobili[a]
habebantur: paupertatem etiam pr[o]
Republica ſuſceptam Cenſores plurim[i]
æſtimabant. Quia tunc nullum in p[ri]-
vata re cumulanda augendaque, ſed [...]
ne omnium in amplificanda Repub[lica]
ac propagando Imperio, ſtudium e[rat]
collocatum: & ſummus in Roman[...]
tate paupertati ac parcimoniæ ho[nor]
habebatur: atque quiſque ſe quam Re[m]
publicam egere, virtute ac præclare

publicæ statu, crescente Imperio, post
habita paupertatis ratione à Censori-
bus in senatorium ordinem allectos &
censos fuisse, existimo. Testis M. Scau-
rus, & plerique nuper à me nominati,
qui parce, sobrie, & non avare viventes,
exigua accepta patrimonia, pariter ex-
igua reliquerunt: quos tamen in sum-
mo ordine, ac inter senatores censi-
fuisse, Historiarum, & antiquitatum mo-
numenta prodiderunt. Sub Principibus
etiam, quibus tenues erant facultates, in
equestrem ordinem assumebantur. Te-
stis ipse Martialis de se:

Sum, fateor, semperque fui, Callistrate,
pauper:
Sed non obscurus, nec male notus e-
ques.

Etenim ante bellum tertium Punicum &
Asiaticas delitias in Vrbem invectas, non
tam arcte civium (precipue vero fortium
virorũ) patrimonia, & privatas res cen-
sebant, quam vitia castigabant: probita-
tem, continentiam, & facta omnia, censo-
rio supercilio examinabant: bonos & vir-
tute prestantes, beneq; de patria meritos,
ordines & dignitates promovebãt, sic-
impios & vitiis contaminatos exau-
rabant. Nam virtutes, non divitiæ, de-
ac gloriam; vitia vero, dedecus homi-
s comparare solent. Recte Zonaras
cen-

censorum munus fuisse tradit; Vitam civium examinare ac notare, laude quidem dignos in tribus, in equestrem ordinem, in senatum adscribere, prout singulis convenire existimabant: minus autem probe viventes, eodem modo ex albo & ordine delere. Romani certe post annum V.C. CDLXVII. quo plebs in Ianiculum secessit, usque ad annum DCIV. quo bellum tertium Punicum cœpit, cum opibus & potentia, tum virtute vere floruisse dicuntur. Tunc enim nulla nobilium discordia, nulla Reipublicæ procella, nullus ordinum motus: sed summa honorum & rerum omnium communio viguit: nulli humanarum rerum concupiscentia, sed gloriæ & virtutis certamine tenebantur: hostem ferire, muros ascendere, vallum transcendere, in vitæ discrimen pro salute communi properare, occumbere, gloriosa & nobilia habebantur: paupertatem etiam pro Republica susceptam Censores plurimi æstimabant. Quia tunc nullum in privata re cumulanda augendaque, sed omne omnium in amplificanda Republica ac propagando Imperio, studium erat collocatum: & summus in Romana civitate paupertati ac parcimoniæ honos dabatur: atque quisque se quam Rempublicam egere, virtute ac præclare factis

quam

quam divitiis cæteros anteire, filias à Republica quam à se dotari, agros ob merita donari, quam à parentibus relinqui, funera publice quam ex privato patrimonio erogari malebat. Nullum tunc aut certe parvum argentum, non magnas servorum catervas, pauca sterilis & aridæ terræ jugera, indigentiam domesticam, publice impensa funera, nobilium filias dotum inopes; egregios tamen Consulatus, mirificas Dictaturas, innumerabiles triumphos Roma cernebat. Quorsum igitur Censores post invectas divitias, non morum potius, quam bonorum in legendis senatoribus rationem habuerunt? Quorsum extremi temporis Romani, mendicam fortunam (ut cum Valerio loquar) velut unicum generis humani malum, diuturnis conviciis lacerarunt? Quæ ut non abundantibus, ita fidis uberibus, Publicolas, Scauros, Attilios, Scipiones, Fabios, Fabricios, Curios, hisque paria lumina, & virtutis robora produxit, nutrivit. Quorsum animos ipsorum pecuniæ aspectu & illecebris irretitos pristini temporis memoria non recrearunt? Nam hujusmodi virorum indigentiæ nullæ opes possunt præferri: & horum paupertas illos potuit erudire non largitionibus ac divitiis, sed sola virtute honores & ordines acquiri.

Verum.

...um ubi integerrimorum justitia, ab-
...entia, fortitudine, Respublica crevit:
...ges opulenti bello domiti, Macedo-
...ia, Achaia, & populi ingentes vi sub-
...ti, Numantia funditus eversa, Cartha-
...æmula Romani Imperii ab stirpe in-
...a, cuncta maria terræque patebant:
...pro fortitudine, pro continentia, pro
...itia; audacia, largitio, avaritia, am-
...itio invadere, ac vigere cœperunt: &
...ptos homines pecuniæ imperiique
...pido (materies omnium malorum)
...pavit, probitatem fidemque sub-
...rtit. Tunc clarissimorum labore &
...ate Reipublicæ acquisita deripere;
...blica privata efficere; paterno labore
...ta abligurire, & in conviviis obedere,
...ain pari sudore augere; non virtute,
...d acervata pecunia concives vincere
...guli cogitabant: ordines, honores, ac
...agistratus ambientes, illos, aut vi, aut
...tia, aut opibus acquirebant: Censo-
...s magis enixe quam antea cujusque re-
...sere, nec ad Senatorium & Equestrem
...dinem, nisi divitiis affluentes prov...
...e consueverunt. Tunc enim (ut cu...
...lerio dicam) laxitas mundi, & amplit...
...ii Populi Romani damno fuit, p...
...um senator censu legi cœptus, ju...
...ctu fieri, ad ordinem censu prom...
... magistratum ducemque nihil m...

quam divitiis cæteros anteire, filias à
Republica quam à se dotari; agros ob
merita donari, quam à parentibus relin-
qui, funera publice quam ex privato pa-
trimonio erogari malebat. Nullum tunc
aut certe parvum argentum, non ma-
gnas servorum catervas, pauca sterilis &
aridæ terræ jugera, indigentiam domi-
sticam, publice impensa funera, nobilium
filias dotum inopes; egregios tamen
Consulatus, mirificas Dictaturas, innu-
merabiles triumphos Roma cernebat.
Quorsum igitur Censores post inrectas
divitias, non morum potius, quam bo-
norum in legendis senatoribus rationem
habuerunt? Quorsum extremi temporis
Romani, mendicam fortunam (ut cum
Valerio loquar) velut unicum generis
humani malum, diuturnis conviviis laces-
sarunt? Quæ ut non abundantibus, ita
fidis uberibus, Publicolas, Scauros, Ati-
lios, Scipiones, Fabios, Fabricios, Cu-
rios, hisque paria lumina, & virtutis ro-
bora produxit, nutrivit. Quorsum ani-
mos ipsorum pecuniæ aspectu & illece-
bris irretitos pristini temporis memoria
non recrearunt? Nam hujusmodi viro-
rum indigentiæ nullæ opes possunt præ-
ferri: & horum paupertas illos potuit
edire non largitionibus ac divitiis, sed
virtute honores & ordines acquiri.

Verum.

Verum ubi integerrimorum justitia, abstinentia, fortitudine, Respublica crevit: Reges opulenti bello domiti, Macedonia, Achaia, & populi ingentes vi subacti, Numantia funditus eversa, Carthago æmula Romani Imperii ab stirpe interiit, cuncta maria terræque patebant: pro fortitudine, pro continentia, pro justitia; audacia, largitio, avaritia, ambitio invadere, ac vigere cœperunt: & corruptos homines pecuniæ imperiique cupido (materies omnium malorum) occupavit, probitatem fidemque subvertit. Tunc clarissimorum labore & virtute Reipublicæ acquisita deripere; publica privata efficere; paterno labore parta abligurire, & in conviviis obedere, quam pari sudore augere; non virtute, sed acervata pecunia concives vincere singuli cogitabant: ordines, honores, ac magistratus ambientes, illos, aut vi, aut gratia, aut opibus acquirebant: Censores magis enixe quam antea cujusque res censere, nec ad Senatorium & Equestrem ordinem, nisi divitiis affluentes provehere consueverunt. Tunc enim (ut cum Plinio dicam) laxitas mundi, & amplitudo Populi Romani damno fuit, postquam senator censu legi cœptus, judex censu fieri, ad ordinem censu promoveri; magistratum ducemque nihil magis

exornare quam census: postquam cœpere orbitas in auctoritate summa & potentia esse, captatio in quæstu fertilissimo, ac sola gaudia in possidendo, passim maluere aliena vitia quam virtutes amplecti, omnesque à maximo bono liberales dictæ artes & majorum instituta in contrarium cecidere. Tunc hercule voluptas vivere cœpit, vita ipsa desiit: tum falsi, perduellionis, majestatis, peculatus, ambitus, repetundarum judicia contra scelere coopertos, avaritia & ambitione flagrantes, decreta sunt: cum prioribus seculis fere inaudita fuerint, nec ulli animi in tam paupere civitate largitioni, cupiditati, & ambitioni, nisi de virtute, patuerint.

Denique ut de Senatorum censu plura dicere supersedeam, illud minime prætereundum est, Censores in eis recensendis omnium continentissimum senatus principem constituere solitos: quod apud Romanos perhonorariũ fuit, quodque genus honoris iis tantum viris deferrri consuevit, qui authoritatem & gloriam maximis in Rempublicam meritis, præstantissimisque rebus gestis, essent consecuti. Vt in senatum legi, ita solebant senatu moveri, vel Censorum notatione, vel lege, quam tulit Cassius trib. pl. anno V.C. DCLIII, Mario & Flacco Coss.

...enim, ut quem populus dam-
...le, cuive imperium abrogasset, ne in
...esset. Quid si nec à populo dam-
...essent senatores, nec à Censoribus
...ti, sed silentio tantum præteriti? Or-
...nem non amittebant, verum inclinan-
...Republica ignominiosi erant. Nam
...eriti senatores quondam in oppro-
...haud erant; quod, ut Reges sibi le-
...sublegebantque, quos in consilio
...co haberent; ita post exactos eos,
...ules quoque & Trib. Mil. Consulari
...state conjunctissimos sibi quosque
...triciorum, & deinde plebeiorum le-
...bant; donec lex Ovinia tribunitia in-
...venit, qua sancitum est, ut Censores
...omni ordine optimum quemque cu-
...tim in senatum legerent; quo factum
...ut præteriti senatores juxta loco mo-
...haberentur ignominiosi. Pro senato-
...bus legem tulit Appius Claudius, san-
...itque ne quem censores in legendo præ-
...terirent, neve aliqua ignominia affice-
...nt, nisi qui apud eos accusatus, & u-
...usque sententia esset damnatus.

SECTIO XXIIII. Hactenus de S...
...atoribus, & senatorio ordine: pro...
...us huic dignitati est ordo Equester.
...ites Romulus primus instituit, &
...es centurias distribuit; quas suo n...
...Ramnenses, à Tito Tatio Tati...

exornare quam census: postquam cœ
pere orbitas in auctoritate summu &
potentia esse, captatio in quæstu fertili
simo, ac sola gaudia in possidendo, pa
sim malvere aliena vitia quam virtutes
amplecti, omnesque à maximo bono li
berales dictæ artes & majorum institu
ta in contrarium cecidere. *Tunc hercu*
le voluptas vivere cœpit, vita ipsa desii
tum falsi, perduellionis, majestatis, p
culatus, ambitus, repetundarum judicia
contra scelere coopertos, avaritia & am
bitione flagrantes, decreta sunt: cum
prioribus seculis fere inaudita fuerint,
nec ulli animi in tam paupere civitate
largitioni, cupiditati, & ambitioni, nisi
de virtute, patuerint.

Denique ut de Senatorum censu plu
dicere supersedeam, illud minime pr
reundum est, Censores in eis recensen
omnium continentissimum senatus
ncipem constituere solitos: quod a
l Romanos perhonorariũ fuit, quod
genus honoris iis tantum viris de
ri consuevit, qui authoritatem &
iam maximis in Rempublicam me
præstantissimisque rebus gestis, es
onsecuti. Vt in senatum legi, ita so
senatu moveri, vel Censorum no
e, vel lege, quam tulit Cassius trib.
o V.C. DCLIII, Mario & Flacco
Coss.

Coss. Cavit enim, ut quem populus damnasset, cuive imperium abrogasset, ne in senatu esset. Quid si nec à populo damnati essent senatores, nec à Censoribus moti, sed silentio tantum præteriti? Ordinem non amittebant, verum inclinante Republica ignominiosi erant. Nam præteriti senatores quondam in opprobrio haud erant; quod, ut Reges sibi legebant, sublegebantque, quos in consilio publico haberent; ita post exactos eos, Consules quoque & Trib. Mil. Consulari potestate conjunctissimos sibi quosque patriciorum, & deinde plebeiorum legebant; donec lex Ovinia tribunitia intervenit, qua sancitum est, ut Censores ex omni ordine optimum quemque curiatim in senatum legerent; quo factum est, ut præteriti senatores juxta loco moti haberentur ignominiosi. Pro senatoribus legem tulit Appius Claudius, sanciens ne quem censores in legendo præterirent, neve aliqua ignominia afficerent, nisi qui apud eos accusatus, & utriusque sententia esset damnatus.

SECTIO XXIIII. Hactenus de Senatoribus, & senatorio ordine: proximus huic dignitati est ordo Equester. Equites Romulus primus instituit, & in tres centurias distribuit; quas suo nomine Ramnenses, à Tito Tatio Tatienses,

 à Lu-

à Lucumone vel Luco Luceres, appellavit: Dicti etiam sunt sub Romulo Regibusque, Celeres, post Flexumines, deinceps Trossuli. Trecentos deinde Tarquinius Priscus addidit: ita Romę sexcenti Equites fuerunt; isque numerus fere semper omni Reipublicæ tempore observatus, quod vel ex subjectis auctorum testimoniis probatur. Valerius: *Equestris ordinis maxima pars quadringenti juvenes, equis publicis spoliati, & inter ærarios à M. Valerio & L. Sempronio Censoribus relati fuerunt; quod in Sicilia ad munitionum opus explicandum ire jussi, facere id neglexerant.* Sed multo apertius Seneca in Ludo de morte Claudii Cæsaris: *Occisos* (inquit) *senatores* XXX, *equites Romanos* CCCXV. *atque plures: cæteri* CCXXI. *arena pulvisque fuerunt.*

Quanquam Equites ab initio semper in Republica Romana fuerint; eorum tamen Romæ multis annis nullus fuit ordo, nulla auctoritas, nullus census. Nam duo tantum erant ordines, senatorius & plebeius, usque ad Gracchorum tempora: Hi judicum appellatione separare (equites enim antea plebeiis miscebãtur) eum ordinem primi omnium instituêre, discordi popularitate in contumeliam senatus; mox ea debellata, auctoritas nominis

nis vario seditionum eventu circa publicanos subsistit, & aliquandiu tertiæ vires publicani fuere. Cicero demum stabilivit equestre nomen in consulatu suo, è senatu concilians, ex eo se ordine profectum esse celebrans, & ejus vires peculiari popularitate quærens. Itaque ab Ciceronis consulatu plane hoc tertium corpus in Republica factum est, cœpitque adjici Senatui, populoque Romano Equester ordo: qua de causa equester ordo post plebeium scribebatur, quia novissime cœptus est adjici, inque Republica esse.

Auctoritas autem Equitum tum cœpit, cum magistratus curules & patricios, sicuti plebeii, acquisivissent, & legibus Gracchi ac Cœpionis ad se transtulissent judicia, quæ ante in senatorum potestate erant, annis fere DCXXIX. Nam Sempronius Gracchus legem tulit, anno U.C. DCXXX, ut penes solum Equestrem ordinem essent judicia. Id indigne fe rentes senatores cum Servilio Cœpion Consule egerunt, ut legem de judiciis in ter equitem & senatum communica dis ferret. Hujus lege, equitum potes communicata est, non diminuta: c sexcenti equites, ut antea, cum trece senatoribus judicabant. Diminuta tem legibus Livii, Sullæ, & Cotta

à Lucumone vel Luco Luceres, appe-
lavit: Dicti etiam sunt sub Romulo Re-
gibusque, Celeres, post Flexumines, de-
inceps Trossuli. Trecentos deinde Tar-
quinius Priscus addidit: ita Romæ trecen-
ti Equites fuerunt; isque numerus fer-
semper omni Reipublicæ tempore ob-
servatus, quod vel ex subjectis auctorum
testimoniis probatur. Valerius: *Eque-
stris ordinis maxima pars quadringenti
juvenes, equis publicis spoliati, & inter-
rariis à M. Valerio & L. Sempronio Cen-
soribus relati fuerunt; quod in Siciliæ
munitionum opus explicandum ire jussi
facere id neglexerant.* Sed multo apt-
tius Seneca in Ludo de morte Claudii
Cæsaris: *Occisos* (inquit) *senatores XXX,
equites Romanos CCCXV. atque plures:
cæteri CCXXI. arena pulvisque fue-
runt.*

Quanquam Equites ab initio semper
in Republica Romana fuerint; eorum ta-
men Romæ multis annis nullus fuit or-
do, nulla auctoritas, nullus census. Nam
duo tantum erant ordines, senatorius &
plebeius, usque ad Gracchorum tempo-
: *Hi judicum* appellatione separati
quites enim antea plebeiis miscebantur)
n ordinem primi omnium instituere,
ordi popularitate in contumeliam se-
is; mox ea debellata, auctoritas no-
minis

minis vario seditionum eventu circa publicanos substitit, & aliquandiu tertiæ vires publicani fuere. Cicero demum stabilivit equestre nomen in consulatu suo, ei senatū concilians, ex eo se ordine provectum esse celebrans, & ejus vires peculiari popularitate quærens. Itaque ab Ciceronis consulatu plane hoc tertium corpus in Republica factum est, cœpitque adjici Senatui, populoque Romano Equester ordo: qua de causa equester ordo post plebeium scribebatur, quia novissime cœptus est adjici, inque Republica esse.

Auctoritas autem Equitum tum cœpit, cum magistratus curules & patricios, sicuti plebeii, acquisivissent, & legibus Gracchi ac Cœpionis ad se transtulissent iudicia, quæ ante in senatorum potestate erant, annis fere DCXXIX. Nam Sempronius Gracchus legem tulit, anno V.C. DCXXX, ut penes solum Equestrem ordinem essent judicia. Id indigne ferentes senatores cum Servilio Cœpione Consule egerunt, ut legem de judiciis inter equitem & senatum communicandis ferret. Hujus lege, equitum potestas communicata est, non diminuta: quia sexcenti equites, ut antea, cum trecentis senatoribus judicabant. Diminuta autem legibus Livii, Sullæ, & Cottæ, quæ

 inde

inde sunt secutæ: M. enim Livius Drusus Trib. pl. anno V.C. DCLXII rogatione sua cavit, ut æqua ex parte equites & senatores judicia exercerent. Cornelius Sulla dictator anno DCLXXIII. equestri ordini adempta judicia, ad senatũ transtulit. Denique Aurelius Cotta inter tres ordines judicia communicavit, Senatores, Equites, & Tribunos Ærarios. Præterea soli Equites pop. Rom. vectigalia à Censoribus in quinquennium locata, conducere consueverunt, indeque quod publica conducerent Publicani dicti. Isti erant nobilissimi quique equestris ordinis. Flos enim equitum Romanorum, ornamentum civitatis, firmamentum Reipublicæ publicanorum ordine continebatur. Isti societates tot inibant, quot erant Reipublicæ provinciæ vectigales.

SECTIO XXV. Hæc de Equitum potestate. Census vero eorum ante Servium Tullium non extitit, qui primus eum instituit: census die illos per forum sua manu equum ad Censores traduxisse ferunt. Equestris autem ordinis juventus singulis annis bis in magna celebritate spectaculum sui præbebat; mense Februario, die Lupercalium, quem morem Romulus instituit; & equitum probatione. Porro Q. Fabius Rutilianus, equites trabeatos Idibus Quintilibus equis insidentes,

...sedentes, ab æde Honoris per Urbem in
...pitolium transire primus fecit. Ista so-
...cietas instituta est in honorem ac me-
...riam Castoris & Pollucis, quod anno
U.C. CCLVII. Romanis contra La-
...nos præliantibus affuissent. Nam sa-
...crificio per primores equestris ordinis
...Idibus Quintilibus peracto, transvectio
...equitum fiebat, qui per tribus & centu-
...rias distributi, ordine in equis veheban-
...tur, omnes quasi è pugna redirent co-
...ronati fronde oleaginea, & palmatis è
...purpura togis amicti, quas vocabant tra-
...beas, initio pompæ facto ab æde (de æde
...sentiunt Dionysius & Plinius De viris
...illustr.) Martis, quæ extra urbem sita est,
...tum cæteras urbis partes per forum
...transeuntes, tum ædem Castoris præter-
...euntes, nonnunquam quinque virorum
...millia, gerentes quæcunque fortitudi-
...nis præmia, in præliis acceperunt à du-
...cibus. Erat & aliud celebre Equitum in-
...stitutum. Mos namque Equitibus fui...
...Romæ, cum per legitimum militiæ tem...
...pus fecissent stipendia, equum per m...
...dium forum ducere, coram viris du...
...bus publice præsidentibus, quos Cen...
...sores nuncupabant, eisque recensere c...
...sub quibus ducibus stipendia meruer...
...eorumque censuram subire, qui ut...
...cujusq; meritis vel laudem, vel infa...

inde sunt secutæ: M.enim Livius Drusus Trib.pl. anno V.C. DCLXII rogatione sua cavit, ut æqua ex parte equites & se- natores judicia exercerent. Cornelius Sulla dictator anno DCLXXIII. equestri ordini adempta judicia, ad senatũ trans- tulit. Denique Aurelius Cotta inter tres ordines judicia communicavit, Senato- res, Equites, & Tribunos Ærarios. Præ- terea soli Equites pop. Rom. vectigalia à Censoribus in quinquennium locata, conducere consueverunt, indeque quod publica conducerent Publicani dicti. Isti erant nobilissimi quique equestris ordi- nis. Flos enim equitum Romanorum, or- namentum civitatis, firmamentum Rei- publicæ publicanorum ordine contine- atur. Isti societates tot inibant, quot ant Reipublicæ provinciæ vectigales.

SECTIO XXV. Hæc de Equitum estate. Census vero eorum ante Ser- m Tullium non extitit, qui primus instituit: census die illos per forum manu equum ad Censores traduxisse nt. Equestris autem ordinis juven- ngulis annis bis in magna celebri- pectaculum sui præbebat; mense Fe- o, die Lupercalium, quem morem lus instituit; & equitum proba- Porro Q. Fabius Rutilianus, equi- catos Idibus Quintilibus equis in- sidentes,

sidentes, ab æde Honoris per Vrbem in Capitolium transire primus fecit. Ista so- lennitas instituta est in honorem ac me- moriam Castoris & Pollucis, quod anno V.C. CCLVII. Romanis contra La- tinos præliantibus affuissent. Nam sa- crificio per primores equestris ordinis Idibus Quintilibus peracto, transvectio equitum fiebat, qui per tribus & centu- rias distributi, ordine in equis veheban- tur, omnes quasi è pugna redirent co- ronati fronde oleaginea, & palmatis è purpura togis amicti, quas vocabant tra- beas, initio pompæ facto ab æde (de æde dissentiunt Dionysius & Plinius De viris illustr.) Martis, quæ extra urbem sita est, & tum cæteras urbis partes per forum transeuntes, tum ædem Castoris præter- euntes, nonnunquam quinque virorum millia, gerentes quæcunque fortitudi- nis præmia, in præliis acceperunt à du- cibus. Erat & aliud celebre Equitum in- stitutum. Mos namque Equitibus fuit Romæ, cum per legitimum militiæ tem- pus fecissent stipendia, equum per me- dium forum ducere, coram viris duo- bus publice præsidentibus, quos Censo- res nuncupabant, eisque recensere quæ sub quibus ducibus stipendia meruerant, illorumque censuram subire, qui ut pro cujusq; meritis vel laudem, vel infamiam

 tri-

tribuerent, singulos Equites nomina profitentes rogabant in hæc verba: TVNE MILITIAS OMNES IVXTA DISCIPLINAM ABSOLVISTI? Ad quæ Pompeius Magnus cum olim à Censoribus Gellio & Lentulo interrogaretur, lepide respondisse fertur: Absolvi (inquiens) sub meipso imperatore. Hæc prisca fuerunt instituta eorum, qui in equitum ordine & censu erant. Quorum filii honoris gratia equis invecti, ad ludorum certamina, quoties celebrarentur, pompam de Capitolio per forum in Circum Maximum deducere consueverunt. Cæterum, ut suscepto sermoni de Equestri ordine clausula imponatur, inter alia Equitum ornamenta erant annulus aureus, & quatuordecim ordines in theatro, in quibus separati à plebe ludos spectabant. Ab initio commixti plebi spectabant ludos, usque ad M. Othonem, qui primus eos à plebe disiunxit. Quamobrem plebs separationem moleste ferens, Othonem in spectaculum prodeuntem sibilis insectata est; cum Equites contra læto plausu eum susciperent: & iteratis altius sibilis ad jurgia cum Equitibus venit: atque à jurgiis & contumeliis ad manus, sanguinem & cædem ventum esset, si eloquentia Ciceronis non intervenisset, ac theatralem seditionem

tem sustulisset; qua plebeios in æde Bellonæ ad se vocatos adeo modeste increpuit monuitque, ut cum in theatrum redissent, Othoni alacri plausu alluderent, atque Equitibus de gloria ac laude ejus concertarent. Quibus Equitum in theatro gradibus servandis præficiebantur aliqui, ut sæpius testatur Martialis:

Quadringenta tibi non sunt, Chærestrate; surge:
Lectius ecce venit: sta, fuge, curre, late.

Et alibi:

Est & in hoc aliquid, vidit me Roma Tribunum,
Et sedeo qua te suscitat Oceanus.

Lectius & Oceanus præfecti erant ser-vandis gradibus, ut scilicet summove-rent plebeii ordinis homines in sedib- Equitum sedentes. Iuvenalis:

— & de pulvino surgat eques-
Cujus res legi non sufficit —

Certe

Haud facile emergunt, quorum vi-
tibus obstat
Res angusta domi —

SECTIO XXVI. Transeamus ad ultimam secundæ Divisionis pa- rpore Plebeium ordinem: super- nim divisimus Romanos secundu- sum in tres ordines, Senatorium

tribuerent, singulos Equites nomina
profitentes rogabant in hæc verba: TV-
NE MILITIAS OMNES IVXTA
DISCIPLINAM ABSOLVISTI? Ad
quæ Pompeius Magnus cum olim à Cen-
soribus Gellio & Lentulo interrogaretur,
lepide respondisse fertur: *Absolvi* (in-
quiens) *sub meipso imperatore.* Hæc p-
æ fuerunt instituta eorum, qui in eque-
rum ordine & censu erant. Quorum fi-
lii honoris gratia equis invecti, ad ludo-
rum certamina, quoties celebrarentur,
pompam de Capitolio per forum in Cir-
cum Maximum deducere consueverunt.
Cæterum, ut suscepto sermoni de Eque-
stri ordine clausula imponatur, inter alia
Equitum ornamenta erant annulus au-
reus, & quatuordecim ordines in thea-
tro, in quibus separati à plebe ludos spe-
ctabant. Ab initio commixti plebi spe-
ctabant ludos, usque ad M. Othonem,
qui primus eos à plebe disjunxit. Quam-
obrem plebs separationem moleste fe-
rens, Othonem in spectaculum prodeun-
tem sibilis insectata est; cum Equites
ntra læto plausu eum susciperent: &
ratis altius sibilis ad jurgia cum Equi-
us venit: atque à jurgiis & contume-
ad manus, sanguinem & cædem ven-
esset, si eloquentia Ciceronis non
rvenisset, ac theatralem seditio-
nem

nem sustulisset; qua plebeios in æde Bellonæ ad se vocatos adeo modeste increpuit monuitque, ut cum in theatrum rediissent, Othoni alacri plausu alluderent, atque Equitibus de gloria ac laude ejus concertarent. Quibus Equitum in theatro gradibus servandis præficiebantur aliqui, ut sępius testatur Martialis:

Quadringenta tibi non sunt, Charestrate; surge:
Lectius ecce venit: sta, fuge, curre, late.

& alibi:

Est & in hoc aliquid, vidit me Roma Tribunum,
Et sedeo qua te suscitat Oceanus.

Lectius & Oceanus præfecti erant servandis gradibus, ut scilicet summoverent plebeii ordinis homines in sedibus Equitum sedentes. Iuvenalis:

—— & de pulvino surgat equestri
Cujus res legi non sufficit ——

Certe

Haud facile emergunt, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi ——

SECTIO XXVI. Transeamus nunc ad ultimam secundæ Divisionis partem, utpote Plebeium ordinem: superius enim divisimus Romanos secundum censum in tres ordines, Senatorium, Equestrem,

ſtrem,& Plebeium.De Senatoribus & Equitibus hactenus.

De plebe autem dicebantur cæteri omnes egentes, qui quadringenta, (*cum Equitibus*) aut octingenta, millia nummum (*cum Senatoribus*) non poſſidebant, ſive ſenatorio, ſive equeſtri loco eſſent nati. Cenſus enim ordinem, non dignitatem conſtituebat; nec inter Senatores, aut Equites cenſebantur, niſi qui tantundem in bonis haberent. Quare plebeii plerumque inopia laborantes, tum militiæ duritiem ſubire, humi requieſcere, inopiam & laborem eodem tempore tolerare cogebantur: tum domi honores ambientium largitionibus, ſive candidatorum corruptelis paſcebantur, conſtitutis in ſingulis tribubus diviſoribus ac curiarum magiſtris, qui corrumpentium munera ac pecunias, in tribus curiaſque dividerent. Ita plebeii, dignitates, magiſtratus, & ſuffragia ſua (præter quæ nihil amplius habuerunt) venditabant: & candidatos ambitioſos, qui ſuffragia operamque eorum conduxerant, ad comitia conducebant: principes quoque civitatis & locupletes, per urbem officii gratia ſectabantur, ut prandia, cœnas & ſportulas, veſtimenta, & alia id genus munuſcula conſequerentur. Horatius:

Non

Non ego ventoſæ plebis ſuffragia venor,
Impenſis cœnarum, & trita munere veſti.

...terea à Poëtis & Oratoribus inopes ...Romani conducebantur, ut eis con...irent, inque eorum verba jurarent, ...clamando *pulchre, bene, recte,*

Ac tunc grande Σοφῶς clamaret turba togata.

...ique ita paupertate premebantur, ...penuria, atque fame, veluti rabie qua...a agitabantur; ut neque novis rebus ...derent, à Patribus ſecederent, & quam ...iſſime maximos tumultus excitarent. ...inde potentiores huic egeſtati occur...tes, præter prædam ex hoſtibus ca...am plurimas opes, multos fertiles a...os, uberrimas provincias ad inopem ...c ordinem alendum, ſaturandumq; ...ſtinarunt; & peculiarem curatorem ...em Præfectum annonæ vocant, inſti...erunt, ne inopia perciti ventos rapi...iſſimos, & turbines pernicioſiſſimos i... ...publica excitarent. Idcirco recte A... ...anus Imperator ad Flavium Arabi... ...m ſcripſit, *Populo Romano ſaturo* ...*eſſe lætius.*

SECTIO XXVII. Quanquam ...um ordinum pauperrimus eſſet ...s, tamen civitatis erat corpus, u... ...s anima: in comitiis tributis d... nab

strem, & Plebeium. De Senatoribus & E-
quitibus hactenus.

De plebe autem dicebantur cæterio-
mnes egentes, qui quadringenta, (cum
Equitibus) aut octingenta, millia num-
morum (cum Senatoribus) non possidebant, sive senatorio, sive equestri loco
essent nati. Census enim ordinem, non
dignitatem constituebat; nec inter Se-
natores, aut Equites censebantur, nisi
qui tantundem in bonis haberent. Qua-
re plebeii plerumque inopia laborantes,
tum militiæ duritiem subire, humi re-
quiescere, inopiam & laborem eodem
tempore tolerare cogebantur: tum do-
mi honores ambientium largitionibus,
sive candidatorum corruptelis pasceban-
tur, constitutis in singulis tribubus divi-
soribus ac curiarum magistris, qui co-
mpetentium munera ac pecunias, in tr-
s curiasque dividerent. Ita plebeii, di-
itates, magistratus, & suffragia sua
ter quæ nihil amplius habuerunt)
ditabant: & candidatos ambitiosos
suffragia operamque eorum condu-
nt, ad comitia conducebant: prin-
quoque civitatis & locupletes, per
n officii gratia sectabantur, ut pran-
rnas & sportulas, vestimenta, &
genus munuscula consequeren-
ratius: Non

Non ego ventosæ plebis suffragia venor,
Impensis cœnarum, & trita munere ve-
stis.

Præterea à Poëtis & Oratoribus inopes illi Romani conducebantur, ut eis consentirent, inque eorum verba jurarent, vociferando *pulchre, bene, recte,*

Ac tunc grande Σοφῶς clamaret tur-
ba togata.

Denique ita paupertate premebantur, ita penuria, atque fame, veluti rabie quadam agitabantur; ut neque novis rebus studerent, à Patribus secederent, & quam sępissime maximos tumultus excitarent. Proinde potentiores huic egestati occurrentes, præter prædam ex hostibus captam plurimas opes, multos fertiles agros, uberrimas provincias ad inopem hunc ordinem alendum, saturandumq; destinarunt; & peculiarem curatorem, quem Præfectum annonæ vocant, instituerunt, ne inopia perciti ventos rapidissimos, & turbines perniciosissimos in Republica excitarent. Idcirco recte Aurelianus Imperator ad Flavium Arabianum scripsit, *Populo Romano saturo nihil esse lætius.*

SECTIO XXVII. Quanquam omnium ordinum pauperrimus esset plebeius, tamen civitatis erat corpus, ut senatus anima: in comitiis tributis domi-
nabatur,

nabatur, centuriatis plurimum poterat. Reges, Romulus, Numa, Hostilius, & Martius huic ordini multa largiti sunt: Servius Tullius hujus causam suscepit, adversus potentiorum violentiam atque injustitiam; patricii huic plurima partim volentes, partim inviti indulserunt: nobiles hujus manus prensarunt, in hujus favore conciliando multum laborarunt: duces bellorum huic gestorum rationem reddiderunt: denique sine hujus ordinis consensu, Senatus neque potuit bellum alicui populo indicere neque magistratus creare, neque leges ferre. Nam dixi superius (Sectione IX) trium maximarum rerum & summe in Republica necessariarum, penes populum ex Romuli instituto arbitrium fuisse; pacem bellumve indicendi, creandi magistratus tam domi quam militiæ, legesq; suis suffragiis ferendi, confirmandi, abrogandi. De quibus rebus populus disceptabat discernebatq; latis curiatim suffragiis, & tantum valuit pauperrimi, quantum ditissimi calculus; cumque pauci essent divites ac patricii, pauperes & plebeii in ferendis suffragiis illos numero longe superarunt. Servius autem Tullius id animadvertens, ad divites suffragiorum vim transtulit, constitutis pluribus centuriis divitum, quam pauperum. Sed exactis Regibus, & in-

stitutis à Volerone tributis comi-
s anno V.C. CCLXXXI, vim suffra-
rum, iisque comitiis præpotentiam
perarunt.

Post exactos Reges Valerius Publico-
pro plebis libertate simul & potesta-
leges sancivit, quibus amplior reddi-
ejus potestas, quam sub Regibus
am, ne quis magistratum, aut impe-
caperet, nisi cui populus dedisset;
andoque cum bonis capite ejus qui
ra fecisset, eumque occidi impune
ret; Alteram, ne quis qui provocasset,
ssu populi virgis vapularet, aut securi
iretur. Quæ quidem lex sæpius ab
dem Valeriorum familia renovata est,
a plus paucorum opes poterant,
am plebis libertas. Post, non tantum
enes plebem fuit judicium, de Civis Ro-
ani judicati condemnatique animad-
sione; verum etiam judicandi facul-
, magistratibus ac senatui adempta.
ius Sempronius Gracchus lege cavit,
quis de capite civis Romani injussu
puli judicaret; qui judicasset, uti i
populi animadversio esset. Sic co
de capite civis Romani non mod
ri, sed ne judicari quidem potuis
i centuriatis comitiis, in quibus
d poterat plebs. Sed M. Tullius C
Lentulum, Cethegum, & relic
C

nabatur, centuriatis plurimum pote-
rat. Reges, Romulus, Numa, Hostilius,
& Martius huic ordini multa largiti sunt:
Servius Tullius hujus causam suscepit,
adversus potentiorum violentiam atque
injustitiam; patricii huic plurima partim
volentes, partim inviti indulserunt: no-
biles hujus manus prensarunt, in hujus
favore conciliando multum laborarunt:
duces bellorum huic gestorum rationem
reddiderunt: denique sine hujus ordinis
consensu, Senatus neque potuit bellum
alicui populo indicere neque magistratus
creare, neque leges ferre. Nam dixi su-
perius (Sectione IX) trium maximarum
rerum & summe in Republica necessa-
riarum, penes populum ex Romuli in-
stituto arbitrium fuisse; pacem bellumve
indicendi, creandi magistratus tam domi
nam militiæ, legesq; suis suffragiis feren-
di, confirmandi, abrogandi. De quibus
bus populus disceptabat discernebatq;
is curiatim suffragiis, & tantum va-
t pauperrimi, quantum ditissimi cal
us; cumque pauci essent divites ac pa-
ii, pauperes & plebeii in ferendis suf-
iis illos numero longe superarunt.
ius autem Tullius id animadvertens,
ivites suffragiorum vim transtulit,
itutis pluribus centuriis divitum,
pauperum. Sed exactis Regibus,
& in-

& institutis à Volerone tributis comitiis anno V.C. CCLXXXI, vim suffragiorum, inque comitiis præpotentiam recuperarunt.

Post exactos Reges Valerius Publicola pro plebis libertate simul & potestate, leges sancivit, quibus amplior reddita est ejus potestas, quam sub Regibus: Vnam, ne quis magistratum, aut imperium caperet, nisi cui populus dedisset; sacrandoque cum bonis capite ejus qui contra fecisset, eumque occidi impune liceret; Alteram, ne quis qui provocasset, injussu populi virgis vapularet, aut securi cæderetur. Quæ quidem lex sæpius ab eadem Valeriorum familia renovata est, quia plus paucorum opes poterant, quam plebis libertas. Post, non tantum penes plebem fuit judicium, de Civis Romani judicati condemnatique animadversione; verumetiam judicandi facultas, magistratibus ac senatui adempta. Nam Sempronius Gracchus lege cavit, Ne quis de capite civis Romani injussu populi judicaret; qui judicasset, uti in eum populi animadversio esset. Sic constat de capite civis Romani non modo ferri, sed ne judicari quidem potuisse, nisi centuriatis comitiis, in quibus aliquid poterat plebs. Sed M. Tullius Cicero Lentulum, Cethegum, & reliquos

Catili-

Catilinariæ conjurationis participes, non populi suffragiis, sed senatus sententiis judicatos condemnatosque, in carcere strangulari curavit. Quamobrem P. Claudius trib. pl. legem tulit, ut de eis quæstio haberetur, qui cives Romanos sine judicio populi, indictaque causa judicassent, necassentque: & Ciceronem ejectum urbe exilio multavit.

Præterea post Valerium Publicolam, tribunitiis rogationibus magnam in Republica potestatem nacti sunt Plebeii. Nam non modo magistratus, Augures, Pontificem Maximum, & alios sacerdotes creare; verumetiam ipsi magistratus, sacerdotia & judicia (quibus nihil in Republica majus) adipisci potuerunt, & adepti sunt. Quæ cuncta penes solos Patricios fuerunt. Nam primus magistratus, quem adepti sunt plebeii, fuit Decemviratus. anno V.C. cccxxx. quo Idibus Maii Q. Pœtellius, C. Duellius, Sp. Oppius Cornicen, è plebe omnes, cum Ap. Claudio Decemvirorum principe magistratum inierunt. L. Sextilius de plebe primus Consulatum suscepit an. V. C. cccLXXXVII. Tribunatum autem Militum cum Consulari potestate plebeiorũ nemo unquam adeptus est, saltem perraro. Scribit enim T. Livius in annis IIII & XI, neminem de plebe Trib. Mil. Consulari

[su]lari potestate creatum, Patricios vero
[se]mper in hujus magistratus possessione
[fuis]se. Patres quidem voluerunt potius
[co]mmunicare plebi consularẽ potestatem,
[qu]am Consulum nomen. Nam ab initio
[cu]m honos iste in Republica induceretur,
[pa]ssi sunt legem à trib. pl perferri, de
[trib]unis militum tribus ex patriciis, toti-
[dem] de plebe creandis, qui cum potesta-
[te] Consulari Rempublicam administra-
[rent]: verum habitis comitiis tres tan-
[tum] ex patriciis creati sunt, plebs eo con-
[tent]a, quod ratio sui habita esset. Anno
[V.]C. cccxcvII Dictatura cœpit com-
[mun]icari, primusque de plebe Dictator
[dict]us C. Marcius Rutilius, cum C. Plan-
[ti]o Magistro Equitum. Magister autem
[E]quitum de plebe, ante Dictatorem ple-
[beium] C. Licinius factus est, quo tempo-
[re] civitas discordia de plebeio Consule
[con]stituendo agitabat. Cn. Cornelio
[C]osso & L. Furio Medullino secundum
[Co]ss. anno V.C. cccxLIIII ad Qua
[stur]am patricium magistratum plebe
[as]pirarunt, creatique sunt cum uno p
[Cæ]sio C. Fabio Ambusto tres plebeii. A
[n]o V.C. cccLXXXVIII, ut Ædiles C
[ru]les promiscue ex patribus & plebe
[ren]t, primum decretum est. Q. Publi
[Phi]lo primus è plebe Præturam ini
[S]ulpicio Longo & P. Ælio consula

g[e]

Catilinariæ conjurationis participes, non
populi suffragiis, sed senatus sententiis
judicatos condemnatosque, in carcere
strangulari curavit. Quamobrem P.
Claudius trib.pl. legem tulit, ut de ea
quæstio haberetur, qui cives Romanos
sine judicio populi, indictaque causa ju-
dicassent, necassentque: & Ciceronem
ejectum urbe exilio multavit.

Præterea post Valerium Publicolam,
tribunitiis rogationibus magnam in Re-
publica potestatem nacti sunt Plebeii.
Nam non modo magistratus, Augures,
Pontificem Maximum, & alios sacerdo-
tes creare; verumetiam ipsi magistratus,
sacerdotia & judicia (quibus nihil in Re-
publica majus) adipisci potuerunt, &
adepti sunt. Quæ cuncta penes solos
Patricios fuerunt. Nam primus ma-
stratus, quem adepti sunt plebeii, fuit
Decemviratus. anno V.C. CCCXXX. quo
Idibus Maii Q.Pœtellius, C.Duellius, Sp.
Oppius Cornicen, è plebe omnes, cum
Ap. Claudio Decemvirorum principe
magistratum inierunt. L.Sextilius de ple-
be primus Consulatum suscepit an.V.C.
CCCLXXXVII. Tribunatum autem Mili-
tum cum Consulari potestate plebeiorũ
nemo unquam adeptus est, saltem per-
...o. Scribit enim T. Livius in annis IIII
...I, neminem de plebe Trib.Mil. Con-
sulari

sulari potestate creatum, Patricios vero semper in hujus magistratus possessione fuisse. Patres quidem voluerunt potius cõmunicare plebi consularẽ potestatem, quam Consulum nomen. Nam ab initio cum honos iste in Republica induceretur, passi sunt legem à trib.pl perferri, de tribunis militum tribus ex patriciis, totidem de plebe creandis, qui cum potestate Consulari Rempublicam administrarent: verum habitis comitiis tres tantum ex patriciis creati sunt, plebs eo contenta, quod ratio sui habita esset. Anno V.C. CCCXCVII Dictatura cœpit communicari, primusque de plebe Dictator dictus C.Marcius Rutilius, cum C.Plancio Magistro Equitum. Magister autem Equitum de plebe, ante Dictatorem plebeium C.Licinius factus est, quo tempore civitas discordia de plebeio Consule constituendo agitabat. Cn. Cornelio Cosso & L.Furio Medullino secundum Coss. anno V.C. CCCXLIIII ad Quæsturam patricium magistratum plebeii aspirarunt, creatique sunt cum uno patricio C.Fabio Ambusto tres plebeii. Anno V.C. CCCLXXXVIII, ut Ædiles Curules promiscue ex patribus & plebe fierent, primum decretum est. Q.Publilius Philo primus è plebe Præturam inivit, C.Sulpicio Longo & P.Ælio consulatum

 geren-

gerentibus. Romanorum annales teſtantur Cenſores creari ſolitos ex patriciis uſque ad annum V.C. CDII. quo Mart. Rutilius ut primus de plebe Dictator, ita & Cenſor factus eſt.

Vt Romulus Magiſtratus, ſic Numa ſolis patriciis ſacra peragere, Pontificatum, Auguratum, & cætera ſacerdotia ſuſcipere permiſit. Ideoque Decemviri connubia cum plebeiis patribus interdixerunt, ne incerta prole auſpicia turbarentur. Communicatis deinde connubiis lege Canuleia anno V.C. CCCIX. ſacra quidem confuſa & auſpicia fuerunt: ſed tamen ſacerdotia penes patricios duraverunt, quoad tribunitias rogationes Sexti Licinii & Ogulnii. Lege enim Sextia Licinia ſancitum eſt, ut Decemviri ſacrorum non omnes patricii, ſed ex æquo de plebe crearentur. Ogulnia autem anno V.C. CDLIII M. Valerio Corvino quintum, Q. Appuleio Panſa Coſs. acerrime reſiſtente Appio Claudio, P. Decio vehementer aſſiſtente ſtatuit; ut cum quatuor Augures, totidem Pontifices eſſent, numerumque ſacerdotum augeri placeret, quatuor Pontifices & quinque Augures de plebe omnes adſcriberentur, quo prorſus octo Pontifices, novem Augures in Vrbe fierent.

Prius permiſſum fuit plebi ſacerdotia capere,

[..]pere, quam ſacerdotes creare. Quan-
[..]quidem à Numa Rege inſtitutum eſt,
[..] more deinceps comprobatum: ut
[Pon]tifices à Pontificibus, Augures ab
[Au]guribus, alii Sacerdotes à ſuis colle-
[gi]is, ſolus Pontifex Maximus à populo
[cr]earetur. Quam creandorum ſacerdo-
[tum] conſuetudinem annis poſt CLV,
[quam] plebeii ad ſacerdotia admiſſi fue-
[runt], primus omnium C. Licinius Craſ-
[ſus], diſſuadente C. Lælio Prætore, Q.
[Fab]io Maximo Æmiliano & L. Hoſtilio
[M]ancino Coſs. anno V.C. DCVIII. in-
[tend]it, ſuadendo ut ſacerdotes quos an-
[te]a collegia ſufficiebant, populus crea-
[ret]. Eandem legem à populo antiqua-
[ta]m revocavit Cn. Domitius Ahenobar-
[bu]s Trib. pl. atavus Neronis Imperato-
[ris], C. Mario ſecundum, C. Fimbria Coſs.
[an]no V.C. DCXLIX. & ſubrogando-
[ru]m ſacerdotum jus à collegiis ad popu-
[lu]m, minorem etiam populi partem,
[ap]probata eius rogatione tranſtulit: ve-
[te]rem tamen morem omnino non ſuſtu-
[lit], ſiquidem ut populus ſacerdotes face-
[ret], ſed factos collegia cooptarent, ſanci-
[vi]t. Sulla in ſua dominatione nobilitati[s]
[pro]pugnator, plebeii juris ac poteſtatis ob-
[tr]ectator, legem Domitianã penitus abrog[a]-
[vi]t, ac priſtinã ſubſtituẽdi ſacerdotes a[u]-

ctori[...]

gerentibus. Romanorum annales testa-
tur Censores creari solitos ex patriciis u-
que ad annum V.C. CDII. quo Mart. Ru-
tilius ut primus de plebe Dictator, ita &
Censor factus est.

Vt Romulus Magistratus, sic Numa
solis patriciis sacra peragere, Pontifica-
tum, Auguratum, & cætera sacerdotia
suscipere permisit. Ideoque Decemviri
connubia cum plebeiis patribus interdi-
xerant, ne incerta prole auspicia tu-
barentur. Communicatis deinde con-
nubiis lege Canuleia anno V.C. CCCII
sacra quidem confusa & auspicia fuerunt:
sed tamen sacerdotia penes patricios du-
raverunt, quoad tribunitias rogationes
Sexti Licinii & Ogulnii. Lege enim Sex-
tia Licinia sancitum est, ut Decemviri
sacrorum non omnes patricii, sed ex a-
quo de plebe crearentur. Ogulnia au-
tem anno V.C. CDLIII M. Valerio
Corvino quintum, Q. Appuleio Pansa
Coss. acerrime resistente Appio Claudio,
P. Decio vehementer assistente statuit,
ut cum quatuor Augures, totidem Pon-
tifices essent, numerumque sacerdotum
augeri placeret, quatuor Pontifices &
quinque Augures de plebe omnes adscri-
berentur, quo prorsus octo Pontifices,
novem Augures in Vrbe fierent.

Prius permissum fuit plebi sacerdotia

capere,

capere, quam sacerdotes creare. Quandoquidem à Numa Rege institutum est, & more deinceps comprobatum; ut Pontifices à Pontificibus, Augures ab Auguribus, alii Sacerdotes à suis collegiis, solus Pontifex Maximus à populo crearetur. Quam creandorum sacerdotum consuetudinem annis post CLV. quam plebeii ad sacerdotia admissi fuerunt, primus omnium C. Licinius Crassus, dissuadente C. Lælio Prætore, Q. Fabio Maximo Æmiliano & L. Hostilio Mancino Coss. anno V.C. DCVIII. invertit, suadendo ut sacerdotes quos antea collegia sufficiebant, populus crearet. Eandem legem à populo antiquatam revocavit Cn. Domitius Ahenobarbus Trib. pl. atavus Neronis Imperatoris, C. Mario secundum, C. Fimbria Coss. anno V.C. DCXLIX. & subrogandorum sacerdotum jus à collegiis ad populum, minorem etiam populi partem, approbata eius rogatione transtulit: veterem tamen morem omnino non sustulit. Siquidem ut populus sacerdotes faceret, sed factos collegia cooptarent, sancivit. Sulla in sua dominatione nobilitatis propugnator, plebeii juris ac potestatis ob fotas Marianas partes perpetuus oppugnator, legem Domitianã penitus abrogavit, ac pristinã substituẽdi sacerdotes au-

 ctorita-

ctoritatem collegiis restituit. Post Sullam plebs idem jus rursum recuperavit.

Iudicia cum Equitibus & Senatoribus lege Aurelia Plebi communicata sunt. Iudicia dico cuncta, præter perduellionis sive majestatis, quod judicium sibi populus secundo ab creatis Tribunis plebis anno comparavit; quo primus Patriciorum tribunis plebis restitit M. Coriolanus, atque primus omnium tribunitiam potestatem sensit. Nam die à Trib. pl. dicta, quod primus plebem præda ex hostibus capta fraudasset, quodque in magna penuria ne frumentum populo, saltem maximo pretio daretur contendisset, populi calculis tributis comitiis damnatus in exilium abiit. Ex illo tempore, utpote V.C. anno CCLXIII, morem sibi fecerunt Tribuni, patriciis diem ad populum dicere. Vnde maximum incrementum potestas plebis habuit: contra vero, optimatum pristina dignitas maximum detrimentum accepit. Quid enim à priori dignitate optimatum alienius fuit, quam per tribunos ad plebeculam citari, rapi, in carcerem detrudi? aut quid magis tribui plebi potuit, quam de iis, quibus antea misere subjecti fuerant, judicium ferre, eos bonis multare, in exilium mittere? Vnde L. Furius, C. Manlius consulatu abeuntes, à Tribunis ad plebis judicium

arrepti, populumque circumeuntes sordidati, non immerito apud Livium amissam patriciorum dignitatem deplorant? juniores patrum suadent monentque, ut honoribus & administratione reipublicæ abstineant? Consulares vero fasces, prætextam, curulemque sellam nihil aliud quam pompam funeris putent? claris insignibus imperii, velut infulis velatos ad mortem destinari? quod si Consulatus dulcedo sit, jam nunc ita in animum inducant, consulatum captum & oppressum à tribunitia potestate esse, Consuli veluti apparitori tribunitio omnia ad nutum imperiumque Tribuni agenda esse? si se commoverit? si respexerit patres? si alium in Republica quam plebem crediderit? Exilium Cn. Marci Coriolani, T. Menenii Agrippæ damnationem & mortem sibi ante oculos proponant. Hæc de potestate plebeiorum dicta sufficiant, penes quos, ceu pa tricios, magistratus curules, sacerdoti & judicia fuerunt. A quibus omnib tandem ceciderunt. Nam populus le Regia omne suum imperium, potes temque in Imperatorem transtulit. que sub Imperatoribus quam Regi multo plebis conditio durior & a stior extitit. Sub Augusto tamen gium antiquæ plebeiæ potestatis m

ctoritatem collegiis restituit. Post Syl-
lam plebs idem jus rursum recuperavit.
Judicia cum Equitibus & Senatoribus
lege Aurelia Plebi communicata sunt.
Judicia dico cuncta, præter perduellionis
sive majestatis, quod judicium sibi po-
pulus secundo ab creatis Tribunis ple-
anno comparavit; quo primus Patrici-
rum tribunis plebis restitit M. Corio-
nus, atque primus omnium tribunitiam
potestatem sensit. Nam die à Trib. pl. d-
cta, quod primus plebem præda ex hosti-
bus capta fraudasset, quodque in magna
penuria ne frumentum populo, saltem
maximo pretio daretur contendisset, po-
puli calculis tributis comitiis damnatus
in exilium abiit. Ex illo tempore, ut p-
V.C. anno CCLXIII, morem sibi fecerunt
Tribuni, patriciis diem ad populum di-
cere. Vnde maximum incrementum
potestas plebis habuit: contra vero, opti-
matum pristina dignitas maximum de-
trimentum accepit. Quid enim à prio-
dignitate optimatum alienius fuit, quam
per tribunos ad plebeculam citari, rapi,
in carcerem detrudi? aut quid magis tri-
ui plebi potuit, quam de iis, quibus an-
ea misere subjecti fuerant, judicium fer-
, eos bonis multare, in exilium mittere?
nde L. Furius, C. Manlius consulatu ab-
ntes, à Tribunis ad plebis judicium
arrepti,

arrepti, populumque circumeuntes sordidati, non immerito apud Livium amissam patriciorum dignitatem deplorant? juniores patrum suadent monentque, ut honoribus & administratione Reipublicæ abstineant? Consulares vero fasces, prætextam, curulemque sellam nihil aliud quam pompam funeris putent? claris insignibus imperii, velut infulis velatos ad mortem destinari? quod si Consulatus dulcedo sit, jam nunc ita in animum inducant, consulatum captum & oppressum à tribunitia potestate esse, Consuli veluti apparitori tribunitio omnia ad nutum imperiumque Tribuni agenda esse? si se commoverit? si respexerit patres? si alium in Republica quam plebem crediderit? Exilium Cn. Marci Coriolani, T. Menenii Agrippæ damnationem & mortem sibi ante oculos proponant. Hæc de potestate plebeiorum dicta sufficiant, penes quos, ceu patricios, magistratus curules, sacerdotia & judicia fuerunt. A quibus omnibus tandem ceciderunt. Nam populus lege Regia omne suum imperium, potestatemque in Imperatorem transtulit. Itaque sub Imperatoribus quam Regibus, multo plebis conditio durior & angustior extitit. Sub Augusto tamen vestigium antiquæ plebeiæ potestatis mansit. Nam

Nam ille multas leges condebat, easq; ad populum referebat: Item populus ad magistratus eligendos congregabatur, etsi nihil fiebat contra Cæsaris voluntatem. Nam partim proponebat eos, qui essent magistratus futuri, partim id more majorum relinquebat in populi plebisque voluntate: sed tamen providebat, ne necessitudinis causa, aut largitione facta, precibusve designarentur. Sub reliquis Imperatoribus, plebs omnino nullam potestatem habuit, sed ludis ac certaminibus frequenter, raro comitiis interfuerat. Iuvenalis:

—— jampridem ex quo suffragia nulli
Vendimus, effugit curas. Nam qui dabat olim
Imperium, fasces, legiones, omnia, nūc se
Continet, atque duas tantum res anxius optat,
Panem & Circenses ——

SECTIO XXVIII. Hucusque egimus de prima pop. Rom. Divisione, quæ respicit genus & sanguinem: de secunda, quæ ordinem & censum. Transeamus nunc ad tertiam & ultimam, quæ ad honores pertinet. Romani honorati aut sunt nobiles, aut novi.

Nobiles in veteri Rep. Rom. soli Patricii habiti sunt. Quod in principio eis magistratus & honores illi, ex quibus nobilitas

les comparari solet, patuerint. Nam
Consulatum, Dictaturam, Censuram,
Ædilitatem, Quæsturam, Præturam pri-
mum habuerunt. Deinde etiam plebeii,
ad honores curules aspirassent, nobi-
les vocari cœperunt. Quippe tum non ex
[illegible]ere, ut antea, sed imaginibus nobi-
litas habebatur. Quandoquidem ii Nobi-
les sunt appellati, qui majorum imagi-
nes habebant. Imagines autem sui po-
[illegible], ac posteris tradere non poterant,
nisi qui magistratum curulem gessissent;
[illegible]rum primus esse cœpit Ædilitas cu-
rulis, secundus Prætura, tertius Consu-
latus, postremus Censores; quia Censo-
res ex consularibus tantum viris crea-
ri consueverant. Quos magistratus pa-
tricii ante, quam plebeii iniverunt. Ima-
ginem autem voco, simulacrum ad vi-
vum exprimens oris similitudinem, affa-
bre miroque artificio effectum, colori-
bus pigmentisque adumbratum. Qua[s]
imagines in atriis & insigniori domu[s]
parte suspendere, & earum multitudin[e]
jactantiaq; nobilitatem ostentare atq[ue]
metiri solebant. Honorem igitur & n[o]-
bilitatem nacti sunt, qui ad magist[ra]-
tum honorarium pervenerunt, non
[illegible]ita ratione, ad eumne vi, gratia, [lar]-
gitione, an virtute adspirassent. [...]
solus magistratus in Republica n[...]

Nam ille multas leges condebat, easq; ad populum referebat: Item populus ad magistratus eligendos congregabatur, cui nihil fiebat contra Cæsaris voluntatem. Nam partim proponebat eos, qui essent magistratus futuri, partim id more majorum relinquebat in populi plebisque voluntate: sed tamen providebat, ne necessitudinis causa, aut largitione facta, pu-cibusve designarentur. Sub reliquis Imperatoribus, plebs omnino nullam potestatem habuit, sed ludis ac certaminibus frequenter, raro comitiis interfuerat. Iuvenalis:

—jampridem ex quo suffragia nulli
Vendimus, effugit curas. Nam qui dabat olim
Imperium, fasces, legiones, omnia, nunc se
Continet, atque duas tantum res anxius optat,
Panem & Circenses —

SECTIO XXVIII. Hucusque egi-us de prima pop. Rom. Divisione, quæ [s]picit genus & sanguinem: de secunda, [quæ] ordinem & censum. Transeamus [nun]c ad tertiam & ultimam, quæ ad ho-[nor]es pertinet. Romani honorati aut nobiles, aut novi.

[N]obiles in veteri Rep. Rom. soli Patri-[c]ii sunt. Quod in principio eis ma-[gistrat]us & honores illi, ex quibus nobi-litas

litas comparari solet, patuerint. Nam Consulatum, Dictaturam, Censuram, Ædilitatem, Quæsturam, Præturam primum habuerunt. Deinde etiam plebeii, ubi ad honores curules aspirassent, nobiles vocari cœperunt. Quippe tum non ex genere, ut antea, sed imaginibus nobilitas habebatur. Quandoquidem ii Nobiles sunt appellati, qui majorum imagines habebant. Imagines autem sui ponere, ac posteris tradere non poterant, nisi qui magistratum curulem gessissent; quorum primus esse cœpit Ædilitas curulis, secundus Prætura, tertius Consulatus, postremus Censores; quia Censores ex consularibus tantum viris creari consueverant. Quos magistratus patricii ante, quam plebeii iniverunt. Imaginem autem voco, simulacrum ad vivum exprimens oris similitudinem, affabre miroque artificio effectum, coloribus pigmentisque adumbratum. Quas imagines in atriis & insigniori domus parte suspendere, & earum multitudine jactantiaq; nobilitatem ostentare atque metiri solebant. Honorem igitur & nobilitatem nacti sunt, qui ad magistratum honorarium pervenerunt, non habita ratione, ad eumne vi, gratia, largitione, an virtute adspirassent. Nam solus magistratus in Republica nobilitatem

tatem dabat, & populus honores

Sæpe dat indignis, & famæ servit ineptus.

Proinde gloriatur Cicero, ob delatam sibi Ædilitatem curulem se adeptum esse antiquiorem in senatu sententiæ dicendæ locum, togam, prætextam, sellam curulem, jus imaginis ad memoriam posteritatemque prodendam. Porro nulli magistratum consequebantur, nisi prius habita concione, qua populi gratiam sibi conciliarent: vel commemorando veterem prosapiam, majorum & facta & imagines; nam populus inservit famæ, & persæpe in titulis ac imaginibus stupet: vel proponendo virtutes suas, meritaque in Rempublicam.

Ac certe virtute decet, non sanguine niti,

si sine majorum claritate atque imaginibus essent: sicuti erant Curii, Decii, Catones, Pompeii, Marii, Didii, Cœlii. Gloria enim & fulgens magistratuum currus obscuros juxta generosos trahebat. Cato se virtute, non genere, aut majorum imaginibus pop. Rom. commendavit, & ipse initium sui generis, nominisque, ab se gigni ac propagari voluit; cum aditus ad magistratus honoresque non magis nobilitati, quam virtuti patere debeat. Quinimo pop. Rom. antiquitus homini

homini honorem, non generi; moribus, non majoribus; virtuti perspectæ, non ... nobilitati deferebat. Erat prætereà more positum institutoque Romanorum, ut qui magistratus curules adepti essent, (id est imagines familiæ suæ, si nobilis, aut jus ponendi posteris imagines, si novus) eam haberet concionem, ... gratiam beneficii (concessi magistratus) populi Romani, cum suorum (si nobilis) vel ipsius (si novus) laude conjungeret. Itaque nobiles hic appello, qui majorum imagines, magistratus scilicet & triumphos possent ostentare, quibus frequentes honores aut gerebant, aut ad eos adspirabant. Majorum siquidem gloria posteris quasi lumen est, & ad virtutes incitamentum. Cicero apud Marcum fi... ... de extinctæ Catilinariæ conspirationis triumpho suo togato gloriatur, ... propemodum ad eum ejusdem glori... hæreditatem, & factorum imitatione... pertinere. Optima profecto hæredita... parentibus traditur liberis, omnibus ... ... omnique patrimonio præstan... gloria virtutis, rerumque gestarum ... memoria: cui dedecori esse, & nefas, & ... ... judicandum est. Sicut enim ... ... imagines, virtutis præstantia... ... que gestarum gloriam ac ... ... vel superare, vel æquare hon...

tatem dabat, & populus honores

Sæpe dat indignis, & famæ servit ineptus.

Proinde gloriatur Cicero, ob delatam si-
bi Ædilitatem curulem se adeptum esse
antiquiorem in senatu sententiæ dicen-
dæ locum, togam, prætextam, sellam
curulem, jus imaginis ad memoriam
posteritatemque prodendam. Porro nisi
si magistratum consequebantur, nisi
prius habita concione, qua populi gra-
tiam sibi conciliarent: vel commemo-
rando veterem prosapiam, majorum &
facta & imagines; nam populus inservit
famæ, & persæpe in titulis ac imaginibus
stupet: vel proponendo virtutes suas,
meritaque in Rempublicam.

Ac certe virtute decet, non sanguine niti,

si sine majorum claritate atque imagini-
bus essent: sicuti erant Curii, Decii, Ca-
tones, Pompeii, Marii, Didii, Cœlii. Glo-
ria enim & fulgens magistratuum cur-
s obscuros juxta generosos trahebat.
to se virtute, non genere, aut majo-
n imaginibus pop. Rom. commenda-
& ipse initium sui generis, nominis-
ab se gigni ac propagari voluit; cum
us ad magistratus honoresque non
s nobilitati, quam virtuti patere
t. Quinimo pop. Rom. antiquitus
homini

homini honorem, non generi; moribus, non majoribus; virtuti perspectæ, non auditæ nobilitati deferebat. Erat præterea in more positum institutoque Romanorum, ut qui magistratus curules adeptus esset, (id est imagines familiæ suæ, si nobilis, aut jus ponendi posteris imagines, si novus) eam haberet concionem, qua gratiam beneficii (concessi magistratus) populi Romani, cum suorum (si nobilis) vel ipsius (si novus) laude conjungeret. Itaque nobiles hic appello, qui majorum imagines, magistratus scilicet & triumphos possent ostentare, quibus freti honores aut gerebant, aut ad eos adspirabant. Majorum siquidem gloria posteris quasi lumen est, & ad virtutes incitamentum. Cicero apud Marcum filium de extinctæ Catilinariæ conspirationis triumpho suo togato gloriatur, propemodum ad eum ejusdem gloriæ hæreditatem, & factorum imitationem pertinere. Optima profecto hæreditas à parentibus traditur liberis, omnibus divitiis, omnique patrimonio præstantior gloria virtutis, rerumque gestarum memoria: cui dedecori esse, & nefas, & vitium judicandum est. Sicut enim majorum imagines, virtutis præstantiam, rerumque gestarum gloriam ac triumphos vel superare, vel æquare honestum

est & gloriosum : Ita eorum industrias contemnere, frugalitatem despicere, imagines, rerumque gestarum memoriam fœdissimis criminibus temerare, obscurare, deprimere, extinguere, nefas & vitium judicatur. Hæreditaria tum demum censebitur, si pariter virtutis via ad similes honorum gradus filii pervenerint, ut vel parentibus clariores, vel saltem non deteriores dicantur: Alioquin de aliena virtute inique sibi arrogare (clara videlicet parentum virtus liberis non relinquitur, ea neque dono datur, neque accipitur) & nihil hæreditarium præter virtutis memoriam accipere dicentur : Eamque melius est nunquam à majoribus habuisse, quam acceptam fœdis moribus corrupisse. Etenim quanto majorum vita fuit præclarior, tanto horum socordia flagitiosior; si nobilitatis acceptam à parentibus dignitatem virtute tueri nequiverint. Plerique nihilominus majorum dignitatibus & imaginibus elati, arroganter ætatem agentes, in voluptate & ignavia delitescentes, convivia sępius exornantes quam arma tractantes, curantes munditias ut mulieres, quam laborem ut viri, quasi honeste vixerint, honores, utpote virtutis præmia, petiverunt, atque insignia virtutis etiam sine virtute assecuti sunt. Quare

recte

...re: P. Decius, M. Tullius, C. Marius, alii-
...e nobiles plebeii, dicteria nobilium,
...tiamque nobilitatis novitatem per-
...tes, illos ignavos & ignaros accusa-
...t, & non probe viventibus probra
...ctarunt, quod præter imagines, ni-
...nisi imaginarium & fumosum habe-
...t.

SECTIO XXIX. Hactenus de Ro-
...is nobilibus: Nunc de novis. Novi
...lati sunt, qui ob imaginum ino-
...a commendatione ipsorum, atque
...ute, non majorum gloria ad hono-
...curules, quasi meritorum in Rempu-
...icam & virtutis debita præmia, ad-
...nderunt. Qui cum nobilium invido-
...m contumeliosa multa sunt passi; tum
...gi mobilis & imperiti novitatem ex-
...brantis, iniquis sermonibus frequen-
...r lacessiti, QVIS HOMO HIC EST?
QVO PATRE NATVS? Nam ut mo-
...corrumpi in Republica Romana cœ-
...unt, cœpit quoque Populus nobili-
...potius, quam novis honores defe-
... Sic circa annum Romæ conditæ c...
...xxv, Syracusii cum cæteris Sicul...
...ulso Thrasybulo tyranno, constitu...
...e populari Reipublicæ statu, con...
...erant, ut magistratus omnes & mu...
...blica priscis civibus, atque vetusti...
...liis distribuerentur : inquilini ver...

est & gloriosum : Ita eorum industrias contemnere, frugalitatem despicere, imagines, rerumque gestarum memoriam sordidissimis criminibus temerare, obscurare, deprimere, extinguere, nefas & vitium judicatur. Hæreditaria tum demum censebitur, si pariter virtutis via ad similes honorum gradus sit pervenerint, ut vel parentibus clariores vel saltem non deteriores dicantur: Alioquin de aliena virtute inique sibi arrogare (clara videlicet parentum virtus liberis non relinquitur, ea neque dono datur, neque accipitur) & nihil hæreditarium præter virtutis memoriam accipere dicentur : Eamque melius est nunquam à majoribus habuisse, quam acceptam fœdis moribus corrupisse. Etenim quanto majorum vita fuit præclarior, tanto horum socordia flagitiosior; si nobilitatis acceptam à parentibus dignitatem virtute tueri nequiverint. Plerique nihilominus majorum dignitatibus & imaginibus elati, arroganter ætatem agentes, in voluptate & ignavia delitescentes, convivia sępius exornantes quam arma tractantes, curantes mundirias ut mulieres, quam laborem ut viri, quasi honeste vixerint, honores, utpote virtutis præmia, perciverunt, atque insignia virtutis etiam sine virtute assecuti sunt. Quam

recte

recte P. Decius, M. Tullius, C. Marius, aliique nobiles plebeii, dicteria nobilium, objectamque nobilitatis novitatem perferentes, illos ignavos & ignaros accusarunt, & non probe viventibus probra objectarunt, quod præter imagines, nihil nisi imaginarium & fumosum haberent.

SECTIO XXIX. Hactenus de Romanis nobilibus: Nunc de novis. Novi appellati sunt, qui ob imaginum inopiam commendatione ipsorum, atque virtute, non majorum gloria ad honores curules, quasi meritorum in Rempublicam & virtutis debita præmia, adscenderunt. Qui cum nobilium invidorum contumeliosa multa sunt passi; tum vulgi mobilis & imperiti novitatem exprobrantis, iniquis sermonibus frequenter lacessiti, QVIS HOMO HIC EST? QVO PATRE NATVS? Nam ut mores corrumpi in Republica Romana cœperunt, cœpit quoque Populus nobilibus potius, quam novis honores deferre. Sic circa annum Romæ conditæ CCLXXXV, Syracusii cum cæteris Siculis, ejecto Thrasybulo tyranno, constitutoque populari Reipublicæ statu, constituerunt, ut magistratus omnes & munia publica priscis civibus, atque vetustis familiis distribuerentur : inquilini vero &

novi

novi homines alienigenæ, ne ad munera publica, neve ad honores civiles admitterentur. Sed si nobiles solis imaginibus titulisque majorum inhæreant, & ultra ex se nihil produxerint, non nobiles sed ignobiles dici merentur. Novi vero veri nobiles, quod ex se egregia protulerint: cum fortissimus quisque & virtute præditus generosissimus sit, imo lege Nænia Rex. Siquidem sola virtus nos nobiles, sola honoratos, sola senatores, sola Reges vere facit. Vnde præclare cum Stoicis cecinit Flaccus:

——sapiens uno minor est Iove, dives,
Liber, honoratus, pulcher, rex denique
regum.

Vnde Cato Censorius, ad gloriam quidem & magistratus se novum esse, rebus vero gestis ac virtute majorum vetustissimum prædicabat.

F I N I S.

P. SCRI-

P. SCRIVERII
De
PSEVDO-FENESTELLA
Admonitio.

Ispartitum illud de Sacerdotiis & Magi-
stratibus Rom. Scriptum quod sub in-
scripto L. Fenestellæ vulgo circumfer-
tur, æternis potius tenebris damnandum
est, quam pro tanti viri fœtu germano
lectoribus denuo obtrudendum. Sublato
itaque celeberrimo nomine, ignobili qui-
dem sed vera epigraphe insignivimus,
reddimusque auctori suo Andreæ Domi-
nico Flocco, Florentino. Quod nomen
cum alii, tum Nozorenus in Append.
Gesn. & Lycost. atque Rob. Cœnalis Hi
st. Gallic. lib. 1. perioch. 1. diserte agno
scunt: extatque in chirographo codice
quo Brugis olim usus Ægidius VVytsiu
, Oxoniæ apud Britannos in biblioth
Lincolniensi, teste Catalogo Thom
mesii MS. hoc titulo: *Andreas Dom*
icus Florentinus De Romanis Potesta
Princip. Cum parvos (leg. *per hos*) *d*
Florentiæ in bibliotheca Gaddiana
eius initium: *Natura ac ratione rer*
inductum est. (vide edit. nostræ pag
attestantur Michael Poncianti
Lucas Fertinius, nuperi scriptores
urbis: *Andreas Fioccus*, vir gra

novi homines alienigenæ, ne ad mune- publica, neve ad honores civiles admi- terentur. Sed si nobiles solis imaginibus titulisque majorum inhæreant, & ultra ex se nihil produxerint, non nobiles sed ignobiles dici merentur. Novi vero- ri nobiles, quod ex se egregia protulerint cum fortissimus quisque & virtute præ- ditus generosissimus sit, imo lege Na- Rex. Siquidem sola virtus nos nobiles sola honoratos, sola senatores, sola Re- ges vere facit. Vnde præclare cum Stoi- cis cecinit Flaccus:

—sapiens uno minor est Iove, dives,
Liber, honoratus, pulcher, rex denique
regum.

Vnde Cato Censorius, ad gloriam qui- dem & magistratus se novum esse, rebus vero gestis ac virtute majorum vetustis- simum prædicabat.

FINIS.

P. SCRI-

P. SCRIVERII
De
PSEVDO-FENESTELLA
Admonitio.

BIpartitum illud de Sacerdotiis & Magistratibus Rom. Scriptum quod sub involucro L. Fenestellæ vulgo circumfertur, æternis potius tenebris damnandum erat, quam pro tanti viri fœtu germano lectoribus denuo obtrudendum. Sublato itaque celeberrimo nomine, ignobili quidem sed vera epigraphe insignivimus, dedimusque auctori suo Andreæ Dominico Flocco, Florentino. Quod nomen cum alii, tum Nozorenus in Append. Gesn. & Lycost. atque Rob. Cœnalis Histor. Gallic. lib. I. perioch. I. diserte agnoscunt: extatque in chirographo codice, quo Brugis olim usus Ægidius VVytsius. Et, Oxoniæ apud Britannos in bibliotheca Lincolniensi, teste Catalogo Thomæ Iamesii MS. hoc titulo: *Andreas Dominicus Florentinus De Romanis Potestatibus.* Princip. *Cum parvos* (leg. *per hos*) *dies.* Et Florentiæ in bibliotheca Gaddiana MS. cujus initium: *Natura ac ratione rerum introductum est.* (vide edit. nostræ pag. 8.) Et attestantur Michael Ponciantius & Lucas Ferrinius, nuperi scriptores, his verbis: *Andreas Fiocchus, vir gravissimus,*

mus, eximia doctrina refertus, inter cætera, quæ ad manus venerunt, edidit librum De Potestatibus Romanis. Flavius vero Blondus, qui ante cétum & sexaginta annos obiit, in Hetruria sua, *Andream Floccum, Apostolicum secretarium, Canonicumque Florentinum, virum optimum, ab eloquentia, & edito de Magistratibus opere* celebrat. Idemque Lilius Gyraldus in Historia Poëtarum asserit, & apud se manuscriptos esse, quibus talis inscriptio est:

Andreæ Dominici Flocci,
Florentini,
Ad Brandem Cardinalem Placentinum

DE
ROMANIS MAGISTRATIBVS LIBER.

Atque in iis ipsis est Præfatio, inquit, quæ in publicatis literarum typis exemplaribus non reperitur. Hæc ille. Quæ Præfatio etiam integre (quantum ex principio liquet) in codice Anglicano, nec Florentino Nicolai Gaddii deesse videtur. Hæc primum à VVytsio publici juris facta. Sed opusculum isthoc Brandi Cardinali dicatum fuisse, ne illa quidem Editio dicit. Nos primi ex fide Liliana eam inscriptionem apposuimus. Ex qua abunde nobis de ætate auctoris constat.

mum, eximia doctrina refertus, inter cæteros quæ ad manus venerunt, edidit librum De Potestatibus Romanis. Flavius vero Blondus, qui ante centum & sexaginta annos obiit, in Hetruria sua, *Andream Floccum, Apostolicum secretarium, Canonicumque Florentinum, virum optimum, eloquentia, & edito de Magistratibus opere* celebrat. Idemque Lilius Gyraldus in Historia Poëtarum asserit, & apud se manuscriptos esse, quibus talis inscriptio est:

Andreæ Dominici Flocci,
Florentini,
Ad Brandam Cardinalem Placentinum
D E
ROMANIS MAGISTRATIBVS LIBER.

Atque in iis ipsis est Præfatio, inquit, quæ in publicatis literarum typis exemplaribus non reperitur. Hæc ille. Quæ Præfatio etiam integre (quantum ex principio liquet) in codice Anglicano ... e Florentino Nicolai Gaddii deesse videtur. Hæc primum à VVytsio publicata. Sed opusculum isthoc Brandæ Cardinali dicatum fuisse, ne illa quidem Editio dicit. Nos primi ex fide Liliana ... inscriptionem apposuimus. Ex ... unde nobis de ætate auctoris constat.

stat. Nam Brandes iste, sive ... stillioneus, Mediolanensis, Ep... centinus, an. Christi ∞ cccc... Cardinalis titulo S. Clementis ... XXIII PP. creatus est. Poste... nio IV Pontifice factus est Epi... dinalis Portuensis & S. Rufin... sæ candidæ. Anno demum ... salutis ∞ CD XIII, Ponti... dem Eugenii anno XIII, prid... Branda Castillioneus, quon... pus Placentinus, sacri palati... causarum auditor, presbyte... tt. S. Clementis, post Episcop... lis Portuensis & S. Rufinæ, ... rum sub Martino V PP. in ... contra Hussitas, mortuus est ... neo suo diœcesis Mediolane... honorificentissimo sepulchro ... jus conditum. De quo plura ... adeat diligentissimum Onufri... nium, & Alphonsum Ciaconi... manum, cum hæc raptim sc... non erat. Quare non sine caus... Fenestellam illum [Lucii præn... irrepserit, nescio] tanquam il... atque supposititium censuerun... ginem de Sacerdotiis & Ma... tanto auctore prorsus indign... quod in ea Plinius, Asconius ... & A. Gellius in testimonium a...

quorum ultimus plus sæculo posterior fuit (siquidem Fenestella novissimo Tiberii Cæsaris principatu obiit, teste Plinio lib. XXXIII. cap. XI.) priores duo ipsius Fenestellæ meminerunt: tum maxime, quod in ea incomposita dictio, neque ubique sermonis Latini puritas (præterquam in locis, ubi Livium & ejus notæ scriptores describit) invenitur. Et recentiorem esse vel inde apparet, quod lib. I. cap. V. Episcoporum & Archiepiscoporum mentionem facit. Vixit ergo ante ducentos, & quod excurrit, annos noster Floccus. Quod & Raphaël Volaterranus, Blondum sequutus, Commentar. Vrbanor. lib. XI. indicat. Iannotius, inquit, Manettus (corrupte ibi vulgo Ioannes Manectus legitur) & Andreas Fiocus, ambo Florentini, [Constantiensis Concilii tempore (an. Sal. MCCCCXXIV.) quod ibidem innuit] inter eloquentes & ex Chrysoloræ schola commemorati.

FINIS.

AP-

quorum ultimus plus sæculo posteri... fuit (siquidem Fenestella novissimo Ti... berii Cæsaris principatu obiit, teste Plini... lib. XXXIII. cap. XI.) priores duo ipsius F... nestellæ meminerunt: tum maxime... quod in ea incomposita dictio, neque... ubique sermonis Latini puritas (præter... quam in locis, ubi Livium & ejus no... scriptores describit) invenitur. Et recen... tiorem esse vel inde apparet, quod libr... cap. V. Episcoporum & Archiepiscopo... rum mentionem facit. Vixit ergo ante... ducentos, & quod excurrit, annos noster... Floccus. Quod & Raphaël Volaterranus, Blondum sequutus, Commentar. Urba... nor. lib. XI. indicat. Iannotius, inquit, Ma... nettus (corrupte ibi vulgo Ioannes Ma... nectus legitur) & Andreas Fiocus, ambo Florentini, [Constantiensis Concilii tem... pore (an. Sal. MCCCCXXIV.) quod iis... dem innuit] inter eloquentes & ex Chry... soloræ schola commemorati.

FINIS.

AP-

APPENDIX AD ROMAM ANTIQVAM;

In qua

DE ROMÆ STATV HODIERNO

Et

PONTIFICIS AVCTORITATE

Differitur.

I.

IMPERIVM ROMANVM, & PONTIFEX.

II

DE STATV VRBIS ROMAE ET PONTIFICIS, Relatio tempore Sixti V. PP. Anno CIↃ IↃ LXXXV.

III

REDITVS ET EXPENSAE P. R. Anno CIↃ IↃ LXXII.

IIII

AVCTORITATIS PONTIFICIAE Assertio.

V

QVOMODO IMPERIVM ROM. AB AVCTORITATE P.P. DEPENDEAT, Dissertatio.

VI.

MIRABILIA ROMAE, ex V. C.

Epi-

Epigramma
IANI VITALIS PANORMITANI
De
ROMA.

QVi Romam in media quæris novus advena Roma,
Et Romæ in Roma nil reperis media:
Aſſpice murorum moles, præruptaq; ſaxa,
Obrutaq; horrenti vaſta theatra ſitu:
Hæc ſunt Roma. Viden' vel ut ipſa cadavera tanta
Vrbis adhuc ſpirent imperioſa minas?
Vicit ut hæc mundum, niſa eſt ſe vincere: vicit;
A ſe non victum nè quid in orbe foret.
Nunc victa in Roma Roma illa invicta ſepulta eſt.
Atque eadem victrix victaque Roma fuit.
Albula Romani reſtat nunc nominis index;
Quin etiam rapidis fertur in æquor aquis.
Diſce hinc quid poſſit fortuna: immota labaſcunt,
Et quæ perpetuo ſunt agitata, manent.

Epigramma
IANI VITALIS PA-
NORMITANI
De
ROMA.

Qui Romam in media quaeris novus advena Roma,
Et Romae in Roma nil reperis media:
Aspice murorum moles, praeruptaque saxa,
Obrutaque horrenti vasta theatra situ:
Haec sunt Roma. Viden' vel ut ipsa cadavera tanta
Urbis adhuc spirent imperiosa minas?
Vicit ut haec mundum, nisa est se vincere: vicit;
A se non victum ne quid in orbe foret.
Nunc victa in Roma Roma illa invicta sepulta est.
Atque eadem victrix victaque Roma fuit.
Albula Romani restat nunc nominis index;
Quin etiam rapidis fertur in aequor aquis.
Disce hinc quid possit fortuna: immota labascunt,
Et quae perpetuo sunt agitata, manent.

IM-

I

IMPERIVM ROMANVM.

IMperium Romanum, quod imperante Trajano erat amplissimum in Scotia; extendebatur enim ab Oceano Hibernico, ultra Tigrim: Oceano Athlantico, ad sinum Persicum: ab Athlante ad sylvam Calidoniam, pertingebatque ad flumen Albim, transibatque Danubium: primum labi cœpit bellis civilibus Galbæ, Othonis, Vitelli: iis enim temporibus exercitus, qui in Magna Britannia pro præsidio erat, trajecit in Continentem. Hollandia & vicinæ regiones rebellarunt, paucique temporis progressu, Imperii finibus præsidio destitutis transmiserunt Sarmatæ Danubium: Alani superarunt fauces Caspias: Persæ acquisiverunt nomen & potentiam: Gothi pervagati sunt Mœsiam & Macedoniam: Franci ingressi sunt Gallias. Constantinus Imperator restituit Imperium antiquo splendori, sopivit bella domestica, frenavit tyrannos, barbaros, & gentes hostiles. Sed duo fuerunt, quæ Imperium multum debilitarunt: primum fuit translatio sedis Imperialis Roma Constantinopolim, quod factum dispoliavit Romam & debilitavit Imperium. Luce enim clarius est,

 quod

quod ſicut plantæ ex nativo ſolo in regiones climate & qualitate diverſas transplantatæ, parum retinent virtutis naturalis: ita & res humanæ, præcipue autem dominia & ſtatus magnis illis mutationibus perdunt ſuum vigorem & ſtabilitatem. Eam ob cauſam Senatus Romanus nunquam plebi conſentire voluit, ut Roma Vejam commigraret, quæ civitas multo gratior, & magis commoda erat, quam Roma, maxime poſtquam à Gallis ruinæ tradita fuerat. Cum nullæ res magis pernitioſæ ſint Reipublicæ, quam magnæ novitates; quæ res majori damno, ne dicam exitio, potuit contingere Imperio Romano, quam adeo ingens ac ſubita præter omnium exſpectationem immutatio? Non plus minuſve fecit bonus ille Imperator, quam ſi quis ad dandum animali meliorem formam, cerebrum ad genua, aut cor è ſuo loco ad cubitum transferret. Secundum erratum Conſtantini fuit diviſio Imperii ſuis filiis facta in tres partes, quod contigit anno Domini CCCXLI; qua ex magno imperio tria fecit, cum notabili diminutione auctoritatis & virium. Cum enim ejus filii inter ſe armis decertarent, taliter ſe invicem conſumpſerunt, ut Imperium quaſi exſangue corpus remanſerit. Quamvis autem imperium

quod ficut plantæ ex nativo solo in re-
giones climate & qualitate diversas
transplantatæ, parum retinent virtutis
naturalis: ita & res humanæ, præcipue
autem dominia & status magnis illis
mutationibus perdunt suum vigorem &
stabilitatem. Eam ob causam Senatus
Romanus nunquam plebi consentire
voluit, ut Roma Vejam commigraret,
quæ civitas multo gratior, & magis
commoda erat, quam Roma, maxime
postquam à Gallis ruinæ tradita fuerat.
Cum nullæ res magis perniciosæ sint
Reipublicæ, quam magnæ novitates;
quæ res majori damno, ne dicam exitio,
potuit contingere Imperio Romano,
quam adeo ingens ac subita præter om-
nium exspectationem immutatio? Non
plus minusve fecit bonus ille Imperator,
quam si quis ad dandum animali melio-
em formam, cerebrum ad genua, aut
or è suo loco ad cubitum transferret.
cundum erratum Constantini fuit di-
io Imperii suis filiis facta in tres par-
quod contigit anno Domini CCCXLI;
ex magno imperio tria fecit, cum
bili diminutione auctoritatis & vi-
. Cum enim ejus filii inter se armis
tarent, taliter se invicem consum-
it, ut Imperium quasi exsangue
remanserit. Quamvis autem im-
perium

perium aliquot vicibus sub uno Principe coaluerit, divisioni adeo aptum remansit, ut raro acciderit, quin in Orientale & Occidentale non fuerit partitum, usque dum Odoacer, Herulorum & Turingorum Rex, magno cum exercitu Italiam ingressus, in tam magnas angustias conjecit Augustulum, ut præ desperatione se Imperio Occidentali abdicarit, quod accidit anno CCCCLXXVI. Hunni jam antea Danubium transmiserant: Alaricus Vandalorum Rex, Romam ceperat: Vandali primum Andalusiam, & postea Africam: Alani Lusitaniam: Gothi majorem Hispaniæ partem: Angli Britanniam: Burgundiones Provinciam occupabant. Iustinianus Imperator res aliquantulum in melius restituit, nam per suos Capitaneos exegit Vandalos Africa, & Gothos Italia, anno DLVI. Sed parvo tantum tempore id duravit, nam anno DCCXIII cœperunt Orientale Imperium vexare arma & hæresis Mahumetana, brevique tempore fuere à Saracenis oppressæ præter Syriam, Ægyptum & Archipelagum, Africa, Sicilia & Hispania. Anno DCCXXV occuparunt quoque Saraceni Narbonem, Avenionem, Tolosam, Burdegalam, & regiones vicinas. Imperium itaque Occidentale paulatim prorsus in direptionē abiit: Orientale

 autem

autem adeo invalidum remanſit; ut vix aliquot vicibus, civitatem Conſtantinopolitanam contra Saracenorum arma defendere, multo minus Occidenti auxilium ferre potuerit. Anno autem Chriſti DCCC titulos Occidentalis Imperii adeptus eſt Carolus Magnus, Francorum Rex, quam rem recenſet Ado, Viennæ Archiepiſcopus, verbis ſequentibus: In die ſancto nativitatis Domini, ante confeſſionem B. Apoſtoli, cum glorioſus Rex Carolus ab oratione ſurrexiſſet, Leo Pontifex capiti ejus coronam impoſuit, ſicq; ab univerſo populo acclamatum eſt: *Carolo Auguſto, à Deo coronato Magno, pacifico, Imperatori Romanorum vita & victoria.* Diviſum itaque fuit Occidentale Imperiũ ab Orientali hoc modo, ut Neapolis, etſi Pontum Orientem verſus, cum Sicilia Græcorũ eſſet, Beneventum Longobardis remaneret, Veneti neutri parti adſcripti, ſtatus Eccleſiæ liber eſſet, reliquum Carolo M. cederet. Blondus vult, Irenem Imperatricem primum in eam diviſioné conſenſiſſe, deinde à Nicephoro confirmatam eſſe. Habuit itaq; diviſio Imperii initium è tranſlatione ſedis Imperialis Roma Conſtantinopolim: crevit diſtractione in plures Principes: pervenit ad perfectionem aſſumptione Caroli Magni. Ante eum enim modus regi-

minis

autem adeo invalidum remansit, ut vix aliquot vicibus, civitatem Constantinopolitanam contra Saracenorum arma defendere, multo minus Occidentis au... ferre potuerit. Anno autem Christi ... titulos Occidentalis Imperii ad... est Carolus Magnus, Francorum Rex, quam rem recenset Ado, Vienn... Archiepiscopus, verbis sequentibus: ... die sancto nativitatis Domini, ante confessionem B. Apostoli, cum gloriosus Rex Carolus ab oratione surrexisset, Leo Pontifex capiti ejus coronam imposuit, sicq; ab universo populo acclamatum est: *Carolo Augusto, à Deo coronato Magno, pacifico, Imperatori Romanorum, vita & victoria.* Divisum itaque fuit Occidentale Imperiū ab Orientali hoc modo, ut Neapolis, etsi Pontum Orientem versus, cum Sicilia Græcorū esset, Beneventum Longobardis remaneret, Veneti neutri parti adscripti, status Ecclesiæ liber esset, reliquum Carolo M. cederet. Blondus vult, ...enem Imperatricem primum in eam divisioné consensisse, deinde à Nicephoro confirmatam esse. *Habuit itaq; divisio Imperii initium è translatione sedis Imperialis Roma Constantinopolim: crevit distractione in plures Principes: pervenit ad perfectionem assumptione Caroli Magni.* Ante eum enim modus regi-

minis, leges, magistratus & consilia erant communia, tendebantque ad bonum commodumque utriusque Imperii, tanquam membrorum ejusdem corporis. Et si unus Imperatorum moriebatur absque filiis, totum Imperium manebat alteri; sed Carolo Magno in Imperatorem Occidentis electo, nulla amplius fuit habita ratio Imperii Orientis, nec Imperator Orientis unquam successit in imperium Occidentis, nec ejus imperator in Orientis imperium. Permansit autem imperium Occidentis in familia Caroli Magni paulo minus quam centum annis: defecit autem ea familia in Arnolpho. Anno Christi M I I abscripto omni jure hæreditatis, creatio Imperatoris in libera electione septem Principum, qui Electores nuncupantur, posita fuit. Ratio faciendi Imperium electivum, quod eo usque familiæ Caroli M. hæreditarium extiterat, fuit, quod Imperator Otho III. filios non habuit: utque dignitate personæ, quæ eligeretur, Imperium firmius redderetur, Imperium Occidentis tunc valde coarctatum & concisum erat: nihil enim ei quam Germania & Italiæ pars supererat: Pontifex siquidem Romanus bonam Italiæ partem possidebat: Veneti in medio utriusque Imperii positi vivebant in plena libertate, cum domi-

nio annexo suo statui: Regna Neapolis & Siciliæ, quæ Normanni Græcis eripuerant, Ecclesiæ Romanæ feudataria facta erant, primum sub Clemente Antipapa, deinde sub Nicolao II, & ejus successoribus, qui Antipapæ factum, propter emolumentum approbarunt: Lombardia & Thuscia, partim propter dissidia Imperatorum, Henrici IV & V, Friderici I & II, cum Pontificibus Romanis, partim propter populorum ferociam, Imperatoribus plus laboris & impensæ, quam commodi attulerant. Rudolpho Imperatori itaque non solum in Italiam proficisci, curæ non fuit (quod eum infortunia, adversæque res suorum antecessorum terrerent) sed & populis Italiæ libertatem parvo precio vendidit. Lucensibus non constitit libertas plus quam decem aureorum millibus: Florentini eam sex aureorum millibus redemerunt. Deficientibus itaq; cum reputatione viribus imperii, ei in Italia, præter nomen, nihil fere remansit. Vicecomites Mediolanenses, & successive alii domini, aliis locis rapuerunt sibi dominia, quæ potuerunt, absque ullo Imperatoris respectu, tantumque petebant investituram suorum statuum. Sed Franciscus, cum sibi armis statum Mediolanensem parasset, parvi fecit investituram, existimans se posse se-

ipsum

nio annexo suo statui: Regna Neapoli
& Siciliæ, quæ Normanni Græcis eripue-
rant, Ecclesiæ Romanæ feudataria facta
erant, primum sub Clemente Antipapa
deinde sub Nicolao II, & ejus successori-
bus, qui Antipapæ factum, propter emo-
lumentum approbarunt: Lombardia &
Thuscia, partim propter dissidia Impera-
torum, Henrici IV & V, Friderici I & II,
cum Pontificibus Romanis, partim pro-
pter populorum ferociam, Imperatori-
bus plus laboris & impensæ, quam com-
modi attulerant. Rudolpho Imperato-
ri itaque non solum in Italiam proficisci,
curæ non fuit (quod eum infortunia, ad-
versæque res suorum antecessorum te-
rerent) sed & populis Italiæ libertatem
parvo precio vendidit. *Lucensibus non*
constitit libertas plus quam decem au-
reorum millibus: Florentini eam sex au-
reorum millibus redemerunt. Deficienti-
bus itaq; cum reputatione viribus impe-
rii, ei in Italia, præter nomen, nihil fere
remansit. Vicecomites Mediolanenses, &
successive *alii domini*, aliis locis rapue-
runt sibi dominia, quæ potuerunt, abs-
que ullo Imperatoris respectu, tantum
petebant investituram suorum sta-
tuum. Sed Franciscus, cum sibi armis
Ducatum Mediolanensem parasset, parvi
fecit investituram, existimans se posse se-
ipsum

ipsum conservare in ejus possessione, iisdem artibus, quibus eum sibi comparaverat. Vltra montes substraxerunt se Imperio multi Principes, ita, ut Imperium præsenti tempore fere in Germania conclusum sit. Sed quod dominia in Germania uniformia non sunt, describam illa, ut sequitur: Aliqua dominia sunt quasi membra Imperii, sed separata: quamvis enim Imperii sint, non id agnoscunt, nec agnoscere volunt, sicut Reges Daniæ & Sueciæ, Dux Prussiæ, Helvetii, Rheti: alia agnoscunt quidem Imperatorem pro supremo Principe, sed diætas imperii non invisunt, nec contribuunt feruntque onera Imperii; sicut Duces Sabaudiæ, Lotharingiæ, & Principes Italiæ: alia invisunt diætas, feruntque onera, sicut Principes & Civitates Germaniæ: sed Rex Bohemiæ à Carolo IV Imperatore à contributionibus exemptus est. Alia dominia non solum pendunt communes contributiones Imperii, sed quod plus est, solvunt Imperatori tributum particulare: eæ sunt illæ Civitates, quæ Imperiales nuncupantur: aliqui Principes Germaniæ non solum intersunt Comitiis Imperii, sed & electioni Imperatoris: hi sunt sex Electores, tres Ecclesiastici, & tres Laici, quibus jungitur, si vota imparia sunt, Rex Bohemiæ, qui non

non venit ad convocationem (quæ diæta dicitur) nihilominus calculum in electione habet. Sed loquendo strictè: Civitates Principes Imperii proprie dicuntur, qui diætis intersunt, & tanquam membra unius corporis, participant bona & mala, emolumenta & onera. Hi viventes fere modo Reipublicæ simul unitæ, ad defensionem communem habent Imperatorem pro capite, qui non regit absolute, sed per Comitia, nec tamen indicit illa absque præcedenti consensu maximæ partis Electorum. Deliberationum Decreta, quæ edicuntur, irrita fieri non possunt, nisi per aliam diætam: sed Imperator habet plenam auctoritatem mandandi executioni decreta. Imperator itaque quod ad dignitatem & præeminentiam spectat, est primus Christianorum Princeps, tanquam is, in quem cessere jura Reipublicæ & Imperii Romani: ejus est protegere Ecclesiam Dei, defendere fidem, procurareque pacem, & bonum Reipublicæ Christianæ.

PONTIFEX ROMANUS.

Pontificis Romani amplitudo est duorum generum: una consistit in dominio, quod habet: altera in auctoritate spirituali. Dominium temporale est duo-

rum

non venit ad convocationem (quæ diæta dicitur) nihilominus calculum in ea dictione habet. Sed loquendo strictè: Civitates Principes Imperii propriè dicuntur qui diætis intersunt, & tanquam membra unius corporis, participant bona & mala, emolumenta & onera. Hi vincti fere modo Reipublicæ *simul uniti* ad defensionem communem *habent* Imperatorem pro capite, qui non regit absolute, sed per Comitia, nec tamen indicit illa absque præcedenti consensu maximæ partis Electorum. Deliberationum Decreta, quæ edicuntur, *irrita fieri* non possunt, nisi per aliam diætam: sed *Imperator habet plenam auctoritatem mandandi executioni decreta.* Imperator itaque quod ad dignitatem & præeminentiam *spectat, est primus Christianorum Princeps, tanquam is,* in quem *cessere jura Reipublicæ* & *Imperii Romani*: ejus est protegere Ecclesiam Dei, defendere fidem, procurareque pacem & bonum Reipublicæ Christianæ.

PONTIFEX ROMANVS.

Pontificis Romani amplitudo est duorum generum: *una consistit in dominio quod habet: altera in auctoritate spirituali. Dominium temporale est duo-* rum

rum generum: unum est utile, nisi velimus dicere immediatum: alterum est directum & mediatum. Quod ad dominium utile spectat, Papa bonam Italiæ patrem possidet, nempe omnino id quod inter fluvium, qui vulgo *Fiore* dicitur, & Cajetam, inter Primaro & fauces Truentii est (excepto Ducatu Vrbini.) Eo spacio comprehenduntur Provinciæ, Bononiensis, Romandiola, Marchia, Vmbria, Ducatus Spoletanus, Patrimonium S. Petri, Latium. Hic status est ex præcipuis Italiæ, tum propter situm (est enim quasi in ejus centro, extenditurque à mari Adriatico ad Tyrrhenum) tum etiam propter summam annonæ copiam, frugum præcipue, olei & vini. Romandiola enim non tantum sibi, sed etiam vicinis oleum, vinumque producit, mittitque eorum magnam copiam Venetis, & in Illyricum: conficit quoque Cerviæ, sibi & aliis sal. Marchia aliquot vicibus suppeditavit Venetis, usque ad centum Stare (mensuræ genus est) frumenti millia, magnamq; olei quantitatem. Quamvis Vmbria tantum frugum non habet, ut eas foris emittere possit, alieni tamen ipsa non indiget: vinum fere undique in ea crescit, habetque pecudes, multis quoque locis satis croci. Patrimonium & Latium plus quam semel frugibus adjuverunt

juverunt Genuam, aliquibus quoq; vicibus Neapolim. Hic ſtatus gente audace bellicoſaq; plenus eſt, æſtimaturq; ipſum in eo excedere omnes alios Italiæ ſtatus: poſſent colligi ex Bononiẽſi, Romandiola, & Marchia, plus quam xx peditum millia, ex reliquo tantundem. Tempore Papæ Clementis ſola Marchia ſuppeditavit xv militum millia in ejuſdem auxilium. Civitates præcipuæ ſunt Roma, orbis caput, in qua c hominum millia numerari poſſent: Bononia, quæ plus quam LXXX millia utriuſque ſexus ſuppeditare poſſet, Perugia, Ancona, Ravenna, Ariminium, Ceſenna, Forum Iulii, Faventia, Imola, Macerata, Firmũ, Aſculum, Camerinum, Spoletum, Norcia, Rietum, Tarnia, Narnia, Orvietum, Viterbum, Aſſiſium, Folignum, Todi, & forte xxx alię. Nec deſunt arces munitæ: inter eas eſt Caſtellum & Burgus Romæ (ſi perficiatur) civitas Orvietum, quam natura muro cinxit, Terracina, civitas Caſtelli, Fanum. Poſſent muniri multæ civitates, quæ loci & ſitus commoditate excellunt, nempe Aqua pendens, mons Phaliſcorum, Viterbum, Ancona, Spoletum, Narnia, portus & civitas vetus. Multum ſplendoris & amplitudinis etiam huic ditioni ſtatuiq; Eccleſiaſtico, addit multitudo familiarum tam pacis, quam belli artibus illuſtrium,

quæ

petebant Genuam, aliquibus quoq; vi-
bus Neapolim. Hic status gente aula-
bellicosaq; plenus est, æstimaturq; ipsu-
in eo excedere omnes alios Italiæ statu-
possint colligi ex Bononiési, Romand-
la & Marchia, plus quam xx peditum m-
lia et reliquo tantundem. Tempore P-
pæ Clementis sola Marchia suppeditavit
xv militum millia in ejusdem auxilium.
Civitates præcipuæ sunt Roma, orbis ca-
put, in qua c hominum millia numerari
possent: Bononia, quæ plus quam LXX
millia utriusque sexus suppeditare posset,
Perugia, Ancona, Ravenna, Ariminium,
Cesenna, Forum Iulii, Faventia, Imola,
Macerata, Firmū, Asculum, Camerinum,
Spoletum, Norcia, Rietum, Tarnia, Nar-
nia, Orvietum, Viterbum, Assisium, Fo-
gnum, Todi, & forte xxx aliæ. Nec desunt
arces munitæ: inter eas est Castellum S.
Burgus Romæ (si perficiatur) civitas Or-
vietum, quam natura muro cinxit, Te-
racina, civitas Castelli, Fanum. Possent
muniri multæ civitates, quæ loci & situs
commoditate excellunt, nempe Aqua
pendens, mons Phaliscorum, Viterbum,
Ancona, Spoletum, Narnia, portus & ci-
vitas vetus. Multum splendoris & ampli-
tudinis etiam huic ditioni statuiq; Eccle-
siastico, addit multitudo familiarum
pacis, quam belli artibus illustrium,
quæ

quæ in hac ditione sunt,
est, cur Reges & Principes
exercitibus & factionibus
petant. Si Princeps hujus
set Ecclesiasticus, sed civili
go loquimur, secularis, Pro
norum nullo Principi Ital
populi aut potentia ceder
tifex præter hæc, statum A
in Francia, in quo quatu
octoginta oppida muris ci
bet in regno Neapolitanō,
Quantum ad dominium
ctat, Papa est patronu- reg
ni & Siciliæ, quæ feuda al
bilitate superant, præter
Vrbini, Ferrariæ, Parmæ,
aliorum. Insula Hibernia
Angliæ juris Ecclesiæ Rom
butaria fuere: habet jus
omnium ordinum religior
rum. Confert quoque ber
Habet itaque mille remu
dos, & sicut dicebat Xys
non deerunt pecuniæ, quar
nus erunt & calamus. Pius
ligionibus quadraginta au
lia, & si renunciationes
cum regressibus, & com
mittere voluisset, sicut ei
aureorum myriadem rec

Paulus III cum Imperatore, & Venetis fœdus adversus Turcas fecit, tulitque sextam impensarum partem: misit Carolo V in auxilium belli, contra Lutheranos duodecim peditum millia, & quingentos equites, suis stipendiis militantes, evexitque suam familiam in eam amplitudinem, in qua est. Pius V. misit quatuor peditum millia, & mille equites, in auxilium Caroli IX Regis Franciæ. Sixtus V quinque annis & semis, sui Pontificatus collegit quinque aureorum milliones, impenditque magnam pecuniæ vim in aquæ ductibus, fontibus, pyramidibus, palatiis, templis.

II.

DE STATV VRBIS ROMÆ ET PONTIFICIS RELATIO.

SVMMARIVM.

1, *Pontificis auctoritas in Ecclesiasticis, & Sæcularibus.*
2, *Populi militares.*
3. *Divitiæ Pontificis, & armata vis timenda.*
4, *Potentia unde aucta.*
5, *Romæ prærogativa.*

6, Sæpe

Paulus III cum Imperatore, & Vene[tis] fœdus adversus Turcas fecit, tulitque s[u-]am impensarum partem: misit Carolo in auxilium belli, contra Lutheranos duodecim peditum millia, & quingentos equites, suis stipendiis militantes, erexi[t-]que suam familiam in eam amplitudinem, in qua est. Pius V. misit quatuor peditum millia, & mille equites, in auxilium Caroli IX Regis Franciæ. Sixtus quinque annis & semis, sui Pontificatus collegit quinque aureorum milliones, impenditque magnam pecuniæ vim in aquæ ductibus, fontibus, pyramidibus, palatiis, templis.

II.

DE STATU URBIS ROMÆ ET PONTIFICIS RELATIO.

SUMMARIUM.

Pontificis auctoritas in Ecclesiasti[cis] & Secularibus.
Populi militares.
Divitiæ Pontificis, & armata vi ti-menda.
Potentia unde aucta.
Romæ prærogativa.

6, Sæpe

6, *Sæpe capta, & diruta.*
7, *Incolarum multitudo; iners utplurimum.*
8, *Magistratus Romani.*
9, *Ius & fortuna peregrinorum.*
10, *Pecuniæ cataplus Romæ, & nundinatio.*
11, *Ager Romanus ferax, sed desolatus, Et causa solitudinis.*
12, Campaniæ, & Patrimonii *situs.*
13, *Romanarum Provinciarum gubernacula Pontificum affinibus olim commissa.*
14, *Emolumenta & curam harum nunc Pontifices curant.*
15, *Militia Pontificis & satellites.*
16, *Principes familiæ Romanæ.*
17, *Arces Urbis, & Imperii Ecclesiastici.*
18, *Proventus ex vectigalibus*, &c.
19, Officia & Montes *quid in Urbe.*
20, *Onera, & expensæ.*
21, *Sixti V. PP. laus.*
22, *Modus pecuniæ corradendæ.*
23, *Pontificiæ ditiones negligenter habitæ.*
24, *In Pontificum amisitia non multum fiduciæ ponendum. interim inimicitia vitanda.*
25, *Auctoritas PP. in Sacris: Et, Ipsum supra Concilia esse.*
26, *PP. imperio subjectos esse Christianos omnes Principes.*

27, Præ-

27, *Præmia, & Pœnæ, bina Pontificiæ auctoritatis vincula.*

28, *Collatio Beneficiorum.*

29, *Creatio PP. varia.*

30, *Cardinalium in eligendo PP. triplex modus: Et, Eorum numerus & honos.*

31, *Favor Cardinalium à Regibus quæſitus, quare jam parum ambiatur.*

I.

NOtiſſima res eſt, Pontifici Romano quoad Eccleſiaſticos, in omnes univerſalem eſſe poteſtatem, non ſolum in eos, qui ipſius ſubduntur imperio, ſed etiam qui cæteris Principibus parent, totoque orbe terrarum vivunt: Sed quantum ad laicos, duplex ei competit juriſdictio, vel ſpiritualis, vel temporalis. Quoad ſpiritualem, omnes concedunt, ipſi tanquam capiti, ſupremam eſſe auctoritatem, & poſſe quaſi juris poſitivi leges non ſolum interpretari, ac moderari, ſed etiam omnino revocare: leges vero quæ de jure divino ſunt, non item: ipſas enim revocare non poteſt. Quod ſpectat ad temporalem, magna fuit, & adhuc vertitur controverſia: quia plerique, præſertim Canoniſtæ, opinati ſunt, Pontificem ſupremam habere utriuſque juriſdictionis auctoritatem: alii plerique contendunt, Imperatorem ſupre-

27. Præmia, & Pœnæ, bina Pontifi[ciæ]
auctoritatis vincula.
28. Collatio Beneficiorum.
29. Creatio PP. varia.
30. Cardinalium in eligendo PP. m[u]-
nus: Et, Eorum numerus & ho[nor].
31. Favor Cardinalium à Regibus quæ[si]-
tus, quare jam parum ambiatur.

II.

NOtissima res est, Pontifici Roma-
no quoad Ecclesiasticos, in om-
nes universalem esse potestatem,
non solum in eos, qui ipsius subduntur
imperio, sed etiam qui cæteris Princi-
bus parent, totoque orbe terrarum vi-
vunt: Sed quantum ad laicos, duplex
competit jurisdictio, vel spiritualis, vel
temporalis. Quoad spiritualem, omnes
concedunt, ipsi tanquam capiti, sup[re]-
mam esse auctoritatem, & posse quasi
ris positivi leges non solum interpretari,
ac moderari, sed etiam omnino revoca-
re: leges vero quæ de jure divino sunt,
non item: ipsas enim revocare non po-
est. Quod spectat ad temporalem, ma-
na fuit, & adhuc vertitur controversia
ia plerique, præsertim Canonistæ, opi-
ti sunt, Pontificem supremam habere
iusque jurisdictionis auctoritatem:
plerique contendunt, Imperatorem
supre-

supremum esse rerum mundanarum Principem: itidem pro virili sua certant Reges & Principes cæteri: Pontificem vero plenam atque supremam potestatem nusquam, nisi in suomet imperio, quod possidet, ajunt obtinere; in alienis vero solummodo, quatenus spirituale aliquid agitur, quale est jusiurandum, votum, aliudve, quod ad conscientiam spectat. Quod ad vires Pontificii imperii, & quid ab illo aut sperari, aut timeri queat, præter auctoritatem spiritualem (quæ maximis quibusque Principibus nunquam non fuit, aut tremenda, aut veneranda, & præter auctoritatem, quam in Sacerdotiis habet, & in Ecclesiasticis personis ubique) non mediocris momenti sunt terrarum spatia, quæ possidet: etenim in medio Italiæ imperat Romæ, toti Latio, magnæ parti Etruriæ, Vmbriæ, Ducatui Spoletano, Perusiæ, & Bononiæ, nec non Flaminiæ, & agro Piceno, & parti Samnitum, præterquam quod supremum habet jus in regno Neapolis, & Siciliæ, Ferraria, Vrbino, Placentia, & Parma: in Gallia vero possidet Avenionem, & nonnullas alias civitates. Qui Dominatus (ut inter Italos) magnus est; & in unum redactus, utrumque mare attingit, fertilis totus, excultissimus, uberrimi agri, omni commoditate refertus,

populorum, & bello aptorum hominum plenus. Et quoad annonam, solus ager Picenus præteritis annis minimo negotio potuit Venetorum imperio plus quam centum millia modiorum tritici subministrare. Patrimonium vero, quod est Viterbi & adjacentium agrorum territorium, potuit olim Liguriæ, Neapolis, & remotiorum locorum egestati subvenire.

2 Verum quod spectat ad milites, communis est opinio, in Ecclesiastico statu meliores eos deligi posse, quam in tota reliqua Italia, imo Europa: crediturque ex agro Piceno & Flaminia viginti quinque millia hominum bello idoneorum educi posse: ex Patrimonio vero & Latio fortasse totidem.

3 Et quanquam dubio procul ex iis regionibus Pontifex minimos colligit reditus, utpote qui oppignorati sunt, vel creditoribus addicti, nihilominus patet exploratumque est, Pontifici nunquam deesse, modo velit pecuniam, cernimusque præsentem Pontificem brevissimo annorum curriculo collegisse circiter quinquagesies centena millia aureorum: quos temporis progressu adaugere poterit, magisque posset, quam antehac, si renuntiationes beneficiorum cum regressibus admitteret, & adhuc multo

magis

populorum, & bello aptorum homi
num plenus. Et quoad annonam, so
ager Picenus præteritis annis mini
negotio potuit Venetorum imperio ple
quam centum millia modiorum tritic
subministrare. Patrimonium vero, quæ
est Viterbi & adjacentium agrorum te
ritorium, potuit olim Liguriæ, Neapol
& remotiorum locorum egestati subve
nire.

2 Verum quod spectat ad militem,
communis est opinio, in Ecclesiastico
statu meliores eos deligi posse, quam in
tota reliqua Italia, imo Europa: credi
turque ex agro Piceno & Flaminia vi
ginti quinque millia hominum bello
idoneorum educi posse: ex Patrimonio
vero & Latio fortasse totidem.

3 Et quanquam dubio procul eis
regionibus Pontifex minimos colligit re
ditus, utpote qui oppignorati sunt, vel
creditoribus addicti, nihilominus patet
exploratumque est, Pontifici nunquam
deesse, modo velit pecuniam; cernimus
nunc præsentem Pontificem brevissimo
annorum curriculo collegisse circiter
quinquagesies centena millia aureorum:
os temporis progressu adaugere po
t, magisque posset, quam antehac, si
nuntiationes beneficiorum cum re
ibus admitteret, & adhuc multo
magis

magis si officiorum con
probaret: & proverbio u
tifici nunquam defutu
dum manus illi & calam
hoc igitur terrarum don
iis viribus quas diximus
non est, quin Pontifex e
adhærens. multum co
commodi, modo velit,
sertim in Italia, afferre p
sunt exempla, quibus Po
ribus opibus, quam eæ
do possident, Pontificia
atque auctoritatem con
Principes sustentaverunt
peratores exauctoraveru
Regna suo arbitratu mu
strorumq; patrum temp
ignotum est, quid efficere
fex Alexander, cujus nutu
peratis Alpibus, Italiam i
que perturbavit, & Ponti
successor nostræ Reipub
mium) quanta sit Pontifi
patefecit. Leo x, & Cleme
rima bella, quæ suis, aut
rum viribus gessere, n
suam firmarunt, & Clem
pessas calamitates potenti
quam ipsas perpeteretur
lus III Ecclesiæ dignitaten

inter duos potentiſſimos Principes ſuſtentavit auctoritate magis, quam armis: adverſus Turcas & hæreticos arma movit, denique poſteros ſuos in eam fortunæ amplitudinem, quam cernimus, collocavit. Iulius III, dum arma movit, Italicam pacem ſuſtulit, totamque propemodum Europam perturbavit: & Paulus IV multos theſauros hoſti Regi ademit, memorabile poſt ſe relinquens exemplum incommodorum, quę ex Pontificis animi propenſionibus, niſi ratione regantur, emanare poſſunt: & Pontifex, quem modo habemus, quanquam nullum hactenus inter Chriſtianos bellum excitavit, neque ullam turbarum occaſionem dedit, tamen haud mediocre inſtat periculum, propter ſtimulum conſiliariorum, quibus circumdatur: quam rem non ignorat Gallorum, non Catholicus Rex, & plerique alii Principum.

Proinde quemadmodum antiquitus fiebant luminibus quibuſdam ſacrificia, ut prodeſſent, aliis, ne nocerent; ita ſanum conſilium exiſtimandum eſt, ſumma ope niti, ut cum Pontificibus (quoſcunque mores præ ſe ferant) bene nobis conveniat: quantum enim pacis & belli tempore utiles ſunt favores, & beneficia, quæ bene animati Pontifices poſſunt conce-

inter duos potentissimos Principes
firmavit auctoritate magis, quam a
mis: adversus Turcas & hæreticos arm
movit, denique posteros suos in ea
fortunæ amplitudinem, quam cer
mus, collocavit. Iulius III, dum a
movit, Italicam pacem sustulit, tota
que propemodum Europam pertur
vit: & Paulus IV multos thesauros he
Regi ademit, memorabile post se reli
quens exemplum incommodorum, quæ
ex Pontificis animi propensionibus,
ratione regantur, emanare possunt: &
Pontifex, quem modo habemus, qua
quam nullum hactenus inter Christ
nos bellum excitavit, neque ullam
barum occasionem dedit, tamen haud
mediocre instat periculum, propter
mulum consiliariorum, quibus circum
datur: quam rem non ignorat Gallor
non Catholicus Rex, & plerique alii Prin
cipum.

Proinde quemadmodum antiquitus
fiebant luminibus quibusdam sacrifici
ut prodessent, aliis, ne nocerent; ita
um consilium existimandum est, su
a ope niti, ut cum Pontificibus (quod
nque mores præ se ferant) bene nobis
nveniat: quantum enim pacis & belli
pore utiles sunt favores, & beneficia
bene animati Pontifices possunt
conce-

concedere, tantum periculosa sunt detrimenta, quæ ab iisdem male affectis timenda sunt: neque unquam defuerunt, qui ad deteriora proclives animos instigant.

4 Ideo omnes Christiani Principes, sive inter magnos, sive inter mediocres annumerentur, religione ducti, sive aliis de causis, eo sese abjecerunt, ut coram Pontificibus genua flexerint, ejusque pedibus oscula detulerint; omnesq; in universum, etsi magni validique, ipsorum amicitiam adipisci conati sint, aut saltem ne contrarios haberent, operam dederint, & quicunque naturę & affectibus Pontificis sese prudenter accommodavit, ingens ex ea re commodum, maximumque fructum assecutus est. Quæ res si unquam utilis aut necessaria deprehensa est, equidem hoc tempore, & hoc quem habemus, Pontifice, pernecessaria est, multoque utilissima. Natura siquidem rigidus est & austerus, cumque præsentem dignitatis celsitudinem non artibus suis, non ambitu, sed solo Dei consilio consecutus esse sibi videatur, autoritatem suam sine timore ullo semper exercuit, profiteturque se non modo omni perturbatione, atque utilitatis cupidine immunem, sed etiam nihil aliud respicere, quam quod religionem, & quæ

eam consequuntur, attingit, fixam animo gerens opinionem cunctos Christianos religione omnia metiri debere.

5 Verum de temporali Pontificis dominatu institutum sermonem continuantes, primum sese mihi offert Roma urbs, de qua si omnia quæ possem, referre atque enarrare vellem, profecto relationis meæ cursum nimis dilatarem: etenim nemo nescit, hanc non solum totius Italiæ omniumque nobiliorum Europæ provinciarum, sed etiam maximæ partis Asiæ & Africę dominam longo intervallo omnes principatus & regna imperii amplitudine & gloria superavisse: & quamvis (ut est rerum humanarum vicissitudo) imperium ipsius ab antiquo illo culmine defecerit, nihilominus adhuc majores orbis terrarum Principes ipsius nomine honestiores esse sibi facile videntur: quandoquidem Imperator libenti animo titulum *Regis Romanorum* usurpat, & Turcarum Rex assentitur, ut quas regiones in Europa possidet, ubi etiam residet, *Romania* appelletur. sed quod magis interest, hæc Vrbs Pontificum sedes facta est, propter quorum auctoritatem videri potest, antiquæ dignitatis splendorem magna ex parte recuperavisse, & illic alteram fortasse admirabiliorem Rempublicam, & sublimius Impe-

eam consequuntur, attingit, fixam ati-
mo gerens opinionem cunctos Christia-
nos religione omnia metiri debere.

5 Verum de temporali Pontificis
dominatu institutum sermonem conti-
nuaturus, primum sese mihi offert Ro-
mana urbs, de qua si omnia quæ possem, refer-
re atque enarrare vellem, profecto rela-
tionis meæ cursum nimis dilatarem: et-
enim nemo nescit, hanc non solum totius
Italiæ omniumque nobiliorum Europæ
provinciarum, sed etiam maximæ partis
Asiæ & Africę dominam longo interval-
lo omnes principatus & regna imperii
amplitudine & gloria superavisse: &
quamvis (ut est rerum humanarum vi-
cissitudo) imperium ipsius ab antiquo
illo culmine defecerit, nihilominus ad-
huc majores orbis terrarum Principes
ipsius nomine honestiores esse sibi facti
videntur: quandoquidem Imperator ha-
benti animo titulum *Regis Romanorum*
usurpat, & Turcarum Rex assentitur, ut
... uas regiones in Europa possidet, ubi ...
... m resider, *Romania* appelletur. Sed
quod magis interest, hæc Vrbs Pontifi-
cum sedes facta est, propter quorum au-
ctoritatem videri potest, antiquæ digni-
tatis splendorem magna ex parte recu-
perasse, & illic alteram fortasse admi-
rabiliorem Rempublicam, & sublimius
Impe-

Imperium instauratum e...

6 Legimus, post Imp...
clinationem hanc Vrben...
minam decies victam & ...
à Visegottis, Vandalis, O...
manis, Gallis, Alemanis, ...
aliis sub Athaulpho & Ge...
Ruberto, Leviscardo, H...
ratore, Ladislao Rege Ne...
mo sub Cardinale Colun...
bonio. Verum etsi omn...
res adhibuerunt, ut eam ...
rentur, ejusque nomen &...
posset, extinguerent, ...
omnem sævitiam advers...
que ullo sexus vel ætatis ...
cuisse, cuncta sacra profa...
omnia expilasse, pauco...
superstites fuerant, secun...
duxerunt, domibus diru...
tiis, cunctis pulcherrimi...
bus perfractis, præsertim...
rabilis artificii comminu...
que & stupendis ædificii...
temporum injuriam ere...
tur, prostratis: nihilom...
tatem procerum, quibus...
si ad numerum & ad ...
palatiorum, templorur...
ædificiorum, si ad pulch...
rum, ad Vrbis magnitud...

amœnitatem , denique ad commoda, rerumque omnium abundantiam respiciatur, facile ad hæc usque tempora Vrbem Romam vigere deprehendemus.

7 In hac Vrbe, ut communis fert opinio, trecenta millia hominum, majori ex parte advenarum, reperiuntur: nam quoad indigenas, revera pauci sunt, ambigiturque an quisquam ex illis à vetustis incolis originem trahat. Inter quos aliqui Barones, & Principes, viginti, triginta, quinquaginta millia aureorum, & nonnulli amplius in reditibus possident, omnes tamen fere alieno ære obstricti: quemadmodum etiam plurimá pars hominum magis ad paupertatem vergit, quam divitiis affluat, ut necesse est accidere, ubicunque nulla ars, qua homines sustentare se possunt, celebratur: propterea, quod quæcunque ad usum vitæ pertinent, omnia fere aliunde importantur: præsertim laneæ & sericeæ vestes, Venetiis, Luca, Florentia, Genua, & Neapoli illuc afferuntur.

8 Creant Romani suos Conservatores, Tribunos, aliosque Magistratus, & Pontifex ipsis secundum veterem morem Senatorem concedit: qui simul cum Cõservatoribus, in Capitolio jus dicit, ubi populus consilium suum habet, ubi similiter

liter Tibicines, & Muſici detinentur;ſed hæc ſpeciem potius,quam vim gubernationis exhibent: etenim à tribunalibus illis non niſi controverſiæ inter Romanos, reſque minoris momenti cognoſcuntur: cætera vero & majora quæque coram Pontifice ejuſque miniſtris, Vicario,Gubernatore, & Auditore Cameræ agitantur;& conſilii decreta omnino dependent ex voluntate Pontificis, qui Baronum populique audaciam quotidie deprimendo,abſolutum Vrbis imperium ſolus adeptus eſt.

9 Peregrini vero ad urbem, tanquam ad communem patriam, ingenti numero convolant, ubi nullius perſonæ acceptio eſt, nulla inter nationes conſtituta diſcrepantia: omnes brevi temporis ſpatio in albo civium deſcribuntur, primoſque civitatis honores non multo negotio adipiſcuntur, & melius fortaſſe, quam alibi ingenii induſtriæque ſuæ fructum præmiumque conſequuntur, denique fortunæ ſuæ favore, & virtutis ductu adſpirare poſſunt ad maximas Aulæ & Eccleſiæ dignitates, imo ad ſupremum quoque honoris gradum, quem ſæpe conſecuti ſunt ſordido loco nati, & ejuſmodi homines, qui alibi vix potuiſſent egeſtatem ſuam aliquatenus ſublevare: præterquam quod tendunt

illuc plerique vel religionis ergo, vel clementiæ, vel justitię in negotiis suis petendæ, quorum multitudo ingens expeditur quotidie: plerique etiam propter munia & officia sua in aula residere coguntur.

10 Admirandum quoque est, quo pacto undequaque Romam confluat pecunia, partim propter quotidianos advenarum urbem incolentium sumptus, qui generatim satis ampli sunt, atque profusi: partim ob solvendas earum rerum, quæ impetrantur, expeditiones, præsertim propter Bullas beneficiorum: partim etiam ad quædam aulæ officia, utilitatis vel ambitionis ergo coemenda.

11 Regio, quæ spatio triginta millium passuum Romam ambit, uberrima est, utpote quæ affatim frumentariam annonam carniumque omne genus suppetit: vini quoque copia non deesset, nisi incolæ, præsertim externi, valetudinis, aut potius deliciarum causa aliarum regionum vina expeterent: quorum plurima ex regno Neapolitano, Corsica insula, ex littoribus Liguriæ, & ex Gallia advehuntur. Verum hæc regio adeo fertilis, omnique ex parte adeo parum incolis repleta est, ut ad agros colendos, & ad messem, vindemiasque ex diversis Italiæ partibus, & usque ex Gallia Cisalpina illuc quadraginta circiter mille operarii con-

illæ plerique vel religionis ergo, vel ch-
... vel justitię in negotiis suis ...
..., quorum multitudo ingens exp...
... plerique etiam propter mu...
& officia sua in aula residere cogun...

10 Admirandum quoque est, q...
... undequaque Romam confluat p...
..., partim propter quotidianos a...
... urbem incolentium sumptu...
qui generatim satis ampli sunt, atqu...
profusi: partim ob solvendas earum re-
rum, quæ impetrantur, expeditiones,
præsertim propter Bullas beneficiorum;
partim etiam ad quædam aulæ officia,
utilitatis vel ambitionis ergo coemend...

11 Regio, quæ spatio triginta m...
lium passuum Romam ambit, uberrima
est, utpote quæ affatim frumentari...
annonam carniumque omne genus su...
petit: vini quoque copia non deesset, si
incolæ, præsertim externi, valetudi...
aut potius deliciarum causa aliarum re-
gionum vina expeterent: quorum plur...
... ex regno Neapolitano, Corsica ins...
ex littoribus Liguriæ, & ex Gallia ad...
...untur. Verum hæc regio adeo ster...
omnique ex parte adeo parum inco-
pleta est, ut ad agros colendos, & ad
...em, vindemiasque ex diversis Italiæ
...us, & usque ex Gallia Cisalpina
quadraginta circiter mille operarii
coa-

concurrant: qui absoluto opere cum lucello aliquo domum revertuntur, si modo superstites fuerint: etenim magna ipsorum pars extingui solet, vel propter insuetum solis fervorem, vel propter marinorum flatuum malignitatem, qui in presentia eo sunt perniciosiores, quo majorem vaporum, qui ex paludibus exsurgũt, copiam afferunt; remoto his temporibus magna ex parte impedimento sylvarum, quæ prius obstabant. hæc autem omnia (quanquam non ut antea) urbem Romam adhuc insalubrem faciunt. Itaq; hæc regio, quæ antiquitus innumerum hominum numerum continebat, modo vacua & desolata est, & in littore, quod Romanum dicitur, à portu Herculis, Terracinam usque spatio centum quinquaginta millium passuum in longitudine, vix & ne vix quidem octo mille habitatores connumerantur.

12 Tractus ille terrarum, quæ inter Vrbem & Regnum Neopolitanum interjacent, *Campania* dicitur; quemadmodum spatium illud quod ab altera parte Vrbis Florentiam versus extenditur, *Patrimonium* nuncupatur. Marchia Anconitana, & Flaminia ad mare sitæ sunt, illa contigua Regno Neopolitano, hæc agro Ferrariensi, quibus similiter Bononia finitima est. Vmbria mediterranea

loca

loca tenet, regio quidem adeo ferax, ut non ſolum incolis ſuis victum ſuppeditet, verum etiam ad Florentinos frumentum tranſmittat.

Multa enarrare poſſem in explicandis iis, quæ pertinent ad provincias haſce, & nonnullas ex præcipuis civitatibus, præſertim Bononiam, nobiliſſimam & frequentiſſimam inter omnes totius Italiæ urbes, ornatam præterea florentiſſimo gymnaſio, Ravennam, Cerviam, Ariminum, & Faventiam urbes, item Anconam, portum & emporium earum rerum, quæ importantur illuc & exportantur ex Turcico imperio, ſatis celebre.

Poſſem etiam memorare Beneventum hiſtoriis celebratam urbem, nec non Avenionem, quondam LXX circiter annorum ſpatio, Pontificum ſedem: ſed temporis anguſtia cogit me, ut ſermoné meum coarctem, eritque ſatis, ut quæ ad hæc generatim pertinent, ediſſeram.

13 Conſueverunt præteriti Pontifices harum Provinciarum Præfecturas, & quarundam civitatum gubernacula affinibus ſuis, tam Eccleſiaſticis, quam Secularibus, & Cardinalibus à ſe promotis & benemeritis concredere, ut inde utilitatem ac beneficium conſequantur: Nonnulla enim gubernatio, & legatio, tria, quatuor, & uſque ſeptem millia au-

reorum

loca tenet, regio quidem adeo ferax, ut
non solum incolis suis victum suppedi-
tet, verum etiam ad Florentinos fru-
mentum transmittat.

Multa enarrare possem in explicandis
iis, quæ pertinent ad provincias hasce, &
nonnullis ex præcipuis civitatibus, præ-
sertim Bononiam, nobilissimam & fre-
quentissimam inter omnes totius Italiæ
urbes, ornatam præterea florentissimo
gymnasio, Ravennam, Cerviam, Ari-
minum, & Faventiam urbes, item Anco-
nam, portum & emporium earum re-
rum, quæ importantur illuc & expor-
tantur ex Turcico imperio, satis celebre.
Possem etiam memorare Beneven-
tum historiis celebratam urbem, nec
non Avenionem, quondam LXX circiter
annorum spatio, Pontificum sedem: sed
temporis angustia cogit me, ut sermo-
nem coarctem, eritque satis, ut quæ ad
hæc generatim pertinent, edisseram.

13 Consueverunt præteriti Pontifi-
ces harum Provinciarum Præfecturas
& quarundam civitatum gubernacula
... ibus suis, tam Ecclesiasticis, quam Se-
... ribus, & Cardinalibus à se promotis
... benemeritis concredere, ut inde utili-
... m ac beneficium consequantur:
... ulla enim gubernatio, & legatio,
... uatuor, & usque septem millia au-
reorum

reorum, nonnunquam amplius in annuis reditibus habebat.

14 Verum hic Pontifex hæc emolumenta omnia ad se traxit, ipseque gubernatores illuc mittit: qua in re haud bene scio, num populi in ratione gubernationis quidquam lucri fecerint: illud verum est, ipsos propter summam in hac re Pontificis diligentiam, quiete vivere, cum antehac magnis perturbationibus jactati fuerint, sævissimas inter se inimicitias exercentes, neque cuiquam odii causa parcentes, extinctis aliquando integris familiarum gentibus.

Sed ex hoc incommodo beneficium illud consecutum est, quia in armorum exercitio sese perpetuo exercentes, videntur magna ex parte strenui & generosi milites evasisse: quos præteriti Pontifices ad numerum usque viginti quinque millium conscriptos delegerunt, & in cohortes distribuerunt, ut exercerentur.

15 In præsentia Pontifex nullos habet stipendiarios milites, præter ducentos Helvetios, & centum equites levis armaturæ, quibus stipatoribus utitur: viginti quinque Helvetios Ravennæ, in agro Piceno viginti quinque pedites, totidemque equites; præter Adrianæ molis præsidiarios milites: item arces Anconitanæ, aliarumque arcium & turrium

pau-

pauciſſimo numero. Bononia ex ſuis reditibus centum habet ſtipendiarios Helvetios,& quinquaginta equites. In iſtis nihilominus civitatibus ac regionibus poſſent, quotquot placeret, milites colligi, & nonnulli equites, quanquam non adeo magno numero: neque deſunt eximiæ virtutis Duces: quandoquidem videntur hæ provinciæ non minus quam quælibet pars Italiæ, iis abundare.

16 Hoc loco retuliſſem aliquid de præcipuis viris, Domus ſcilicet Columnę, Vrſinæ, Comitum Sabellorum, Caietanorum, Balionum, Vitelliorum, cæterorumque, niſi alias hac de re copioſam olim epiſtolam ſcripſiſſem.

17 Quoad arces, quædam ſunt natura munitæ, ut Orviætum, ſed parum arte adjutæ: hæc enim res non minus ſocorditer, quam pleræque aliæ, in ſtatu Eccleſiaſtico tractantur. Incepit Pius IV Leoninæ civitatis munitionem (quæ eſt pars Romæ ultra Tiberim, in qua parte eſt Caſtellum S. Angeli, templum S. Petri, palatium Pontificis) ne regina urbium hoſtilibus damnis ſemper aperta & expoſita foret: Gregorius Pontifex multum pecuniæ expendit, eandemque partem duabus pulcherrimis viis exornavit: & præſens Pontifex, quanquam præ ſe fert munitionis abſolvendę voluntatem,

nihilo-

paucissimo numero. Bononia ex suis ra-dicibus centum habet stipendiarios Helvetios, & quinquaginta equites. In cæteris civitatibus ac regionibus possunt, quotquot placeret, milites colligi & nonnulli equites, quanquam non adeo magno numero: neque desunt etiam virtutis Duces: quandoquidem videntur hæ provinciæ non minus quam quælibet pars Italiæ, iis abundare.

16 Hoc loco retulissem aliquid de præcipuis viris, Domus scilicet Columnæ, Ursinæ, Comitum Sabellorum, Caietanorum, Balionum, Vitelliorum, cæterorumque, nisi alias hac de re copiosam olim epistolam scripsissem.

17 Quoad arces, quædam sunt natura munitæ, ut *Orviætum, sed parum arte adjutæ: hæc enim res non minus* socorditer, quam pleræque aliæ, in Statu Ecclesiastico tractantur. Incepit Pius IV Leoninæ civitatis munitionem (quæ est pars Romæ ultra Tiberim, in qua parte est *Castellum S.* Angeli, templum S. Petri, palatium *Pontificis*) ne regina urbium hostilibus damnis semper aperta & exposita foret: Gregorius Pontifex multum pecuniæ expendit, eandemque partem duabus pulcherrimis viis exornavit: præsens Pontifex, quanquam præ se ferat munitionis absolvendæ voluntatem, nihilo-

nihilominus eam reliquit hactenus imperfectam.

Verum Ecclesiastici imperii arces, quæ majoris sunt momenti, sunt Neapolim versus, Agnania, civitas vetus ad mare inferum, Ancona, ad hæc omnes ita imperfectæ, ut difficillime restituræ esse videantur minimæ, quæ fieret ab hoste, impressioni. Sunt prætérea pleraque alia castella & arces, sed male custoditæ, cum propter minimum præsidiariorum numerum & virtutem, tum propter munitionem & annonæ defectum.

18 Restat, ut de proventibus dicamus, qui consistunt in vini, olei, farinæ, salis, carnis, ac cæterarum venalium rerum vectigalibus, gabellis, mulctis: subsidio triennali, quod à Paulo III extra ordinem semel imperatū, jam ordinarium ac perpetuum fieri cæpit: subsidio triennali, quod Fratrum sive Monachorum non mendicantium in Italia collegia persolvere consueverunt: collectis ex Hispania, Lusitania, Italia: censu S. Petri, quem Reges Neapolitani, Duces Ferrariæ, Urbini, Parmæ & Placentiæ, aliique dependunt: Item ordinariis reditibus è Romaniola, Marchia Anconitana, Patrimonio S. Petri, Latio, Umbria, agris Camerino, Perusino, Bononiensi, Beneventano; & aliis regionibus & oppidis.

His

His non computo illas utilitates; quæ ex Præfecturis à Pontifice retentis, & sibi reservatis percipiuntur: has enim illis sumptibus contrahendo, quos Pontifex in Cardinales quosdam, minus dites, quo melius dignitatem suam tutari possint, erogare solet.

Neque huc Annatæ veniunt beneficiorum, & pensiones pro Bullarum redemptionibus, cum ex his nihil in Pontificis ærarium inferatur, sed eæ diversis Officialibus sunt obligatæ.

Quamvis autem horum redituum non pauci à superioribus Pontificibus alienati fuerint; præsentis tamen Pontificis vigilantia & parsimonia ita jam sunt revocati, ut sesquimillionem auri fere reddant.

19 Alienationes hæ sub duobus sunt factæ nominibus & titulis; Officiorum, & Montium.

Officia eorum fere sunt, qui in munere aliquo aulico sunt constituti, & aliorum adjunctorum, quorum ea est conditio, ut post mortem ejus, qui tenuit, vacent, aut etiam tum, quando is ad Cardinalatum evectus fuerit. In his elargiendis Camera ita versatur, ut pro denis annui reditus centum semel accipiat, unde quinquies centena coronatorum millia conficiuntur.

Montes

His non computo illas utilitates, qu ex Præfecturis à Pontifice retentis, & reservatis percipiuntur: has enim temporibus contrahendo, quos Ponti in Cardinales quosdam, minus dites, ut dignitatem suam tutari poss erogare solet.

Neque huc Annatæ veniunt bene ciorum, & pensiones pro Bullarum demptionibus, cum ex his nihil in Pont ficis ærarium inferatur, sed ex diversis Officialibus sunt obligatæ.

Quamvis autem horum redituum non pauci à superioribus Pontificibus alienati fuerint; præsentis tamen Pon tificis vigilantia & parsimonia ita jam sunt revocati, ut sesquimillionem auri re reddant.

19 *Alienationes hæ sub duobus sunt factæ nominibus & titulis; Officiorum,* & Montium.

Officia eorum fere sunt, qui in munere aliquo aulico sunt constituti, & aliorum adjunctorum, quorum ea est conditio, post mortem ejus, qui tenuit, vacent, a tiam tum, quando is ad Cardinalatum vectus fuerit. In his elargiendis Came versatur, ut pro denis annui redit tum semel accipiat, unde quinqui tena coronatorum millia conficiun

Mont

Montes duorum sunt generum: Aut morte extinguuntur, in quibus pro centenis duodenûm aureorum fit stipulatio; aut ad hæredes transeunt, & pro centenis septem penduntur.

20 Præter hæc aliis etiam modis Pontificii reditus obligati & onerati sunt, inprimis ipsius Vrbis, & aliarum Provinciarum Præfecturæ: nec parum in Vrbanos populi Romani Magistratus erogatur. Huc accedunt sumptus domestici in Pontificii familiam, in Helvetiorum & levis armaturæ equitum satellitia; in castelli S. Angeli, Ostiæ, civitatis veteris, Terracinæ, Orviæti, &c. præsidia, in cantores, cornicines, nuncios, cursores, & ejusmodi famulitium: in eleemosynas, dona & largitiones, aliaque in magnatum aulis usitata.

21 Hos tamen aliosq; fere infinitos, quos in multa ædificia & magnificas substructionum moles cum æterna nominis sui laude jam ante fecit, & etiam nunc quotidie facit, præsens Pontifex ita moderatus est, uti quinque Pontificatus sui annis quadragies centena aureorum millia, id est, quatuor auri milliones ærario intulerit.

22 Etsi vero Pontifices mille habent conficiendæ pecuniæ modos, ex iis duo tamen maxime in promptu sunt, quorum

rum unus est Cardinalium creatio, à quibus etiamsi nullam paciscatur pecuniam, non modicum tamen è beneficiis, quæ illi ante possederant, percipere possit emolumentum. Alter est liberalis gratiarum & aliarum rerum, quarum indulgentia à Pontifice peti solet, dispensatio: in qua tamen Pontifici ita versandum est, ut conscientiam servet illęsam.

23 Sed ut ea, quę de seculari Pontificis imperio dicta sunt, & adhuc multo plura dici possent, concludam: illud ausim dicere, si Princeps aliquis Secularis Pontificias obtineret ditiones, easque tanquam rem propriam & hæreditariam administraret, cum paucis Principibus fore comparandum, non tam imperii amplitudine (quanquam & hoc amplissimum est) quam regionum præstantia, agrorum fertilitate, incolarum numero, nobilitate civium, ad militiam apta juventute, summa denique rerum omnium abundantia: quarum rerum adjumentis non sua tantum præclare tueri, sed aliis etiam formidabilis esse possit. Sed plerique omnes, qui antehac fuerunt Pontifices, non modo de amplificanda & locupletanda ditione Ecclesiastica, sed vix pene dicam, de conservanda ullam susceperunt curam aut cogitationem. Vnde mirum non est, vix ullum in

rum unus est Cardinalium creatio, à qu-
bus etiamsi nullam pacificatur pecu-
niam, non modicum tamen è beneficiis
quæ illi ante possederant, percipere posse-
... ementum. Alter est liberalis gra-
tiarum & aliarum rerum, quarum ra-
dispensatio à Pontifice peti solet, dispensa-
tio: in qua tamen Pontifici ita versa-
ndum est, ut conscientiam servet illæsam.

23 Sed ut ea, quę de seculari Ponti-
ficis imperio dicta sunt, & adhuc multa
plura dici possent, concludam: illud au-
sim dicere, si Princeps aliquis Secularis
Pontificias obtineret ditiones, easque
tanquam rem propriam & hæredita-
riam administraret, cum paucis Prin-
cipibus fore comparandum, non tam im-
perii amplitudine (quanquam & hoc am-
plissimum est) quam regionum præstan-
tia, agrorum fertilitate, incolarum nu-
mero, nobilitate civium, ad militiam ap-
ta juventute, summa denique rerum
omnium abundantia: quarum rerum
adjumentis non sua tantum præclare
tueri, sed aliis etiam formidabilis esse pos-
set. Sed plerique omnes, qui antehac fue-
runt Pontifices, non modo de amplifi-
canda & locupletanda ditione Ecclesia-
stica, sed vix pene dicam, de conservanda
susceperunt curam aut cogitatio-
nem. Unde mirum non est, vix ullum in
toto

toto Christiano orbe reperiri dominium, quod in tanta rerum omnium copia & ubertate, armis, commeatu, aliisque ejusmodi præsidiis minus sit munitum, ita ut ad prædam cuilibet invasuro expositum videatur.

24 Hic in Pontificibus digna quędam consideratione occurrunt, utpote quibus causa ad mutandam sententiam nunquam deest, dum Ecclesię commodum & dignitatem allegant & prętexunt. Sed & iidem provecta plerumque sunt ętate, ita ut haud procul à morte absint. Quibus defunctis, universa mutatur rerum facies, consiliaque evanescunt, aut alium longe exitum sortiuntur, sic ut in Pontificum amicitia & confœderatione non multum spei ponendum sit. At si quis viceversa dicere velit, eorundem ergo inimicitias vel odia non valde metuenda, longe erraverit. Quicunque enim cum Pontifice bellum gesserit, post infinitos factos sumptus præclare secum actum putabit, si quod suum est, defenderit: quum plerique omnes aut religionis quadam veneratione, aut certe simulatione, aut ne nova in se concitent odia, aut abstineant ab iis, quæ Sedis Romanę sunt, occupandis, occupata restituant, ut ex multis historiis & exemplis videre est; idque nostro tempore fecit

 Carolus

Carolus V. Imperator, Rex Catholicus, Veneti, qui Cerviam & Ravennam Pontifici reddiderunt.

25 Verum enimvero Pontificia dignitas atque auctoritas magis à ſpiritualibus, quam à temporalibus dependet. Quoad illas enim, Pontifex Romanus pro univerſæ Chriſtianæ Reipublicæ capite, Divi Petri ſucceſſore, & Chriſti in terris Vicario agnoſcitur, & habetur: qui in rebus ad fidem pertinentibus errare non poſſit: à cujus judicio & determinatione ne minimum quidem diſcedere liceat: qui legum ejuſmodi rebus à ſe latarum vinculo conſtringere omnes queat: qui in eis etiam, quæ in Conciliis tractata ſunt, plenam ſtatuendi & determinandi habeat facultatem: qui denique ſupra Concilia ſit, quorum decreta ipſius ſit declarare, infringere, corrigere, & in quibuſdam etiam diſpenſare: in quo tamen Sorbona Pariſienſis Theologica, Baſilienſis Concilii auctoritatem ſequuta, nunquam abſolute voluit aſſentiri. Iam rerum ſacrarum, & quæ ſub his comprehenduntur, cura omnis ad Pontificem refertur. Neque vero Sacerdotes modo & Monachi ipſi ſunt ſubjecti, ſed ne Seculares quidem ab ipſius poteſtate ſunt exempti, non tantum reſpectu rerum pure ſpiritualium, ſed &

aliqua

aliqua ex parte temporalium, ut judiciorum tam civilium & criminalium, quam rerum matrimonialium, hæreticæ pravitatis, & aliorum enormium ſcelerum judicia ab ipſo ejuſque miniſtris petantur.

26 Quin etiam non defuerunt, qui ad demerendam Pontificum gratiam, ſcribere non dubitarunt, Principes omnes & ſtatus ſeculares Pontificum imperio eſſe ſubjectos; eorumque eſſe de Regum & Principum controverſiis diſcrepare & judicium ferre, & quid hujus, quidve illius ſit, determinare.

27 At ſi quis penitus cognoſcere velit, quanta Pontificis Romani ſit auctoritas: tot tantoſque præmiorum ac pœnarum, quibus duabus rebus tanquam vinculis, homines in officio continentur, modos perpendat. In pœnis quidem, quę à Pontificibus infliguntur, non de fortunis tantum & vita, ſed de animæ quoque ſalute agitur, eorum ſcilicet quibus illi ſacris interdixerint, quouſque Cenſura, & Excommunicatione percuſſerint. Remunerandi vero idem plures, quam quiſpiam alius Princeps habet modos, non tantum è bonis temporalibus, ſed etiam ſpiritualibus, ut Abſolutione, Indulgentiis, Diſpenſatione, aliiſque tam temporalium quam ſpiritualium rerum

gratiis, quibus non plebeii tantum homines, ſed maximi etiam Principes opus habent, præſertim ut ad ſuos, & ſuorum regnorum uſus, & neceſſitates, Eccleſiaſticorum ſubſidiis, decimis, & id genus exactionibus liceat uti.

28 Sed inprimis illa trita & latiſſima eſt via, conferendi ſcilicet in alienis regionibus ſive imperiis Eccleſiaſtica Beneficia: quæ tamen poteſtas hodie non parum acciſa eſt, & reſtricta, in Germania præſertim, ubi Epiſcopos & Prælatos eligendi Canonicorum Collegia (quę Capitula vocat) jus habent; exceptiis iis, qui Auſtriacæ familiæ imperio ſubſunt, qui ab Archiducibus nominantur. In Francia ſive Gallia ſolius Regis eſt Epiſcopos nominare. Sic etiam Rex Catholicus ſolet in Hiſpaniæ regnis, in India Occidentali, in Belgio, in Sardinia, Epiſcopos nominare; in regno Neapolitano nominationis jus habet in viginti quatuor Eccleſiis, ſecundum conventionem cum Clemente VII factam. Sed & Imperatori, quatenus Hungariæ & Bohemiæ rex eſt, Epiſcopos in jam dictis regnis nominandi jus eſt, non Collegiis. Idem in Luſitania & Polonia uſurpatur. Nihilominus tamen tanta eorum beneficiorum, quorum ad Papam pertinet diſpoſitio, eſt copia, ut nemini ex omnibus

Chriſtia-

gratiis, quibus non plebeii tantum ho-
mines, sed maximi etiam Principes opus
habeant, præsertim ut ad suos, & suorum
negotiorum usus, & necessitates, Ecclesi-
asticorum subsidiis, decimis, & id genus
emolumentis liceat uti.

28 Sed inprimis illa trita & latissima
... conferendi scilicet in alienis regio-
... sive imperiis Ecclesiastica Benefi-
cia: quæ tamen potestas hodie non pa-
rum accisa est, & restricta, in Germania
præsertim, ubi Episcopos & Prælatos eli-
gendi Canonicorum Collegia (quæ Capi-
tula vocat) jus habent; exceptis iis, qui
Austriacæ familiæ imperio subsunt, qui
ab Archiducibus nominantur. In Fran-
cia sive Gallia solius Regis est Episcopos
nominare. Sic etiam Rex Catholicus in
... in Hispaniæ regnis, in India Occiden-
...ali, in Belgio, in Sardinia, Episcopos no-
...inare; in regno Neapolitano nomina-
...nis jus habet in viginti quatuor Eccle-
..., secundum conventionem cum Cle-
...nte VII factam. Sed & Imperatori,
...enus Hungariæ & Bohemiæ rex est,
...opos in jam dictis regnis nomi-
...i jus est, non Collegiis. Idem in Lu-
... & Polonia usurpatur. Nihilo-
... tamen tanta eorum beneficio-
...orum ad Papam pertinet dispo-
...st copia, ut nemini ex omnibus
Christia-

Christianis Principibus uberior sit mate-ria, & latior, quibus voluerit, benefaciendi campus: sed & qui Collationem ab ipso non accipiunt; Confirmationis tamen diploma impetrare necesse habent.

29 Non alienum abs re fuerit, de Pontificum creatione hoc loco aliquid dicere, ut quantum fieri potest, omnia breviter, quę ad materiæ hujus cognitionem pertinent, persequamur. Scire igitur oportet, morem Romani creandi Pontificis varium esse, & diversum ab illo antiquitus usurpato. Primum enim Pontificem, D. Petrum scilicet Apostolorum Principem Christus ipse, Dei filius, Ecclesiæ fundator, propria auctoritate instituit. D. Petrus Clementem sibi successorem ascivit: cui postea Cletus, & inde Anacletus successerunt. Postea clerus Romanus, conjunctis cum populo suffragiis, jus renunciandi sibi Pontificis usurpavit. Inde ab Anno CCCLI Imperatores suam quoque interposuere auctoritatem: à quibus illi confirmationem petere solebant, primum depensa certæ pecunię summa, deinde sine pretio. Iidem per aliquod temporis spatium non nisi præsentibus Imperatorum legatis coronari solebant; ac tandem etiam ipsorum Pontificum consensu, ad retundendam populi Romani insolentiam, universum jus

jus creandorum Pontificum in Imperatores fuit translatum, qui etiam longo id tempore usurparunt, ac mordicus retinuerunt: adeo, ut quum idem à Pontificibus repeteretur, grave schisma exortum fuerit, quod Christianam rempublicam diu gravissime afflixit. Inter hæc, Pontifices quidam ipsi sibi successores elegerunt, quorum electionem deinde clerus confirmavit. [Tandem vero prævalente Pontificum auctoritate, excluso Imperatore & populo, electio penes Cardinales & Primates aliquot ex clero remansit, donec ab Alexandro III in concilio Lateranensi anno MCCLIX, præsentibus CCLXXX Episcopis, decretum fuit, ut is, qui à tertia Cardinalium præsentium parte electus fuisset, pro legitimo Papa agnosceretur. Qui mos obtinuit ad annum usque MCDXVII, quando Martinus V. ad tollendum illius temporis schisma electus fuit: postea vero Gregorius X in Concilio Lugdunensi primus conclave illud ordinavit; donec tandem successu temporis dicta electio ad eam, quæ hodie usurpatur, formam est reducta.

30 Solebant autem Cardinales in eligendo Pontifice tribus uti modis, per Compromissum, per Adorationem, & per Scrutinium. Nobis illud scire hic sufficiat; omne eligendi Pontificis jus atque au-

auctoritatem penes Cardinales eſſe, qui Pontificis tanquam capitis præcipua membra ſunt, rationis ejus lumina & operum coadjutores. Eis multa à Pontificibus conceſſa ſunt privilegia, præcipue vero à Paulo II & aliis, ſemiſſis omnium redditúum Sedis Apoſtolicæ, ut ex ſcriptis ſive Actis patet: Sed ejus loco, ſemiſſis Annatarum de Beneficiis, quæ à Conſiſtorio conferuntur, aut imperantur, ipſis aſſignata eſt. In honore autem Regibus ęquiparantur. Olim, ut curioſi quidam obſervarunt, non plures erant quinquaginta tribus: at numerus paulatim eo uſque excrevit, ut Pius IV uno tempore ſeptuaginta ſex viderit: Hoc vero tempore (*Sixti V. P P. quo auctor hujus Relationis Italice hæc ſcripſerat Anno* MDLXXXV) ſexaginta quatuor ſunt: in quibus multi excellentes Iuriſconſulti, Theologi vero, qui alicujus nominis ſint, pauci.

31 Collegium hoc Cardinalium Principum ſtudiis in factiones olim ſciſſum fuit, eo maxime tempore, quo Carolus V Imperator, & Franciſcus I Galliæ Rex capitali odio inter ſe diſſidebant, & non de gloria & imperio, ſed de ſalute dimicare videbantur. Quum enim uterque exiſtimaret, magnum ſibi ad victoriam conſequendam in Pontificis

tificis gratia & favore positum esse momentū: illi vero circa Pontificem assidui sint, ejusque consilia moderentur, & quo velint, flectant, mortuo vero Pontifice, novi eligendi habeant potestatem: uterque omnibus modis eo elaboravit, ut quos rebus suis commodos fore arbitrabantur, eorum obsequia multis officiis sibi devincirent. Postquam vero experientia cognitum est, Cardinales quibuscunque constrictos officiis in Pontifice eligendo suas magis quam aliorum sequi utilitates (ex quo factum sæpe est, ut Pontifices ii renunciati sint, quos illi minime omnium volebant) electionem Pontificis non à Cardinalium sibi propenso favore, sed unius Dei voluntate expectandam sibi statuerunt, rati, omnem operam & sumptus, qui hanc in rem impenderentur, perire. Hinc Galli primum curam hanc omiserunt: & Rex Catholicus diu ab omni largitione in Cardinales abstinuit; postea vero paucos quosdam certis pensionibus sibi obligavit, numero circiter, cum sibi subditis, ad viginti quinque. Nec Gallis difficile foret ad suas partes quosdam hac ratione adjungere; sed prudentius forsan faciunt, quod tale nihil præ se ferunt, sed in universum omnibus Cardinalibus favorem suum probare student. Imperator sex aut se-

ptem habet ſibi obnoxios, quos tamen ille nihil impedit, quo minus libere omnia agant, ſuoque munere fungantur. Inde fit, ut hodie factionum Cardinales ipſi ſint capita. quamvis magnus Hetruriæ, ſive Florentiæ Dux, non ignarus, quantum ſua interſit, Papam habere, cui tuto fidat, aut certe non diffidat, nihil eorum omnium intermittat, quibus ſe putat conſequi poſſe; & eum in finem octo vel decem Cardinales habeat confœderatos.

III.

REDITVS ET EXPENSÆ ECCLESIAE ET P. R.

VEctigalia Romæ elocari ſolent plurimum offerenti, ad novennium, pro triginta quinque Coronatorũ millibus quotannis perſolvendis: de quibus, ſubductis omnibus regalibus, augmentis, fraudibus, quæ committi ſolent, vinis à vectigalibus immunibus Legatorum, & locorum piorum, aliiſque privilegiis, Reverendæ inferuntur, finito locationis tempore, Cameræ coronat. 17000.

Salinæ Romanæ elocantur quoque plurimum offerenti ad ſeptennium, & ſub-

ſubductis omnibus regalibus & expenſis redeunt ad Cameram quotannis Coronati 8650.

Impoſitio duorum Carolinorum pro frumenti Romæ molitione, in montem perpetuum à Iulio III repoſita, & poſtea ampliata uſque ad coronatos 21333.3. de quibus ſolvendi quotannis ſeptem coronat. cum dimidio, qui à Pio V ad ſeptem ſunt redacti; qui proventus Fabricæ miniſtris eſt aſſignatus, ejuſque adminiſtratio populo Romano commiſſa, ita tamen ut unus ex Cameræ officialibus ei præſit: Infert coronat. 16000.

Impoſitio quadrantis in libra carnis Romæ in montem perpetuum repoſita, pro ſeptem *per cento* à civibus Romanis perſolvendis: quorum fructus ad Montiſtas pro ejus montis extinctione redeunt coronat. 20000.

Impoſitio quatuor Iuliorum pro amphora, populo Romano conceſſa, eidem Monti applicata, ad ejus extinctionem inſurgit ad coronat. 3000.

Impoſitio quadrantis in libra carnis, ſtatus Eccleſiaſtici, exceptis Roma, Bologna, Camerino & Benevento, elocari ſolet pro ſexaginta coronatorum millibus: de quibus ſubductis expenſis aliiſque regalibus, redeunt ad Cameram coronati 5000.

Præ-

Præpoſitura veredorum Romæ ac totius Status Eccleſiaſtici elocari ſolet pro 5000. coronatis; de quibus, ſubductis expenſis & compenſationis, Cameræ remanent coronat. 2000.

Tolfanæ aluminis fodinæ elocatæ olim fuerunt Domino Tobiæ Palavicino pro 64500. coronatis annuis: de quibus ipſis operariis cedunt coronati 36500. reliquum Montiſtis atque aliis, præter regalia Dominorum Cameralium: ita ut hinc nihil ad Cameram perveniat: quin imo ſæpius ut ſufficiat.

Mons aluminis elocatur pro coronatis annuis 3000.

Cenſus D. Petri inſurgunt ad 31000. coronatorum millia, quæ quotannis in feſto Petri recipiuntur 31000.

Cleri pro ſpoliis compoſiti pendunt quotannis in Feſto Sancti Petri coronat. 2160.

Quarta Fratrum Regularium infert quotannis coronat. 30662. De quibus 14960. penduntur Monti Navinali Fratrum, qui paulatim extinguuntur: & 15702. Monti pio recuperationum vacabilium, ita ut & hinc nihil ad Cameram redeat.

Subſidium triennale Marchiæ inſurgit ad coronatorum aureorum millia,

nume-

numeratis undecim Iuliis pro coronato, quotannis. De quibus subductis 400. pro fabricis Annonæ: & 1000. pro fabrica murorum Fani: & 1160. pro muris civitatis Novæ: & Monti Cosero Domino Ioanni Georgio Cæsarini venditis coronat. & coronat. 25. pro diversis gratiis aut donis: & coronat. 457. pro Quæstoris provisione: pendit depositario singulis mensibus 4000. coronat. & annuatim coronat. 49358.

Subsidium triennale Romaniæ insurgit ad coronatos 37807. aureos: de quibus subducendi 2223. privilegiati, & Venetorum: item 223. qui relinquuntur Quæstori Provinciæ, pro custodia Illust. Legati, qui de iis rationes reddit: & 5400. collegio Illust. Clericorum Cameræ pro tribus adjunctis: & 203. Quæstori, qui dictum hoc subsidium colligit, pro sua provisione, & pecuniarum Romam deportatione. Supersunt itaque coronati 29758.

Subsidium triennale Vmbriæ ascendit ad coronatos 39701, numeratis undecim Iuliis pro coronato, de quibus subducuntur 741. gratia eorum quibusdam terris concessa: item 9485. qui quotannis Perugiæ Quæstori numerantur ad supplementum solutionis quæsturæ: in posterum vero horum quoque major

pars

numeratis undecim Iuliis pro coronat.
quocumin. De quibus subductis 4000. pro
fabricis Anconæ: & 1000. pro fabri
murorum Fani: & 1160. pro muris ci-
tatis Novæ: & Monti Colero Domi
Ioanni Georgio Cæsarini venditis coro
nat. & coronat. 25. pro diversis gratiis
dinis: & coronat. 457. pro Quæstoris
provisione: pendit depositario singulis
mensibus 4000. coronat. & annuatim
coronat. 49558.

Subsidium triennale Romaniæ indu-
git ad coronatos 37807. aureos: de qui-
bus subducendi 2223. privilegiati, & Vi-
cetorum: item 223. qui relinquuntur
Quæstori Provinciæ, pro custodia Illust.
Legati, qui de iis rationes reddit: &
1400. collegio Illust. Clericorum Cam-
æ pro tribus adjunctis: & 203. Quæsto-
, qui dictum hoc subsidium collig-
o sua provisione, & pecuniarum Ro-
am deportatione. Superfunt itaque
ronati 29758.

Subsidium triennale Vmbriæ ascen-
d coronatos 39701, numeratis unde-
Iuliis pro coronato, de quibus sub-
itur 741. gratia eorum quibusdam
concessa: item 9485. qui quotannis
Quæstori numerantur ad sup-
rum solutionis quæsturæ: in
n vero horum quoque major
pars

pars recipietur: & 290. pro provisionatis, & deportatione pecuniarum; de quibus provisionato cedunt 200. remanent itaque Cameræ coronati 13076.

Subsidium triennale Campaniæ Maritimæ Latii, & Sabinæ quotannis ascendit ad coronatos 15650. his addita terrarum taxa fiunt coronati aurei 20480. qui anno MDLI è prædicto Papa ad coronatos 17755. reducti sunt. An. vero MDLXXI à Sixto V ad 15553. coronatos aureos redacti: de quibus subductis 770, qui propter impossibilitatem & exemptiones non exiguntur, & pro exactoribus & pecuniæ deportatione, supersunt coronati aurei 14643. ut bonæ monetæ ad Cameram redeant circiter coronati 13632.

Taxa, quam vocant *de Cavalli morti*, Marchiæ ascendit ad coronatos 77721. Quæ illius Provinciæ Quæsturę assignatur, tanquam ejus quæsturæ reditus coronat. 77221.

Taxa eadem, Patrimonii est coronatorum 978. de quibus in assignatione 967. relicti sunt Locatori vectigalium & quæsturarum dicti Patrimonii, reliquum exigitur seorsim coronat. 978.

Eadem taxa Romaniæ ascendit ad coronat. 5027. bonæ monetę, quorum pars in compensationem impenditur pro molendinis Ravennatibus: & pars cedit Col-

legio Montis Pa non vacabilis: ita ut ad Cameram saltem redeant, qui ex quæstura Romaniæ percipiantur, circiter coronati 800.

Tivolum seu Tibur censum dat annuum coronat. 200. qui olim Cardinali Ferrariæ concessi fuerunt: hodie vero Depositario numerantur coronat. 200.

Augmentum studii triennalis Marchiæ, carnis porcinæ extinctæ loco, exurgit ad coronat. 10134. numeratis undecim Iuliis pro coronato, de quibus subducuntur cor. 202. pro causa onerosa, & 114. pro exactore, & pecuniarum vectura. Supersunt itaque Cameræ coron. 9842.

Dictum augmentum Provinciæ Romaniæ est coronat. 6512. in auro: de quibus subducuntur 114. propter Terras quæ minus solvunt in subsidio triennali, & 73. pro provisione exactoris & pecuniarum vectura; ut ad Cameram perveniant coronat. 6325.

Dictum augmentum Provinciæ Patrimonii, est coronat. 2482. in auro: à quibus subductis 305. pro terris quæ nullum pendunt subsidium, & 100. pro exactore, & pecuniarum vectura; Cameræ manent cor. 2423.

Quæsturæ Marchiæ, una cum taxis quas vocant Caballorum mortuorum, (*di cavalli mortui,*) ejus Provinciæ elocari

cari ſolet pro coronatis 62015.

Quæſtura Romaniæ elocari ſolet pro coronatis 3597. numeratis decem Iuliis pro coronato: à quibus ſubductis pro gubernatione Provinciȩ, & pro Regalibus Cameralium & Depoſitario 1270, remanent Cameræ coronati 2327.

Tenetur etiam Romaniȩ Quȩſtor Cameræ numerare reſiduum Legationis, dum in dicta Provincia Legatus non fuit, pro quo ex ſubſidio triennali ſoluti ſunt coronati 2720, & 2000. pro Legati proviſione: & 3360. pro cuſtodia, & 2220. pro Bol. qui ſimul faciunt coron. 10300. de quibus ſubductis 1700. pro proviſione Vicelegati, & 1068. pro cuſtodia, ſuperſunt Cameræ cor. 5532.

Vectigal & Quæſtura Patrimonii elocari ſolet pro coronat. 6377. Sed quia multa ſunt ſubducenda hinc Regalia, & variæ expenſæ, non multum Cameræ infertur. 6377.

Quæſtura Camerini elocari ſolet per novennium pro coron. 24500. Sed quia multa hinc ſubducuntur, parum itidem ad Cameram redit. 24500.

Quȩſtura Peruſiæ in Vmbria, & taxa *Caballorum mortuorum* dictȩ provinciȩ elocari ſolet per novennium pro coron. 20300. multa autem hinc ſubducenda regalia & aliȩ expenſȩ: unde parum quo-

que Cameræ restat emolumenti. 20300.

Quęstura Asculi elocari solet per quinquennium pro coronat. 6354. de quibus propter varias expensas, parum Cameræ superat. 6354.

Quæstura Campaniæ dat cor. 11000. Sed & hinc propter varias expensas parum ad Cameram redit. 11000.

Quæsturam Noricæ M. Nicolaus Spinelli in potestate habet, pro exposita pro Camera pecunia: & quoniam de ejus reditibus communitati rationem reddit, ad nullas tenetur Cameræ rationes.

Quæstura Casciæ anno 1572. mense Aprili vendita est cuidam Iosepho Hieronymi Foligniano, pro 500. Coronatis aureis Cameræ persolutis: unde nec hujus in Camera habetur ratio.

Quæstura Beneventi tenetur à M. Æmilio Peretti, ex cujus proventibus cor. 454. Cubiculariis, 428. in diversis salariis aliisque expensis consumuntur: 768. gubernatori, & 50. cor. ipsi quęstori cedunt, ita ut parum hinc ad Cameram redeat.

Vectigal Spoleti, M. Baptistæ Blanchi Spoletano per septennium locatum est, pro 4260. coronatis annuis: de quibus Quæstori Perusino 781. & Gubernatori Spoletano 1260. cedunt. Restant Cameræ 2219.

Vectigal Anconæ elocatum est Monti pio

... Cameræ restat emolumenti. ...
Quæstura Asculi elocari solet per quin-
quennium pro coronat.6554. de quibus
propter varias expensas, parum Cam...
superest. 654.

Quæstura Campaniæ dat cor. ...
Sed & hinc propter varias expensas
parum ad Cameram redit. 11000.

Quæsturam Noricæ M.Nicolaus Sp...
... in potestate habet, pro exposita pr...
Cameræ pecunia: & quoniam de ejus re-
ditibus communitati rationem reddit,
ad nullas tenetur Cameræ rationes.

Quæstura Casciæ anno 1572. mense ...
...li vendita est cuidam Iosepho Hiero-
nymi Foligniano, pro 500. Coronatis ...
...eis Cameræ persolutis: unde nec ha...
in Camera habetur ratio.

Quæstura Beneventi tenetur à M.F...
...ilio Peretti, ex cujus proventibus cor.
...54. Cubiculariis, 428. in diversis salariis
...iisque expensis consumuntur: 768. gu-
...ernatori, & 50. cor. ipsi questori cedunt,
... ut parum hinc ad Cameram redeat.

Vectigal Spoleti, M.Baptistæ Blanchi
...letano per septennium locatum est
4260. coronatis annuis: de quibus
...stori Perusino 781. & Gubernatori
...tano 1260. cedunt. Restant Came-
...9.

...tigal Anconæ elocatum est Monti
pio

pio recuperatorum pro coron.3500 annuis, qui collegio assignantur: & 100. Somis frumenti: & quando hæ Somæ non solvuntur, penduntur Cameræ pro iis 1000.coron. pro quolibet anno, & cor. 179. pro Regalibus Dominorum Cameralium, coronat. 3500.

Vectigal Ancaragi & civitatis Novæ elocari solet per quinquennium pro coronatis 1300.annuis, cum onere cor.117. Secretariis Apostolicis solvendorum, & Monialibus Viterbi. supersunt Cameræ 1010.

Vectigal Biedæ elocari solet per quinquennium pro cor.1080.qui depositario numerantur.1080.

Casale Magrotti reddebat quotannis Cameræ coronat.9240.à Paulo IV Hospitali S.Spiritus venditum.9240.

Impositio quadrantis in libra carnis Boloniæ, ascendit annuatim ad coronat. 6030. qui Monti Augmenti Bolognæ assignantur. coronat.6030.

Subsidium triennale Boloniæ assignatum est dicto Monti pro cor.9900.& fertur assurgere ad coronatorum quinquaginta millia quotannis: totum autem officialibus assignatur. 9900.

Impositio Talorum affocatitiorum olim oppignorata M. Rutilio Alberini, sed hodie liberata infert Cameræ cor.350.

Cenſus Rietenus olim Iohanni Baptiſtæ de Serena oppignoratus pro coronat.400. poſtea Petri Pauli Mignanelli filio conceſſus profert Cameræ coronat. 816.

Locationes Ripæ vendebantur olim pro 250.coronatis: quondam oppignorati M. Franciſco de Fonte, & demum poſſeſſi à M.Hieronymo Ceolo.250.

Minutæ Cancellariȩ reddunt quotannis coronatos 10000. qui fere omnes officialibus & Papæ domeſticis aſſignantur.10000.

De fructibus Montis Religionis cedunt Cameræ quotannis cor.16338.

Vectigal vini Boloniæ locatum fuit olim M. Virginio Ghiſilieri pro cor.600. aureis 600.

De depoſitaria Fani, ſuper Maleficiis Quæſtori Marchiæ aſſignatis, ſuperſunt proventus, quorum habenda ratio, & circiter 100. coronatos annuos ferunt. 100.

Terræ ſiccatæ aquarum clavibus & diverſionibus pendebant olim annuos coronatos 140.

Locatio ſalis Sclavoniæ profert annuatim coronatos aureos 750.

De fructibus Montis Pii extinguibilis percipiuntur quotannis coronati 2350.

De

De residuo Montis Avineonensis recipiuntur quotannis coronati 616.

Incerti reditus Sedis Apostolicæ.

DVo primi anni Papæ Sixti protulerunt coronatos 130000.

Collectaria Hispaniæ æstimatur annuatim circiter coronatis 40000.

Collectaria Lusitaniæ profert annuatim plus minusve, coronatos 20000.

Proventus frumenti Patrimonii, Marchiæ, & Romaniæ, tulerunt annuatim circiter coronatos 30000.

Residua Montis vacabilis tulerunt annuatim circiter coronatos 1000.

Fructus Montium vacabilium ferunt annuatim circiter coronatos 7500.

Libertates bonorum Ecclesiasticorum ferunt annuatim circiter coron. 3500.

Depositaria Boloniæ fert quotannis circa coronat. 4000. qui in illa manent civitate. 4000.

Datariatus plerunque fert quotannis coronatos 68250.

Nota Provisionum à Papa Cardinalibus dandarum.

CArdinalibus à S.B. provisionatis dantur quotannis coronati 1320. Quibusdam plus, & aliis minus.

S.B. Domus præfecto aut Oeconomo

dantur quotannis ad ordinarias ſuas expenſas cor.6000.

Eidem pro aulæ auxilio cor.1200.

Et pro revocatione credentiæ bis quotannis coronat.200.

Pro veſtibus familiæ in feſto Nativitatis coronat.1720.

Pro veſtibus ſtabulariorum, bis quotannis;nimirum in feſto Iohannis,&Nativitatis, coronat.1350.

Pro quibuſdam expenſis Secretariæ Papæ, ſingulis tribus menſibus cor. 83. ſunt annui coronat.332.

Scribæ in Cancellaria Papæ dantur quotannis coronat.180.

Cantores Capellæ Papæ habent pro omnium proviſione coronat.4656.

Aromatario penduntur quotannis pro cera in Capella Papæ, coronat.1500.

Eidem pro cera ad candelabrum dantur quotannis coronat.1500.

Pro pannis viridibus 240.

Pro expenſis diei Iovis ante Paſcha, coron. 250.

Pro Palmis aut ramis olearum 270.

Pro roſa aurea,quę alicui donatur,coronati 240.

Pro gladio,cingulo,&pileo,margaritis adornato, cor.380.

Pro palliis holoſericis auro intertextis pro Salvatore & Matre virgine,3000.

Pro

Pro tentoriis Corporis Domini, & ejus apparatu, 250.

Stipendia cubiculariorum & ſcutariorum, quorum cuique in menſe dantur coronat. 20.

Iis qui in Archivis ſunt dantur ſingulis menſibus coronati 25.

Proviſiones Nuntiorum Apoſtolicorum.

Nuntio qui apud Imperatorem reſidet dantur ſingulis menſibus cor. 230.

Nuntio qui in Francia reſidet dantur ſingulis menſibus cor. 145.

Nuntio Veneto 230.

Nuntio Sabaudo 115.

Nuntio ad Ducem Hetruriæ 57.

Nuntio Germaniæ 115.

Nuntio Poloniæ 230.

Nuntio apud Germanię principes 130.

Nuntio Neapolitano : : :

Nuntio Hiſpaniæ : : :

Stipatorum, ſeu S B corporis cuſtodum ſtipendia.

Stipatorum præfecto dantur annui coronati 2400.

Hujus Vicario vel locum tenenti, 639.

Cuſtodi equorum & caſſidum 1077.

Helvetiis quotannis dantur cor. 10932.

Iiſdem pro veſtibus 2600.

Iisdem pro pileis & pennaciis 200.

Pro insignibus majoribus & minoribus 1000.

Equitibus pro donativis in festo Nativitatis& aliis, 2000.

Helvetiis dantur etiam , pro equis, quando Sua Beatitudo Roma spatiatum egreditur,coronati 250.

IIII.

AVCTORITATIS PONTIFICIAE ASSERTIO.

SVMMARIVM.

1, *Pontifex dignitates distribuit , inconsultis quibuslibet Principibus, in quoslibet.*
2, *Reges creat , & deponit.*
3, *Imperii moderatorem se gerit.*
4, *Electores ab Ecclesia Rom. dependent.*
5, *Electio indiget Pontificis confirmatione.*
6, *Iuramentum Imperatoris limitatum postremis temporibus.*
7, *Pontifex Imperatorem deponit.*
8, *Renuntiatio Imperii in manus PP. facienda.*
9, *Titulus sacer à sacrorum Antistite manat.*

Eidem pro pileis & pennaciis 100.
Pro insignibus majoribus & minori-
bus 2000.
Equitibus pro donativis in festo Nati-
vitatis & aliis, 1000.
Hebreis dantur etiam, pro equis,
quando Sua Beatitudo Roma spatiatum
egreditur, coronati 150.

IIII.

AVCTORITATIS PONTI-
FICIAE ASSERTIO.

SVMMARIVM.

1, *Pontifex dignitates distribuit, inter*
subditis quibuslibet Principibus, in quos-
libet.
Reges creat, & deponit.
Imperii moderatorem se gerit.
Electores ab Ecclesia Rom. dependent.
Electio indiget Pontificis confirma-
tione.
...iuramentum Imperatoris limitatum
...hernis temporibus.
...tifex Imperatorem deponit.
...nuntiatio Imperii in manus PP. fa-
...da.
...lus sacer à sacrorum Antistit...
...
10, Pon-

10, *Pontifex dignitates dat, adimitque.*
11, *Magnus Etruriæ Dux titulum &c. PP. debet.*
12, *Guiscardi olim Reges à PP. creati.*
13, *Prærogativa Principum comitiis dijudicata.*

1.

Papa, supremus Christianorum Pontifex, omnes Ecclesiasticas & Seculares dignitates indifferenter distribuere potest, neque minus in liberos homines, quàm in quoscunque cæteris Principibus subjectos.

Quod attinet ad Ecclesiasticas dignitates: explorati juris est, Papam creavisse, & creare solere Cardinales & Episcopos diversarum nationum, sub diversorum Principum imperio constitutos, inconsultis ipsismet Principibus.

Quod ad Seculares spectat: assero, Reges Poloniæ atque Lusitaniæ electos fuisse à Romanis Pontificibus, eorumque populorum Principes, olim titulo Duces, creatos ab ipsis fuisse Reges, atque coronatos.

2 Innocentius III Romæ Petrum Regem Aragonum, uxoremque Reginam in æde S. Pancratii creavit: Coronavit quoque Ioannem Regem Angliæ & Hiberniæ, qui ea regna Sedi Apostolicæ tributaria esse voluit: item Rex Da-

ciæ, Bulgarorum, innumeriq; alii à Pontificibus creati, atque diademate insigniti fuere: quemadmodum in Registris Innocentii III, Honorii III, & Gregorii IX, quæ in Bibliotheca Vaticana asservantur, videre est.

3 Vtque Pontificiam auctoritatem magis asseram, ajo, non modo ab iisdem Reges institui, sed etiam regno ac dignitate spoliari; ut Regem Angliæ Innocentius III.

Ex hac assertione auctoritatis Pontificiæ super Reges sequitur illud, ut Pontifex in rebus Imperii multo magis sese immiscere queat, utpote quæ juris Pontificii sunt, Sedique Apostolicæ immediate subjectæ. Id autem probatur, quia Gregorius V numerum Electorum instituit, quibus eligendorum Cæsarum facultatem concessit: Et quanquam authentica exempla Bullæ aureæ, quam hac de causa edidit, proferri nequeunt, [NOTA] nihilominus, cum magnum susceperim laborem, ut hujusce rei dilucidam veritatem comperirem, pleræque patentes literæ cum earum exemplaribus ad manus meas devenere, quibus antiqui multi Doctores expresse fatebantur, suam se authoritatem summis Pontificibus acceptam referre: quemadmodum in arce Sancti Angeli in Thesauro, & in tribus libris,

libris, quibus titulus, PRIVILEGIA IMPERATORVM, videre eſt, nec non in Bibliotheca Vaticana, ubi exempla ſunt deſumpta ex iis, quæ in arce S. Angeli cuſtodiuntur.

4 Ex quibus clare patet, Electorum auctoritatem, eorumque inſtitutionem, à S. Romana Eccleſia dependere. Quæ ut magis comprobentur, in medium affero, pro diverſis temporum occaſionibus Electores à diverſis Pontificibus eligendi privilegio ſpoliatos eſſe: quemadmodum olim Ioannes XXII id effecit. Sed & Leo X Ducem Saxoniæ privavit: Clemens autem VII electionem Caroli V validã fuiſſe etiam abſque ejuſdem Ducis ſuffragio, ſuſtentavit, atque aſſeruit: quemadmodum in libro quodam, qui corio rubeo integitur, cernere eſt, cui libro titulus, CAPITVLATIONES PRINCIPVM, & conſervatur in Pontificio promptuario.

5 In Regiſtris autem Leonis X, & Clementis VII, in Archivio Cameræ Apoſtolicæ hæc auctoritas lucidius apparet: nam ſtatim atque Rex Romanorum, vel Imperator electus eſt; Electores à Pontifice confirmationem petunt, ſæpiuſque, cum Papa conſenſum non præſtitiſſet, ad novam electionem deventum eſt: quemadmodum in dictis libris, ſi diligenter

genter attendantur, obſervare eſt.

6 Præterea apparet, Regem Romanorum, vel Imperatorem electum, ſtatim ſolere in manum Pontificis juramentum fidelitatis, obedientiæ & reverentiæ tranſmittere.

Cernitur quoque, Pontificis auctoritatem ſupremam eſſe in Imperio; & occaſione juramenti ultimi Imperatoris magnæ fuerunt obortæ contentiones, dum ipſe reverentiam polliceri, & jurare tantummodo volebat: & neceſſe eſſet, multas perlegere ſcripturas, quæ tunc temporis à viris peritiſſimis conſcriptę fuere.

7 Adhæc dicimus, Pontificem privare poſſe, ac deponere Imperatorem electum & confirmatum: quemadmodum hac uſus eſt auctoritate adverſus Fridericum, ut legitur in Regiſtris Innocentii III, Honorii III, & Gregorii IX, & adverſus Bavarum, in Regiſtris Ioannis XXII, in bibliotheca Vaticana: de quo argumento plurimæ allatæ ſunt ſcripturæ Avenione, quæ in ſacco quodam cæruleo aſſervantur, cui titulus DE SCHISMATIBVS. Allati enim ſunt Avenione quadraginta circiter libri ſuper ſchiſmate Vrbani VII, uſque ad tempora Martini V, quod Conſtantiæ terminatum eſt, ubi multa leguntur ſcripta à Baldo Oldredo, aliiſque de Pontificis auctoritate,

dum

dum Imperatori, aliisque Principibus illorum temporum responderent.

8 Neque minus ad hæc cognoscenda conduceret, si quis inspiceret acta renuntiationis Imperii, quam Carolus V. in manus Electorum emisit in favorem fratris sui Ferdinandi. Quæ res tempore Pauli IV. à doctissimis viris multum agitata, atque disputata fuit, dicente Pontifice, Imperatorem non posse renuntiare Imperium in manum Electorum tanquam sibi inferiorum, sed in manum Pontificis resignandum esse; atque ita in Consistorio decretum fuit, nempe Imperium tunc vacare, & Pontificiæ dispositioni reservari. Hæc omnia in Promptuario Pontificio exstabunt, ac fortassis inter scripturas Pauli Restauri Perusini, vel saltem in Additionibus ad ejus tractatum *De Imperatorum* &c.

Tempore Pauli III, cum Carolus V & Franciscus I Gallorum Rex ad singulare certamen descensuri essent, inter cætera, quæ Carolus allegabat, illud erat, se filium esse ac defensorem S. Sedis Apostolicæ, cui jurejurando obstrictus erat, se de seipso quidquam decernere non posse, cum aliis rebus speciosissimis.

9 Præterea compertum est, donec electus & à Pontifice confirmatus Rex Romanorum Coronam Imperialem manu

nu Pontificis, vel ejus Legati non recipit, nunquam Imperatorem absolute vocari, sed Electum; sicq; possumus asserere, adhuc nomen illius ab auctoritate Pontificis dependere, quemadmodum etiam S. Majestatis titulus, qui ei conceditur, à S. Sede, utpote res sacra, dimanat.

10 Ex quibus omnibus firmum derivatur axioma, si Papa creat, & privat Electores imperii, confirmatque, probat, reprobat electos ab ipsis imperatores, eo magis posse cuicunque principi ab imperio dependenti quamlibet dignitatem concedere, & ab eodem quomodolibet auferre. Igitur necesse est dictos tres libros inspicere, itidemque Registra Innocentii III, usque ad Gregorium IX, in Bibliotheca Vaticana, ubi similiter servantur Registra, alterum Gregorii VII, alterum Tiberii & Felicis: quæ proderunt ad vindicandam Pontificis, qui eo tempore cum Imperatore super schismate contendebat, auctoritatem: reperietur quoque alterum Ormisdę, nec non Episcopale Clementis IV, separatum ab ejus Registris. Adest præterea liber quidam Nicolai Aragonii, & alter Celsi Camerarii, in quibus ad hanc rem Bullæ innumeræ colliguntur. Allata etiam sunt Avenione omnia Registra Clementis V, usque ad Gregorium XI.

11 Ve-

11 Verum ad hæc libet annectere creationem Celſitudinis Ducis Etrurię: Papa enim huic principi titulum Magni Ducis Etrurię, non Florentię, aut Senarum, conceſſit: id autem effecit tanquam rei ſuę arbiter, & moderator: quandoquidem in donationibus imperatorum aliorumque Romanę Eccleſię factis, tota etiam continetur Etruria, quam pro parte ſolummodo poſſidet. Quod ſi quis diceret, Pontifici earum rerum, quę non poſſidet, nihil ſupereſſe, niſi titulum: pariter reſpondetur, Papam hujus Principis Celſitudini ſolum titulum conceſſiſſe.

12 Poſtremo, ut efficaciſſimum Pontificię auctoritatis exemplum ſuggeram, dico, Guiſcardos, antequam Neapolitanum regnum Eccleſię feudatarium eſſet, creatos fuiſſe, & coronatos Reges ab Anacleto, vel Innocentio II, niſi fallar: totum enim ferme regnum illud tunc Conſtantinopolitani imperatoris erat, aliorumque: ſicuti videre eſt in quodam libro, qui corio rubro tectus eſt, & ſervatur in Bibliotheca Vaticana, cui titulus: DE REGNO SICILIAE.

13 Quod pertinet ad rem Ducis Florentię, neceſſe eſt, diverſorum Conciliorum acta inſpicere, quę nũquam impreſſa fuerunt: ubi clare videtur, regem Gallię

ſemper

ſemper anteceſſiſſe Regem Hiſpaniæ, & pleraque alia inter Regnum Poloniæ & Portugalliæ. In his libris, qui in Bibliotheca Vaticana cuſtodiuntur, Oratoris Florentini locus reperitur, itemque Ducis Ferrariæ. Dux Ferrariæ prætendit, aſſeritque, ſibi titulum Magni Ducis ab Alexandro VI fuiſſe delatum, & neceſſe eſt legere Ceremoniale Iulii II. qui immediate ſucceſſit Alexandro VI. Tunc enim in Concilio Lateranenſi edixit Decretum de ſucceſſionibus omnium principum Chriſtianorum, eorumque Oratorum: ibidemque utriuſque Oratoris locus, qualis fuerit, obſervatur: quæ res cum prætenſionem Ducis illius conſecuta fuerit, minimo negotio dijudicari poteſt, Florentiam Ferrariæ antepoſitam fuiſſe.

V.

QVOMODO IMPERIVM ROM. AB AVCTORITATE PP. DEPENDEAT,

Diſſertatio.

SVMMARIVM.

1, *Nullo dominii jure Germanos poſſidere Imperium.*

2, *Iuſtius illud PP. quam Germanis, aut aliis, deberi.*

... Regem Hispaniæ, & ... inter Regnum Poloniæ & ... In his libris, qui in Biblio... custodiuntur, Oratoris ... locus reperitur, itemque De... Dux Ferrariæ prætendit, ... sibi titulum Magni Ducis ab Alexandro VI fuisse delatum, & necessi... Ceremoniale Iulii II. qui im... successit Alexandro VI. Tunc ... in Concilio Lateranensi edixit De... de successionibus omnium prin... Christianorum, eorumque Ora... ibidemque utriusque Oratoris ..., qualis fuerit, observatur: quæ res ... prætensionem Ducis illius confect... fuerit, minimo negotio dijudicari po... Florentiam Ferrariæ antepositam ...

V.

... OMODO IMPERIUM ROM. AB AUCTORITATE PP. DEPENDEAT,

Dissertatio.

SUMMARIUM.

... dominii jure Germanos possidere ... rium.

... illud PP. quam Germanis, aut ... deberi.

3, *Electus Imperator, nondum est ... rator.*

4, *Distinguenda principia Imperi... Imperium Caroli M. & success... & Imperium Othonis I inter se ... runt. Et, Othones tres à PP. electi...*

5, *Electorum jus à Pontifice, contra ... quorundam assertiones. Et, Mo... gendi diversus ut Pontificis, ita ... ratoris.*

6, *Confirmationi renuntiaverunt ... ratores.*

7, *Pontificis jurisdictio universalis.*

I.

QUia cuncta, quæ possident ... hominibus, præter illa, qu... tura contingunt, aut tan... ab ipsis quæsita, aut hæreditate, au... cessione, vel contractu aliquo pos... tur. Primo modo, explorata res est ... perium ab Alemanis nequaquam ... deri: Etenim neque illud unquam a... siverunt, neque totum possident R... num Imperium, imo neque præc... Imperii sedes, sed ipsius portionem ... tummodo: quam portionem ipsi m... non retinent jure, quam tot aliæ n... nes vindicare possent, præsertim T... quorum ratio potior fortasse cens... est, cum latiuss regnent, Novamque ...

mam [id est, Constantinopolim] obtineant.

2 Vel justius in Pontifice residet Imperium: cum urbi Romæ dominetur. Altero modo Imperium nunquam apud ipsorum majores constitit, nisi forte se Gallorum statuant successores esse: & nihilominus in eodem Imperio validiora jura, quam ipsi Galli habeant, adstruere sibi nequeunt, imo multo invalidiora, quia Gallia & Germania olim Francorum fuit, & altera dicta est orientalis Francia, altera occidentalis., & hæc nomen servavit, hæc vero in totum non retinet. Quod si præter Francos, Gothos in medium adduxerint, aliasque gentes, quæ Italiam, multasque provincias inundaverunt: primo respondetur, hos populos à Germanis longe alios fuisse, deinde ipsis nunquam titulum Imperii attributum, deniq; omnia, quæcunque armis sibi subjugaverunt, ab iis amissa fuisse, vel cum populis provinciarum eosdem factos, & in unum corpus redactos fuisse: quod si ii jus aliquod sibi arrogaverint, id certe posterorum potius esse censendum est, quam majorum suorum, qui in Gothia remanserunt.

3 Tertio modo nullum jus aut originem ostendere queunt, præter jus & originem, quæ à Pontificibus derivatur, sicque

ſicque recentium Imperatorum confirmatio ad Papam ſpectabit: & antequam ipſe Imperatores confirmet, atque coronet, profecto nequeunt decentius Imperatores nuncupari, quam electus à Capitulo alicujus Eccleſiæ revera Paſtor illius ſit antequam à Pontifice confirmetur: hac tamen diſtinctione, quod Papa ex ſe ipſo confirmat, per alios eligit.

4 Ideo errant graviſſime ii, qui præſens Imperium ab antiquo Romano minime diſcriminant. Hoc enim à Romanis Pontificibus nullum ſumpſit initium, ſed tantum ab illo Pontifex, velut caput Eccleſiæ, & Chriſti Vicarius in veneratione habebatur. Similiter in errore verſantur, qui hoc Imperium ab eo, quod habuerunt Caroli Magni ſucceſſores, non diſtinguunt: Etenim hoc in Othone Primo auſpiciis Ioannis XII, vel XIII, incepit, poſtquam per multos annos Occidentale Imperium ceſſaviſſet. Neque ſatis eſt illud afferre, ante Othonem electionis jus in Germania fuiſſe: nam electio illa Regum Germaniæ erat, nullo adjuncto titulo ſive prætextu Imperii: qualis modo habetur in regno Poloniæ, & ad noſtra uſque tempora in regno Bohemiæ, & ad patrum noſtrorum ætatem in regno Hungariæ perduravit: imo toto eo tempore, quo ritus eli-

 gendi

gendi in Germania obſervabatur, in regno Galliæ, in quo poſteri Caroli Magni continuo regnavere, titulus Imperii nunquam uſurpatus eſt, ceſſavitque penitus hæc dignitas in toto Occidente uſque ad Othonem: qui à Pontifice Imperator creatus fuit, eique ſucceſſor deſignatus Otho Secundus ipſius filius: poſt cujus mortem cum Germani Germanum Imperatorem exoptarent, Itali vero Italum, Papa illorum temporum, qui fuit Benedictus VII, Tertium Othonem approbavit: cujus quanquam tumultuaria fuiſſet electio, tamen à voluntate Pontificis vires, atque vigorem ſuſcepit: hic fuit Otho ille, qui Gregorii V. Saxonis intuitu, Germanis primum eligendi Imperatoris authoritatem impertitus eſt.

5 Quamobrem niſi Pontificis hæc donatio atque conceſſio allegetur, non video, cur electus à Germanis Imperator ſit magis Imperator, quam quilibet alius Chriſtianus Princeps. Et nihilominus eo uſque provehitur odium, atque malignitas nonnullorum recentium Theologorum Germaniæ, ut, quo ſedis Apoſtolicæ authoritatem evellant, conentur illius provinciæ jura funditus deſtruere: primo aſſerentes rerum temporalium curam ad Papam non pertinere: deinde,

ad

gendi in Germania observabatur, in re-
gno Galliæ, in quo posteri Caroli Magni
...cessum regnarent, titulus Imperii
...nunquam usurpatus est, cessavitque p-
...nino hæc dignitas in toto Occidente us-
...que ad Othonem: qui à Pontifice Impe-
...rator creatus fuit, eique successor ele-
...ctus Otho Secundus ipsius filius: post
...cujus mortem cum Germani Germa-
...num Imperatorem exoptarent, Itali ve-
...ro Italum, Papa illorum temporum,
qui fuit Benedictus VII, Tertium Otho-
nem approbavit: cujus quanquam ta-
...voluntaria fuisset electio, tamen à volu-
...ntate Pontificis vires, atque vigorem su-
...mpsit: hic fuit Otho ille, qui Gregorii V.
...Pontificis intuitu, Germanis primum eli-
...gendi Imperatoris authoritatem imper-
...tus est.

Quamobrem nisi Pontificis hæc
...atio atque concessio allegetur, non
...o, cur electus à Germanis Imperator
...magis Imperator, quam quilibet alius
...stianus Princeps. Et nihilominus eo
...provehitur odium, atque maligni-
...nnullorum recentium Theologo-
...ermaniæ, ut, quo sedis Apostol-
...thoritatem evellant, conentur
...ovinciæ jura funditus destruere:
...fferentes rerum temporalium
...Papam non pertinere: deinde,

ad ipsum non pertinuisse, transferre Imperium: demum, Imperium potius Pontificatui præesse debere. Quibus responderi potest: Primum à Deo sacerdotibus populi sui gubernationem ac dominatum delegatum fuisse, cumque multis post annis Regem petiisset, ore Samuelis jussit illum præmoneri de omnibus incommodis quæ passurus esset. Quoad alteram exceptionem, respondetur: Auctoritatem Imperatorum olim fuisse tributam ipsis à populo, pariterque justis de causis populo ereptam. A quo cum tempore Leonis Iconomachi Occidens concessus fuisset, Gregorius III tanquam pater & protector Christianorum, rogatus obstitit: sed tunc dilata re, Adrianus I & Leo III necessitate adducti Carolum Magnum ad hoc Imperium evexere. Verum quoad tertiam assertionem, Imperium habere jus in Papatum, ut cæteras rationes omittam, quicunque hoc asserit, negat factum ipsum, moremque quo hodie Christiana Respublica gubernatur.

6 Quod si quis Pontifices confirmatos ab Imperatoribus legens, aliter judicat, longe fallitur, quia Imperiorum diversitatem non distinguit: cui auctoritati confirmandi Pontifices Ludovicus etiam renuntiavit, cognoscens, id muneris

ad laicos non pertinere: qua de re Decretum habemus Adriani III, quod deinde à Leone VIII revocatum fuit ob insolentiam populi: ac proinde brevi quodam tempore Imperatores eandem confirmationis auctoritatem obtinuere: nam prætermisso, quod sub Leone IX observata non fuerit, hujus rei memoria nulla amplius post Gregorium VII ad hæc usque tempora viguit; quandoquidem cessaverat caussa & necessitas, propter quam ipsa Ecclesia sponte ad hoc remedium confugiebat, postquam populo erepta fuerat Pontificem eligendi facultas sub Innocentio II.

7 Quod multo magis effectum est sub Alexandro III. donec ad Cardinales opera Innocentii III integra eligendi facultas redacta est, sub quo in Concilio Lateranensi, determinatum fuit à septuaginta Archiepiscopis coram Legatis omnium principum Christianorum, *Sanctam hanc Sedem iurisdictionem obtinere in omni loco, & super omnes auctoritatem habere, ac potestatem cognoscendi causas Principum, eosque regnis suis ex causa privandi, atque in ea inducendi.*

ad laicos non pertinere: qua de re Decr
cum habemus Adriani III, quod deinde
Leone VIII revocatum fuit ob insole
tiam populi: ac proinde brevi quodam
tempore Imperatores eandem con
auctoritatem obtinuere: nam
quod sub Leone IX obse
non fuerit, hujus rei memoria nulla
amplius post Gregorium VII ad hæc ui
que tempora viguit; quandoquidem
cessaverat caussa & necessitas, propter
quam ipsa Ecclesia sponte ad hoc reme
confugiebat, postquam populo
repta fuerat Pontificem eligendi facul
tas sub Innocentio II.

7 Quod multo magis effectum
sub Alexandro III. donec ad Cardinales
pera Innocentii III integra eligendi fa
redacta est, sub quo in Concilio
Lateranensi, determinatum fuit à
ginta Archiepiscopis coram Legatis
nium principum Christianorum,
ctam hanc Sedem iurisdictio
obtinere in omni loco, & supra
auctoritatem habere, ac p
em cognoscendi causas Prin
, eosque regnis suis ex causa
di, atque in ea inducendi.

DE

DE CONSTANTINI DONATIONE.

Albericus de Rosate IC. super L. 2. Cod. De quadrien. præscript.

ET quod pro hac parte multum facit actus Constantini, qui Silvestro gladium tradidit, & insignia regalia: aliquid de ipsa Donatione agamus. Ipse enim Constantinus, secundum aliquos, Imperii prodigus prædicta & quamplurima alia donavit Silvestro, & successoribus suis: de quibus seriose & plene habetur in [Gratiani] Decretis, XCVI Distinct. *Constantinus*; & capp. seqq. Licet quidam habeant totum pro uno capitulo, quidam pro diversis. Et tangitur in textu & gloss. *De Electio*: C. *fundamenta*, lib. VI. Eo enim tempore omnes Ecclesiæ & Ecclesiasticæ personæ eidem & Imperio suberant, ut d.c. *Constantinus* probatur. Eundem etiam corona propria coronavit, & (ut ibi patet) fere omnem Imperialem potestatem concessit: & multas civitates & provincias donavit: etiam Imperiale palatium, & civitatem Romanam, ut notatur etiam ff. De offic. Præf. Vrb. l. 1. §. *Cum urbem*. Quod (sicut puto) factum fuit instinctu & voluntate divina. Licet audiverim à magnis viris,

 quod

quod tunc vox fuerit audita de cœlo, dicens: *Hodie seminatum est venenum aspidum in Ecclesia Dei.* Et dicunt hoc reperiri in antiquis authenticis scripturis. Et ita etiam narrat Magister Iohannes Parisiensis libro De potestate apali & Imperiali, cap. XXI. ubi de ista Donatione satis diffuse tractatur. Audivi etiam à fide dignis, quod tempore Bonifacii VIII, quidam Cardinalis de Ordine Cisterciensium, homo maximæ reputationis & scientiæ, quadam festivitate dum sermocinaretur, in conclusione dixit: *Quod per eosdem gradus & passus, per quos Ecclesia ascenderat in temporalibus, descenderet usque ad extremam paupertatem Silvestri*: & quod ad hoc adduxit validas rationes & auctoritates divinæ Scripturæ. Videamus ergo, utrum dicta Donatio fieri potuit per Constantinum, in prejudicium Imperii, & successorum, &c.

Plenissimam formam ipsius Donationis originalem (ut loquitur) repræsentavit idem Albericus ad Tit. Cod. De offic. Præf. Urb. Vide & Martinum Polonum, sub Silvestro.

FRAN-

...quod tunc vox fuerit audita de cælo, di-
...Hodie seminatum est venenum in
...Ecclesia Dei. Et dicunt hoc repe-
...magnis authenticis scripturis. &
...narrat Magister Iohannes Pa-
...libro De potestate papali & Imperiali
...cap. xxi. ubi de ista Donatione satis
...tractatur. Audivi etiam à fide di-
...gnis, quod tempore Bonifacii VIII, qui-
...Cardinalis de Ordine Cistercien-
..., homo maximæ reputationis &
...scientiæ, quadam festivitate dum sermo-
...cinaretur, in conclusione dixit: Quod per
...eosdem gradus & passus, per quos Eccle-
...ascenderat in temporalibus, descende-
...usque ad extremam paupertatem Sil-
...vestri: & quod ad hoc adduxit valida
...rationes & auctoritates divinæ Scriptu-
... Videamus ergo, utrum dicta Dona-
...fieri potuit per Constantinum, in præ-
...Imperii, & successorum, &c.
...formam ipsius Donationis
...(ut loquitur) repræsentavit
...Albericus ad Tit. Cod. De offic. Præf.
...& Martinum Polonum, sub Sil-

FRAN-

FRANCISCUS GUICCIARDINUS

Historiarum lib IV, celebri loco, qui in vulgatis editionibus expunctus, & nuper restitutus est, sic inter alia habet.

FAma quoque est, Constantinum Orientis provinciarum motibus Imperii sedem Byzantium, post de suo nomine Constantinopolim appellatam, transferre compulsum, [Silvestro I] Pontifici Romanæ Urbis aliarumque & urbium & regionum in Italia imperium donasse. Quæ fama quamvis à sequentibus Pontificibus diligenter fuerit enutrita & sustentata, eorumque auctoritate à multis credita, est nihilominus cum ab scriptoribus gravissimis [Laurentio inprimis Valla, & aliis] tum vero rebus ipsis refutata. Illud autem certo constat, & tunc & longo post tempore, urbem Romam, Italiamque omnem tanquam Imperio Cæsarum obnoxiam, ab Imperatorum ministris ac præfectis fuisse gubernatam. Nec desunt, qui, quidquid de Constantino & Silvestro dicitur, (usque adeo sæpe profundis in tenebris res vetustæ demersæ latent) redarguant, ostendantque eos longe diversis temporibus extitisse: nemo tamen negat, Imperii Constantinopolim

polim tranſlatione ad Pontificum po-
tentiam viam eſſe patefactam, ex eaque
originem habuiſſe. Nam indies magis &
magis Imperatorum auctoritate, tum ex
illorum continua abſentia, tum quod
graviſſimis in Oriente bellis diſtineren-
tur, in Italia debilitata, populus Roma-
nus ab Imperatorum obedientia paula-
tim deſciſcens, atque ob eam rem tanto
magis Pontifices præſentes reſpiciens,
eis cæpit non obedientiam quidem, ſed
voluntarium quoddam obſequium ex-
hibere. &c.

MIRACVLIS PENE SIMILIA *ſunt, quæ*

De donariis Templorum à Conſtanti-
no Imp. collatis, ſcribit Platina
in Silveſtro I. Vide.

OFFICIALES ET MINISTRI PONTIFICIS.

INnumeri ſunt & multi, & ſuperat illius
Aula magnificentia omnes Chriſtiano-
rum Principum: & tanta eſt ejus obſer-
vantia, ut ne Cardinalis quidem, qui
dignitate Regibus comparantur, urbe
exeat, niſi petita & impetrata licentia.
Cardinalium in urbe ſemper ad mini-
mum XL, ſi non L ſunt: interdum LXX,
plus

plus minusve, juxta Pontificis arbitrium, & creationem. Archiepiscopi ad hoc plurimi, & Episcoporum magnus numerus. In familia Pontificis:

Auditores Rotæ	XII.
Clerici Cameræ	VII
Thesaurarius	I.
Auditor Cameræ	I.
Regens Cancellariæ	I.
Protonotarii Apostolici	VII.
Subdiaconi	VI.
Acolythi	VIII.
Secretarii Apostolici	VIII.
Corrector Cancellariæ	I.
Summista	I.
De Consuetis	I.
Abbreviatores majores	XII.
Abbreviatores minores	VI.
Custos Cancellariæ	I.
Secretarius schedularum	I.
Ostiarius Cancellariæ	I.
Scriptores Apostolici	CI.
Cubicularii Apostolici	LX.
Scutiferi vel Dapiferi Apostolici	CXL.
Milites S. Petri	CCCC.
Milites S. Pauli	CC.
Scriptores Brevium	LXXXI.
Procuratores pœnitentiariæ	XXIV.
Scriptores pœnitentiariæ	XXVIII.
Collectores plumbi	CIV.
Correctores pœnitentiariæ	II.

Sol-

Sollicitatores de Ianizaris	C.
Correctores Archivii	X.
Scriptores Archivii	X.
Magiſtri plumbi	III.
Secretarii bullarum ſalariatarum	VIII.
Regiſtratores bullarum earundem	IV.
Magiſtri regiſtratarum bullarum	IV.
Auditores Contradictarum	XIV.
Magiſtri Supplicationum	VI.
Notarii Cameræ Apoſtolicæ	IX.
Scriptores regiſtri Supplicationum	XX.
Notarii Auditores Cameræ	X.
Notarii Rotæ	XLVIII.
Notarii Vicarii Papæ	IV.
Notarii Gubernatoris civilis	II.
Notarius Maleficiorum	I.
Notarius Cancellariæ	I.
Præſidentes Ripæ	CXLI.
Portionarii	DCXII.
Curſores	XIX.
Servitores: Armorum	XXIV.
Servitores: Virgæ rubeæ	XVI.
Servitores: Catenæ ſacri palatii	LXII.
Servitores: Portæ ferreæ	XXVI.
Equites levis armaturæ	C, vel CC.
Bombardarii milites vel ſclopetarii	CCC.
Helvetii, cuſtodes portarum Palatii Pontificii, & quotidianas excubias agentes	CC.
Interdum etiam	CCC.

VI.
MIRABILIA VRBIS ROMÆ.

De ambitu Vrbis.

MVrus Vrbis Romæ habet trecentas ſexaginta & unam turres. Propugnacula ſex millia & nonaginta, & XXII millia Porticularia. In circuitu vero ſunt XXII, exceptis TransTiberim, & urbe Leonina, & Porticu S.Petri: ubi ſunt XX milliaria.

De Portis infra Vrbem.

Portæ inclytæ ſunt hæ:

Porta Capena, quæ dicitur S.Pauli.

Porta Appia, quæ ducit ad *Domine quo vadis.*

Porta Latina, ubi S.Ioannes fuit miſſus in oleo.

Porta Metioni ubi rivulus influit Vrbem.

Porta Aſinaria, in Laterano.

Porta Lavicana, quæ major eſt, juxta S.Crucem in Ieruſalem.

Porta Taurina, vel Tiburtina, quæ S.Laurentii dicitur.

Porta Numentana, quæ vadit ad S. Agnetem virginem.

Porta Salaria, quæ vadit verſus S. Sabinam.

Porta

Porta Pinciana, quæ eſt circa eccleſiam S.Felicis.

Porta Flaminia, quæ eſt circa eccleſiam S.Mariæ de populo.

Porta Collina, quæ eſt contra templum Adriani ſupra pontem.

De Portis trans Tiberim.

Portæ trans Tiberim ſunt tres:

Porta Septimiana, ubi videlicet laudes factæ fuerunt Octaviano Imperatori.

Porta Aurea(*imo* Aurelia)ſcilicet S.Pancratii.

Porta Portuenſis.

In Porticu S.Petri ſunt duæ portæ: ſcilicet,

Porta Caſtelli S.Angeli,&

Porta Viridaria.

De Montibus infra Vrbem.

Mons Ianiculus,ubi eſt S.Petrus.

Mons Taurinus, qui dicitur Ianitarius.

Mons Aventinus, ubi eſt eccleſia S.Sabinæ.

Mons Quirinalis, quia ibi ſtabant Quirites,ubi eſt eccleſia S.Stephani, quæ dicitur In Cœlio monte.

Mons Tarpeius, vel Capitolinus, ubi eſt Palatium ſenatorum.

Mons Palatinus, ubi eſt Palatium majus.

Mons Eſquilinus ſuper alios montes dicitur,

citur, ubi eſt baſilica S. Mariæ majoris.

Mons Viminalis, ubi eſt eccleſia S. Agathę: ubi Virgilius captus fuit à Romanis; qui viſibiliter exiens à carcere, perrexit Neapolim. [*Nugæ.*]

De Pontibus Vrbis.

Pontes Vrbis Romæ ſunt iſti:

Pons Adriani, vel Iudæorum.

Pons Fabiani, juxta prefatum pontem.

Pons Gratiani.

Pons Senatorum. [*al.* Senatorius.]

Pons Theodoſii, &

Pons Valentini [*f.* Valentiniani.]

De Palatiis.

Palatia Imperatorum ſunt hæc:

Palatium Senatuum, juxta S. Sixtum.

Palatium Claudii, inter Coliſeum & S. Petrum ad vincula.

Palatium Conſtantini, in Laterano.

Palatium Romuli, inter S. Mariam novam & Coſmam: ubi ſex * Ædes Pietatis & Concordię. ubi poſuit Romulus ſuam ſtatuam, dicens: *Hæc ſtatua non cadet, donec Virgo pariet.* Et ſtatim, cum B. Maria virgo peperit, ſtatua corruit.

Palatium Trajani, ubi eſt Columna x x paſſuum.

Palatium Silveſtri.

Palatium Antonii, (*l.* Antonini) ubi eſt alia Columna XXXIII paſſuum.

Palatium Neronis, ubi eſt anguleaS.Petri.

Palatium Octaviani, ad S. Laurentium in Lucina.

De Arcubus triumphalibus.

Arcus triumphales ſunt hi: qui fiebant alicui Imperatori redeunti; ſub quibus cum honore ducebatur à Senatoribus, & ejus victoria ad memoriam eorum in arcu ſculpebatur.

Arcus Theodoſii, Valentini (*l.* Valentiniani) & Gratiani Imppp. ad S. Vitum.

Arcus Conſtantini Imperatoris juxta Coliſeum.

Arcus ſeptem lucernarum Titi & Veſpaſiani. ubi eſt candelabrum Moyſi cum arca, habens ſeptem brachia, in pede turris calculatoriæ.

Arcus Iulii, & Senatoris, ad S. Mariam novam.

Arcus Octaviani Imp. ad S. Laurentium in Lucina.

Arcus Antonii (*l.* Antonini) ad Columnam.

De aliis Arcubus.

Alii ſunt Arcus non triumphales, ſed memoriales. Vt eſt, Arcus Pietatis ante S.Ma-

S. Mariam rotundam: ubi accidit quædam historia de paupere muliere, cujus filius occisus erat à vicinæ suæ filio: quæ petiit jus sibi fieri ab Imperatore Trajano, parato ire ad exercitum: qui se jus dixit facturum in reditu: quæ respondit, Forsan Domine non redibis: qui statim fecit ibi consistorium, & fecit ei secundum quæ petierat, judicavitque juvenem homicidam moriturum: quem mulier petiit sibi reddi pro recompensatione sui filii mortui. Quod ita factum est: & mulier fatebatur se plenum jus recepisse: & ditata ab Imperatore recessit. [*Nugæ.*]

De Thermis.

Thermæ dicuntur palatia magna, habentia maximas cryptas subterraneas, in quibus tempore hyemali fiebat ignis maximus; æstivo autem tempore replebantur aquis, ut curia in superioribus commorans magis delectaretur: quod in thermis Diocletiani & Maximiani adhuc videri potest.

Thermæ Limpiadis(*l.* Olympiadis)apud S. Laurentium in Palisperna.

Thermæ Domitianæ Tiberinæ sunt retro ad Mariam rotundam.

Thermæ Alexandrinæ, ubi est Hospitale de thermis.

De Theatris.

Theatra ſunt iſta:

Theatrum Titi & Veſpaſiani, ad Catecumbas.

Theatrum Tarquinii Imperatoris ad Septiſolium.

Theatrum Pompeii, ad S. Laurentium in Damaſo: & eſt ibi

Theatrum Flaminium [*imo*, Circus Flaminius.]

De angulea S. Petri. [*Nugæ.*]

Ibi eſt memoria Cæſaris; ubi ſplendidus cinis in ſuo ſarcofagio, id eſt malo erco, requieſcit: ut ſicut eo vivente totus mundus ei ſubjectus erat, ſic ipſo mortuo omnia corpora mortuorum ſibi ſubjacerent. Vbi in giro mali ſcriptum eſt:

Cæſar tantus erat, quo nullus major in orbe.
Ille ſed in modico nunc tantus clauditur antro.

Intra ſcriptum:

——— ſtat Cæſaris alta columna,
Regia ſtructura, quanta non extat in aula.
Si lapis eſt unus, dic, qua fuit arte levatus?
Et ſi ſint plures: dic, ubi congeries?

De

De Cœmiteriis.

Cœmiterium Calepodii, ad S. Pancratium.
Cœmiterium S. Agathę.
Cœmiterium S. Viti, ad Portam Collinam.
S. Felicis, Calixti, ad Catecumbas.
Cœmiterium Concordiani, (*imo* Gordiani) foris portam Latinam.
S. Agnetis, & alia quamplura cœmiteria: quę in multis locis descendebantur per tria milliaria; ubi Sancti abscondebantur.

Loca, ubi Sancti passi sunt.

Foris portam Appiam fuit decollatus S. Sixtus, prope *Domine quo vadis*. ubi fuit templum Martis.
Ante S. Nereum, intus cavati.
Ad S. Georgium, domus Lucinę: & est ibi Velum aureum.
Aqua Salvia ad S. Anastasium, ubi decollatus fuit S. Paulus.
Hortus Lucinę, ubi est Ecclesia S. Pauli: & est ibi prope amphibiatum, [amphitheatrum *scripsit auctor, sed* hippodromum *sive* circum *habet Ado in Martyrolog.* XIII. *Kal. Febr.*] ubi est corda, (*imo* cloaca) in quam jactatum

fuit corpus S. Sebaſtiani; qui revelavit corpus ſuum Lucinæ, dicens: Invenies corpus meum pendens in vico (*l.* unco) per pedes juxta ſtratam quæ dicitur via Cornelii juxta Girolum. [*an* Girlum? *Sed vide Adonem d.l.*]

Arcus Romanorum, ubi B.Silveſter & Conſtantinus obligaverunt ſe abinde. ubi fuit domus Telluris.

Ante Martem.

Thermæ Lampiadis, (*l.* Olympiadis,) ubi fuit aſſatus S.Laurentius in Paliſperna.

Palatium Tiburtinum, (Pal. Tiberii, *Ado in Martyrolog.* IV *Idus Aug.*) ubi Decius & Valerianus receſſerunt ab Laurentio mortuo.

Arcus flammeus, [*l.* Flaminius.]

Ad pontem Iudęorum, trans Tiberim.

Infra palatium Neronis, & templum Apollinis, quod dicitur S.Petronellæ.

Ante eccleſiam S.Petri fuit Vaticanum, ubi vates, id eſt ſacerdotes, canebant ſua officia.

Ante templum Apollinis fuit caſtrum Neronis, ubi nunc eſt eccleſia S.Andreæ.

In faſtigio Pantheonis, id eſt, Mariæ rotundæ, fuit Pinea ærea deaurata, quæ nunc eſt ante eccleſiam S.Petri; quæ cooperta erat tabulis æreis deauratis: ita quod à longe videbatur quaſi mons

mons aureus, cujus pulchritudo adhuc in parte apparet.

De Templis.

Ante palatium Alexandri fuit templum Æneæ & Pompeii, miræ pulchritudinis. Monumentum vero Pompeii, quod dicitur, marmoreum, decenter ornatum, fuit oraculum Apollinis. Et ecclesia S. Viti fuit ſecretarium Neronis. In palatio Antonii (*an* Antonini?) eſt templum divi Adriani. In campo Martis fuit templum Martis: in quo eligebantur Conſules IV Kal. Iulii, & morabantur uſque ad Kal. Ian. In hoc templo ponebant Romani roſtra navium, ut eſſent ſpecula omnium gentium. Iuxta Pantheon erat templum Minervæ. Apud Cyriacum erat templum Veſtæ. In Calcari eſt templum Veneris. Monaſterium Roſæ fuit caſtellum Iunonis.

De Capitolio.

Capitolium dicitur eo, quod erat caput totius mundi: in quo Conſules & Senatores morabantur ad conſulendum Vrbi: cujus facies cooperta erat muris altis & aureis, vitro & auro undique coopertum.

Infra Capitolium fuit palatium pro magna parte aureum, lapidibus pretioſis exor-

exornatum; quod dicebatur valere tertiam partem mundi: in quo tot ſtatuæ erant imaginum, quot ſunt mundi provinciæ. Et habebat quælibet imago tintinabulum in collo per artem Mathematicam diſpoſitum: ut quando aliqua regio populo Romano rebellis efficeretur, ſtatim hujus provinciæ imago vertebat dorſum imagini Vrbis Romæ; quæ major erat ſuper alias, tanquam Domina; & tintinabulum, quod habebat in collo, ſonabat. Tunc cuſtodes Capitolii dicebant id Senatui: ſtatimque mittebat legiones militum ad expugnandum provinciam. [*Nugæ, & quidem nugaciſſimæ.*]

Erant in Capitolio plura templa. Super Arcum erat templum Cæſaris, & Veſtæ; ubi Senatores ponebant Iulium Cæſarem in cathedram VI Martii. Et ex parte Capitolii erat templum Iunonis. Iuxta forum publicum erat templum Herculis in Tarpeio, & Achillis; ubi interfectus eſt Iulius Cæſar à Senatu, in loco ubi eſt Ecleſia Ara-cæli. Et fuerunt palatia ſimul juncta: palatium Phœbi & Carmentis: ubi Octavianus vidit viſionem ſuam in cælo. Iuxta Caneparium eſt templum Iani, qui erat Capitolii cuſtos.

De

De equis marmoreis, [*in Quirinali.*]

Equi & homines nudi, (*ipſi ductores ſunt*) ſignificant quod tempore Imperatoris Tiberii fuerunt duo philoſophi, juvenes ſcilicet, Praxitelis & Pitias (*imo* Phidias & Praxiteles:) qui dixerunt ſe eſſe tantæ ſapientiæ, ut quicquid Imperator illis abſentibus in camera ſua diceret, ipſi referrent de verbo ad verbum. Quod fecerunt, ut dixerunt: & inde pecuniam non petierunt, ſed memoriam ſempiternam. Itaque Philoſophi haberent duos equos marmoreos calcantes terram: quod ſignificat Principes hujus ſęculi. Quia nudi ſunt circa equos, ſignificat, quod altis extenſis brachiis, & replicatis digitis narrabant quę futura erant: ut ſicut nudi ſunt, ita ſcientia hujus mundi in eorum mentibus nuda & aperta eſt. [*Nugæ. Vt & ridiculum prorſus, quod ſequitur: cum ſtatuam æneam equeſtrem M. Antonini Pii Imperatoris in area Capitolina hodieque viſendam, neſcio quem liberatorem Vrbis ſingit. Apage, apage.*]

De ruſtico ſedente ſuper equum [*nugæ nugaciſſimæ.*]

Ad Lateranum eſt equus æreus & deauratus, qui dicitur Caballus Conſtanti-

ni. Sed non eſt ſic: nam qui volunt ſcire verum, hoc perlegant. Tempore Conſulum & Senatorum quidam Rex potentiſſimus ex Orientis partibus Romam venit, multa ſtrage Romanum populum affligens. Tunc quidam ruſticus, armiger magnæ fortitudinis, virtutis, & prudentię, dixit Conſulibus & Senatoribus: Numquid, ſi eſſet aliquis liberans vos de tribulatione iſta, quid à Senatu recipere mereretur? Reſponderunt: Quidquid peteret, obtineret. Qui ait illis: Date mihi xxx talenta auri, & inſuper memoriam fieri ſempiternam: itaque equũ ęreum, & ſtaturam meam deſuper, facietis: & ab illis vos in brevi liberabo. Qui dixerunt, ſe omnia facturos. Ille vero ait: Media nocte ſurgetis, & omnes eſtote armati bene, & ſtetis infra muros in ſpelunca: & quidquid vobis dixero, facietis. Et reſponderunt: Faciemus. Ruſticus vero aſcendit equum ſuum maximum ſine ſella, tollenſque falcem, exivit foras tanquam vellet colligere herbas: viditque Regem venientem ad arborem pro neceſſariis ſuis. Super quam arborem cucumagia ſedebat, dulciterque canebat. Ruſticus hoc audiens, acceſſit propius. Socii Regis, putantes ruſticum de ſuis eſſe, clamare ſic cœperunt: Ruſtice, ne tangas Regem; quia ſi tetigeris,

ris, ſuſpenderis. Ruſticus vero, ſpretis eorum minis, per fortitudinem Regem parvæ ſtaturæ cito arripuit, & eum ſublevans poſuit coram ſe ſuper equum, & fugit ad Vrbem velociter, clamans voce magna ad homines Vrbis in cavernis latitantes: *Exite foras, interficite exercitum Regis, quoniam ipſum coram me nunc teneo captum.* Qui exeuntes ad vocem ejus, multos occiderunt: & alii in fugam verſi ſunt. Romani habito triumpho, ſolverunt ei aurum quod petierat: & fecerunt memoriam ejus, & in præſentatione ſtaturæ ſuæ. nam poſuerunt coram palatio Lateranenſi unum equum æreum & deauratum, & ſtaturam ipſius deſuper ſedentem deauratam, extenſa manu dextra, cum qua Regem ceperat: & ſuper caput equi quandam cucumagiam poſuerunt; ad cujus cantum victoriam habuerunt: ipſam ſtaturam Regis, quæ parva erat, retro ligatam manibus ſub dicto equo collocarunt.

De Coliſeo. [*Nugæ.*]

Coliſeum fuit templum Solis miræ magnitudinis & pulchritudinis, diverſis cavernis adaptatum: & coopertum erat cælo æreo & deaurato, ubi tonitrua, fulgura, & coruſcationes fiebant, & pluviæ mittebantur per fiſtulas plumbeas.

Et erant ibi ſigna ſupercæleſtia, & Planetæ cum Sole & Luna quadrigis vehi videbantur. In medio ſedebat dominus Phœbus deus Solis, qui pedes ad dextram vertebat, & caput ejus cælum tangebat: qui palmam in manu ſua tenebat, deſignans quod Roma totum mundum regebat. Poſt vero multum temporis ſpatium B. Silveſter juſſit templum deſtrui, & alia etiam quamplura: ne peregrini venirent Romam propter ædificia antiqua, & Deorum famam; & non propter eccleſias Sanctorum tranſirent multimoda devotione. Caput vero & manus prædicti idoli cum pomo ad palatiũ in Laterano fecit poni in memoriam: quæ palma & caput Sampſonis falſo vocantur à vulgo. Palatium præfatum erat templum Turbi, per quod intrabant: & præfata ſimulatio in querimonia fundebat tempore Conſultuum & Senatorum orationes.

De S. Maria rotunda, & Pantheone M. Agrippæ. [*Nugæ.*]

Agrippa præfatus ſubjugavit Romano Senatui Sclavos & Saxones. Occidere fecit & juſſit IV legiones. In ejus revocatione tintinabulum ſtatuæ præſidis, quæ erat in templo Iovis & Minervę, ſonabat: quia ſtatua uniuſcujuſque Regni totius

tius Orbis in templo illo erat poſita cum tintinabulo ad collum: quando ſonabat, Regnum id cognoſcebatur rebelle. Hujus autem ſtatuæ pręſidis tintinabulum audiens ſacerdos, qui erat in ſpelũca in hebdomada illa, nunciabat Sacerdotibus. Senatores autem legationem hanc pręfato Agrippę injunxerunt, ut iret ad Perſas ſubjugandum. Qui omnino renuens, & dicens ſe non poſſe pati tantum laborem: tandem victus, petiit conſilium trium dierum: infra quos quadam nocte ex nimio cogitatu fatigatus obdormivit, & quędam fœmina ei apparuit, quæ ait: Agrippa, quid cogitas? in magno es cogitatu; conſolare, & promitte mihi templum quale oſtendam tibi, & dicam quomodo eris victurus. Qui dixit, Faciam, domina. Illa oſtendit ei in viſione templum rotundum ad modum Pantheon. Ille vero dixit: Domina, quæ es tu? Quæ reſpondit: Ego ſum Cybeles mater Deorum, fac mihi libamina & Neptuno, qui eſt Deus maris, ad honorem meum, quia tecum erimus, & vinces omnes rebelles. Agrippa vero ſurgens recitavit hæc Senatui, & civitates acquieverunt verbis ſuis. Igitur cum magno apparatu navium & v legionibus militum venit ad Perſas & debellavit, & poſuit ſub tributo Senatui Romano annuatim. Et rediens

Romam

Romam, fecit templum fieri quod promiserat, & dedicavit ad honorem Cybelis matris Deorum,& imposuit huic nomen Pantheon, & fecit staturam Cybelis deauratam, quam posuit in fastigio Pantheon super foramen, & cooperuit eam mirifico tegumento æreo & deaurato.

B.vero Bonifacius Papa post multum temporis videns id templum tam egregie dedicatum ad honorem Cybelis, antequam Christiani perturbarentur aliquoties à dæmonibus, accessit ad Christianum Imperatorem (*Phocam*) rogans eum hoc templum sibi tradi. Quod Imperator concessit eidem libenter. Papa vero cum populo Rom. 1 Kal.Novemb. dedicavit idem, & statuit ex illo die Romanus Pontifex cum Populo Romano, ibi convenirent, & populus communicaret sicut in die Nativitatis Domini: & eodem die per universum orbem B.V. Mariæ & omnium SS.celebraretur.

De Octaviano Imperatore & ecclesia S.Mariæ Ara-cœli.

Post vero multum temporis, Senatores videntes Octavianum tantæ pulchritudinis & prosperitatis, & quod totum (*orbem*) tributarium fecerat, dixerunt: Volumus te adorare, quia divinitas in

te est,

te eſt; ſi hoc non eſſet, non emergerentur tibi proſpera. Qui renuens, inducias poſtulavit: & ad ſe Sibyllam Tiburtinam vocari fecit, cui quod Senatores dixerunt, recitavit, & quod ſpatium trium dierum petiit ut ſibi conſuleret: in quibus artum jejunium operata eſt. Poſt tres dies reſpondit Imperatori: Sit judici ſignum, tellus ſudore madeſcit, de cœlo Rex venit per ſecula futurus illico. Poſtquam dixiſſet hoc, cœlum apertum eſt, & ſplendor maximus irruit ſuper eum, viditque in cœlo virginem pulcherrimam, & puerum in brachiis, tenentem ſuper altare Dei, quod miraretur valde. Audivit vocem dicentem: HAEC ARA EST FILII DEI. Qui ſtatim procidit in terram, & adoravit Chriſtum venturum. Quod recitavit Senatoribus. De quo mirati ſunt valde. Et fuit hæc viſio in camera Imperatoris, ubi nunc eſt eccleſia S. Mariæ in Capitolio: & ideo vocatur S. Maria Ara-cœli. Et eſt eccleſia Fratrum Minorum.

Exemplar, unde hæc Mirabilia typis deſcripta, eſt impreſſum Romæ per Ioannem Beſicken Alemannum, Anno MCCCCCVI.

De-

Descriptio ecclesiæ S. Mariæ rotundæ.

Vbi nunc divæ Mariæ rotundæ, & omnium Sanctorum ecclesia, apud gentiles templum Iovis Vltoris fuit. Aliquando Cybeli sacrum: cujus deæ caput antiqui operis & saxi muro templi inclusum adhuc cernitur: à M. Agrippa Pantheum, quasi τῶν πάντων θεῶν, dictum: Marti tandem ac Veneri, qui auctores Vrbis & populi Romani habiti sunt, consecratum. Ado Viennensis Archiepiscopus in veteri Martyrologio Romano, Kalendis Novembris, Pantheon vetus fanum, à Domitiano prius factum scribit. Hoc Bonifacius III Pontifex à Phoca Imperatore acceptum B. Mariæ & omnibus Sanctis dicavit. fuitque primum dictum, *Virgo ad Martyres*: sicuti nunc à circulari forma, *S. Maria rotunda.* Altum est pedes CXLIV, totidem latum. Contignationes æneis trabibus canalium modo compactæ, pedum XL, ut testatur Baptista Leo. Valvæ ingentes, item trabes ex ære Corinthio, & inauratæ. Lithostrotum varii marmoris. Aræ duæ marmoreæ, sex marmoratæ. Interstitia sex columnarum spatio distantia. Parietes olim marmore incrustati fuerunt, nunc latericii sunt. Testudo templi laqueata, vacuis circumquaque spatiis relictis, ne nimio

mio pondere premeretur. Caret totum feneſtris, & penitus clauſum, niſi in meditullio convexi foramen rotundum æneis inauratiſque trabibus fultum, quod lumen præbet: eique in pavimento ſubjectum ad imbres excipiendos impluvium. Ad foramen illud XL gradibus plumbeis aſſcenditur. Sed priuſquam eo perveniatur, bini ambitus ſunt, ad quorum primum ex imo templi per CL gradus eſt eũdum. In tecto nunc ſunt plumbeæ laminæ, quę olim argenteæ fuerunt, quas Conſtans Imperator Conſtantini Iunioris filius detexit, & in uſum ſuum tranſtulit. Gradus ænei ante templum ſublati, & ſaxeis permutati ſunt. Aſcenſum ad templum fuit per gradus XII. nunc per totidem deſcenditur. Ex quo intelligimus, quam alte ibi ſit ex ruinis ſolum exaggeratum. Inter omnia Vrbis opera, nullum admirabilius, ſive molem, ſive artem, ſive impenſam ſpectes, nullum etiam ex antiquiſſimis integrius ad hæc uſque ſecula perduravit.

FINIS.